

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

2012

I. ȘT. IOACHIMESCU

ASOCIAȚIUNEA PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN - SIBIIU
No. 1895
1932 Dec. ziua 8

ȚĂRANI ȘI TÂRGOVEȚI

ROMAN

BIBLIOTECA ... Centrala Sibiiu. ... 48097

EDITURA „ADEVERUL" S. A., BUCUREȘTI
Str. Const. Mille 7—11

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.sibiutransilvania.ro/mdrr1901-1932

1969
1984

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA I

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

NĂLUCIREA

I.

Acum, că m'am desprins din păienjenişul acestei neplăcute întâmplări, pot să-mi reîmprospătez faptele în liniște.

Nenorocul care m'a împins în tovărăşia oamenilor acelora, blestemaţi, îşi are începutul într'o zi nefastă, din toamna anului 1921, când l-am întâlnit pe Metodiu Polcovnicu, în tren.

Trecusem graniţa întâia oară în viaţa mea şi acum mă întorceam dela Praga, unde avusesem o misiune oficială. Veneam liniştit într'un compartiment de clasa a doua, cu tovarăşi de drum din cei mai împestriţaţi.

Hula războiului nu se liniştise, iar noroadele, amestecate în babilonia Europei, nu-şi adunaseră încă în matca graniţelor lor, pe toţi fiii rătăciţi. Impreună cu tovarăşii de drum am fi putut foarte bine alcătui, la nevoe, o mică societate a naţiunilor.

Ce-i drept, o societate plăcută. Un rabin din Rusia Subcarpatină, talmudist înfocat, după ce-şi purtase caftanul pe la Praga, pornise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://dsr.ansitetransilvania.ro/mdr/1901-19...

spre Maramureș să facă negoț de cereale. Vorbăreț nevoie mare, rabinul discuta aprins cu un persan adevărat, cam slăbuț de piept, pornit spre munții Tatra, să-și caute de sănătate.

O bătrână unguroaică, fugită din România, știa binișor românește și, aflând că sunt dela București, s'a luat să-mi povestească o istorie lungă, cu casierul din Teiuș, care o înșelase, vre-o câteva luni în urmă, cu mulți bani la schimbul de monedă ce făcuse în gară. Bătrâna mergea la Bratislava, la niște rude și voia să știe dacă n'ar fi vreun mijloc să-și recapete banii pierduți.

In colț la fereastră, lângă mine, un grec supus român și fost ostaș în armata americană, iar acum invalid de război, mergea la Constanța să-și ia pe mama sa, ca să trăiască împreună în Austria, din pensia de vre-o optzeci de dolari ce-i servea, lunar, Statul yankeilor. Din economii, omul, își cumpărase, la Viena, o căscioară și instalase un mic negoț de articole de Orient. De altfel după înfățișare nici nu părea a avea vre-un beteșug, care să-l facă inapt muncii.

Le-am aflat toate acestea în mai puțin de două ore dela plecarea trenului din gara Wilson. E curios, cum simte omul nevoia, când călătorește, să se spovedească tovarășilor de drum, ca unor duhovnici înaintea clipei supreme.

Aflasem, de pildă, din gura persanului, că trăise mulți ani la Paris. După războiu încercase să se stabilească în Persia, dar s'a rușinat când a ajuns acolo și i-a găsit pe ai lui, cu toată averea lor imensă, mâncând laolaltă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

cu linguri de lemn, dintr'un blid, pus în mijlocul mescioarei scunde.

A încercat să-i dezbere de năravuri, dar n'a fost chip. De ziua Profetului, părinții lui se'nșiruiau în urma dervișilor urlători, umblau în procesiune pe ulițe și se băteau cu hangerele în frunte, urlând cât îi ținea gurile: *Hasan, Husein, moharan iaiachi!* Lovindu-se mai cu desnădejde decât ceilalți, tatăl persanului își crăpase țeasta și murise, chemat, se pretindea, de Profet. De durere mama a refuzat apa și mâncarea ce i se întindeau.

Scârbit de-atâta fanatism, poate și îndemnat de slăbiciunea lui, persanul a vândut ce i se cuvenea din averea părintească, a lăsat în grija Profetului hoitul, încă neistovit de ajunare, al bătrânei și a fugit, blestemând stupiditatea omenească și pe dervișii.

— Oh, cât invidiez eu civilizația europeană! spunea cu patos persanul. Și cum îi urăsc pe europeni, că nu pornesc astăzi o cruciadă împotriva barbariei, care ne roade pe noi, la noi acasă, împotriva fiarelor numite dervișii, împotriva ignoranței, care zace în nămolul periferiilor civilizației!

In felul lui, persanul se prea putea să fi fost un patriot, dar îi înțelegeam cu atât mai puțin revolta, cu cât admiram mai mult calculul comercial al rabinului. Acesta era tot atât de la curent cu prețurile porumbului ca și cu cabala sau cu talmudul. Nici nu mai vorbesc de simțul de prevedere al pensionarului Statelor Unite, care se retrăgea cu dolarii lui, în colțul cel mai oropsit al Europei, pe vremea aceea de prăbușiri valutare.

Ascultasem până la Poprad, unde a coborît

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

persanul, spovedaniile tuturor şi mă îndoiesc că eu însumi nu spusesem destule despre mine.

Sunt sigur, acum, că am vorbit ceva şi despre misiunea mea la Praga. Poate voi fi vorbit chiar şi despre actele şi scrisorile mele de recomandare către vameşii dela Halmei. Nici nu se putea altfel. Mi-aduc bine aminte.

Când am arătat rabinului hârtiile cu multe stampile, am văzut plecându-se asupra lor şi privirea vecinului din stânga, un om tăcut şi ursuz, care-şi ţinuse, până atunci, ochelarii înfipţi în unghiul unei cărţi. Eu credeam că citeşte. Mai târziu am aflat că ne asculta cu cea mai mare atenţie, ba chiar ne spiona. Propriu zis mă spiona pe mine. Am văzut un zâmbet de satisfacţie sub sticlele ochelarilor, dar mi-am închipuit în primele momente că e bucuria adevărată a vreunui rătăcit oarecare.

Părul mare îi atârna pe spate şi se revărsa în jurul tâmplelor, încadrându-i figura lată, osoasă, terminată în vârful bărbiei cu falduri le unei lavaliere negre.

Lavaliera mi-a fost întotdeana plăcută, deşi n'am purtat-o niciodată. Vecinului lavaliera îi dădea un farmec deosebit. De-aici se şi trage de altfel nerozia mea, fiindcă abia a deschis gura şi a rostit câteva cuvinte, cu glas măsurat, domol, că am şi uitat de ceilalţi călători. Am căzut în vraja convorbirii, ca sub stăpânirea unui nevăzut fluid magnetic. Şi nici nu ştiu prin ce asociaţie de idei, a lunecat vorba dela porumbul rabinului şi dela crahul financiar ce ameninţa Viena, la abstracţii metafizice.

E curioasă obsesia aceasta a abstractului a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

supra oamenilor. In privința aceasta, recunosc, sunt de o naivitate rurală. Cu cât pricep mai puțin din problemele apocaliptice, cu atât mă afund mai înfrigurat în ele.

E poate o boală, o racilă, o clampă pe care, cu știre sau fără știre, a apăsat vecinul meu cu lavalieră.

Acum, când stau liniștit și-mi torc caerul amintirilor, îmi dau seama cu ce aberații științifice mi-a adormit el atenția, dar fiindcă am înțeles, mai târziu, că nu era lipsit de sinceritate, îi trec cu vederea momentul în care a profitat de o naivitate atât de voluntar oferită. Poate că nici el singur nu știa ce vrea și, după cele ce s'au întâmplat, cred că e singura părere serioasă, ce s'ar putea formula în privința lui.

Avea în el, cu toată maturitatea aparentă, un aer copilăresc. Era un fel de vizionar, de lunatec, despărțit de boala copiilor sau de nebunie printr'o muchie de cuțit.

Omul cu lavalieră se mărturisea blazat, deși ar fi putut fi orice, chiar nihilist. In orice caz, caracterizarea lui era mai bună, fiindcă, cu tot haosul care stăpânește ideile de bază ale acestei specie de cugetători politici, poteca gândurilor lui nu se abătea, conștient, prin calea lactee nihilistă.

Cu toate acestea avea o îndrăcită predilecție pentru anihilarea realului. Sau, poate, nu l-am priceput bine. La urma urmei de ce nu l-aș socoti un om prea conștient de valoarea neînsemnatei lui persoane? Și așa pare să fi fost.

— Suntem atât de mărunți, — îmi spunea el — în haosul nesfârșit al nepătrunsului în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1918

conjurător, încât poate nici pulsația de un secol, a lumilor cunoscute nouă, nu dă absolutului, senzația pe care o dă insului, contracțiunea izolată a unui por.

Ba cred că am greșit de-abinelea când l-am bănuit de nihilism. Avea simțul proporțiilor mai desvoltat ca mulți alții și de aci se trăgea, fără îndoială, blazarea lui. Blazare, e un fel de a vorbi; mai degrabă o prosternare în fața armoniilor firii, un spirit contemplativ până la uitarea de sine, și — ca să nu merg și mai departe, — un psalmist nevătămător al eternului omenesc, animalic, material.

Vecinul mă cucerise. Cu înfățișarea lui boemă, (boemii au un fel particular de a fi, un aspect internațional, care-i distinge de restul omenilor), cu graiul măsurat, cu zgârcenie calculată în gesturi, mi-a ținut atenția încordată tot lungul drumului, până dincolo de Coșițe.

Intrasem de mult în ținuturile sărăcăcioase ale Rusiei Subcarpatice și prin culoarele vagonului începuse să se simtă febra vamală.

Da. Există o febră vamală, tot așa cum există una palustră sau una tropicală, galbenă. Pe vremea aceea de destul de accentuată sărăcie, cei ce se reîntorceau din străinătate în țară, veniau mai în totdeauna încărcați: cu mătăsuri, cu ciorapi, cu obiecte de artă, cu blănuri, cu haine. Fără îndoială, străjnicia vameșilor surprindea adesea pe neisteții contrabandiști și de aci o groază de neplăceri. Dar, lăsând la o parte neplăcerile, — după ce „delicventul era prins în flagrant delict", — frigurile și fierbințelile prin cari treceau bieții

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/

oameni, până scăpau de sub teroarea controlului vamal, erau înfricoșetoare.

— Heine, — mi-a spus mai târziu vecinul cu lavalieră — pretinde undeva, într'una din șarjele lui împotriva prusacilor, că dacă vezi o femeie galbenă la față, în zorii zilei, să știi că ori a băut zeamă de varză, ori a citit pe Klopstock în original. Ei bine, asta-i fleac. Să știți că nici paloarea cadaverică nu e atât de oribilă ca aceea a frigurilor vamale.

Și pe atunci se întâmplau tot felul de buclucuri; dacă un călător bătea la ochi, era imediat dat jos din tren și percheziționat, fără cruțare, până în cele mai intime colțuri. Pentru doamnele suspecte, mai ales, lectura lui Klopstock, administrată ca pedeapsă în cazuri de acestea, ar fi fost o trasportare de-a dreptul în rai.

Peste mirişti se revărsa lumina unei zile de toamnă, zburdalnică și capricioasă ca și un ciripit de primăvară. Spre deosebire de corespondentele ei din omenire, toamnei îi stă bine cu fusta scurtă și cu dedeței în cosiță.

In compartiment năvălea lumină multă și mă simțeam bine, mai ales că nici nu duceam cu mine averile lui Iov, ca să-mi fie frică de cerbicia reprezentanților fiscului. Vecinul meu, însă, dela un timp, a căzut pradă unei neliniști, care m'a pus pe gânduri.

Prezenta toate simptomele frigurilor vamale. Se uita la bagaje, mă privea, devenise fără legătură în vorbire, voia să-mi spună ceva, începea, se oprea, până când în cele din urmă m'a poftit verde pe coridor, voind să-mi facă o rugăminte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și, ca să nu mai întind vorba, am primit să socotesc ca a mea o mică valiză, cu aspect destul de sărăcăcios, în care vecinul cu lavalieră pretindea că are obiecte prețioase, cu care nu l-ar lăsa să intre în țară.

— Le-am adunat, — spunea el — într'o tinerețe întreagă de rătăcire și acum, că mă întorc acasă, după cincisprezece ani de absență, n'aș vrea să mă despart de ele.

Nu știu ce n'aș fi făcut pentru acel om. Să-i trec prin graniță câteva kilograme de bagaje, era nimica toată.

Dar abia am ajuns la graniță că au și început să curgă buclucurile pe capul lui. Urmărit probabil de Siguranță, era abia așteptat să sosească. Sub pretext că-i expirase viza pașaportului, a fost invitat să coboare din tren cu bagaj cu tot.

Negreșit, lucrurile nu s'au petrecut așa de simplu și, neștiind de ce-i vorba, m'am grăbit să-i iau apărarea. De-asurda. Doi grăniceri, cu baioneta la armă, îl așteptau jos, pe peron, iar comisarul părea neîmblânzit. In cele din urmă, vecinul recăpătându-și calmul, și-a coborît geamantanul, l-a pus pe canapea și, prefăcându-se că-și rânduește lucrurile, a scos cu iuțeală un petec de hârtie, a scris câteva rânduri pe el, l-a lăsat să lunece spre mine și, salutând liniștit și politicos, a părăsit vagonul urmat de aproape de polițist.

Chestiunea aceasta a perturbat oarecum desfășurarea normală a controlului. Pasagerii pentru România, fiind cu toții grămădiți într'un singur vagon, iar atențiile tuturor fiind ațintite spre omul cu bucluc, nici vameșii nu și-au prea bătut capul cu noi. La mine, cel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puțin, s'au mulțumit să-și arunce ochii, în hârtiile de recomandație.

— Ah, ce sfântă e recomandația pretutindeni și în totdeauna, făcu către mine un domn din ușa compartimentului. Foarte bine făceți. In privința aceasta, cu doar la biserică și'n tramvai intru fără recomandație. In colo, pot să mărturisesc fără exagerare, nu fac un pas fără petece de hârtie. Petre Carp spunea că românul se naște bursier, trăește funcționar și moare pensionar. Ei nu, fără recomandație nu iei nici bursă, nu capeți nici slujbă și nici pensia nu ți-o încasezi.

II.

Iată-mă pornit din Halmei cu conștiința neîmpăcată că mi-am părăsit un tovarăș de drum, cu o valiză în care nu știam nici măcar ce se află și cu un petec de hârtie, mototolit în buzunar, arzând de dorința de a afla ce scrie în el.

Vor fi fiind puțini aceia cari au avut neplăcerea să stea sub un teasc. N'am avut nici odată curiozitatea să mă supun unei astfel de experiențe, dar îmi închipui că senzația omului scos de sub presă, trebue să fie aceea pe care am simțit-o, în momentul când mecanicul a scos vagonul de sub privirile vameșilor. O înviorare generală a năvălit în vagon, călătorii au început să se miște vioi, îmbujorați, chininizați împotriva răului vamal, prin plecarea trenului.

După ce m'am asigurat că valiza omului cu lavalieră e acolo, sus, lângă bagajul meu, am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

eşit pe coridor. Mă sfârteca nerăbdarea de-a afla ce-mi scrisese vecinul, deşi ştiam bine că nu putea decât să-mi lase adresa şi numele.

Intr'adevăr, bileţelul conţinea doar aceste rânduri:

Păstrează cu atenţie valiza.

MET. POLCOVNICU

Numele îmi era cunoscut. Cunoşteam la Bucureşti un Polcovnicu, inginer, cu care făcusem şi războiul şi de care mă legau amintiri trainice. Să fie oare acest Polcovnicu din familia camaradului meu de oaste? Imi frământai puţin creerul, îmi reprezentai în minte figura celuilalt Polcovnicu, o luai şi pe-a acestuia, le suprapusei, le adunai, le dădui iar pe din două... Prea semănau unul cu altul, deşi în aparenţă nu aveau nimic comun. E cam straniu ce spun, totuşi are un sâmbure de adevăr psihofiziologic.

Acest *Polcovnicu Met.*, pe care ştiu acum că-l chema Metodiu, nu se putea să nu fie înrudit şi de foarte aproape, cu celalt Polcovnicu, sublocotenentul de geniu, adus într'o zi pe targă, în agonie şi pus lângă patul meu, într'un spital din Iaşi.

Curioasă făptură era inginerul acesta şi înfricoşător aiura. Când a intrat însă în convalescenţă, am trăit lângă el adevărate ceasuri de repaos. Vorbia cu pasiune, ca şi cel rămas la Halmei, şi-i plăcea ca şi aceluia să rătăcească cu mintea prin nori. Această potrivire de caracter mă convinsese că sunt fraţi, dar îmi lipsea verificarea.

Tot drumul nu m'am gândit decât la ei şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmi părea rău că l-am părăsit pe Metodiu la graniţă, mai ales din stimă pentru fratele său, care, pe patul de suferinţă, îşi deschisese sufletul şi mă introduse în familiaritatea celor mai intime gânduri ale lui.

M'am luat să-mi răscolesc amintirile şi pe măsură ce drumul se scurta, în salturile trenului din gară în gară, îmi reîmprospătam în minte viaţa acestui Aristide Polcovnicu, despre care aflasem că era tare bogat.

Dacă nu mă înşel, chiar el mi-a spus odată râzând, că doar Nababul, dacă ar fi trăit, ar fi putut să se măsoare cu el. Şi cu toate astea ce aspect modest avea Metodiu Polcovnicu ! Curios. Aristide nu mi-a pomenit niciodată de Metodiu şi doar mi-a vorbit de toţi sârbii, grecii, românii şi bulgarii din neamul lui. Se minuna şi el de unde a crescut în sufletul lui sentimentul acela de legământ cu naţiunea al cărei nume îl adoptase. Polcovnicu era român, de asta nu mă îndoesc, deşi spunea că mama lui vorbeşte încă tot cu pronunţat accent grec, — „Cucoana Caterini", cum o imita el în vârful limbei, când îşi aducea aminte de cei de-acasă.

Mi le aminteam toate.

Il vedeam pe Polcovnicu, revoltat de împreunarea slave-greacă a numelui său, cum se înciuda uneori pe încăpăţânarea coanei Caterini de a striga sus şi tare că ea-i grecoaică, pentru a dovedi boieria şi vechimea drepturilor ei la viaţă pe pământul românesc. Şi asta fiindcă era născută Mavroiani; fiindcă Mavroiani, bunicul lui Aristide, venise în ţară, dela Ţarigrad, cu o înaltă misiune eteristă către Ipsilante, comandantul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trupelor revoluţionare; fiindcă Chera Vasilichia, bunica lor, unica fiică a părintelui Anastase Hagi Petrovici, din Brăila, ştia că se păstrase, până la războiul neatârnării, în podul caselor dotale, de pe Vadul Budurului, o şea de mătase verde, cusută cu tertel şi baibafir, (şeaua verde a calului bălan, de pe care descălecase nobilul Mavroiani la Bucureşti, în 1821).

De altfel — şi aceasta explică şi faptul că neamul lui şi-a lăţit seminţiile — Mavroiani a rămas în ţară, unde s'a gospodărit pe întinsele domenii, ce i-au fost date in dar şi ca răsplată pentru bravura cu care şi-a îndeplinit greaua lui misiune.

— Revoluţia, — îmi spunea Aristide în glumă — a avut patru caraghioşi şi un pehlivan. Caraghioşii erau Byron, eroul dela Missolonghi, Riga din Veleştin, Ipsilante însuşi şi nefericitul ţăran din Vladimiri; pehlivanul fusese Mavroiani, care în locul gloriei de-a fi fost înscris în enciclopedie, lăsându-se şi el măcelărit, se mulţumise să se strecoare, neobservat, cu întreaga avere, dobândită atât de pe neaşteptate.

Mi se pare, că şi Aristide, care era, în felul lui, băiat tare desgheţat, simţea în suflet un fel de mândră îngâmfare, povestind toate aceste taine ale trecutului familiei sale.

Tot atât de încântat era şi de străbunicul său, părintele Anastase Hagi Petrovici, tatăl Cherei Vasilichia şi socrul lui Mavroiani. Mavroiani, cu timpul îşi cam pierduse socotelile şi se încurcase în datorii, făcând moşia vânzătoare unor călugări greci, mânăstirii mai curând. Când s'a făcut secularizarea averilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mânăstireşti a rămas cu buzele umflate. Norocul Cherii Vasilichia a fost că era econoamă. Strânsese, fără ştirea eteristului, bani grei şi juvaeruri, în chichiţele şi'n sipetele lăzilor de Braşov, pe sub florile de levenţică, puse prin rufărie.

Aristide îmi povestise, cu mare lux de amănunte, tot ce ştia şi despre părintele Anastase, copil de pripas, înfiat de un grădinar „putred de bogat", poate sârb, poate român, în orice caz de fel de pe Valea Timocului şi cu stagiu la hagialâc. Imi povestise şi despre îndărătnicia cu care Chera Vasilichia administrase economiile ei şi pe ale părintelui Anastase, dând bani cu dobândă şi cumpărând şi vânzând pământuri şi imobile.

Un singur punct îmi rămăsese cam nelămurit, fiindcă nici Polcovnicu nu stăruise asupra lui, povestea tatălui său. Ori de câte ori îşi aducea aminte de el, se posomora şi nu odată am avut impresia, că şi pentru el, mormântul tatălui său acoperă o enigmă. El însuşi cunoscuse puţin pe Polcovnicu tatăl, care l-a lăsat orfan pe la vreo doi ani. In treacăt mi-a spus odată că fusese ofiţer şi că murise din cauza unei răni primită într'un duel.

Dar acestea sunt amănunte de interes secundar, pe care vi le dau numai fiindcă mi-au venit în minte de-alungul drumului dintre Halmei şi Bucureşti, făcut sub obsesia întâmplării din vamă.

De aţipeam puţin îi vedeam pe Polcovnici, de mă trezeam mă gândeam la ei. Aş fi dat nu ştiu ce în clipele acelea să-l întâlnesc pe Aristide şi să-l întreb dacă nu cumva e frate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

cu acest Metodiu, de care nu mi-a vorbit nici odată.

Mi-aduc aminte că în gara Cluj, chiar mi s'a părut că-l zăresc. Am deschis fereastra și am strigat ca un disperat, dar nu era el omul cu care-l asemuisem.

M'am înfundat iarăși în canapea și am continuat să mă gândesc la el, la ei.

Mi s'a desprins de-odată din amintire un amănunt, — poate cel mai temeinic dintre toate, — și pe care n'aș vrea să-l trec sub tăcere. Aristide avusese prin munți pe undeva, prin Argeș, în timpul scurs cu puțin înainte de intrarea noastră în război, când a stat acolo cu regimentul, o încurcătură. Acum știu bine că încurcătura aceasta (de bună seamă, o aventură amoroasă) a provocat toată împletitura și întreg desnodământul întâmplărilor.

E interesant păcatul acesta, al cărui fruct fusese un copil, sau, mai de grabă, un veșnic vis urât, un *coșmar*, cum spunea Polcovnicu, pentru zilele lui de suferință din spitalul de la Iași.

— Ce-o să spună Coana Caterini, — mă întreba el uneori, — când o afla această trăznae ?

Nu prea înțelegeam încurcătura la început, când nu-mi dădusem seama de complexitatea sufletului lui Aristide. Poate unde mă trag prea din popor și port în vine ceva din resemnarea lui de rob, dar, reducând lucrurile la dreapta lor valoare, vedeam în nașterea copilului un act foarte natural, ale cărui greutăți și complicații vor fi ușor înlăturate, Polcovnicul fiind un om destul de bogat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sentimentele lui Aristide erau însă, altele. Faptul că se ştia tată — şi era sigur că fata crescuse şi alăptase rodul păcatului — îi dădea uneori adevărate momente de desnădejde.

— „Bine, să zic că iau copilul, dar ce fac cu mama lui ? Unde o duc eu pe fata asta, pe care nu pot s'o despart de copilul ei, dela care eu însu-mi, acum când nici nu-l cunosc, aproape nu-mi depărtez gândul zi şi noapte ? Ah ! Ticăloasă întâmplare ! Nu puteam să-mi teşesc şi eu tinereţea, bând sau jucând cărţi, ca şi camarazii mei de arme ? Umblam, ca un zănatec, toată ziua printre săteni. Ziceam să-i luminez. Instrucţie nu făceam, în războiu nu mai intram, de citit nu-mi ardea, îmi omoram şi eu timpul într'un fel. Şi mi-au plăcut ochii fetei ăştia. Dar parcă era un făcut. Sufla vântul păcatului de pretutindeni. Oamenii erau mobilizaţi, sătencile erau singure... Ştiu cu ce-a aruncat-o în braţele mele pe ţărăncuţa aceea cu sânii fragezi prinşi în iie înflorită şi cu altiţe grele pe umeri? Noaptea fugea de-acasă şi venia la mine şi venia mereu, dar a doua zi îmi era ruşine de oamenii aceia, puţini câţi mai erau în sat, pentru nesinceritatea mea. S'a aflat în cele din urmă şi s'a râs, dar la vreo două zile regimentul a fost pornit spre munte. Începuse războiul. Am plecat uşurat, fiindcă greşala prinsese a căpăta forme... In retragere n'am mai trecut prin sat şi nici n'am mai avut timp, în exodul destrăbălat ce-a urmat înfrângerii noastre, să-mi amintesc de lacrămile ţărăncuţii de pe malurile Argeşului. Oboseala marşului, noia-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

nul de mizerii, contactul permanent cu moartea, mă făcuse să uit de mine, să izolez în minte clipa, odată scursă. Ziua de eri îmi părea azi atât de departe și atât de repede părea că se cerne timpul în spațiu, încât se înșiruiau, negre, zile după zile, fără să simt măcar nevoia de a ști în ce zi a anului mă aflu. Nu mă mai impresiona nimic și sub apăsarea oboselii aveam adeseori impresia că s'au perindat săptămâni întregi în spațiul unei singure zile. Așa mi-am trăit zilele în tranșee, tot astfel în dosul frontului, ca și la atacuri, sau pretutindeni, până în ziua când m'am trezit aici pe așternutul patului. Suferința fizică ascuțită a fost pentru mine o adevărată rechemare la viață. Simt acum, cum îmi pătrunde în trup, odată cu sănătatea, înviorarea simțurilor și năvala amintirilor. Pe măsură ce fâlfâe tot mai departe de mine aripa morții, contactul cu realitatea, cu realitățile imediate, din a căror înlănțuire îmi încheg viața, devine tot mai viu. Mă regăsesc sufletește pe mine însu-mi. Aș putea să spun că am ajuns aproape să materializez eul meu imaterial, să-l izolez de lutul trupului și să mă așez uneori de veghe, nepăsător, la căpătâiul hoitului meu istovit de suferință... Această identificare cu irealul, pe care mi-o explic foarte bine prin imobilitatea la care sunt redus, mi-a apropiat în minte scâncetele unei făpturi mici, cocoloșită în pânze aspre și cergi grele și păroase, undeva într'o căscioară scundă, pe o laviță vârtoasă, sub privirile cernite ale unei țărăncuțe care-și amestecă bocetul cu susurul Argeșului..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In afară de suferinţele ce-i creiau rănile încă deschise, Polcovnicu mai avea şi remuşcarea încurcăturilor sentimentale ce lăsase în teritoriul ocupat. Ţăranca de pe Argeş era numai un episod. Mai iubea pe o dudue, de ai cărei ochi albaştri îmi vorbise cu patosul unui romanţier şi cu naivitatea unui licean. De altfel era plin de atâtea naivităţi, încât nu mă surprindea nici că iubea ochii albaştri de la Bucureşti, nici că a căzut în braţele ţărăncuţii care fără îndoială va fi avut ochi negri.

Imi povestea odată cineva, despre un tânăr vienez, care nu văzuse vacă aevea până la vârsta de optsprezece ani şi care la nevoe ar fi putut uşor lua boul drept viţel. Polcovnicu era din clasa oamenilor acestora, bine înţeles cu mici şi inofensive superiorităţi, datorite în prima linie contactului cu colegii de şcoală, cu camarazii de arme.

Imensa avere a mamei sale, mereu mărită prin moşteniri neaşteptate, îl obligase să crească mai mult printre fustele cucoanelor şi ale guvernantelor, decât în contact cu realităţile vieţii. Tot aşa se explică şi confuzia lui generală în faţa încurcăturilor, noţiunile neexacte ce avea despre oameni şi despre lucruri şi mai ales despre sentimente. Deşi stăpânea un bagaj de cunoştinţe, prin cari putea fi superior, deşi avea o educaţie şi o cultură mult prea aleasă, totuşi, sub aparenţa aceasta, ascundea cea mai înăcrită primitivitate. Rar învingea în el raţiunea. Făcea totul din instinct, acelaş instinct care-l împinsese spre păcat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri 1901-1932

III.

Sosirea în Bucureşti îmi rezerva o surpriză. Valiza lui Polcovnicu, atât de mică în aparenţă era atât de grea, încât par'că ar fi fost încărcată cu plumb. Nu mi-a fost prea uşor s'o scot afară, mai ales că bănueli de tot felul m'au făcut să nu am curajul a o încredinţa unui hamal. Ajuns acasă, am instalat-o cu teamă într'o odae retrasă, am încuiat uşa şi am ascuns cheia în buzunar.

Primul lucru, la care m'am gândit după această operaţie, a fost să-l caut pe inginerul Polcovnicu. Dacă cel oprit de poliţie, la Halmei. îi e frate, nu se poate să nu facă ceva pentru eliberarea lui.

Dar unde să-l găsesc ? De sigur n'am să-l caut nici în Grozăveşti, nici în Tirchileşti, nici pe undeva prin Văcăreşti sau prin gropile lui Ouatu. Nu-mi vorbise niciodată de casa lor şi nici nu avusesem curiozitatea să-l întreb. M'am gândit atunci că un om cu averea lui putea să aibă un vehicul, poate chiar un automobil înscris la poliţie.

Cu toată lipsa de simpatie pentru această instituţie, creiată de răutatea oamenilor, m'am hotărît să-i cercetez arhivele. Se prea poate ca „marea inutilitate socială" — cum i se zice de obiceiu — să-mi fie utilă de data aceasta.

La biroul circulaţiei nu se ştia nimic despre Polcovnici. Am fost trimis la biroul populaţiei. Aici mi s'a răspuns cu nepăsare că dacă nu ştiu eu strada celui căutat, n'au cum să mă lămurească. Fără îndoială că biroul populaţiei se ocupă numai de oamenii cari au timp să răspundă obligaţiunilor poliţieneşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Norocul însă, care m'a favorizat întotdeauna, mi-a scos în cale un agent. Un tip cu o înfăţişare atât de suspectă, încât aş fi putut foarte uşor să-l iau mai curând drept un client al poliţiei, decât drept un demn reprezentant al ei. Era în cabinetul şefului de birou, a auzit nedumerirea mea, dar a tăcut. M'a lăsat să cobor scara şi m'a întors cu discreţie, din drum, tocmai la eşire.

— Căutaţi adresa d-lui Polcovnicu ?

Am răspuns aproape supărat:

— O cunoşti dumneata ?

— Mm... da. Sânt de-ai casei... adică... noaptea dorm la Anica... ştiţi.. Dar, poate că nu ştiţi... Ştie şi cucoana mare şi... Domn' Aristică nu se bagă... Sunt, aş putea să spun... de, bărbatul, da, al Anichii... Sunt agent aici.

— Bravo, exclamai eu luminat şi băgai instinctiv mâna'n buzunar să scot portofelul pentru a răsplăti informaţiile ce aşteptam de la necunoscut.

— Lăsaţi, nu vă *deranjaţi* cu nimic, se grăbi el să mă oprească, ca şi cum ar fi înţeles rostul gestului meu. Dumneavoastră nu sunteţi de-aici ?

— Ba, din contră. Eu sunt... şi-mi declinai numele şi calitatea.

— Credeam că veniţi din Elveţia...

— Elveţia ?... Ce rost ar avea credinţa dumitale ?

— Ah ! Nimic.

Şi continuă apoi pe nerăsuflate:

— Domnul Polcovnicu stă în cartierul Icoanei, cum intri din Bulevard, dela statue, ai să vezi o casă mare cu ţigla verde. E singură. Are şi o stea albă, care se vede de departe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

Da, da. Pe domnul Aristică îl căutaţi... E acasă... Stă închis toată ziua...

Probabil că omul ar fi continuat să mai vorbească, dacă, grăbit cum eram, nu-i puneam în mână două hârtii de câte douăzeci de lei, pe care le-a strâns fără nici o încurcătură şi le-a băgat în buzunar. Salutând apoi plin de respect a făcut stânga'mprejur, fără să mă mai privească măcar.

M'am urcat în prima trăsură şi am spus birjarului adresa.

Calea Victoriei la ora aceea era înţesată de vehicule, cari se mişcau într'un ritm exasperant pentru un om grăbit. Din prudenţă am cerut birjarului s'o ia prin bulevard la dreapta. Am ocolit pe la statuia lui Brătianu, am dat prin bulevardul Colţei şi prin Batiştе am ajuns numai decât în Gogu Cantacuzino, la Biserica Icoanei. De aci mă puteam orienta de minune, statuia fiind în celalt capăt al grădinii. Nu mi-a trebuit mult să descopăr casa cu ţiglă verde şi cu stea pe acoperiş. Am dat drumul birjarului şi-am pornit pe jos într'acolo.

Mă oprisem în faţa unei porţi mari de fier, cu canaturile prinse cu lanţuri încheiate în lacăte şi mă întrebam nedumerit dacă acolo puteau să locuiască oameni, când de lângă grilaj se desprinse un biciclist. Nu era altul decât agentul meu dela poliţie.

— Mai în sus, la stânga, după colţ. E o poartă mai mică. Pe aici nu se intră nici odată. Poarta asta stă închisă dela moartea boerului cel mare...

Nici nu ştiu dacă am răspuns ceva zelosului reprezentant al forţei publice. Şi aceasta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

nu fiindcă m'ar fi surprins stăruința lui. Am tăcut fiindcă-mi era hotărît antipatic. Avea niște ghete în picioare, de mă mir cum nu se împiedica în ele. Și murdar și nebărbierit. Cred că duhnea a băutură, atât îi erau de descompuse buzele și fața. Despre haine, nici nu mai vorbesc.

M'am strecurat prin deschizătura zgârcită a porții desprinse din țâțâni, am urcat trei trepte și am sunat. In așteptare am întors privirea spre poartă.

In acel moment agentul s'a tras, ușurel, după un castan gros, fără a putea însă dosi și bicicleta.

Dacă omul acesta cu purtare de struț mă urmărește pe mine, — m'am gândit atunci — apoi e și prost și necuviincios. Dar, știind că nu am nici un păcat pe suflet, am eliminat imediat din minte raționea unei astfel de bănueli.

De altfel nici n'am avut prea mult timp să mă gândesc, fiindcă ușa s'a deschis, și a apărut în fața mea o fetișcană ochișică, curățel îmbrăcată, pe care nu știam dacă trebue s'o iau drept fată în casă sau drept vreo rudă îndepărtată, de pe la țară, a stăpânilor casei.

Am întins o carte de vizită și am cerut să vorbesc cu Polcovnicu, precizând că treburile cari mă aduceau la el sunt foarte urgente.

Duduia cu ochii negri m'a poftit în sală, mi-a arătat un fotoliu greu de piele și a dispărut, mlădioasă, pe-o scară, spre etaj. Nu după mult timp a apărut în capul scării, figura bărboasă a unui domn palid, subțiratic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/r1901-1932

în care cu mare greutate am recunoscut pe camaradul meu de suferinţă dela Iaşi.

A urmat, cum era şi natural în cazuri de acestea, o explozie de surpriză, de bucurie, nici eu nu ştiu ce fel. Cred că ne-am şi îmbrăţişat, dar nu-mi mai aduc bine aminte. Sunt câţiva ani de-atunci. Imi aduc aminte însă, că rând pe rând s'au deschis, de-alungul sălii, trei uşi, prin întredeschizăturile cărora au apărut trei capete speriate de gălăgia, probabil prea mare, pe care o provocase întâlnirea noastră: o doamnă cu părul alb, alb, dar cu figura încă destul de conservată; o mutră zburlită de servantă şi, în sfârşit, un cap, de domnişoară, poate, cu trăsături energice, cu o frunte largă, bombată, brăzdată, între sprâncene de o încreţitură, care ar părea uneori voinţă.

Curioasele s'au retras aproape imediat, lăsându-ne pe noi să vociferăm în voe. Şi într'adevăr, ţipam şi unul şi altul ca doi surzi. Aristide Polcovnicu îmi făcea impresia unui om căzut din lună. Nu cred să fi avut altă înfăţişare fantasticul Cyrano, care în ciuda pretenţiilor lui Wels, rămâne tot el primul om urcat în palidul satelit al pământului.

Polcovnicu avea aerul că n'a mai văzut oameni de nu ţinea minte, atât l-a surprins apariţia mea. Şi sălbătecia înfăţişării sale! M'a luat apoi aproape pe sus şi urcând cu mine treptele scării, m'a introdus într'o cameră spaţioasă, destul de desordonată, în care se amestecau laolaltă covoare, vase, cărţi, unelte de inginerie, obiecte de artă, un fel de interior de alchimist, căruia-i lipseau retortele şi cuptoarele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Șezi, stai, așează-te, ia loc, unde vrei, pe scaun, pe sofa... leapădă pălăria și vorbește... Mi-era atâta de dor de un om. Te și uitasem de altfel. Nici prin cap nu-mi trecea că vei veni într'o zi să mă cauți. Haide, șezi jos și spune. Ce vânt te aduce pe la mine ?

Nici eu nu doriam altceva, mai grabnic, de cât să vorbesc. Cum sunt complect lipsit de diplomație și cum nu voiam să-i las impresia că aș fi putut veni să-i cer vreun serviciu, am intrat de-adreptul în subiect.

— Ai un frate în străinătate ?

Intrebarea nu fusese prea calculată. Privirea luminoasă de până atunci a lui Aristide, s'a întunecat deodată. După un moment de ezitare mi-a răspuns însă, aproape smulgându-și cuvintele:

— Am, dar nu știu nimic de urma lui. Poate că acum e, ori la Moscova, comisar al poporului, ori prin vre-o pușcărie din Elveția, Franța sau Germania.

Răspunsul a căzut ca o bombă. Nu știam dacă trebuia să mai vorbesc sau nu. Am rămas o clipă uluit. Cuvintele „Moscova", „pușcărie" îmi zbârnâiau ca niște bondari în urechi. Care va să zică Metodiu Polcovnicu, fusese oprit la graniță pentrucă era...

— Da, da, am un frate bolșevic! continuă apăsat Aristide, văzând nedumerirea mea.

E drept nu prea înțelegeam valoarea expresiei bolșevic și mai ales nu putea căpăta în mintea mea, greutatea necesară, când era întovărășită de cuvântul frate. Aproape fără voie mă răstii la Aristide:

— Bolșevicul, fratele bolșevic, dragul meu, nu e nici la Moscova, nici prin vreo caze-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mată uitată și mucegăită, de fort. din Apus. Bolșevicul, dacă-i cunoști scrisul, — strigai eu, întinzându-i bilețelul cocoloșit al lui Metodiu, — e arestat la Halmei!

N'am văzut scenă de teatru atât de variat jucată, atât de impresionant redată ca aceea la care am fost martor în clipa când Aristide, a văzut scrisul fratelui său și a auzit că Metodiu se află mai aproape de el ca nici odată. La un moment dat am crezut că se sufocă, se prăbușește sub presiunea emoției, care, îi apăsa pieptul. Tremura, voia să vorbească dar cuvintele îi lipseau; voia să se miște, dar parcă era țintuit. Căsca numai ochii mari la mine și flutura neastâmpărat biletul în mână.

— Arestat? Spui că l-au arestat? Un Polcovnicu arestat? Asta nu! Dar domnii aceștia uită că Metodiu mi-i frate!

Aceste câteva cuvinte sacadate m'au făcut să regăsesc de odată pe Aristide sentimentalul, pe care-l cunoscusem la Iași. Era, de altfel, ceeace și căutam. Ca să-l conving să se îmbrace și să pornească la drum în căutarea vre-unui cunoscut cu influență a fost treabă de secunde, deși nu-și găsia cravata, nu i se potrivea gulerul.

Pradă emoției l-am auzit de-odată strigând :

— Domnico! Unde mi-s pantofii ?

Abia atunci mi-am dat seama că prietenul meu nu mai eșise, probabil, din curte de săptămâni și că trăia retras în imensitatea aceea de casă, fără să-și amintească măcar că se află în București.

Cea chemată nu întârzie să apară. Ușa se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeul-digital

deschise și în pragul ei păși fetișcana cu ochi negri, care mă primise la sosire.

— Domnico, unde-mi sunt pantofii? Ah, Dar, stai, uitam. Dați-mi voe să vă prezint. Soția mea, domnul...

Și-mi spuse numele. Domnica s'a făcut roșie de sus până jos și mi-a întins mâna cu atâta neîndemânare, încât mi-a fost peste putință să mă plec să i-o sărut. De altfel nu de aceasta îmi ardea atunci, oricât m'ar fi surprins de plăcut înfățișarea de sălbăticiune a fetișcanei cu ochi negri.

Uitasem și de poveștile amoroase ale lui Aristide și de aventurile sale galante din timpul neutralității. Mă preocupa însă, tot atât de mult ca și pe prietenul meu, chestiunea, mai arzătoare, ca orice, a pantofilor.

Dar pantofii erau și ei acolo, sub scoarța de pe sofa. Domnica i-a scos, fără să rostească vre-o vorbă, i-a așezat în mijlocul casei și în timp ce Aristide se încălța în pripă, ea a eșit pe ușă, nu fără a face o reverență comică.

Am făcut o mișcare spre ea, să-i întind mâna, dar dispăruse și, pe urmă, era poate cel mai bun lucru ce putea face în acea împrejurare.

Când am coborât în stradă, Aristide a avut un moment de ameteală. Aerul și lumina l-au năucit. S'a oprit în loc și, respirând adânc, s'a rezemat de brațul meu, cu stânga, ducând dreapta la ochi.

— Indrăcită sihăstrie! Au început să-mi crească branhii de broască în locul plămânilor. Nu-mi mai prieste aerul. Dar nu-i nimic, adăogă el reculegându-se. Vorba e, unde mer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gem?... Hai la... la! Haj la Tanti Frida. O luăm şi mergem la Siguranţă, la nenea Sofronie. Birjar!...

O trăsură hodorogită, cu un cal alb şi cu birjarul cârn, trecu pe lângă noi. Aspectul sărăcăcios al echipagiului, gloaba murdară şi sură, nasul turtit al vizitiului m'au umplut de groază. Nu sunt superstiţios, dar nu-mi plac caii bălani, şi birjarii cârni.

— Nu !... Nu putem merge cu dumnealui. Când mergi la intervenţii ca aceasta, trebue să te prezinţi cât mai corect, am pretextat eu. Du-te, domnule!

La colţul bulevardului am găsit un taximetru, cu care, în cinci minute, ajungeam în parcul Filipescu, o luam pe „Tanti Frida" şi porniam spre statuia lui Packe la „Nenea Sofronie".

Ce om de ispravă domnul Sofronie! I-am fost prezentat şi eu. Vorbeşte în alegorii şi cred că face şi literatură. Are o figură, pe care dacă n'ai şti-o inspirată, ai crede-o senilă. Intr'un minut a pus în mişcare tot aparatul său de subalterni, mai ales când Tanti Frida i-a spus că nu pleacă de acolo până nu o auzi precis că Metodiu a fost pus în libertate. Zece telegrame „cu precădere" au pornit în acelaş timp, una către şeful poliţiei punctului de vamă, una către siguranţa din Oradea, alta la Cluj, în sfârşit în tot Ardealul se dăduse ordin să se comunice la Halmei porunca de eliberare. Telefonul sbârnâia, mustrările curgeau, sburau pe fir şi se izbeau în timpanele plecate ale subalternilor.

In sfârşit, după o oră de frământare, poliţia Braşov a comunicat din Cluj ştirea îmbucu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rătoare primită prin Oradia, de la Halmei, că domnul arestat acolo fusese pus în libertate şi că se pregătea să pornească spre Bucureşti, cu primul tren.

Auzind vestea, Tanti Frida, o bavareză destul de voluminoasă, s'a repezit la domnul Sofronie, l'a strâns drăgăstos pe după gât cu braţele ei cărnoase şi l'a sărutat în creştetul capului, pe de-asupra spătarului scaunului.

Cu tot tragicul momentului, n'am putut să-mi stăpânesc un zâmbet. Să vă mai povestesc scenele cari au urmat ? Mustrările făcute de nenea Sofronie ? Intrebările lui curioase ? Voi reţine numai surpriza acestui influent poliţist, când şi-a dat seama că „filarea" lui Metodiu se făcuse fără ştirea lui.

S'a produs atunci o agitaţie, de credeam că sare întreaga clădire a Siguranţei în aer. Zbârnâituri de sonerii, telefoane, agenţi, comisari, funcţionari civili şi uniformaţi, duduiau pe scări, pătrundeau în biroul lui Nenea Sofronie, raportau, salutau scurt, dispăreau pentru a face loc altora, aşa într'un du-te-vino fără capăt, dar nimeni, absolut nimeni nu ştia, cine ceruse arestarea pasagerului de la Halmei.

— Acum ştiu, exclamă în cele din urmă Nenea Sofronie, după ce a istovit toate mijloacele de investigaţie. Asta n'a făcut-o decât poliţia Capitalei, care-şi permite să impieteze întotdeauna în domeniul de investigaţie al Siguranţei Statului. Asta nu mi-a făcut-o de cât Trei Mustăţi! Ei, bine, iubitule, pe sfântul Agafton, ai să mi-o plăteşti. Dacă nu ţi-oi rade eu ţie mustăţile să nu-mi zici tu mie nene Sofronie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-93

Și dacă nu ar fi să cad în roman senzațional, aș adăoga că, spunând aceste vorbe, Nenea Sofronie a trântit și pumnul în masă și o înjurătură plină de imaginație, la auzul căreia credeam că Tanti Frida se va prăbuși de rușine. Din fericire, voluptoasa doamnă era probabil obișnuită cu accesele de mânie ale soțului său și a rămas foarte nepăsătoare la aluziile indecente făcute de dânsul, la adresa rudelor de sânge ale rivalului. Mi-era teamă chiar că mânia ar putea să se descarce pe noi, pe mine în special, într'atât mă îngrozise spumegările temutului polițist. Scena era penibilă ca să mai putem rezista și de aceea am făcut semn lui Aristide, dându-i să înțeleagă că ar fi timpul să lăsăm pe Nenea Sofronie să-și consume singur supărarea.

Nici Polcovnicu nu era de altă părere, deși Tanti Frida, abia aprinsese o țigaretă luată de pe biroul răvășit a lui Nenea Sofronie. Dar, fiindcă ne-am sculat cam în acelaș timp și fiindcă Tanti Frida ar fi voit poate să plece, ne-am luat rămas bun de la bravul salvator al lui Metodiu, urmând ca țigarea începută să fie consumată în aer liber.

Tanti Frida, chiar eșise pe ușe, iar eu eram împins dela spate de Aristide, când, deodată ca și cum s'ar fi întâmplat ceva deosebit de grav, nenea Sofronie se izbi cu palma pe frunte.

— Stați!... Uitasem. Aristică, puiule, tu ești om cu dare de mână, ia vino'ncoa nițel.

Și în timp ce noi reveneam curioși în jurul biroului, Nenea Sofronie se așează calm în fotoliu și privindu-ne în albul ochilor pe de-asupra ochelarilor întindea mâna dreaptă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre o etajeră din spate. Mâna se întorcea, ca o ghiară automată, încărcată cu nişte catastifuri groase şi înguste, le aşeza pe masă şi se întindea iarăşi acum spre toc.

— Nu plecaţi de aici, fără a fi contribuit pentru o înnaltă operă literară. Aţi auzit, sigur că aţi auzit, de „Termele literare". E cea mai serioasă revistă din ţară. Luaţi şi voi câte un abonament. Nu-i scump, o mie de lei. E pentru băeţi. Trebue să-i cunoaşteţi. Am să vă invit odată la cenaclul lor. Pură intelectualitate. Aşa...

Mâna dreaptă scria în acest timp.

— Asta pentru tine. Una mie lei de la domnul Aristică Postelnicu...

— Polcovnicu, nene Sofronie!

— Aşa-i, bată-te norocul. Dar n'are afaceDomnul ?

Incercai să mă scuz, în nădejdea că voi putea cruţa o sumă, care oricum reprezinta cam o optime din leafa pe-o lună, din acea vreme. N'a fost însă, chip. Nenea Sofronie ţinea atât de mult ca introducerea mea în cenaclu să se facă în calitate de sprijinitor al intelectualităţii, în cât a trebuit să cedez, mai ales că Aristide se şi oferise să achite el în locul meu.

In vremea aceasta Tanti Frida aprinsese a doua ţigare, dar fiindcă n'o supăra de loc acest lucru, am strâns din nou mâinile protectorului nostru şi al intelectualităţii şi am plecat.

Când am coborât în stradă am avut impresia că ies dintr'o baie turcească.

Ne-am urcat în automobil, am depus pe Tanti Frida la o modistă în calea Victoriei, eu m'am dat jos la Palat, trebuind să merg

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la minister, iar Aristide şi-a continuat drumul spre grădina Icoanei.

La minister nu m'am dus, însă, de cât după amiazi, pe seară. Prea mă obosise şi drumul şi emoţiile, aşa că preferasem, înainte de a mă prezenta la serviciu, să mă odihnesc câteva ore. Abia sosit, uşierul mi-a prezentat o telegramă, în care eram anunţat de Metodiu, că s'a lămurit confuzia şi că a doua zi soseşte cu primul tren. Am vestit şi pe Aristide de acest lucru şi i-am dat întâlnire în gară.

Seara nici n'am mâncat. Agitaţia celor două nopţi şi-o zi de drum în tren, dimineaţa aceea tot atât de agitată, orele dormite în fugă după amiazi sfârşiseră prin a mă istovi complect. M'am culcat odată cu găinile şi am căzut într'un somn de plumb.

IV.

M'am trezit în iadul unor lovituri puternice, trântite cu disperare în uşe. Am sărit buimac din pat, am aruncat paltonul pe mine şi am dat fuga să deschid. In deschizătura uşii a apărut aceeaşi figură sburlită de femee, pe care o mai văzusem eri undeva. Nu mică-mi fu surpriza când, după ce primii din mâna nouei sosite un plic, aflai că aveam de-a face cu Anica, fata din casă a lui Aristide Polcovnicu. La ora aceea puteam pretinde, cu drept cuvânt, că Anica mi-era o veche cunoştinţă, odată ce fără voia mea pătrunsesem într'o taină a inimii ei.

Nu râdeţi. Ciufulita aceea de Anica, avea şi ea o inimă şi încă una foarte simţitoare şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

foarte largă, dovadă că intrase în auriculele şi ventriculele ei caraghiosul acela de agent de poliţie, pe care am aflat că-l chiamă Sică. Atât. Nici Anica nu ştia mai mult. De altfel ea nici nu-şi închipuia că pe Sică al ei, atât de umil şi de sfrijit, l-ar mai putea chema şi altfel.

Fiindcă Aristide aştepta un răspuns, am invitat pe solul amicului meu să ia loc în sală şi trecând în odaie spre a citi scrisoarea, am lăsat uşa întredeschisă, ca să aud vorbăria Anichii. Era tare dispusă să-şi critice stăpânii şi vorbea vrute şi nevrute.

Mi-am aruncat în grabă privirile în scrisoarea lui Aristide, (se plângea de singurătatea lui şi manifestându-şi bucuria că regăsise un prieten, mă invită să prânzesc cu el). Mi-am îndreptat apoi atenţia spre femeea de pe sală.

Departe de a se deosebi de semenele sale, Anica avea şi toate calităţile şi toate defectele profesiei, dar, cu prisosinţă, darul de a pălăvrăgi. Nu ştiu dacă am întrebat-o ceva tot timpul cât a stat în aşteptare, ştiu însă că nu i-a tăcut gura toată vremea.

Fără îndoială că Anica avusese vre-o supărare cu noaptea 'n cap, înghiţise vreun afront de pe la Polcovnici, sau poate chiar vre-o infidelitate sentimentală dela neprocopsitul ei de agent, fiindcă prea era paraponisită. Vorbea apăsat şi înciudată nevoie mare. Se prea poate să fi supărat-o şi neaşteptata anunţare a sosirii lui Metodiu şi mi se pare că mai de grabă, aici era izvorul paraponului vizitatoarei mele, fiindcă de nenumărate ori a repetat, cu oftări adânci, exclamaţia:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Păi, cum! Asta ne mai trebuia nouă acum!

Și de sigur „asta", care nu putea fi altceva decât venirea fiului rătăcitor, nu intra nici în prevederile Anichii, nici în calculele ei. Și sluga avusese calcule în toată încurcătura cu care ne bătusem noi capul, calcule pe cari nu răușise îndeajuns să le ascundă în neobosita ei palavrageală.

— Parcă suntem destul de pricopsiți, ca să ne mai vină și alții pe cap, la împărțeală, spunea ea. Nu putea să rămână pe-acolo, pe unde era? Să se ducă dracului cu „bolșovicii" lui, mâncători de oameni! Îl uitase toată lumea, doar bani îi trimetea mereu. He! Câți bani ne-a costat domnișorul, cu străinătățile lui, cu „bolșovicii" lui. Mii, mii de lei, cu sacul, în fiecare lună. Noi munceam la București și el păpa cu „bolșovicii", pe-acolo, pe unde-o fi fost. Ce-i păsa lui dacă s'a făcut grâu sau nu. Știa că trebue să-i vie câștiu. Și câștiu venia!

Anica oftă iarăși adânc.

— Sigur. De el ne ardea acum. A ajuns casa parcă-i iad. Că până acum, de când și-a adus domnu' femee, trăiau în rai. Așa rai să-i dea Dumnezeu, lui, pe inimă. Să-l ardă. De ori, a mai închis careva ochii? Spală, curățâ, pune aia colo, ia-o de-acolo și pune-o dincolo. ba nici acolo nu-i bine! Că vine bizdadeaua! N'ar mai fi venit, veni-i-ar numele. I-am spus eu prostului ăla de Sică! Geaba-și bate el capu'. Că domnu' ține la frate-su. Că nu, că-i „bolșovic", c'a auzit el pe cucoana. Poftim „bolșovic" e?! Că nu-i! Că dacă era, se'ntâmpla cum spunea el. Bețivul dracului, că nu-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de nici o ispravă! Că l-a pus pe el cineva să-şi bage nasu' unde nu-i fierbe oala. Da, vorba aia, chiria 'nvaţă pe cărăuş. Acum ştiu cât îi cântăreşte pielea şi lui. Nepricopsitu'! Da, dumneata, la ce mă mai ţii aici ? Dă-mi ceva, spune-mi ceva şi lasă-mă să mă duc în pace, că arde pielea pe mine, de treabă!

Anica mă ataca direct şi cu toată curiozitatea mea, trebuia să-mi menajez inamicul.

— Uite, fată, o clipă şi-ţi dau răspunsul.

— Să mi-l dai, că de-aia am venit. N'aş mai fi venit... Până acum trăiau ca nişte pustnici. I-a găsit acum robotitul! Ce iad, Doamne, ce iad! Unde-o fi găsit-o şi domnu', pe aia a lui? Numai el ştie. Că era ea de nasu' lui! Se poticneşte'n covoare şi lunecă pe parchet, de parc'ar fi împiedicată! Zău, dacă n'are dreptate domnişoara Aglae. Din proastă n'o mai scoate... Nevastă şi copil le trebuia lor? Şi n'a găsit şi el una de teapa lui? Una, să-l scoată'n lume... Da' tot mă mai ţii?

— Uite, am scris. Să lipesc numai plicul.

— Păi lipeşte-l. Ce-o mai eşi şi din asta, Dumnezeu cu mila! Că ăştia nu sfârşesc bine. Coana mare o duce într'un leşin. Săraca! Asta-i trebuia la supărările ei. Toată ziua chiu şi vai. Cum s'adună toţi la un loc, cum se iau la ceartă. Ala ţipă, ăla plânge, coana mare dă ochii peste cap, domnu' începe să ţipe şi iar se despart. Iad, iad curat! Cine nu l-a văzut, să-l vadă la ei. Păcat de banii lor. Cu atâta bănet, să n'ai nici o grije. Să trăeşti pune-te masă, ridică-te masă. Şi-atât. Dar de unde?... Zici că-mi dai plicu'?

— Uite, să-i scriu adresa şi gata.

— Pă-i scri-o... Sărăcuţ de mine, Doamne !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Scri-o odată! Eu n'am avut noroc să'nvăţ carte, că până acum o scriam de o sută de ori. De-o mie. Da şi cartea multă'nebuneşte. Ce mi-a făcut domnişoara Aglae, c'a umblat prin toate şcolile? Stă acasă în nasu' cumnată-si şi se prosteşte ca ea. Şi domnişoara Felicia, cu ce mi s'a ales? Că-i profesoară? Da n'are o rochie pe ea, să aibă omul pe ce-şi pune ochii. Oh! Doamne. Că n'a avut tata minte, să mă dea şi pe mine prin şcoli, că, uite-aşa, îi învârteam, pe degete pe toţi. Zău!.... Dumneata pufneşti a râde şi mie nu-mi tichneşte locului... Mai bine spune-mi din gură, că tocmai aşa proastă n-oi fi eu.

— Iacăt-o-i gata.

— Bine. Da ce-i spui?

— I-am spus eu, acolo, tot...

— Asta-i, sigur că i-ai spus. Las-o focului de scrisoare, că de când cu scrisoarea dela domnu' Mitod, să nu le mai văd. Vorba e ce-i spun din gură, ca să nu creadă c'am venit degeaba. Scrisoarea-i scrisoare, răspunsu-mi trebue mie.

— L'am pus în scrisoare.

— Asta-i acum. C'astea-s lucruri de să se pună'n plic. Vii, domnule, sau nu vii? Asta-i!..

— Viu, viu, viu! Spune-i că viu, negreşit.

— Asta-i, conaşule, sărut mâna.

Băgând plicul în sân, Anica şi-a strâns tartanul larg peste cap şi peste umeri şi pornind ca din puşcă, a ieşit trântind uşile după ea.

Abia scăpat de pălăvrăgeala Anichii, m'am întors în odae, curios să aflu ce vrea Polcovnicu. Înşirată pe trei feţe mari de hârtie comercială, scrisoarea lui mi-a umplut sufletul de tristeţe şi de compătimire. O am şi-acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și transcriu din ea părți caracteristice pentru starea de spirit în care se afla bietul meu amic.

„Ai apărut, dragul meu, — îmi scria Polcovnicu, — într'o clipă în care pluteam inconștient pe marginea prăpastiei. Faptele, după întoarcerea mea din Moldova, s'au precipitat într'atât încât, negăsind altă eșire, m'am lăsat purtat, copleșit, sufocat de ele. Ce să-ți mai spun? De unde îmi căutam un tovarăș de viață, am rămas fără nimeni în jurul meu; ba mai mult mi-am creiat atâtea dușmănii, încât nu mă pot mișca, fără teama de a nu deslănțui furtună. Te va fi surprins halul de sălbăticie, în care m'ai găsit eri.

Astăzi însă mă vei găsi schimbat. Ca și altă dată, ai scormonit în mine pasiunea de viață, rechemându-mă la realitate, așa cum mă înviorai în ceasurile de desnădăjde, în spital. Acum sunt altul. Mi-am dat seama că sinuciderea prin tâmpenie, departe de a ușura sufletul, îl împovărează. Și pe urmă nu-i măcar inteligent acest mijloc de autosuprimare. De eri și până azi m'am convins că lâncezeala nu e pentru mine. Am deschis deci larg ușile și ferestrele și mi-am aerisit casa și mintea. Îți sunt infinit recunoscător. Vreau să sărbătoresc această subită prefacere a mea și să pecetluesc actul de recunoștință față de neprețuitul amic dela Iași, printr'o reintrare triumfală în viața terestră, materială. Am plutit destul în norii inconștientului. Voiu ateriza astăzi, în fața celui mai burghez prânz pe care l-am luat vre-odată dela războiu încoace. Optimismul tău a aprins în mine luminile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/index.php/ramuri/1901-1932

spiritului, ca un comutator electric. Am reintrat în incandescență".

Și continuând pe tema aceasta, Aristide sfârșia anunțându-mă că „și-a dresat menajeria, astfel încât cele câteva ore, câte voiu petrece în mijlocul lor, să nu-mi fie deloc neplăcute".

Mi-am dat seama atunci că Anica avea dreptate cu „iadul" ei, dar asigurările date de Aristide, m'au liniștit. În fond, m'am gândit eu, ce mi se putea întâmpla? El era un om foarte bine crescut. Mama lui, sora sa, deasemeni, trebue să fie niște doamne foarte manierate. Soția lui? Domnica? O sălbatecă oarecare, inofensivă în mijlocul atâtor oameni serioși și civilizați, care în nici un caz, nu-și va putea permite luxul să-mi roadă țeasta ca'n pustiile Africei. Și pe urmă mai văzusem și eu țărani și țărance. În calitatea mea de fiu al mahalalei, eram mai aproape de aceștia din urmă decât de vârfurile strălucitore de noblețe ale amicilor mei din cartierul Icoanei.

Ceeace mă atrăgea însă mai mult era orgoliul. Acum îmi dau bine seama că a fost orgoliu. Mergeam în casa amicului meu cu un aer de superioritate, — dealtfel zgomotos recunoscută de el, — cu îndrăzneala și autoritatea ce-mi dădea mărturisirea lui Aristide, că optimismul meu e un fel de izvor miraculos, curarisitor pentru toate bolile și racilele și mai ales tămăduitor de suflete. Și, bucuria de a mă vedea util într'un fel sau altul omenirii, creștea în mine cum crește într'o cărturărească, cu vremea, convingerea că cititul ei în cărți e un dar divin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toată dimineaţa am fost plin de mine însumi. Mă vedeam intrând în viaţa oamenilor acestora putrezi de bogaţi, rânduindu-le socotelile şi desordinea din suflete, adminstrându-i, călăuzindu-i, înconjurându-i, devenind în sfârşit duhovnicul lor neobosit.

Constituiam societăţi uriaşe, întreprinderi imense cu ramificaţii în toată lumea, electrificam cerul şi pământul, dictam, conduceam, deplasam peste mări şi oceane capitaluri imense şi transatlantice uriaşe... Imi pierdusem cu desăvârşire capul. Cred că am umblat atât de zăpăcit în ziua aceea, încât au observat şi şefii mei şi subalternii. Mi-aduc aminte chiar că cineva a făcut ironia: „Aşa se'ntorc toţi din străinătate, la început".

Şi doar nu făcusem nimic extraordinar. Mă supărasem, mi se pare, de meschinăria cifrei budgetului ministerului, care se mărginea numai la vre-o trei, patru miliarde de lei.

La amiazi, nu ştiu sub ce motiv, am plecat dela minister cu vre-o oră mai de vreme. Am trecut pe acasă, m'am echipat într'o ţinută corectă, şi la ora unu, descindeam la portiţa de după colţ a palatului Polcovnicilor.

Surprizele mă aşteptau dela intrare şi nu mică mi-a fost confuzia, când am văzut că lanţurile ruginite dela poarta mare fuseseră ridicate, poarta deschisă larg în lături, drumul măturat şi acoperit cu pietriş proaspăt.

Un om cu şorţ verde grebla de zor prin aleile curţii, în timp ce un flăcăiaş, cu o roabă, încărca frunzişul uscat de pe brazdele desmăţate încă.

Inceputul ordinei m'a pus pe gânduri şi, fiindcă era într'o Sâmbătă, mi-aduc aminte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că m'am gândit c'ar fi fost mai bine s'o ia de Luni cu astea toate. Nu ştiu de ce, dar am credinţa că nu e bine să porneşti Sâmbăta la drum. Alţii se tem de Marţi. Mie Sâmbetele mi-au fost nefaste.

Dar surprizele mi s'au ţinut lanţ. In fundul curţii spre grajdurile goale şi uitate, strălucea cochilia nouă, smălţuită, a unei maşini, în jurul căreia roiau doi, trei oameni.

Păşeam încet, cu teamă şi mai cu teamă am păşit din momentul în care am văzut că paşii îmi rămân imprimaţi pe covorul roşu, nou nouţ, revărsat bogat şi prins în alămuri strălucitoare, pe scara de marmoră a clădirii. M'am şters cu teamă pe picioare şi-am sunat.

Aproape în acelaş timp uşa s'a dat în lături şi de după canatul ei a apărut Anica, pe care cât pe-aci să n'o mai recunosc. O Anică pieptănată, cu rochie neagră, cu sorţ alb, mă rog o adevărată fată în casă la oameni cu dare de mână.

Probabil că şi pe ea o apăsa atât de mult pe umeri ţinuta, încât s'a făcut roşie ca stacojul, dând cu ochii de mine. Nici nu-mi mai amintesc dacă m'a întâmpinat cu „sărut mâna".

Sala, împodobită cu plante exotice, avea aspectul ce i se cuvenea; dealtfel şi Anichii i se cuvenea aspectul pe care-l luase. Şi toate acestea în douăzeci şi patru de ore! Mi-aduc aminte c'am cugetat atunci ca orice tercheaberchea, rămas cu gura căscată: „ce vrea-să-zică banul!"

N'am să vă spun că ultima surpriză a fost masa, fiindcă despreţuesc cu atât mai profund

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

această exhibiţie, cu cât e mai apropiată de imaginaţia sardanapalică sau neroniană.

Adevărata surpriză a fost „menajeria", cum îi numea Aristide pe ai lui şi în special „dresorul", cum îmi permit eu să numesc, pentru circumstanţă, pe amicul meu.

In locul sperietoarelor de ciori apărute eri în pervazele uşilor, am căzut în mijlocul celei mai agreabile societăţi. Abia târziu mi-am dat seama de sensul răutăţii lui Aristide. Ce oameni politicoşi, manieraţi, învăţaţi să primească!

Mai întâi, Aristide îşi tunsese europeneşte barba şi-şi scurtase părul. Aceasta îl întinerise cu cel puţin zece ani. Pe urmă, avea un costum foarte convenabil, pot spune chiar elegant. Şi înfăţişarea lui, alta, desvăluia o fericire interioară, care m'a umplut de mulţumire.

— Dă-mi voe să-ţi prezint pe mama mea, a început el, după prima strângere de mână, Coana Caterini Polcovnicu. Să nu-i zici altfel că o păţeşti.

Şi toată lumea a început să râdă, ca la comandă, în timp ce eu foarte respectuos sărutam mâna Coanei Caterini.

— Sora mea, domnişoara Aglae Polcovnicu, sufragetă.

Lumea a râs iar, a râs şi cea prezentată, în timp ce eu, depuneam buzele mele crispate de un zâmbet afabil, pe mâna domnişoarei Aglae. Am ridicat apoi ochii şi m'am uitat grăbit la noua mea cunoştinţă. Avea figura foarte interesantă, dar am trecut în grabă mai departe, fiindcă atenţia mi-a fost atrasă de o altă prezentare a lui Polcovnicu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnișoara Felicia Cornea...

— He, și porecla mea ? Pentru toată lumea ai găsit ceva, izbucni glasul domnișoarei Cornea (ce sunet impresionant avea în glas !), în timp ce mâna ei se întindea spre mine, iar ochii priveau pe Aristide.

— Aha !! Uitam... În timp ce alții au o casă de copii, Felicia are o clasă de copii. Îi plac copiii la nemurire. Bucură-te că ai trecut vârsta copilăriei, că altminteri Felicia te îndrăgea...

— Puteai să-mi găsești ceva mai interesant.

— Dați-mi voe până atunci să prezint pe doamna Polcovnicu și pe mine în miniatură.

De după spatele lui Aristide s'a desprins, ducând de mână o bomboană de copil oacheș ca maică-sa și cu ochii albaștri ca ai lui Aristide, Domnica, soția prietenului meu, tot atât de neîndemânatecă și bățoasă ca și eri. Mi-a întins mâna ursuză, deși am căutat să apar cât se poate de plăcut impresionat. Spre deosebire de mama sa, copilul mi-a întins vioi mâna, s'a prezentat frumos și poate c'ar fi început să-și desfășoare cunoștințele recitând și numărând, dacă domnișoara Aglae n'ar fi tăiat scurt scena, invitându-ne în sala de mâncare.

Am mâncat bine, dar mă voi feri să înșir toate felurile ce mi-au defilat prin farfurii. Un singur lucru am să adaug: cred că lista de bucate a fost înadins întocmită așa, ca să devină o cursă pentru biata Domnica și un chin pentru Aristide, care-și luase toate măsurile ca „menajeria" să se prezinte bine, numai pe aceasta nu o prevăzuse. Și Domnica,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

imprudentă, în loc să aştepte pe ceilalţi, a călcat tot timpul în strâchini. Bulionul, l'a vărsat din castron în farfurie ; a tocat sparanghelul iar maioneza a mâncat-o cu linguriţa; a băut din bolul adus să-şi spele degetele; la friptură nu se lămurea în care mână să ţie cuţitul şi în care furculiţa şi până să se hotărască au trecut-o sudorile.

In tot acest timp am citit pe faţa Aglaei o satisfacţie veninoasă, care contrasta vădit cu compătimirea Feliciei şi mai ales cu chinul din privirea lui Aristide. Coana Caterini nu vedea, nu auzea. La început, şi cu făceam feţe-feţe, dar mi-am recăpătat curând prezenţa de spirit şi am căutat să atac un subiect de discuţie, care să mai distragă atenţia dela Domnica, cu atât mai mult, cu cât biata femee începuse să cam observe că privirile tuturor se aţintesc spre ea. Se făcuse roşie până în vârful urechilor şi se pipăia pe obraz crezând poate, că are vre-un zbenghiu.

— Dragul meu, Aristide, îţi spun drept că mă uimeşti cu transformarea ta!

— Oh! Domnule, n'aveţi idee cât vă suntem de recunoscătoare şi eu şi mama, că subitul contact cu dv. l'a readus pe Tică la realitate. Nu ştiţi, de eri până azi şi-a cumpărat şi limuzină!

— Am să-mi cumpăr şi uzină. Da, da! Dacă nu voi găsi una de vânzare o fac, o creiez. O uzină imensă, cu mii de lucrători, cu milioane de kilograme de fier şi fontă, cu galerii nesfârşite, cu poduri, cu ghiare, cu tancuri, cu vinciuri, cu energie de mii de kilowaţi, care să transforme pământul într'un furnicar ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

sfârșit! Ai? Ce zici? Ce-ai zice, dacă aceasta am începe-o chiar de acum?

Pe viul Dumnezeu, Aristide cânta pe aceleași strune ale imaginației mele, pe care cântasem eu toată dimineața. Punct cu punct planul lui se desfășurase în aceleași proporții în imaginația mea. Uzina, uzina fără margini, uzina care să prefacă totul, să-ți îngenunchie totul, să-ți aducă totul la picioare, uzina pe care eu o visam de câteva ore, începuse să se desemneze, să se înalțe, să mi se întindă înaintea ochilor, luând formă din farfurii, din pahare, din sticle, din furculițe, din cuțite. Un vas înalt cu crisanteme devenise hornul babilonic al acestei imensități a fierului și din el se înălța, ca o ceață imensă, fumul, umbrind pământul, acoperind soarele cu o pâclă deasă.

— O uzină, exclamai exaltat! Știi ce-ar însemna o uzină la noi, cu eftinătatea brațelor, cu atâta materie primă risipită pe toate potecile, când ai capital? Cărbuni avem, petrol fără fund, lemne, minereuri, pirite... Doamne! Dar a avea bani și a nu face nimic, e o crimă!

— O sinucidere, adaose modest domnișoara Felicia.

— Ei bine, eu nu vreau să mă sinucid, zise hotărît Aristide. Sau dacă e să mă sinucid, în orice caz să-mi aleg eu mijlocul și momentul, așa ca să nu par, cel puțin, ridicul.

— Tica mama, dar de ce vorbești așa?

— Glumește, coană Caterini.

— Fără nici o glumă. Adică luați-o fiecare, cum vă convine.

— Un om, — grăii eu sentențios — care vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sează cu atâta optimism la valorificarea energiei sale prin muncă, numai gânduri de sinucidere nu poate avea. Munca nu ucide, ci creiază; creiază forme noui de existenţă, propulsează în jurul ei viaţă, o simplifică, o multiplică prin miile de suflete cari vor roi în jurul ei, în ziua când uzina va lua fiinţă.

— Şi va lua. Cu voia voastră sau fără voia voastră, cu ajutorul vostru sau fără el; cu concursul tău, dragă prietene, pe care contez, nemărginit, mâine chiar, vom vizita o uzină metalurgică din Capitală, ai cărei patroni, ameninţaţi de faliment vor să lichideze urgent. O luăm pe nimic. Am aflat de ei până azi că pe piaţă e o criză cum nu s'a mai pomenit în ţară. Ştii cât am dat pe automobil ? Din totalul preţului de opt sute de mii de lei, abia am vărsat cincizeci de mii. Restul în rate seculare. Cu câteva giruri şi cu te miri ce cumpărăm uzina. Poate te miră siguranţa cu care-ţi vorbesc ? Abia am apărut pe piaţă şi mi s'au deschis toate uşile, toate băncile, toate creditele. De aceară am şi birou instalat în calea Victoriei. Mâine îmi instalează firmele. Una mare în litere de aur şi alta colosală în litere luminoase. Americăneşte! „Intreprinderile inginer Polcovnicu & Comp". „Comp". vei fi tu, veţi fi voi toţi, dacă credeţi de cuviinţă. Nu-mi trebuiesc, însă, banii voştri. Asta s'o ştiţi. Am credit cât vreau. Lumea mă crede naiv, dar mă ştie bogat, putred de bogat, de aceea mi se deschid toate pungile, toate safeurile, toate casele de bani. Nădăjduiesc însă toţi, că voi pieri asfixiat în casele lor de fier, ca nu ştiu care dintre Rotschilzi. Ei bine, se înşeală. Vor fi înghiţiţi toţi, toţi Rockfelerii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toţi Morganii, toţi Zaharofii, Stineşii şi Rotschilzii finanţei româneşti, de pârlitul de Aristide Polcovnicu, care de-abia şi-a ras barba şi şi-a tuns părul crescut în sihăstrie... Anico !... Să ne dea şampanie, ca să stropim cum se cuvine ceasul emancipării, ca să cinstim cum se cuvine pe acest prieten de aur, pe tine dragul meu....

Şi ridicându-se în picioare, Aristide veni până la mine mă cuprinse pe după cap şi mă sărută frăţeşte.

Dacă aş fi fost atent, aş fi putut vedea că Aristide a băut cam mult din vinul negru şi că, în parte, entuziasmul lui se trăgea şi din sticla care fusese aşezată lângă el. Anica a adus însă sticle de şampanie şi coana Caterini, cu o îndemânare, care a stârnit admiraţia noastră, (ba mi se pare, şi câteva mici ironii din partea Aglaei), ne-a turnat la toţi în cupe.

Şi pe mine mă cam înfierbântase puţin vinul şi perspectiva neaşteptatei mele propăşiri industriale. Mirajul spumos al şampaniei, armonia generală, ce domnise în tot timpul mesei, înfiorarea nouă a prietenului meu trezit spre viaţa activă, contactul cu lumea aceea atât de bogată şi oarecum spirituală, mă entuziasmase într'atât, în cât m'am ridicat în două picioare şi am rostit, cu convingere de specialist, un discurs, un adevărat discurs în care am urcat în slavă forţa creatoare a energiei umane, valoarea capitalului şi mai ales am susţinut cu tot luxul de argumente, nevoia de industrializare simţită dela un cap la altul al ţării. Se prea poate să fi fost şi interesant, dar lung, cred c'm fost exasperant de lung.

Când, în cele din urmă, am ridicat cupa să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

închin în sănătatea „Intreprinderilor inginer Polcovnicu & Comp.", auditoriul era atât de obosit, în cât Domnica, punând mâna pe cupa ei şi ducând-o spre gură, a scăpat-o în farfurie. Cupa s'a spart şi şampania a stropit rochia neagră a coanei Caterini. Repezindu-se să prindă paharul. Domnica s'a tăiat într'un ciob.

Cu toată plictiseala momentului Felicia a întins repede alt pahar în faţa Domnichii, l-a umplut şi comesenii au putut sorbi şampania, nu fără a fi striga : „noroc ! noroc ! asta-i noroc !"...

— Noroc se fii, mami, — a adăogat coana Caterini în vârful limbei, — dar se de Dumnezeu bucuri si se feresti de rele, ca să nu ti zerfesti pentru prosti...

Prea clar nu era ce spusese coana Caterini, dar a fost de-ajuns ca, făcând legătură între gafele Domnichii şi aluziile bătrânii doamne, să înţeleg, chiar eu, mai puţin obişnuit cu săgeţile ei, că soacra nu-şi putuse înghiţi nora până la sfârşit. Tot aşa a înţeles şi Aristide şi după el Domnica. Numai Aglae nu înţelesese aşa. De aceea în timp ce soţia lui trântea îmbufnată şervetul pe masă şi părăsia odaia fără nici o formă, Aristide a isbucnit deodată, cu ochii bulbucaţi şi înroşiţi:

— Dar bine mamă, nu se putea să respecţi măcar azi, armonia, armistiţiul încheiat? Credeţi că cu răutatea aceasta neîmblânzită şi cu veninul pe care îl vărsaţi asupra căsniciei mele în fiecare moment, o să-mi redobândesc liniştea şi curajul în viaţă ?

— Aristide, nu te pricep, grăi domnişoara Aglae. La ce faci aluzie ? Te crezi jicnit de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

faptul că mama a spus să te ferească Dumnezeu de proști ? Asta-i o nebunie! După tine trebue să scoatem din dicționar toate cuvintele jignitoare pentru anumite persoane !? *Pardon !*

— Nici un pardon! Proștii suntem eu, tu și toți ceilalți...

— Mulțumesc, Aristica mami...

— Nu-o lua în nume de rău mamă, dar proștii suntem noi, cari nu-i putem mistui pe cei pe cari îi credem într'adevăr proști. Uite, Domnica a plecat acum și poate că în prostia ei plânge, dar noi ne facem sânge rău; noi deșteptii ne certăm zilnic între noi, ne amărâm, ne înveninăm viața cu mustrări, ne torturăm unii pe alții.

Furia luase precipitat locul entuziasmului și creștea văzând cu ochii, în toată făptura lui Aristide. Fața i se întunecase, sprâncenile i se încruntase, iar în privire căpătase o strălucire sălbatecă, cu toată sforțarea lăuntrică ce făcea, vizibil, de a se stăpâni.

Norocul nostru a fost că Felicia, care nu prea vorbise, nici nu prea se'ntrecuse cu paharele, a intervenit la timp, cu glas blajin, împăciuitor, dar autoritar.

— Stați! Nici eu, nici domnul, — zise ea arătând spre mine — nu merităm cu nimic să vă dați în spectacol în fața noastră. M'ați asigurat că veți fi oamenii cei mai de înțeles....

— Păi tu nu vezi ? se grăbi Aristide să întrerupă.

— Nu văd nimic. Treaba voastră să vă disputați diferendele cât veți vrea, dar după ce vom fi plecat noi. Și nici atunci, pentrucă nu-i frumos. Acum însă vă rog, vă rog... zise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca zâmbitoare, amenințându-i cu degetul. Ia mai spune-ne, domnule, ceva. Aristide pretinde că dumneata ești un izvor nesecat de entuziasm. Comunică-ne și nouă ceva din exuberanța dumitale.

Eram pus în mare încurcătură. Incidentul și șampania lăsase un fel de pâclă peste imaginația mea și de ce căutam să mă descurc, de aceea mă încurcam mai rău. Poate că mi se încurca și limba în gură. Voind totuși să spun ceva, să fac ceva, fiindcă eram ultima resursă de bună dispoziție, am început să mă pierd în elogii pentru domnișoara Felicia.

— Bravo, domnișoară. Hotărîrea dumitale îmi place. Bravo! Foarte frumos! Minunat! Strălucitor!... Bine le-ai... Bine i-ai spus. Adică lui Aristide. He! Bunul meu prieten! Bravo, domnișoară!...

Și poate că aș fi continuat multă vreme cu „bravo", dacă nu-mi dădeam seama că prea am abuzat de cuvânt și în lipsă de altceva mai bun. am izbucnit într'un râs plin de atâta candoare, încât comesenii s'au molipsit ca prin farmec. La început a râs numai Felicia, pe urmă a început și Aglae, după ea Coana Caterini și în cele din urmă Aristide și Anica, de pe sală. Și râzi. Și de ce râdeam eu de ce îi pufnea mai tare pe ceilalți.

Și iar râzi. Când mi-am dat seama că râdeam ca proștii m'a umflat râsul și mai tare, cu ecou mai răsunător în ceilalți. La drept vorbind nu știu dacă ei n'au râs de râsul meu, în orice caz cu am râs și de plânsul și de râsul lor. Ne uitam unii la alții și ne pufnea râsul. De ce ? Cum ? Nu știu. Poate șampania ? A trebuit să ne ridicăm de pe scaune,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să ne separăm, unii într'o parte şi alţii în alta ca să înceteze toana. Ba, râzând, am convins'o pe Coana Caterini să meargă s'o îmbuneze şi pe Domnica şi, fiindcă tânăra doamnă Polcovnicu se lăsa greu convinsă, am pornit în corpore spre ea, umplând odăile cu hohotele noastre. Se pornise dâra şi era de-ajuns o vorbă cât de puţin hazlie, pentru ca râsul să izbucnească furtunatic, melodios, cu profunzimi armonice de contrapunct.

Am râs de multe ori fără pricină, dar atunci cred c'am plătit multe zile de tristeţe, poate c'am consumat chiar din buna dispoziţie a multora din zilele următoare.

Insfârşit ne-am adus aminte şi de cel ce trebuia să soscască, de Metodiu. Gluma, vinul şi râsul ne făcuse să prelungim prânzul. Când m'am uitat la ceas era aproape ora patru.

— Patru ! Peste o oră şi jumătate soseşte 'n gară, Metodiu.

Dacă îi anunţam o moarte în familiee sau poate vre-o catastrofă oarecare, cred că faţa Coanei Caterini nu se întuneca aşa ca atunci, când am pronunţat numele fiului ei. In timp ce grija mea pentru fratele lor a mişcat plăcut cutele feţelor lui Aristide şi Aglaei, mama lor s'a ridicat deodată, ca opărită.

— Un pierde-vara ! Ţi-o mai fi căutând, acum la Bucureşti, când n'a catadixit să scrie la mama lui şi la fraţi o scrisorică, ani de-a rândul.

— Ce te face, mamă, să crezi asta? Eu am convingerea că el ne iubeşte tot atât cât îl iubim şi noi...

— Asta da....

— ...şi că numai poşta ne-a făcut să nu-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

primim scrisorile. Nu ştii cum merg scrisorile la noi ?

— Aristide are dreptate. Eu simt acum cum mă cuprinde nerăbdarea de a cunoaşte pe acest frate, pe care nu ştiu ce ne-a venit să-l numim bolşevic.

— Poate, incercai eu, unde priveşte cu atâta nepăsare la toate.

— Nepăsare ? Ma bani stie sa ţeară ? Om în tota fire.

— E dreptul lui, la urma urmei. Ar putea chiar să-şi vândă partea, fără ca noi să putem spune nici pis.

— Ţe drept ? Ţe drept ? Cât a rămas de la tat-so ? Aiţi e tota avere a lui Mavroiani şi-a Hadgiului. Eu n'am murit. Dreptul lui, când voiu închide eu ochii.

— Vai, mamă, dar avem destul ca să nu jinduim la bunul altuia. Să vie şi el, de ce să nu vie ?

— Se vine, se vine, de ţe se nu vine ? Ma se nu ma ziceasca sentimentul meu de mama.

— Când a plecat acum cincisprezece ani a plecat din propria lui pornire ?

— Lo priveşte. Nu l'a oprit nimeni se se'ntorca.

— Ai dumneata ce ai cu el. Par'că n'ar fi fiul dumitale, par'că n'ar fi fratele nostru....

— Şi daca ?!...

— Adu-ţi aminte de fiul rătăcitor, din parabolă. Deschide zemnicul, taie viţelul gras, umple cănile de vin şi primeşte-l creştineşte, ori câte păcate ar avea. Eu n'aş putea să fac altfel. Din contra îl aştept cu convingerea că voiu avea în el un valoros şi experimentat tovarăş de muncă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.md/1901-1932

— Eu vă spun drept îl aștept și cu dragoste de soră, dar, mai ales, cu o neexplicabilă curiozitate de a cunoaște și eu specimenul acesta de oameni, boemi, bolșevici, comuniști...

— Dar, *a propos*, ce vă face să-l credeți bolșevic, întrebai eu ?

— Nimic. Trebuia să-i spunem într'un fel oarecare. Bolșevic e cuvânt la modă pentru răzvrătiți; și el, fiind un răzvrătit împotriva ordinei familiale, l'am botezat așa.

— Credeam că e bolșevic cu tot dinadinsul.

— Ferit-a sfântul !...

— Ce imprudență !...

— De ce ?

— Nu știți că trăim ca pe vremea cardinalului Richelieu ? E suficient să glumești cu cineva pentru ca a doua zi să-i pui toată Siguranța în spate.

— Pe nenea Sofronic ?

— Pe el sau pe altul. Cred din acest moment că sunteți singurii vinovați de dificultățile întâmpinate de Metodiu la graniță.

— Fleacuri de om glumeț.

— Nici un fleac. N'am încă proba, dovada, dar sper să ți-o servesc cât mai curând.

— Glumești ?

— Glumiți ?

— Se poate ?

— Nu glumesc, și se poate, doamnă.

— Atunci noi suntem tot atât de vinovați față de el, cât e Metodiu față de noi !...

— Mi se pare...

— Bietul Metodiu !...

— Auzi porcărie !... Dar cine a putut face una ca asta ?

— Nu știu, dar sper să aflu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Asta-i bună, bietul băiat !

Şi compătimirile nu mai conteneau. Până şi Coana Caterini, care-l judecase atât de aspru până atunci, a fost cuprinsă de un acces de iubire de mamă, care puţin a lipsit să nu-i provoace o sincopă.

Tăcută şi atentă Domnica lua parte la desbaterile acestei mari chestiuni numai cu prezenţa. D-şoara Felicia Cornea, condamnând greşeala Polcovnicilor, nu-şi ascundea teama că buclucul acesta i s'ar fi putut întâmpla şi ei. Şi ei îi spun colegele bolşevică. Şi aceasta nu din cauza spiritului său de contrazicere, ci din cauza nepăsării cu care îşi împarte totul cu elevele.

— Atunci s'ar putea ca şi pe mine să mă aresteze într'o zi ?

— Ba bine că nu, izbucni în râs Aglae. Pe tine te şi duce la Mislea. Şi zău dacă nu meriţi. Metodiu o fi n'o fi bolşevic, dar tu eşti de sus până jos. Şi eşti cu atât mai periculoasă, cu cât nu teoretizezi, ci activezi. Tu şi cu Metodiu ar trebui să fiţi puşi sub interdicţie.

— Metodiu, treaba lui. Are avere şi dacă vrei să i-o loveşti cu teoriile răsturnate ale marxismului, n'ai de cât. Dar, la mine, ce să interzici ? Să-mi poprească leafa ? Cinci mii de lei pe lună ? Mai bine mă puneai sub interdicţie când am intrat în Universitate. Dacă învăţam dactilografia poate că până acum ajungeam departe.

— Ţi-a plăcut să fii „doamna profesoară".

— Mi-a plăcut !?

— Atunci ce ţi-a plăcut ? Copiii ? De ce nu te măriţi, să-ţi creşti copiii tăi ? De ce-ţi baţi capul cu toţi ştrengarii de pe maidane ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaria.ro/mdr1901-1932

— E și-o datorie să răspândești cultura, dar la mine și nevoia de a-mi ocupa timpul.

— Ce datorie când rămân în fiecare an sute de licențiate și de licențiați, cari nu pot obține posturi! Cât privește de timp, slavă domnului! găsești oricând ceva de făcut, în loc să-ți tocești nervii cu toți idioții.

— Mai era ceva, pe care tu îl uiți...

— Independența! Ah! Bolșevicii ăștia! *Liberté, fraternité, egalité!* Libertatea o să vă mănânce pe toți. Libertatea, frăția și egalitatea! Eu prefer, fanfaronadei și maimuțărelii dela noi, Franța, unde, după unii, cele trei cuvinte fatidice trăesc numai pe soclurile monumentelor și pe porțile clădirilor publice. Nu pot... Nu pot, draga mea, să sufăr teoriile acestea stupide. Bine face ministrul de interne că umple cazematele Jilavei și beciurile Văcărești-lor cu toți vânturătorii aceștia de pleavă bolșevică.. Să sperăm, cel puțin, că tu nu te-ai înscris în partid, ca să te văd și pe tine plimbându-te dela Jilava la Astoria, între baionete, ca pe domnișoara Filipovici.

— Dar pe-asta de unde-o mai cunoști?

— Crezi că n'am fost s'o văd? N'aș mai fi femee, dacă n'aș fi avut nici atâta curiozitate!

— Ai fost tu la Astoria, la consiliul de război?

— De ce nu? Imi plac femeile cari se disting, deși, din nu știu ce sentimente, le detest.

— Și eu, care, după spusele lui Aristide, vă credeam, sufragetă!

— Și încă ce sufragetă!... Eu tac și o ascult și mă minunez cât cinism își face rechizi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

toriul propriilor ei sentimente și convingeri. Haide, Aglae, continuă, zise Aristide.

— Ce să continui ? Tu ești întotdeauna descurajant.

— E cel puțin deplasat să-l numiți astfel astăzi, când a pornit la acțiune cu atâta curaj și cu atâta optimism american.

— Numai de l-ar ține. Dar prea e autohton și prea patriot ca să nu uite dictonul că romanului îi e greu până se ia de ceva, că de lăsat, se lasă ușor. Nădejdea „Intreprinderilor" Fordului de pe malurile Dâmboviței ești poate numai dumneata, — zise Aglae, adresându-mi-se mie, — și poate pribeagul acela de Metodiu. Cât despre Aristide! Il cunosc ca pe-un cal breaz. Are sufletul de rob. Trebue să-l bați, să-l constrângi ca să faci ceva din el.

— Bravo ! Mi-ai plătit polița pentu „sufragetă". Dar unde ai descoperit tu în mine sufletul de rob ?

— O, nu te aprinde! Cercetează-te puțin și ai să vezi cu câtă ușurință îți bagi capul sub jug. Tu îți închipui că Alexandru Machedon a luat nodul gordian, cu el, acasă, să-l studieze, înainte de a-l despica cu sabia ? Și sentimental!... Tu crezi că eu n'am tăcut și n'am râs în mine, când te lăudai, mai adineauri, că ai să faci marț pe toți potentații valutelor forte ? Eu am trăit viața de bancă și de afaceri în timpul ocupației și știu la ce se poate aștepta dela domnii aceștia, unul ca tine, care ai trăit până eri tăind cupoane și încasând câștiurile de chirie...

— Cinci ! E ora, observai eu, mai mult ca să pun capăt discuției.

— E cinci ? Cum a trecut vremea! La gară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La gară!...

Peste cinci minute, Aristide, Aglae, Felicia şi cu mine ne urcam în limusina nouă, nouţă a „Intreprinderilor Inginer Polcovnicul & Comp." şi zburam spre gara de Nord.

Spre bucuria noastră trenul nu întârziase decât cu vreo douăzeci de minute, aşa că aşteptarea nu ne-a fost prea lungă. Pufnind şi svârlind nori grei de aburi şi de fum, locomotiva a intrat greoaie sub bolta gării şi s'a oprit la capătul peronului. Ţinându-ne de braţe şi formând un fel de zid viu în faţa călătorilor, încruntaţi şi înciudaţi că le barăm drumul, am înaintat domol până spre primul vagon de pasageri. Metodiu întârzia să se arate. Vagonul de lângă noi se golise, dar mai erau compartimente de clasa a doua spre coada trenului. Am pornit într'acolo, dar abia ne-am urnit din loc, că ne-am şi trezit faţă'n faţă cu Metodiu, care avea amândouă braţele cuprinse de geamantane.

Avea cap interesant Metodiu Polcovnicu. O „Borsalino" cât o umbrelă, îi cuprindea faţa lată, rezemându-se solid pe buclele de păr de la urechi şi adumbrindu-i fruntea. Haina lungă, încheiată până sub bărbie, lăsa să se vadă faldurile lavalierei. Din buzunare i se zăreau marginile a două tomuri legate, care complectau, cu geamantanele (ar fi putut foarte uşor să le dea unui hamal) tot portretul acesta ultraboem, care mă impresionase pe mine.

Am stat o clipă în loc, şi ca să-l admir şi ca să-l las admiraţiei şi recunoaşterii fratelui şi surorii sale.

Primul care s'a repezit la el a fost Aristide.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Metodiu! Dragă Metodiu. Bine-ai venit Metodiu!

Și l-a luat în brațe și l-a sărutat pe amândoi obrajii.

Zăpăcit și neștiind ce să creadă, Metodiu a depus geamantanele, și-a descleștat mâinile, a întins brațul drept spre entusiastul lui întâmpinător, i-a luat mâna și i-a strâns-o voinicește, fixându-l în ochi cu privirea lui pătrunzătoare.

— Domnul ?!...

Aristide a rămas aiurit.

— Aristide! Sunt Aristide Polcovnicu, fratele tău. Uite și pe Aglae. Vino'ncoace Aglae! Pe Felicia o cunoști? Domnișoara Felicia Cornea.

Era rândul lui Metodiu să privească aiurit.

— Fratele meu, sora mea, mormăi el cu glas întretăiat și închise ochii, ca și cum ar fi fost cuprins de amețeală sau ar fi vrut să stăpânească o lacrimă.

Poate c'a fost o clipă de reculegere, ca să-și amintească figurile celor doi streini, de care fusese, totuși, cândva foarte legat.

— Aglae! Aristide! He! Aproape să nu vă mai recunosc...

Aglae, jignită de ignoranța fratelui lor, pe care, fie vorba între noi, nu l-ar fi cunoscut nici ea, fără modestul meu ajutor, i-a întins mâna cu răceală, cred chiar cu aceeași neîndemânatecă rigiditate în cot ca și Domnica și i-a spus doar: *„Bonjour Méthode"*.

In fața Feliciei, Metodiu s'a oprit lung, i-a strâns mâna într'ale lui și rămânând așa, a privit pe rând, când la Aristide, când la Aglae, când la figura blondă și vaporoasă a ti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nerei profesoare. Pe mine mă uitase şi poate că rămânea aşa, dacă Felicia nu i-ar fi atras atenţia, oarecum încurcată de insistenţa cu care îi strângea mâna.

Dar Metodiu nu se lăsa bătut cu una cu două. Păstrând, cu stânga, mâna Feliciei, mi-a întins dreapta mie şi împietriţi cu toţii acolo, în jurul geamantanelor, am stat aşa năuciţi de revedere, în ciuda călătorilor, cari se înghesuiau în jurul nostru şi ne ghionteau.

Dar a trecut şi momentul acesta. Primul cuvânt al lui Metodiu, a fost: „valiza mea ?"

L-am liniştit, asigurându-l că e în bună păstrare, dar omul cu lavalieră ar fi voit s'o aibă poate chiar în seara aceea.

— Nu, păstreaz-o dar mai ales păstreaz-o cu atenţie, îmi şopti el plecându-se la ureche, în timp ce Aglae, Felicia şi Aristide îşi tăiau drum printre călători. Cred că n'ai avut curiozitatea să afli ce-i într'nsa, deşi greutatea ei te-ar fi putut pune pe gânduri.

— De asta fii sigur.

— Atunci eşti un prieten nepreţuit.

— *Merçi.*

Cei trei ne aşteptau, la eşire, lângă automobil. Mereu cu geamantanele în mâini, când s'a oprit în faţa trăsurii luxoase, Metodiu a avut un moment de ezitare. Ar fi vrut să se urce, şi n'ar fi vrut. Nu i-am priceput niciodată şovăirea din clipa aceea. In cele din urmă a pus geamantanele jos, ne-a rugat să-l aşteptăm până şi-o scoate cuferele dela bagaje s'a întors pe peronul gării.

Abia a dispărut pe uşe, că Aglae a şi pufnit în râs.

— Poftim, Metodiu al dumitale, care n'are

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici măcar bunul simţ să-şi ascundă ignoranţa.

Şi repezindu-se între cele două geamantane şi încărcându-şi braţele cu ele, se adresă privind pe sub geana pălăriei, lui Aristide:

— Domnul ?!... Zău, sunt curat caraghioşi şi domnii fraţi, ăştia, cari îşi petrec timpul prin streinătate ! *Dire qu'il a des ecussons sur les malles et une couronne sur la carte ! Voici pour de bon: Le prince Méthode Polkovniko!* Scârţ ! Ţine-mă, Felicio, că mor... de râs ! Asta-i bună. De aceea nu ne mai cunoştea pe noi prinţul valah. De aceea nu se mai gândea la nepoţii Hagiului din Vadul Budurului. Alteţă !...

Şi făcând o reverenţă în faţa geamantanelor, Aglae îşi plimbă dreapta la inimă, la gură şi la frunte, ridicându-şi plină de ingenuitate, cu stânga, uşor, faldul rochiei, ca o preţioasă dela curtea vreunui Ludovic oarecare.

Nu mi-a plăcut de loc eşirea intempestivă a Aglaei, mai ales că nu-i bănuiam talent teatral nici cât negrul de sub unghie. Din contră de unde până atunci o crezusem serioasă, scena din gară m'a convins că e şi prefăcută şi rea. Ei, ce avea acum, ea, cu frate-său, cu Metodiu ? Ce crimă făcuse omul, dacă îşi adăogase pe cartea de vizită titlul de prinţ ? Ha ! La Bucureşti se schimbă socoteala, dar în străinătate? E destul să ai parale ca să-ţi spună toată lumea prinţ, chiar când nu eşti. Cu ce e mai „prinţ" buzatul din Kapurthala, — căruia nu-i contestă nimeni dreptul să-şi toace princiar veniturile, la Paris, — de cât acest fals prinţ bucureştean, care, oricum, are

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

finețe, cultură și chiar ascendenți demni de titlul contestat?

Dar cine era să înțeleagă toate acestea ? Aglae ?

— Prințul Metodiu Polcovnicu, bolșevic, izbucni încă odată Aglae, râzând cu nestăpânită răutate.

— Aglae, pentru Dumnezeu, te vede șoferul și de-abea l-am angajat. Ce părere își face despre noi ? !

— Alt prinț ! Nu mai pot cu de șoferul dumitale. Te rog să mă scuteșți de astfel de observatori, din cauza cărora să nu mai poată omul vorbi.

— Aglae, tu ești prea iritată. Iți propun să o ei pe Felicia și să plecați înainte. Noi vă ajungem din urmă, imediat ce încărcăm cuferele lui Metodiu.

— *A la bonne heure!* Rămâneți cu bine, cu Prințul, exclamă ea făcând o nouă reverență. Hai Felicio!...

Automobilul s'a desprins lin de lângă peron iar noi am rămas muți, lângă geamantane, privind în urma lui.

După o lungă așteptare a apărut și Metodiu, între două cufere încăpătoare și doi hamali pociți.

Au urmat, acestor întâmplări, fapte și mișcări fără importanță, în legătură cu dispariția duduilor și cu urcarea bagajelor în camioane. A revenit și șoferul cu limuzina, ne-am urcat toți trei în cupeul larg, și după ce, bine înțeles, dădusem dispoziții unde să ne aducă cuferele, am pornit spre grădina Icoanei.

Figurile noastre posomorîte, plecarea neașteptată a domnișoarelor, poate și celelalte ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mulțumiri lăsau să se citească contrarierea pe fața, și așa destul de întunecată a lui Metodiu. Dar fiindcă mi se atribuise un rol precis de animator, în familia prietenilor mei, trebuia să-mi îndeplinesc misiunea, cel puțin din ambiția de-a fi consecvent.

Am spart gheața, adresându-mă lui Metodiu :

— Cum ați călătorit, domnule Polcovnicu?

— Ah ! Fără incidentul dela granița, care a fost repede lichidat, imediat ce dobitocii aceia și-au dat seama că fusese o eroare, aș putea spune că am călătorit bine. Poate că incidentul mi-a folosit întrucâtva, căci s'au simțit obligați să-mi treacă cuferele prin vamă, fără a mi-le mai deschide măcar. Și, poți să-ți închipui, câte lucruri am în ele ! Ce anachronism, ce stupiditate și vămile acestea, între state ! Și când te gândești că națiunile se bat cu pumnii în piept pentru Ligă, pentru Societatea lor. Nu ați asistat niciodată la parada deschiderii unei sesiuni a Ligii Națiunilor ? Păcat. Să-i vedeți, pe toți acești scumpi frați, cum se schimonosesc, cum se maimuțăresc cu vorbele late ale internaționalismului celui mai umanitarist și cu toate acestea, la ei acasă, dacă ar putea ar buzunări și pe sfântul Duh în trecerile lui prin vămile văzduhului.

— Nu-i mai puțin adevărat că nici oamenii nu trec, întotdeauna cu sufletul prea curat, prin vămile terestre.

— Și aceasta din vina cui ? Tot a lor. Opresiunea provoacă comploturile de tot felul, clandestinismul; cu cât supravegherea va fi mai mare, cu atât fulmicotonul și dinamita se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

vor plimba mai încăpăţânate dintr'o ţară într'alta.

— Tocmai de aceea iau şi statele măsuri cât mai riguroase împotriva clandestiniştilor.

— E un cerc vitios. Dinamitarzii se plâng de opresiune şi guvernele burgheze de dinamitarzi.

— Fără opresiune, o repet, n'ar exista urziri revoluţionare.

— Poţi să spui dumneata că în ţara românească nu trăim în cea mai largă libertate? Şi cu toate acestea nucleele comuniste cresc ca şi ciupercile.

— Dumneata numeşti libertate, aceea pe care o aveţi aici? Eu nu cunosc efectiv stările de lucruri, fiindcă lipsesc din ţară de mulţi ani, dar numai din câte mi-au ajuns la ureche, cred că nu sunteţi departe de timpurile ţarismului. Cenzură, stare de asediu, jandarmi, poliţie în tot locul; nu poate omul face o mişcare, fără să nu-şi asigure imediat cea mai largă denaturare a intenţiilor lui. La Bucureşti, ultimul dintre ipistaţii poliţieneşti e mai tare decât guvernul însuşi. Am citit multe publicaţii referitoare la starea de spirit din ţară. De altfel să nu credeţi că ochii Europei, — bine înţeles ai aceleia democrate, care e mai mare decât cea burgheză, — nu sunt aţintiţi asupra României. Toată lumea îşi dă seama că mergem, cu regimul actual, la anarhie... dacă, bineînţeles, o mână energică, un om de sacrificiu nu se ridică cu orice riscuri împotriva stărilor acestora. Intelectualitatea Occidentului cunoaşte toate suferinţele intelectualităţii noastre, ale luptătorilor şi promovatorilor ideilor democrate din România.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Am credinţa că nu va lipsi concursul cel mai larg şi sub orice formă, pentru aceia cari vor reuşi să dărâme această Bastilie românească.

— He he ! dragul meu Metodiu, văd că noi n'am greşit cu nimic, când te-am numit bolşevic, zise Aristide.

— Serios ? Adică e suficient să nu fii de aceiaşi părere cu cei cari deţin puterea şi-şi împart între ei, permanent, roadele ei, ca să fii bolşevic ? Mi-e teamă că aţi fost modeşti, când m'aţi caracterizat, adăogă Metodiu jumătate convins, jumătate glumeţ, privindu-ne iscoditor pe de-asupra ochelarilor.

— Bravo ! Dar uiţi poate, că în România aceasta, barbară şi tirană, dumneata scumpul meu frate, eşti unul dintre cei mai avuţi deţinători de moşteniri. Averea nu... jeneză de loc principiile ?

— Din contră. De alfel nu trebuie să iei numai decât ca o profesiune de credinţă toate cele ce ţi-am spus. Deşi, la drept vorbind, nu văd întrucât averea ar putea să stânjenească adoptarea cutărui sau cutărui program politic.

— Tocmai aici e nenorocirea, exclamai eu. Bogăţia ne dă nouă posibilitatea să importăm de peste graniţă, odată cu ciorapii de mătase şi cu flaconaşele de parfum, tot felul de principii politice, pe care nu le adaptăm şi nu le creştem după împrejurări, ci le lăsăm să vagabondeze pe străzi, să bată bulevardele, prostituindu-se cu primii veniţi. Aducem cu tot atâta uşurinţă idei, cu câtă nepăsare importă cutare impresar, artiste unguroaice pentru varieteuri. Cel puţin, impresarul caută artiste frumoase şi tinere, pe când importa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon/1901-1932

torii de idei aduc în geamantane toate deşeurile politice de aiurea.

— Dacă îmi place comparaţia, ca îndrăzneală de stil, să ştii însă că nu mă împac de loc cu adevărul cuprins în ea. Crezurile politice, morale, economice se supun, fără voia lor, fenomenului osmozei. Unele reuşesc să coloreze, să îmbibeze cu pigmenţii lor straturi mai adânci, altele mai mici. Ca şi ciupercile ideile, crezurile se înmulţesc prin spori, purtaţi de vânturi. Importatorii dumitale de idei. departe de a juca rolul de corupători de minore sau de hoţri, cum îi numeşte pravilistul, au abia neînsemnata misiune a cozii de oaie, care duce în lâna ei sămânţa de scaiu.

— Decât să vă întreceţi în comparaţii cu figuri în text, mai bine pregătiţi-vă să coboriţi, căci iată-ne ajunşi acasă, ne-o reteză Aristide, în momentul când limuzina ocolia majestoasă colţul străzii, ca să pătrundă pe poarta mare.

Abia coboriţi, am vrut să-mi iau rămas bun dela amicii mei şi să plec. Mi-a fost însă cu neputinţă. De altfel, la aceasta puteam să mă aştept dela început, din clipa în care am aflat că sunt „Comp"-ul din coada firmei „Intreprinderile Inginer Polcovnicu & comp".

— Cu alte cuvinte, iată-ne făcând un veritabil *week-end*, — zise subit americanizatul meu Aristide!

— *All right!*

V.

„Intreprinderile Ing. Polcovnicu & Comp." erau de o lună în plină activitate şi mai ales

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în ameţitor progres. Prevederile lui Aristide fusese pe departe atât de optimiste cât se arătase realitatea. Cumpărasem uzina metalurgică în jenă financiară cu un preţ la care nici nu ne aşteptam. De a doua zi chiar, prin relaţiile asociatului meu şi, — de ce aş ascunde adevărul — şi prin stăruinţele Tantii Frida — am primit, dela ministere şi autorităţi, mai multe comenzi decât ne-ar fi trebuit. Am augmentat, în urma stăruinţelor lui Metodiu, salariile lucrătorilor şi reuşiam astfel să obţinem o producţie de lucru respectabilă. Nu au fost inutile nici legăturile mele cu ministerele, în special cu cel de industrie, la care-mi făcusem slujba până atunci. Interesând la câştig câţiva foşti colegi, am izbutit să provoc — dacă vreţi să-i spunem astfel — un jurnal al consiliului de miniştri, prin care se acorda liberul export a câteva sute de vagoane de piei brute.

Pieile noastre erau în vamă în momentul când s'a ridicat prohibiţia, astfel că au şi putut trece graniţa în primele patruzeci şi opt de ore. La trei zile după aceea, un alt jurnal al consiliului de miniştri revenea asupra dispoziţiilor referitoare la liberul export al pieilor, ţinând în seamă nevoile industriei naţionale.

Lovitura noastră n'a rămas fără ecou. Mai întâi a trebuit să închidem gura jurnaliştilor, cari aflase de această mică coţcărie şi ar fi putut s'o dea în vileag. Treaba n'a fost tocmai uşoară, dar, având în vedere că afacerea ne adusese numai întreprinderilor vre-o şeasezeci de milioane, câteva sute de mii de lei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aruncaţi în guşa bătlanilor acelora, veşnic flămânzi, nu era lucru mare.

In al doilea rând, preţurile oferite de noi pe piaţă au stricat în aşa fel calculele tăbăcarilor, încât foarte mulţi s'au resimţit de pe urma recoltei noastre de piei brute.

Mai greu fusese loviţi doi fraţi armeni de pe lângă abator, a căror întreprindere am cumpărat-o la o săptămână după bomba cu exportul. Nenea Sofronie, căruia i-am făcut de-atunci, de când cu Metodiu, mii de abonamente la „Termele Literare" şi în cenaclul căruia contam ca nişte adevăraţi Cresuşi ai intelectualităţii, — nenea Sofronie ne-a aranjat, el ştie cum, monopolul furniturilor de piei şi bocanci la ministerul de război. De altfel, recunoaşte şi el că e un act patriotic să sprijini industria naţională.

Intre timp, am luat contact cu o casă franţuzească de automobile. După ce am convins în dreapta şi în stânga că, — după cum Henric al IV-lea dorea fiecărui ţăran să aibă Duminică o găină în oală, — ministrul trebue să fie jinduit de bunul mers al treburilor statului, având la îndemână cât mai multe mijloace de locomoţie accelerată, am depus la poarta fiecărei autorităţi, contra plată imediată, câte două, trei şi chiar câte patru maşini.

Un vot al comisiei interimare a Capitalei ne-a asigurat monopolul furniturilor de piatră cubică pentru pavajul străzilor. Cum nu aveam încă o carieră (dar căutam una), cumpăram piatra de pe piaţă, plătind preţurile cari ne conveneau. Protestele exploatatorilor s'au lovit de argumentele unui brav consilier comunal, băcan de meserie, avid de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bani și lacom de onoruri cum mai rar se vede.

Ne convenia mult regimul protecționist și pentru metalurgie și pentru tăbăcărie, nu ne mulțumea însă pentru zahăr și pentru țesături. Tanti Frida, care ținea grozav la noi și al cărei viciu, bridge-ul, o obliga să facă apel adesea la aptitudinile noastre bancare, a făcut ca ce a făcut și, într'o zi, — nu fără a ne fi îngrijit din vreme să avem cât mai pe aproape de graniță un convoi mare de vagoane de zahăr și stofe, — articolele respective din tariful vamal au fost modificate printr'o simplă dispoziție ministerială.

Scandalul izbucnit atunci când s'a aflat de noua noastră ispravă, se cunoaște. Fabricanții au început să țipe. Ziarele, evident plătite de industriași, vărsau venin împotriva noastră, denunțându-ne oprobriului public ca pe niște profitori ordinari. Opoziția a făcut chiar interpelări în Parlament. S'a revenit imediat asupra dispoziției, dar faptul se consumase. Abia după o săptămână s'a văzut efectul social al matrapazlâcului, când prețurile la stofe și la zahăr au scăzut cu minimum treizeci la sută. Și fiindcă scandalul nu se potolise, am întors macazul acuzațiilor de partea speculanților interni, plătind noi acum ziarelor să facă democrație economică.

Fapt e însă că Tanti Frida a trecut prin mari emoții atunci, mai ales că o foaie clandestină de opoziție i-a și publicat inițialele, „doamna F., (soția unui funcționar superior, din imediata apropiere a ministrului de interne), blondul înger păzitor al întreprinderilor de sub clubul „Elitei".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aluzia era prea transparentă, mai ales că Tanti Frida, care-şi petrecea multe ore din zi la „Clubul Elitei", instalat la etaj, de-asupra noastră, ne vizita aproape întotdeauna, înainte de a-şi lua locul la masa verde.

Ziarul pomenit s'a ocupat în treacăt şi de „un burtă verde tejghetar, pe care arbitrariul regimului şi ignorarea votului obştesc l-a ridicat la comună, în treburi în cari n'ar fi fost bun, într'o altă lume, nici de măturător".

Aristide era „veneticul, fanariotul nesăţios, caţaonul, lipitoarea". Rolul meu fiind puţin precizat în această afacere, trecusem neobservat; în schimb, Metodiu, care hotărît fusese luat drept „Comp." din firmă, primise cele mai josnice şi mai neîntemeiate atacuri, el care nu se arăta nicăeri, nu stătea în calea nimănui, nu-şi semnalase cu nimic prezenţa la Bucureşti.

„Şi acel evadat din temniţele elveţiene" — scria foaia de scandal, — „celălalt fanariot, omul Moscovei şi al Internaţionalei a treia, amicul dela Geneva al lui Trotzki, trimis la Gurile Dunării să înarmeze braţul proletariatului rural, jivina cu figură de apostol, căreia-i e ruşine să trăiască pe propriul ei nume şi se ascunde sub nejustiţiabilul „Comp.", va mai fi lăsat multă vreme să agite spiritele şi să fomenteze revoluţia roşie, sub protecţia soţului d-nei F ?..."

Şi câte de acestea debitate cu evident venin, cu interesat isvor de informaţii şi mai ales cu vădită tendinţă de şantaj. Nici un nume, ci numai aluzii şi iniţiale. Procedeul clasic de şantaj, pe care Aristide nu voia să-l tolereze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ciudat. Omul acesta, care cu o lună înainte nici nu voia să i se ştie măcar de urmă şi se'ngropase de viu în uitarea clădirii din cartierul Iceanei, brava acum pericolele cele mai ameninţătoare. Il încuraja însă şi starea generală de spirit, suflul acela uriaş de imoralitate care bântuia dela un capăt la altul al ţării. Nu-i mai puţin adevărat că desperarea cu care făcea totul, febrilitatea cu care uita de somn, de foame şi de frică, desvăluiau în el o precisă morbiditate.

Când i-am vorbit într'o zi, lui Metodiu, pentru care inacţiunea se confunda cu contemplarea biblică, despre una dintre nebuniile lui Aristide, a rămas la început gânditor. După două nopţi şi trei zile de muncă îndrăcită, timp în care nu ştiu dacă prânzise odată, Aristide s'a suit la volan şi, noaptea, la ora două, a plecat spre Oeşti, în Argeş, ca să fie dimineaţa acolo, la inaugurarea exploatării unei cariere de piatră.

— Asta-i sinucidere, a exclamat Metodiu. Da, sinucidere. O formă nouă, dacă vrei, datorită nevrozei, datorită ambianţei lui sufleteşti, dar este şi rămâne o manifestare precisă de autosuprimare. Nu-i mai puţin adevărat că e o laşitate, atunci când nu-ţi mai trebue viaţa, neavând curajul să te lepezi de ea, să alergi după toate riscurile, în speranţa că se va găsi o întâmplare nefericită, care să se însărcineze cu balasturile sufletului tău.

Era rândul meu să rămân pe gânduri. Nepăsarea cu care Metodiu pronunţa sentinţa de moarte a lui Aristide, mă exaspera. Mă furnica, cu atât mai mult cu cât de când funcţionau „Intreprinderile", mi se întâmpla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se și mie să lucrez fără întrerupere cincizeci și șaizeci de ore, lângă Aristide, care desființase toate valorile. Pentru el somnul era o superstiție, frica o ipohondrie, foamea un nărav, oboseala o consecință a neatenției și câte bizarerii de acestea pe care le puteai lua, în glumă, drept paradoxe, deși îți dădeai seama că autorul lor nu glumea nici pe departe.

Sângele rece cu care Metodiu diseca sufletul lui Aristide și îi punea diagnosticul m'a aiurit. Venisem cu noaptea în cap, deși nici eu însumi nu mă putusem odihni din cauza oboselii, să-l rog pe acest frate mai mare, să arate lui Aristide pericolul excesele sale și iată că Metodiu mă puncа în fața unei probleme, care nu-mi trecuse prin cap. Și răceala lui îmi mărea și mai mult neliniștea. Sorbea calm cafeaua dintr'o uriașe filigeană de pământ și, ca și cum ar fi vorbit despre eroul cine știe cărui roman recent citit, îmi punea sub ochi teoriile și presupunerile lui, cu nepăsarea cu care întinzi pe pâine o lingură de marmeladă.

— Sufletul modern e cu atât mai puțin complex, cu cât evoluția la care a ajuns știința, ne permite să disecăm imaterialul, să-l dozăm și să-l punem în formule. Incandescența permanentă a eului material al lui Aristide denotă o stare morbidă, e o primă manifestare a procesului a cărui durată nu o cunosc, dar care prin epilog poate fi definită sinucidere. Deduc aceasta din convingerea că imaterialul existenței poate fi redus în calupuri, reprezentat în formule geometrice, poate fi transcris în cifre inevitabile.

— Nu pricep...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Te-ai gândit vreodată câte melodii sunt pe lume ?

— Poate cineva să le înnumere ?

— Nu-i așa ? Nu se ia nimeni să socotească stelele, firele de iarbă și nisipul ? Dar te-ai luat vreodată să înșiri cifre, una după alta, ca să vezi până la ce număr poți să ajungi ?

— Ei!?

— Infinitatea de melodii știi cu câte semne poate fi reprezentată grafic?

— Cu șapte.

— Da! Iar bilioanele, trilioanele și catralioanele cu zece semne.

— Nu văd unde vrei s'ajungi.

— E foarte simplu: crezi oare că complexitatea sufletelor nu poate fi redusă la un alfabet cuprins doar între alfa și omega și cu ajutorul căruia să transcrii pe portativ sau pe hârtie de scrisori, individualismele?

— Vorbești copilării...

— Nici măcar o clipă. Chestiunea mă preocupă foarte serios și studiile pe cari le-am întreprins până acum, au întărit și mai mult convingerea mea.

— Alfabetul individualismelor?! Un fel de ausweis în care vei scri: barba rade, nas cârn, statura potrivită, semne particulare n'are.

— Ești nescrios.

— Te cred! Dar cum vrei să fiu altfel, când îți bați joc de mine cu amestecuri de acestea alchimiste, pe care le respinge cel din urmă spițer.

Metodiu, în fața atitudinei mele refractare, își cam pierduse calmul și era pe punctul de a se supăra, când atenția ne fu atrasă de sbârnâitul nervos și prelung al soneriei; fiind-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că uşa întârzia să se deschidă, sunetul se repetă încă de vreo două ori.

Cei ai casei, crezând că va alerga Anica, întârziau pe semne să iasă întru întâmpinarea mosafirului, dar servitoarea lipsea la ora aceea. Am alergat jos şi am întors cheia. Uşa s'a repezit de-odată de perete şi înăuntru s'a năpustit Aristide, galben, tras la faţă, mototolit, plin de noroi.

— Ce-i cu tine ?!

— Dă fuga la telefon şi chiamă prefectura.

— Dar ce-i ? Ce s'a întâmplat ?!...

— Fă acum ce-ţi spun eu!... Ţi-oi explica pe urmă.

Am intrat în odaia de lucru, am chemat poliţia şi după câteva clipe treceam receptorul în mâna lui Aristide.

— Allo... Poliţia ? Dă-mi te rog pe domnul prefect!... N'a venit ?... Comisarul de serviciu ?!... Dă-mi-l pe el!... Allo ? Domnul comisar?... Aici inginerul Aristide Polcovnicu... Bună dimineaţa. Domnule comisar, mi s'a furat azi noapte din curte, maşina cu numărul 832... Da... Nouă... Nu ştiu !.. Şoferul e plecat la Buzău, de două zile... La două şi cinci minute azi noapte am lăsat-o în curte... Pe cine să bănuesc ? Vreun borfaş... Sigur... Allo ? Poftiţi..

Trântind receptorul pe furcă, Aristide se întoarse către mine şi aproape răstit, mă întrebă:

— Unde-i Anica ?

— Ştiu eu ? Când am venit eu, era aici, adineauri însă dispăruse. Ia sună.

— Sună tu.

Sunai şi, nu după mult timp, apăru Anica,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ciufulită, îmbufnată şi cu ochii roşii de plâns.

— Unde-ai fost azi noapte ?

Anica începu să bâlbâie.

— Sărut mâna, domnule. N'am ştiut c'aţi aflat. Zău, iertaţi-mă. Ticălosul ăla de Sică al meu n'a dat pe-acasă de două nopţi. Zău, iertaţi-mă, sărut mâna.

Spunând acestea, Anica căzu în genunchi, luă mâna lui Aristide şi începu s'o ude cu lacrimi.

— Am fost, sărut mâna, să-l caut prin cârciumi, arză-l focul de beţiv, că de ştiam nu-i dădeam un ban.

— Ho ! Stai! Ajunge! Bine. Nu m'am supărat c'ai plecat. La ce oră ai plecat ?

— La două, sărut mâna.

— Bine, du-te. Să vie grădinarul.

— Ce să vie, sărut mâna, că de-aseară o duce 'ntr'o beţie, cu parşivu-ăla al meu.. Şi-au băut minţile... Şi el, şi rândaşul...

— Bine, du-te...

Abea eşise Anica, când Aristide se repezi la mine şi luându-mă de umeri, mă privi în albul ochilor, speriat şi rosti cu glas stins, dar apăsat :

— Am ucis un om!...

Am rămas trăznit. Credeam că aiurează.

— Eşti nebun ? Ce vorbă-i asta ?

— Am ucis un om ?!... Sunt perfect lucid, acesta-i adevărul.

— Cum ai ucis un om ?!...

— Am trecut cu atomobilul peste el şi l'am lăsat pisăliţă pe şosea. Goniam eu optzeci pe oră şi n'am mai avut timp să-l ocolesc. Răul e că mortul e un jandarm, care ieşise probabil înaintea mea, ca să-mi tempereze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viteza. Era în bariera Piteștilor. Un alt jandarm a tras focuri de armă după mine. Și cum, dacă mi-aș fi continuat drumul riscam, am părăsit mașina în drum. Dela Pitești am venit cu un tren, pe care l'am găsit în gară, ca la comandă, la ora patru și jumătate.

— Și acum ce ai de gând să faci ?

— N'ai auzit ? Am să susțin sus și tare că cineva mi-a furat mașina și că acest cineva a ucis pe jandarm, gonind cu mașina furată. De unde știu eu că jandarmul rămas viu, pe marginea șoselei, nu mi-a luat numărul ? Așa risc o mașină, care e foarte probabil că-mi va fi restituită, pe câtă vreme, dacă-mi continuam drumul și rămâneam cu mașina, mergeam de-a dreptul la Ocnele Mari, să tai sare.

— Și crezi că n'o să se afle ?

— E greu. O să bănuiască, dar în lipsă de probe, se va clasa afacerea. Mi-am calculat bine probabilitățile. Coincidența a făcut ca destrăbălarea menajeriei mele să-mi prindă bine.

— Dar dacă această coincidență se întoarce împotriva slugilor ?

— Cu atât mai rău pentru ele. De altfel, ca măsură de precauțiune, am să-i spun totul lui Nenea Sofronie, ca să aranjeze el cu prefectul.

— Mai bine nu spune.

— Ah, nu! Dacă cunoaște omul dedesubturile, știe cum să învârtească șuruburile procesului verbal.

Nu știu de ce, dar pe mine m'ar fi desarmat complet apăsarea unei astfel de crime pe conștiință. Aristide însă, deși era de o paloa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

re neobişnuită, vorbea cu atâta convingătoare linişte, încât părea mai mult inconştient de cât calm.

După un sfert de oră a apărut şi comisarul, într'un automobil, întovărăşit de trei agenţi, aproape cu nimic deosebiţi de Sică. Aceleaşi mutre respingătoare de apaşi în retragere, jerpeliţi, mototoliţi, cu părul zbârlit, parc'ar fi fost scoşi din etuvă.

Am coborît în curte. Aristide a arătat comisarului locul unde ar fi putut fi oprită maşina. Comisarul a văzut nişte urme, s'a luat după ele, dar în urmă a constatat că era inutil să le mai urmărească. S'a întors înapoi şi a început să se intereseze de oamenii de serviciu.

Anica a apărut plânsă şi zguduită de tremurătură şi de sughiţuri. Dar ce se putea scoate de la ea, decât blestemuri împotriva „parşivului ăla de Sică", beat mort, la ora aceea, în vreo cârciumă, cu rândaşul şi cu grădinarul.

Un agent a plecat numai decât să le ia urma. Surâzător, comisarul a salutat profund, asigurându-l pe Aristide că are pe hoţi în palmă şi că speră să-i aducă maşina într'o jumătate de oră.

Când nu l-a mai văzut în ochi, Aristide s'a întors spre mine :

— Dobitoc !... Are el pe hoţi în palmă !.... Apoi, cu o vulgaritate, pe care nu i-o bănuiam, s'a întors spre poartă, pe unde eşise omul legii, şi a scuipat.

In acel moment, înseninat de odată, m'a luat de braţ, şi, târându-mă spre casă, a adăogat :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Acum, la lucru! Hai să ne luăm pălăriile și pardesiile și... la birou! Nu-i nimic, mă duc mâine la Oești. De altfel și răul e bun la ceva. Azi trebuie să punem la punct furnitura cea mare de pânzeturi, pe care a aranjat-o alaltăeri Tanti Frida.

Din momentul acela Aristide își recăpătase, cel puțin în aparență, un calm desăvârșit. A intrat în casă, a strâns mâna lui Metodiu și chiar a glumit cu el, râzând de trândăvia lui neproductivă.

— Ție nu ți-i teamă c'ai să mucegăcești, Metodiu ? Fă și tu ceva! Tot îți spune ție lumea că ești bolșevic, fă măcar agitație în jurul steagului roșu. Fă orice, numai să nu te neurastenizezi !

— Ești bine dispus, astăzi. Vezi, să nu-ți stric dispoziția când voi începe să mă mișc, fiindcă, de sigur, o să încep să fâlfâi drapelul, mai întâi, la metalurgiștii tăi.

— Nu văd ce te oprește ?

— Și pe urmă o să vă întreb ce măsuri de prevedere higienică ați luat pentru nenorociții aceia de tăbăcari, ale căror piei ofticoase o să ajungi să le bagi curând, curând în mujetorile cu sama.

— Măi, dar eu glumesc și văd că tu vorbești foarte serios ! Ca pedeapsă, să știi că am să mă ocup chiar astăzi de chestiunea aceasta.

— N'ai face rău.

— Și ce doleanțe mai aveți de... revendicat, onorat reprezentant al metalurgiștilor și al tăbăcarilor ?

— Construcții de locuințe higienice pentru lucrători, cooperative de aprovizionare, săli de lectură, de distracții, reducerea orelor de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lucru, ajutoare pentru caz de boală, prime pentru lucrătorii cu copii, ameliorarea serviciului de...

— Stai !... Ţi-ajunge ! De ce atâta înşirare de cerinţe, când poţi în două cuvinte simplifica: comunizarea întreprinderilor ! Vrei ?

— De ce nu ? Nu văd de ce te-ar obliga ei să faci acest lucru, când tu eşti dispus s'o faci de bună voe.

— Aşa-i, dar să mai stăm de vorbă. Până atunci, tu mai gândeşte-te şi fă şi un plan de bătae. Te pomeneşti, că şi comunizarea poate fi un mijloc pentru augmentarea câştigurilor.

— Poftim, la ce se gândeşte el.

— Ştii că ai haz ? Când tu îmi ceri şapte şi opt ore pentru candidaţii tăi la comunizare, eu lucrez fără odihnă şi fără masă, de câte două şi trei ori douăzeci şi patru de ore.

— Şi crezi că faci bine ?

— Dovada o ai în progresul „Intreprinderilor Inginer Polcovnicu & Comp".

— Şi în campaniile de presă, cari nu mă cruţă nici pe mine, în faţa ta de cadavru şi în nepăsarea cu care ţi-ai uitat de casă, de masă, de copil, de nevastă....

— Dar eu nu ţi-am cerut să mă ocroteşti cu măsurile tale de prevedere socială.

— Pentru că ceeace faci tu, dragă frate,— replică Metodiu, ridicând tonul, — e sinucidere. Auzi ? Si-nu-ci-de-re !

— Hait! Ai găsit-o! Sigur că e sinucidere pentru tine şi pentru toţi aceia, cari aţi vrea douăzeci şi patru de ore de somn, douăzeci şi patru de ore de repaos şi douăzeci şi patru de ore de mâncare... din douăzeci şi patru !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaromanilor1901-1932

— Judeci simplu. Vom vorbi însă mai târziu !

— Ai dreptate. Rămâi cu bine ! Dar *à propos,* ce mai face menajeria ?

— Ce-a învățat. In curând va trebui să-ți refaci vesela, fiindcă oridecâteori „contesa" se ceartă cu „țăranca", farfuriile suportă consecințe.

— Dacă e numai atât, atunci am să fac contract lunar cu o fabrică de faianță, dacă, bine înțeles, scumpul meu „Comp", nu crezi că e bine să ne apropiem și o fabrică de porțelanuri, pentru... uzuri proprii.

— Și totuși va trebui să te gândești, într'o zi, serios la acest lucru, fiindcă nu trebue să uiți că ți-a crescut mare copilul.

— Asta drept e, zise Aristide, căzând pe gânduri. Vezi, de-aia trebuia să fi fost astăzi la Oești. In primăvară vreau să construesc acolo un mic castel, fără turn de fildeș, în care să-mi retrag partea mea de animale, din menajerie. Dar fiindcă mai e până la primăvară, să ne vedem mai întâi de treburi aici. Până atunci, mai fă și tu pe pompierul, oridecâteori vezi c'a izbucnit incendiul, zise Aristide târându-mă spre ușe.

— Numai de nu m'ar cuprinde și pe mine flacările, încheie Metodiu.

VI.

In ziua aceasta cu toată nepăsarea lui Aristide, am dus-o într'o fierbere. Toate planurile noastre au fost răvășite, fiindcă întâmplarea cu jandarmul ne-a acaparat complect.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cine n'a avut măcar întâmplător afaceri cu poliţia, nu ştie ce supărător lucru e să ai nevoe de poliţişti. Mai întâi de toate, e un lucru pe care nu-l poţi înlătura: procesul-verbal. De felul cum e alcătuit acest proces verbal, depinde soluţia întregului neajuns poliţienesc în care ai intrat. Dar comisarul sau subcomisarul pe mâna căruia ai încăput?

Toată economia procesului verbal e făcută în majoritatea cazurilor interesat. Dacă nu sub influenţa obsesiei: „ce-o să zică domnul şef", în orice caz sub teroarea nădăjdei că una din părţi, măcar, va răsplăti bunăvoinţa. Un proces verbal — citiţi-l, pe oricare, în arhivele parchetelor, — e o capodoperă populară de navigaţie simultană în două luntri şi de cugetare în doi peri.

Nenorocita întâmplare dela bariera Piteştilor mi-a dat însutit ocazia să sporesc, să dospesc în suflet disprețul pentru speţa ipistatului.

Pe la ora zece ne-am trezit cu comisarul şef al circumscripţiei, în raza căreia cădeau „Intreprinderile". Avea o înfăţişare atât de respectabilă încât mi-era, la început, chiar teamă să pronunţ în faţa lui vreun cuvânt mai îndrăzneţ. Omul s'a aşezat însă pe teren bun, chiar dela început. Pricepuse de ce e vorba şi voia să tragă, din această situaţie, toate foloasele.

— Domnule Polcovnicu, să fim oameni de înţeles, a declarat el fără inconjur. Eu pricep lucrurile şi vă ştiu om cu influenţă. Cazul nu e tocmai simplu. De aceea, dacă vreţi să iasă pe placul dumneavoastră, să stăm de vorbă.

Când am văzut că lucrurile stau astfel,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

m'am făcut mic-mititel şi m'am strecurat uşurel pe uşe, pretextând afaceri urgente în alt birou. Aristide a avut timp suficient, în absenţa mea, să convingă pe comisar de adevărul celor susţinute de el. După o jumătate de oră de discuţii, procesul verbal nu diferea cu o iotă de afirmaţiile tovarăşului meu. Când a părăsit cabinetul directorial, comisarul se îngenunchia cu atâta umilinţă, încât am crezut, la un moment dat, că-şi va frânge şira spinării.

Fapt e că, între timp, comandamentul jandarmilor din Piteşti constatase crima dela barieră, descoperise automobilul părăsit în marginea oraşului şi căuta cu nerăbdare pe proprietarul lui. Telegrama asupra acestor întâmplări sosise la prefectura Capitalei şi cei iniţiaţi, fără nici un contact cu comisarul de serviciu de noapte, sau cu rapoartele lui, căutau pe proprietarul maşinei criminale. In urma insistenţelor lor se făcuse, de altfel şi cercetarea circumscripţiei poliţieneşti.

In cele din urmă s'a lămurit cazul, aşa cum îl expunea Aristide, mai ales că, din prudenţă, acesta alergase cu Tanti Frida oriunde putuse. S'au cercetat lucrurile, s'au analizat de aproape şi s'a constatat că Polcovnicu nu putea fi, în nici un caz, asasinul jandarmului dela intrarea Piteştilor. Reclamaţia făcută în zorii zilei, adică în momentul când proprietarul a constatat lipsa maşinii — coroborată, cum spunea raportul oficial, cu procesul verbal al jandarmeriei din Piteşti, care nu era prea precis asupra orei accidentului şi făcea abstracţie de mersul trenurilor, ducea la concluzia că automobilul ar fi fost furat şi că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

hoţul, în goana lui nebună, pentru a sustrage automobilul controlului, ucisese pe şosea găini, oi şi jandarmi. Cine era însă, hoţul ?

După amiazi, Aristide, care trăise într'o înfrigurare de nedescris, cu tot calmul lui aparent, a smuls din mâna unui ţigănuş prima gazetă. Aşteptarea i-a fost nesatisfăcută: faptul fusese înregistrat cu formula obişnuită: „Autori necunoscuţi s'au introdus prin efracţie în curtea caselor cu numărul..., din strada..., proprietatea d-lui A. Polcovnicu şi au furat un automobil nou, în valoare de lei 450.000. Domnul comisar... (Cutare) face cercetări".

Dar nu aceasta aştepta Aristide. Pe el îl rodea întrebarea: ce va scri „presa galbenă", presa de scandal, şi cu deosebire foaia aceia imundă, care îl împroşca cu noroi ori de câte ori avea ocazia.

Aşteptarea nu i-a fost însă prea lungă, nici presupunerile înşelate. La ora cinci, când calea Victoriei gemea de lume, când dela bulevard până la capul podului şi dincolo, pe şosea, în spre hipodrom, artera Bucureştilor pulsa sclerozată de trăsuri, echipagii şi automobile, „Jos Perdeaua", spaima de zi şi de noapte a lui Polcovnicu, apărea cu slove de-o schioapă pe prima pagină: „Asasinatul de lângă Piteşti". Mai jos, cu slovă de aceleaşi dimensiuni : „Autorul asasinatului : veneticul de sub Clubul Elitei". Informaţia era exactă, faptele puse la punct cu o precizie surprinzătoare, Aristide purtat cu automobilul pe şoseaua Bucureşti-Piteşti ca şi cum ar fi fost descris de un tovarăş de drum însă, ca de obicei, nici un nume. Imi amintesc descripţia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

scenei, când „venticul avalând sutele de kilometri ca pe o apetisantă farfurie de macaroane „a l'italienne", a surprins pe șosea pe bravul ostaș la postul de datorie și l-a lipit de praful șoselei ca pe un *pain a cacheter* oarecare".

„Bucureșteni, — încheia „Jos Perdeaua" — veți îngădui încă multă vreme ca, între zidurile în cari voi vă mistuiți mizeria, să huzurească de bine asasinul, fanariotul, vampirul, care se strecoară de fiecare dată, în tangentă, pe lângă codul penal?"

I-a făcut mult sânge rău lui Aristide în seara aceea, mai ales că, din curiozitate, eșise în stradă și privea cum gură-cască smulgea foile pline de venin din mâinile vânzătorilor.

„Jos Perdeaua" a înregistrat atunci, fără îndoială, cel mai mare succes de tiraj al ei.

In aceiași zi, pe la ora șapte, Aristide ridica receptorul telefonului și cerea numărul telefonic al „Jos Perdelei".

N'am să vă redau convorbirea, mai ales că mi-ar fi imposibil să transcriu întrebările și răspunsurile pornite din celalt capăt al circuitului. Am să povestesc însă lucrurile din momentul în care Aristide, trântind receptorul pe furcă, a izbucnit într'un râs forțat și, frecându-și mâinile cu satisfacție, mi s'a adresat cu vorbele:

— L-ai văzut pe comisarul de poliție? Nu-i așa? Am nevoie de el până într'o oră și jumătate. Canalia șantagistă îmi va cădea în mâini. Aleargă până la comisariat. Dacă-l găsești pe comisar, spune-i de ce e vorba și introdu-l discret pe scara de serviciu. Poți să-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/index.php

pomenești chiar că munca nu-i va fi zadarnică.

Apoi, în câteva cuvinte am pus la cale toată tactica surprinderii.

Am executat comanda cu exactitate militară. O oră mai târziu, ipistatul se închidea într'un dulap, din care avusesem grije să golesc conținutul, dar cu toate protestele mele a ținut să intre în această carceră impusă de împrejurări, cu tot harnașamentul lui de serviciu și mai ales cu sabia.

— Vă jucați cu Casația? S'ar putea casa sentința de condamnare, din cauza viciului de formă: subcomisarul nu era, la facerea procesului verbal, în ținuta reglementară.

L'am lăsat deci să se'nchidă cum credea el de cuviință și am coborît să vestesc pe Aristide. L-am găsit în plină agitație, plimbându-se de colo, colo prin birou. Cu cinci minute înainte i se telefonase că „domnul așteptat" sosește și că dorește ca întreg personalul birourilor să fie concediat. Voia omul cât mai multă discreție. Am eșit deci frumușel pe ușa din față, cu aerul omului care și-a terminat lucrul, am ocolit prin Știrbey Vodă, pe din dosul palatului regal și m'am furișat pe scara de serviciu în sălița de lângă biroul transformat în arenă. Am rămas tăcut acolo.

Se scursese câteva minute lungi și grele, de când mă instalasem la pândă, dar dinlăuntru nu venia nici un zgomot. Începusem tocmai să bănuesc că prudența îl va fi sfătuit pe „domnul așteptat" să-și stăpâncască tentația, când atenția îmi fu atrasă de un zgomot din interior. Ciulesc urechile, dar zgomotul încetase. De bună seamă că ipistatul schimbase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
(www.transilvania.ro/mdrr1901-1932)

piciorul şi lovise cu vătraiul de dulap. Şi doar i-am spus să nu încerce să prindă şoareci ca pisica cu clopoţei. Eram atât de sigur că se va demasca înainte de a fi făcut vre-o ispravă, încât ardeam de dorinţa de a năvăli înăuntru, pentru a-i smulge apendicele periculos.

Şi aşteptarea mă neliniştea din ce în ce mai mult, deşi cred că începusem să-mi pierd răbdarea, chiar din momentul în care mă ţintuisem lângă uşe.

De ce vor fi fiind atât de lungi clipele de aşteptare, nu pricep. Poate că nicăeri nu se verifică relativitatea noţiunilor noastre despre timp şi despre spaţiu, ca în compararea clipelor scurse în timpul unui vis şi al unei aşteptări. Gustave le Bon pretinde că timpul şi spaţiul sunt ireductibile. Ce eroare! Ce non sens, răsturnat de însăşi definiţia dată de el timpului, considerat ca o relaţie între evenimente, ca o succesiune a fenomenelor dintr'un punct al spaţiului, pe care Leibnitz îl defineşte ordinea de coexistenţă a fenomenelor.

Pretindă filosofii ce vor voi despre esenţa formulelor lor. Din freamătul de atunci al experienţei la care am fost supus, ştiu că minutul de aşteptare se amplifică atât de mult, în spaţiu, în cât schimbă complect raportul matematic dintre cele patru formule fundamentale ale cunoştinţelor noastre: timp, spaţiu, forţă şi materie. E tot atât de adevărat că aşteptarea dilată timpul, cum e axiomatică dilatarea ferului de căldură. Dar dacă timpul poate fi dilatat, însemnează că nu mai e o abstracţie a simţurilor noastre ci e tot atât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

material ca şi ceasornicul pe cadranul căruia numărăm ritmii vălătucirii timpului în spaţiu. Veţi spune că acestea sunt sofisme. Da, dar nu veţi mai spune acest lucru în dosul unei uşi, dincolo de care aşteptaţi ca, din minut în minut să se lase înfrântă o conştiinţă, să izbucnească un scandal, să se deslănţue o furtună, un siroco pe un covor persan, sub biciurile căruia s'ar putea să cadă şi victime.

De ce nu morţi? Dar dacă apaşul vine înarmat şi în momentul când se vede demascat trage, ucide, chiar dacă ar trebui să-şi trântească şi lui, după aceea, un glonţ în tâmplă ?

— Ah! Glumiţi, domnule Polcovnicu, răsună odată cu deschiderea uşei biroului, glasul necunoscutului aşteptat. Un gazetar temerar, la Bucureşti, scrie astăzi cu revolverul pe masă, e drept, dar nu pleacă nici odată cuirasat, la drum. Am venit dezarmat să mă predau dumneavoastră. Imi puteţi fi util cum vă pot, prin tăcerea mea, creia o infinitate de utilităţi.

— De sigur, a fost o glumă a mea. Cred însă, domnule... Cum aţi spus că vă numiţi?

— Aveţi cartea mea de vizită... Achile Bistreţ e numele sau, mai bine, pseudonimul meu. E inutil cred să vă spun că nu-l mai cunoaşte astăzi nimeni pe Nae Popescu, fiindcă gloria cucerită prin muncă şi talent de Achile Bistreţ l-au îngropat de mult. Dar să lăsăm acestea. Am venit....

— Ca să cădem de acord şi, la nevoe, să ne facem chiar prieteni. Cât m'ar costa, ca să fim precişi, prietenia Dumneavoastră ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaromana1901-1932

— Eu însumi fiind brav, îmi place bravada. Să vedem ce oferiţi.

— Mai întâi să discutăm angajamentul Dumneavoastră. Vă obligaţi, în scris, să ignoraţi în orice împrejurare existenţa firmei sau a componenţilor firmei „Intreprinderile Inginer Polcovnicu".

— *Et Compagnie.*

— Evident.

— Că mă oblig e fără îndoială, dar în scris, nici odată. Am un mare păcat: nu dau chitanţe şi nu girez poliţe.

— Atunci ?

— Foarte simplu, pentru moment, îmi vărsaţi suma de trei sute de mii de lei, ca să lichidăm trecutul. Am în buzunar dovada irefutabilă a asasinatului şi corectura articolului care va trebui să apară mâine. Atunc zaţul tipografic imediat ce-mi număraţi banii şi uit trecutul. Pentru viitor vom sta de vorbă.

— Dacă altfel nu se poate, vă mulţumiţi cu o sută cincizeci de mii, pentru moment ?

— Imi daţi trei sute de mii de lei şi vă garantez şi tăcerea redactorului meu, care v'a văzut azi dimineaţă urcând în accelerat la Piteşti... Aud ?...

S'a produs un moment de linişte. Aristide a tăcut, fixat, poate, de privirea veninoasă a lui Bistreţ.

— Aud ?!...

— Bine, a exclamat Aristide în cele din urmă, cu glas înăbuşit. Aveţi banii.

I-am auzit paşii şi scârţâitul uşii casei de fer. A urmat un foşnet de hârtii, uşa casei de fer s'a trântit surd şi în momentul când paşii lui Aristide s'au îndreptat probabil spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

birou, a scârțâit un scaun pe care s'ar fi întors cineva brusc. In clipa următoare, dacă se prăbușia pământul sub mine, nu m'ar fi îngrozit atât cât urletele pe care le-am auzit erupând din pieptul lui Bistreț:

— Aha, canalie! Imi întinzi curse ?! M'ai atras aici pentru a-mi înscena șantaj! Ei bine, te-ai înșelat dacă ți-ai închipuit că am venit dezarmat. Sus mâinile!

N'am mai așteptat. Am întors cheia în ușe și am năvălit în odaie.

Bistreț cu revolverul întins, ținea la câțiva pași distanță pe Aristide, învinețit la față, cu mâinile ridicate în sus. La picioare, pe covor, zăceau, aruncate și desfăcute în desordine, pachetele cu bilete de bancă.

Intrarea mea neprevăzută, zgomotul făcut de trântirea ușii, poate și faptul c'am țipat cu desperare: „hoții" au făcut ca brațul apașului să șovăe. Mi-a fost deajuns o clipă ca să mă reped la dulap și, izbind în el cu furie, să-i dau ușa de perete. Dar, stupoare!

Abea atunci, trezit din somn, comisarul se lăsă să cadă bleandă, împiedicându-se în sabie și frecându-se aiurit, la ochi.

— Da!... Eu !... Ce s'a 'ntâmplat?! Da! In numele legii te declar arestat, se răsti el la mine.

Venindu-și însă în fire și văzând chipurile de piatră ale celor doi adversari, ipistatul își aduse ca prin vis aminte de rostul lui în acea împrejurare și, scoțând revolverul, îl întinse spre Bistreț și descărcă un foc. Glontele porni pe loc, sparse geamul unui tablou și se înfipse în perete.

— Ticălosule! criminalule! izbucni în cele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din urmă omul legii. Aruncă arma sau te culc! Aruncă arma!! Aruncă arma!!...

Bistreț puse revolverul pe masă tremurând, dar în clipa următoare, recăpătându-și curajul, începu să urle din nou:

— Eu sunt ticălos?! Ha, dar oamenii aceștia și-au închipuit că corbul a rămas tot așa de prost ca pe vremea lui La Fontaine. Nu, domnilor.

— Destul! am zis, tună, comisarul. Ce cauți? Șantaj, ha? Stai că-ți dau eu șantaj, Legați-l!

— Mai mult decât șantaj, rosti Aristide cu glasul stins. Asasinat! A vrut să mă ucidă, pentru a-mi fura banii! Arma e aici, dovadă materială.

— Revolverul nu e încărcat și rog să se facă această constatare. Cât privește șantajul, domnul comisar va avea bunul simț să nu ateste decât faptele pe care le-a putut constata la fața locului. Banii, banii murdari cu cari ai încercat să-mi cumperi tăcerea, îți stau la picioare! Viperă a fanarului! Ai să-mi plătești această cursă!

— Vorba! tună din nou comisarul. Toată lumea după mine, la comisariat!

Toată această tragi-comică scenă s'a petrecut numai în câteva clipe.

L'am urmat pe comisar la circumscripție ca să încheiem procesul verbal. Am pătruns în sanctuarul zoios al cerberilor ordinei, dar în momentul când omul legii, așezat în fața hârtiei albe, a început să silabisească primele slove, s'a produs ca prin surprindere o totală schimbare în atitudinea lui Bistreț.

— Astăzi, anul una mie nouă sute...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1961-1962

— Mă rog, mă rog, domnule Polcovnicu, în definitiv, socotiţi atât de indispensabil acest proces verbal ?

— Asta mă priveşte!

— Dat fiind că mă priveşte şi pe mine, nu credeţi c'ar fi util, dacă bine înţeles sunteţi şi Dumneavoastră de acord, să cercetăm puţin, cu voia domnului comisar, dacă n'ar putea interveni un aranjament ?...

— Aranjament ?..., urlă comisarul.

— De ce nu, mă rog ? Mai bine o învoială strâmbă, de cât o judecată dreaptă... Eu, din parte-mi, sunt gata să declar în scris...

— Ce anume ?

— Insfârşit, îmi iau angajamente formale şi pentru trecut şi pentru viitor... Ce Dumnezeu, doar suntem oameni. N'o fi dracul atât de negru, cât îl cred unii. Şi pe urmă, şi noi, ziariştii, avem suflet. Eu n'am urmărit nici odată distrugerea Dumneavoastră. Am fost poate, rău informat.

— Uite ce, domnule Bistreţ, în loc ca domnul comisar să scrie procesul verbal, va scri sub dictarea mea, angajamentul pe care dumneata îl vei iscăli. Ne-am înţeles ?

— De ce nu ?

I-am lăsat să-şi continue treburile şi am eşit în curtea comisariatului. Aveam atâta nevoe de aer, în cât simţeam că-mi crapă ţeasta.

Răcoarea de-afară m'a mai înviorat. De altfel, la puţin timp, au apărut în uşe, foarte bine dispuşi şi Bistreţ şi Aristide, urmaţi de aproape de comisar.

Când a dat cu ochii de mine, Aristide şi-a adus aminte de-ale lui şi, strângând mâna afectuos comisarului, i-a spus un „la revedere"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plin de înțelesuri. Comisarul foarte curtenitor, și-a lăsat mâna strânsă de Bistreț, înclinându-se respectuos în fața celor doi adversari, atât de bine crescuți.

In poarta comisariatului am strâns și noi mâna lui Bistreț, care s'a grăbit să ne ofere serviciile lui ori de câte ori vom avea nevoe de „presă".

Ne-am despărțit amical, Bistreț într'o parte, noi în alta.

— Impresia mea, zise Aristide luându-mă de braț, e că dobitocul acesta și-a jucat prost cartea. Fiind sigur că nu e victima unei înscenări, a încercat intimidarea cu pistolul descărcat, în speranța că, văzându-mă amenințat, voi mări cota. Ghinionul meu a fost că ipistatul a adormit în dulap și de sigur eșirea din încurcătură m'ar fi costat foarte mult, dacă nu aveai inspirația să asculți la ușa de din dos. Auzi hal de polițist! Bine, frate, să zicem că de când cu obligativitatea învățământului, corbul are patru clase primare, dar vulpea se poate să se fi idiotizat într'atât, în cât să-i trebuiască guvernantă, care s'o învețe fabulele lui La Fointane ?

VII.

Trei zile după afacerea aceasta, ziarele au fost pline de știri și comentarii, foarte circumspecte de altfel, referitoare la dispariția automobilului lui Polcovnicu și la „asasinatul misterios" de pe șoseaua Piteștilor. In cele din urmă, lucrurile s'au aplanat: automobilul a fost restituit, ca obiect furat, al cărui stăpân era cunoscut, rămânând să se găsească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hoțul și asasinul jandarmului. De altfel și parchetul tot la concluzia aceasta a ajuns, așa în cât afacerea a trecut la dosar.

Dacă penalicește cazul a fost clasat, din punct de vedere moral, perturbările provocate în gospodăria din cartierul Icoanei au lăsat urme adânci, cu atât mai mult cu cât Aristide par'că uitase cu totul că are o casă, o familie.

Bănuită la început de tovărășie cu hoții, Anica fusese arestată odată cu grădinarul și cu rândașul. Până să se limpezească lucrurile, a trebuit să-și petreacă vremea în pivnițele poliției, separată printr'un zid gros de netrebnicul ei de Sică, ținut și el la îndemână pentru cercetări.

Rămase fără nici un ajutor, cucoanele au crezut de cuviință s'o înlocuiască pe Anica prin Domnica, al cărei bărbat era direct vinovat de arestarea servitoarei. De aici a decurs o harababură fără pereche. Deși Domnica s'a supus fără prea multă șovăire, imprejurărilor, Aglae și cucoana Caterini au căutat s'o înjosească, pumând-o la treburile cele mai nepotrivite cu situația ei. Ca și cum odată cu Anica s'ar fi sfârșit generația slugilor, Domnica trebuia să spele vasele, să mături prin casă, să plece la piață cu coșnița, să clătească rufe. Insfârșit, o săptămână cât a durat deținerea servitoarei, Domnica i-a ținut locul muncind mai din greu decât ea, ba trebuind să execute și comenzile pornite din capriciile cumnatei și soacrei sale. Și aceasta era mai greu.

Cu toate protestele lui Metodiu, care nu înțelegea ca soția fratelui său să fie terfelită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-1932

astfel, Domnica a trebuit să-şi ducă jugul, numai ca să evite hărţuiala. Şi cu toate acestea, tot nu izbutea să împace îndeajuns pretenţiile celor două cucoane. Din nimic izbucnea scandalul şi atunci, în timp ce biata Domnica tăcea şi plângea, casa se umplea de ţipetele isterice al cucoanei Caterini şi ale Aglaei.

Metodiu a răbdat o zi, două, dar a treia n'a mai putut suporta chiotele; a trebuit să se îmbrace şi să plece. Ne-am trezit cu el la birou, făcut foc şi strigând dela intrare că numai Aristide-i vinovat.

Intrarea aceasta neaşteptată şi mai ales vorbăria neînţeleasă a lui Metodiu ne-au făcut să pufnim în râs:

— Sigur, voi râdeţi şi puţin vă pasă că în jurul vostru lumea se prăpădeşte.

Izbitoarea contrazicere cu sine însuşi, în care se punea Metodiu în clipa aceea, ne-a făcut să pufnim şi mai zgomotos.

— Nu râdeţi, oameni buni, nu râdeţi. Şi, în special tu, Aristide, morar neprevăzător, nu râde. Te-ai ambalat ca un cal de ceia nărăvaşii şi te repezi, în goană, cu capul în piept, ne mai privind nici înlături, nici înainte. Ia seama....

— La ce să iau seama?

— Ah, dar tu habar n'ai ! De trei zile trăim într'un iad, într'un infern, şi aceasta fiindcă tu nu te ocupi de loc de menajeric. Şi menajeria a înebunit, fiarele şi-au pierdut minţile şi se ceartă, urlă, se năpustesc unele asupra altora de nu mai poţi rămâne zdravăn între zidurile casei.

— Ce spui tu, Metodiu, e lucru de puşcărie.

— De balamuc, dragul meu, de balamuc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ție nu ți-i milă de nevastă, nu ți-i milă de soră, de mamă. De ce le ții pe toate în lanț, una lângă alta, ca să învețe să se urască, să se sfâșie ? !...

Ca trezit dintr'o nălucire, Aristide căscă ochii mari la Metodiu. Oricât de obișnuit ar fi fost cu certurile dintre mama, sora și soția lui, nu-și închipuise că cele trei femei se sfâșie între ele, tocmai fiindcă sunt obligate să stea una lângă alta.

— Tu ai dreptate, mormăi el. Vezi, la asta nu m'am gândit. Nu mi-a trecut prin cap că aș putea să-mi mut larii și penații în altă parte, dar acum, că mi-ai deschis ochii, o voi face-o. Chiar de mâine încep să mă ocup de chestiunea aceasta. Vă las vouă palatul, chiar dacă ar trebui să mă mut într'un bordei.

— Nimic mai simplu, dragul meu.

— Sigur că da! Pentru tine toate sunt simple. Pentru mine problema era mai complicată. Dacă le obligam la o relativă viață în comun, o făceam aceasta fiindcă speram să nivelez anumite asperități. Nădăjduiam că le voi face să-și comunice reciproc câte ceva din cultura, din educația lor. In deosebi Domnica avea mare nevoie de contactul cu cineva, care s'o călăuzească, cu toate că, sunt convins, și cucoana Caterini și Aglae ar fi avut destule de învățat de la neinvățata aceea de... țărancă.... Dar, dacă nu s'a putut.... Dacă nu se poate!...

— Ce-ai încercat tu, dragul meu, a fost o nebunie de laborator, de seră. A fost fantezia unui grădinar, care și-a închipuit că poate duce experiența altoiului până la imposibil. Nu ți-ai dat însă seama, că ai urmărit contopirea a două elemente impenetrabile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rnd/1901-1932

— Cu toate acestea fără nici o orbire, nu Domnica a fost cea mai rezistentă. Dovadă progresul făcut de ea în cei câţiva ani de când trăeşte în lumea noastră.

— Nu se îndoeşte nimeni de asta. De ce mă îndoiesc însă, e că vei ajunge vreodată să faci un tot armonic din menajeria ta. Şi ce-i mai grav, e că Aglae n'o poate suferi acum nici pe Felicia. I se pare ei că domnişoara Cornea se ocupă prea mult de copil şi de Domnica. Din „doică" n'o mai scoate. Şi biata fată se face roşie de mânie, îşi muşcă buzele, dar nu răspunde o vorbă supărătoare. Drept e, resemnarea aceasta o desarmează complect pe Aglae, care ar dori, par'că, să se războiască cu toată lumea. S'ar certa ea şi cu mine, fiindcă mă vede făcând zid, cu Felicia, în jurul desrădăcinatei aceleea de cumnatămea. Nu te supăra că-i spun astfel, fiindcă, recunoaşte, nu-i alta situaţia ei. Ca să înceteze certurile, e tot mai bună hotărîrea ta.

— Bine !... Rămâne stabilit. Imi veţi da însă o mână de ajutor ca să-mi instalez o casă convenabilă, până când voi putea să replantez, pe desrădăcinată, în mediul ei, adică până la vară, când îmi voi construi o vilă la Oeşti.

Eram atât de obişnuit cu extravaganţe din partea lui Aristide, în cât mi s'a părut foarte normală hotărîrea lui de a-şi muta căminul la ţară.

— Până atunci, eu nu-mi găsesc locul, adăogă plictisit Metodiu.

— Asta-i mai rău. Să-ţi dăm ceva de lucru. Hai ? Ce zici ?

— Şi cam ce-aţi putea să-mi daţi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce-ai zice, de pildă, de...

În timp ce Aristide căuta cu mintea o ocupație pentru Metodiu, zbârnîi telefonul. Aristide ridică receptorul.

— Allo!... Da!...

Convorbirea a fost scurtă. Când s'a terminat, Polcovnicu a trântit enervat receptorul, dar întorcându-se spre Metodiu, i-a spus aproape fericit :

— Ei, însfârșit, ți-am găsit. Ia mașina și dute repede la tăbăcării, fiindcă au declarat lucrătorii grevă. Ești în elementul tău. Caută de aplanează lucrurile, fă concesii, dar nu da ultimul cuvânt, ci rezervă-mi-l mie.

Metodiu, cam contrariat, ezită să dea răspunsul.

— Ce nu-ți convine ?

— Ba, da, dar... N'aș fi vrut să mă mai amestec în treburi de astea.

— Dar te-ai mai amestecat vreodată?

— Bine, bine. Dacă vreți voi, mă duc să aplanez greva. Da, da, mă duc, plec. Dar tot ar fi bine să fie și unul dintre voi cu mine.

Sorții nu aveau a alege. „Unul dintre noi" nu puteam fi decât eu. M'am suit cu Metodiu în automobil și peste zece minute opream în fața fabricii.

Eram cam încurcat și de noutatea întâmplării fiindcă până atunci nu mai avusesem de-aface cu cerbicia muncitorilor și de curiozitatea de-a vedea ce va face Metodiu.

Acesta în momentul când a coborît din mașină, s'a transfigurat.

E de necrezut: omul acela ursuz, — cu fața îmbătrânită de timpuriu, zbârcit ca o smochină, cu privirea obosită, — când a văzut massa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de lucrători în fierbere, în uşa biuroului directorului fabricii, s'a schimbat deodată, brusc, teatral, ca o gloabă din poveste care, după ce-a mâncat jeratec, se scutură şi capătă aripi.

Nu cred să fi fost alta starea sufletească, altul imboldul lăuntric, fenomenul fiziologic căruia a corespuns evanghelica transfiguraţie a lui Crist, numită de ortodoxi „Schimbarea la faţă".

Metodiu şi-a umflat nările, a aspirat adânc, şi-a lungit gâtul şi, scuturând par'că ceva de pe umeri, s'a îndreptat spre mulţime, întinerit, cred, cu cel puţin zece ani. Faţa i se netezise, în obraji îi apăruse o roşeaţă de sănătate şi de odihnă şi tot corpul parcă-i respira voe bună, tinereţe, o tinereţe şi-o voe bună molipsitoare. M'am simţit obligat să lungesc şi eu gâtul şi să iau o mutră pentru circumstanţă.

Ca şi cum ar fi trăit ceas de ceas cu lucrătorii, — deşi aceştia îl văzuse doar odată sau de două ori şi-l ştiau abia după nume, — Metodiu a intrat drept în mijlocul lor şi le-a spus „bună dimineaţa". Dar cu ce glas! (Dacă se poate scrie o simfonie în două măsuri, cele două cuvinte rostite de Metodiu, au fost o întreagă simfonie). Am avut atunci impresia şi, orice veţi crede despre felul meu de aprecieri, am şi acum impresia că Metodiu poseda în cel mai înalt grad darul de a se aduce pe el în stare de incandescenţă şi de a electriza, de a descărca, în persoanele cu care venea în contact, torenţi adevăraţi de sentimente. E poate o sugestie, o formă de magnetism uman? Nu ştiu! Ştiu numai atât, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deși am dat și eu bună dimineața și doar despre mine se știa că sunt în parte și stăpân, toată lumea aceea ațâțată a răspuns ca unul, milităreşte, aproape imitând glasul prietenului meu:

— Să trăiți, domnule Metod !...

Ar fi trebuit să înțeleg, din acel moment, că prezența mea în mijlocul lucrătorilor nu e decât decorativă, dar nu pricep ce grăunte de ambiție m'a împins să casc gura.

— Domnilor...

Un mârâit prelung mi-a oprit însă glasul în gât. In acelaș moment a pornit melodioasă vocea lui Metodiu.

— Fraților !...

— Ssss ! Ssss !... Să auzim !...

— Fraților ! Mă bucur că proprietarii fabricii, dintr'un simț de echitate pe care veți avea ocazia să-l apreciați peste câteva minute, m'au însărcinat să viu în fața voastră, pentru a anunța că sunt dispuși la toate concesiile posibile. Mă bucur, v'am spus, că veți putea lua act, de aceste concesii din gura mea, nu fiindcă eu le-aș fi determinat, semnalând încă de multă vreme neajunsurile voastre domnului Polcovnicu, fratele meu, dar fiindcă noile condiții de muncă ce vi se vor crea vouă, vor determina, vor provoca ameliorarea stării materiale a tuturor lucrătorilor din industria tăbăcăriei. Să vă mai vorbesc de revolta, de procesul sufletesc din noi, când știm condițiunile neomenești în cari voi vă câștigați pâinea voastră și a copiilor voștri? ...

— Așa e ! Ne mor copiii de foame și de oftică !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Când sunt știute aceste lucruri, credeți voi că șovăe cineva în fața datoriei de a vă ajuta, de a vă oferi putința unui trai mai bun, a unei pâini mai dulci ?...

— Drept e !... Bine spune !

— Munca voastră, fraților, e sfântă !

— Sfântă e !...

— Munca voastră e aur și dinamită. Brațul vostru încordat îngroașe cu aur punga patronului; brațele voastre încrucișate subminează capitalul, îl istovesc, îl aruncă'n aer.

Uitând unde se aflau, muncitorii au izbucnit deodată în aplauze și urale.

— Bravo !... Bravo !...

Din ce în ce mai stăpân pe sine și mai stăpân pe massă, Metodiu și-a răsturnat pe ceafă umbrela garibaldianei lui și încadrat astfel de borurile largi, cu înfățișare profetică, nedând de loc impresia că umblă după fraze de efect, a mai aruncat un „fraților" tot atât de mieros ca și celelalte.

— Fraților, solidaritatea voastră îmi place ! Solidaritatea voastră v'a asigurat astăzi câștig de cauză. Nu uitați niciodată de străvechiul proverb: unirea face puterea, dar să știți că izbânda voastră e amenințată atâta vreme cât nu e întărită de victoria întregii bresle, de progresul tuturor tăbăcarilor. După ce ne vom asigura succesul în această întreprindere, să dăm asaltul în jurul tuturor haznalelor cu scoarță de stejar, în care își plămădesc plămânii frați de-ai noștri, și să încercăm să înfrângem pretutindeni cerbicia patronală, fiindcă numai așa câștigul de-aici va fi garantat !

— Bravo ! Bravo !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aveţi cuvântul meu că nici una dintre doleanţele voastre nu va rămâne necercetată.

— Bravo !... Bravo !...

— Vă rog numai să treacă toată lumea la lucru, pentru a putea trata pe picior de egalitate. Să rămână aici numai delegaţii voştri, sau delegatul, dacă aveţi numai unul.

— Să rămână Arghir ! Aşa e !

— Da, da ! Treci în faţă, Arghire !

— Să vie domnu' Arghir !

— Pe oricine vreţi voi, replică Metodiu.

— Cum vreţi d-voastră, replicară câţiva lucrători mai bătrâni.

— Eu sunt în mâinile voastre. Dacă vreţi pe Arghir, Arghir să fie. Unde-i fratele Arghir, să vorbesc şi eu cu el ?

Cel sortit nu întârzie a eşi înainte. Ca şi cum l'ar fi cunoscut de când lumea, Metodiu îl luă pe lucrător cu braţul pe după mijloc şi, pornind cu el spre biroul fabricii, se întoarse spre lucrători:

— Atunci cu bine şi aveţi încredere în mine... şi în Arghir.

— Să trăiţi ! — răsunară din nou piepturile tăbăcarilor.

In timp ce Arghir, împins dela spate, şi Metodiu intrau în birou, lucrătorii domoliţi, îmblânziţi, începuse să-şi scoată hainele şi să se îndrepte spre fundul curţii, unde erau intrările spre ateliere.

Am intrat şi eu în birou, după cei doi.

Directorul fabricii, un om mărunţel şi nevoiaş, s'a făcut şi mai mititel şi dregându-şi pe nas o pereche de ochelari sărăcuţi, s'a evaporat pe uşe.

Metodiu, abia intrat în birou, şi-a aruncat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uriașa lui pălărie într'un colț, pe un maldăr de piei tăbăcite și vârându-și amândouă mâinile în păr, pentru a-l rândui spre spate, s'a așezat, stăpân pe sine, într'un fotoliu larg de piele.

— Ei, frate Arghire, începu el, să vedem acum cum stau lucrurile.

— Păi să vedem...

— Tu ce atribuții ai în fabrică ?

— Șef de echipă la sama.

— Puțin. Pentru un băiat inteligent ca tine e puțin. Știi carte ?

— Știu cinci clase primare de țară, dar...

— Dar ce !...

— Dar mi-a plăcut cartea. Biată mamă-mea vrea să mă facă popă, dar la noi în sat sunt numai oameni săraci. Și nu m'a făcut. M'a dat ucenic la un cojocar.

— E bine și-așa.

— E bine, că în loc să fi trândăvit și să fi huzurit de bine ca popă, îmi câștig pâinea muncind din greu. Insă e alta când are omul carte. Eu am avut noroc cu meșterul. Nici el nu avea ani mulți de școală, dar și lui îi plăcea cartea. La el am învățat multe.

— Cine era meșterul ăsta ?

— Gavrilescu. Niță Gavrilescu, cel de-a fost arestat mai acum un an, când cu complotul. Acum a evadat, știți poate: a fugit în Rusia și e bine. Poate că e comisar pe-acolo. Ăla era un om și jumătate.

— Gavrilescu zici ?

— Da, Gavrilescu.

— Hm ! Zici că e'n Rusia ?

— La Moscova, poate.

— Ia șezi jos, că, după câte văd, cu dum-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neata poate sta omul la taifas mai pe'ndelete.

Arghir luă un scaun și se așeză.

— Și de dumneavoastră am auzit că nu prea semănați cu domnul, tovarășul dumnealui. Spune lumea multe, le află, le știe.

— Dar dela Gavrilescu ai mai primit vești?

— Odată, din Elveția. Poate că a dat scrisoarea cuiva, s'o pună acolo la cutie.

— Dragă Arghire, știi că-mi placi? Ia ascultă, iubitule, — zise Metodiu adresându-mise, — ce putem face noi pentru Arghir, care e un element de preț pentru fabrică?

— Să spună el singur ce crede de cuviință c'ar putea face. Noi suntem gata, numai să fie om de'nțeles.

— Asta vine dela sine, nu-i așa, Arghire?

— Eu vă pricep pe-amândoi, făcu Arghir, zâmbind. În situația de astăzi, om de'nțeles, însemnează să trădez cauza tovarășilor mei. Hai?

— N'a spus nimeni asta, din contră, replică Metodiu.

— Cauza tovarășilor dumitale nu mai poate fi trădată, din moment ce s'a făcut promisiunea formală că stăm de vorbă asupra revendicărilor.

— Ei, vedeți, asta e! Să nu credeți că eu n'am priceput. Dumnealui spunea că nici una din doleanțe nu-i va rămânea necercetată, și dumneata că vom sta de vorbă asupra revendicărilor. Să nu credeți că nu v'am priceput. Numai dacă nu veți fi croiți din altă stofă, decât ceilalți patroni. Fiindcă voiam însă să-l cunosc și eu pe domnul Metodiu, de care am auzit atâtea, am primit să tratez.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Metodiu, atât de stăpân pe el până în clipa aceea, a început deodată să facă feţe-feţe.

— Despre mine, replică el cu greutate, n'ai putut să auzi multe, fiindcă eu am trăit departe de ţară, până mai acum câtva timp, aşa că...

— De, ştiu eu?!... Dar să începem iar de unde am pornit.

— Şi eu cred că e mai bine.

— Evident, se grăbi să adaoge Metodiu. Atunci zici că l'ai cunoscut pe... Dar nu de asta era vorba. Aha ! Da...

— Era vorba de ce putem face pentru Arghir.

— Da, da. Ce puteţi face pentru el !?

— Să-l facem maistru.

— E bine maistru ?

— Nu-i rău, Dar ce vor zice ceilalţi ?

— Ceilalţi ? Celorlalţi vom căuta, la început, să le acordăm un spor de salariu. Evident nu cât cer ei, dar spor.

— Cum poate trăi un om cu două sute şi cu trei sute de lei pe săptămână ?

— Asta drept e. Dar acestea sunt condiţiunile generale de muncă.

Trezit din subita lui apatie, Metodiu se prinse de aceste cuvinte şi, cu o înfrigurare surprinzătoare, începu o peroraţie pe tema condiţiunilor generale de muncă. Arghir căsca ochii sugestionat, sorbea cuvintele, le mistuia, se hrănia cu ele şi creştea văzând cu ochii.

In ce mă priveşte, vedeam lucrurile mai rece, deşi nu prea era cazul, fiindcă asistam în clipa aceea la scena cea mai interesantă din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

evoluția unei greve generale, momentul aprinderii fitilului cartușului de dinamită.

Ce va fi determinat în Metodiu această explozie marxistă, nu pricep. Stoicul de până atunci, uitând locul în care se găsea, uitând misiunea lui de împăciuitor, uitând și faptul că în fața lui nu se găsea decât un personagiu foarte indiferent, eu, și altul foarte inflamabil, Arghir, s'a năpustit cu atâta furie asupra unei absurdități sociale, încât acum, după atâta trecere de timp, mă crucesc de nerozia mea.

— Nu! Nici un spor de salariu! Nici o îmbunătățire de soartă. Numai așa se va înfăptui revoluția socială, numai astfel constrâns, iobagul va da foc hambarelor boerești, numai astfel muncitorul, robul, va incendia uzina și va sugruma pe patron. Numai astfel se va putea reface totul și se va ajunge la o bună împărțire a bunurilor.

— Hodoronc-tronc ! Metodiu !

— Greva, Arghire, grevă la tăbăcari, grevă în metalurgie, grevă în alimentație, grevă în tipar...

— Greva generală, strigă Arghir, zăpăcti, ridicându-se în picioare.

— Stați, oameni buni! Maistre, făcui eu către Arghir. Veniți-vă în fire ! In momentele acestea grele, prin care trece țara, când dușmanii ne pândesc lacomi din toate părțile, când la Nord colosul Moscovit ne rânjește amenințător, când Budapesta abia așteaptă desagregarea noastră socială, pe care o fomentează fără încetare după războiu, când Bulgarii abia așteaptă ceasul răzbunării, când aliații noștri sunt îndoelnici, de-o grevă generală avem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901-1932

nevoe ? Țara are nevoe de liniște, fiindcă numai așa se poate asigura progresul social și economic !

Mi se pare că repetasem aidoma fraze din oficiosul guvernului, dar în momentul acela cea mai patriotică ideologie era să fii guvernamental.

— Stupidități burgheze, mi-o trânti Arghir, uitând și de situația lui și de situația mea. Tovarășe Polcovnicu, voi comunica astăseară hotărîrea noastră cui de cuviință. Lucrătorilor, în fabrică, ce le spun ?

— A, da! făcu Metodiu revenindu-și. Le spui că li s'au mărit salariile cu douăzeci la sută.

— E mult, Metodiu.

— Că în primăvară li se vor construi locuințe în jurul fabricii.

— De ce-ți iei angajamente imposibile ?

— Le vor face ei, dacă voi nu vreți să li le dați. Și pentru început îi rog să constituiască o cooperativă de aprovizionare. Voi veni cu mâine, ba nu, după amiazi, să punem chestiunea la punct. În ce te privește..., chiamă-l pe directorul fabricii.

Omul mărunțel și cu ochelari apăru în ușe, în dosul căreia asculta probabil.

— Ai un loc liber de maistru. Nu-i așa ?

— Păi să vedeți... că...

— Nu văd nimic. Numești pe Arghir în locul acela și Sâmbătă să ai grije să plătești salariile sporite cu douăzeci la sută, fără excepție.

Ne având încotro, am dat din cap, în semn de aprobare, ca răspuns la mutra întrebătoare a bietului director.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar avem un contract colectiv de muncă, în toată industria tăbăcăriei. Ce-or să zică ceilalţi patroni ?

— De asta vorbim la primăvară, răspunse hotărît Arghir, când cei douăzeci la sută de-acum se vor întoarce însuţiţi în casa fabricii.

— Ştii tu! făcu posomorât directorul.

— Dar tu de ce n'ai şti ?

Dacă Arghir n'ar fi eşit în momentul acela trântind grăbit uşa, izbucnea de sigur un scandal, fiindcă promptitudinea cu care lucrătorul a răspuns la tutuială, a făcut să se zburlească mustăţile omuleţului cu ochelari.

Abia rămas cu Metodiu şi cu directorul, am izbucnit :

— Dar ce-ai făcut tu aici, e pur şi simplu soviet. I-ai dat dobitocului ăstuia curajul să pretindă un respect pe care nu-l merită. Pe urmă, ştiind că te are pe tine la spate, îşi va bate pur şi simplu joc de noi, ameninţându-ne, oricând îi va conveni, cu greva generală.

— Să mă ierţi, dragul meu, dar te credeam mai inteligent.

— Dar am atâta inteligenţă, încât să-mi dau seama că de azi înainte producţia ne va costa cu douăzeci la sută mai scump ca pe ceilalţi fabricanţi.

— Exact ceeace spuneam eu. Peste două săptămâni, fabricile celelalte nu vor mai putea produce. Voua nu vă lipseşte capitalul. Voi puteţi produce astăzi la orice preţ, înmagazinând, şi veţi putea arunca pe piaţă tot produsul, de asemeni la ce preţ vă va conveni, peste două săptămâni când, — ţi-o garantez, — celelalte fabrici vor fi în lok-out. Dar, încă odată, n'aveţi nici unul experienţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.md/mdr/1901-1932

formulelor economice. Lucrătorul acela, Arghir, a înțeles imediat manevra. Chiar de astăzi începând, anunță, te rog, că primiți oricâți lucrători la salariul majorat și la toate avantajele anunțate de mine. Mă ocup cu personal de această ispravă și răspund cu averea mea.

— Dar ce interes ai să te amesteci într'o manevră atât de puțin sigură ?

— Nu numai atât! Chiar astăzi vei umple ziarele cu reclame: „Întreprinderile Polcovnicu au ieftinit costul tuturor produselor lor de tăbăcărie și pielărie cu zece la sută".

— E o nebunie! E împotriva legilor firii! In ziua când ne costă mai mult cu douăzeci la sută mâna de lucru, să scădem prețul de vânzare cu zece la sută ? E — o nebunie.

— Vom vorbi după amiazi. Haide acum să dăm anunțul la ziare și să-l vedem pe Aristide, care mă va pricepe mai curând.

Zicând acestea, Metodiu s'a ridicat în picioare, și-a luat hotărît pălăria și-a eșit pe ușe, fără să mă aștepte măcar.

Până să-mi găsesc eu pălăria, el a fost afară. In acelaș timp, au izbucnit în curte urlete puternice, de credeam că mă aflu la vreo întrunire publică. Nici nu știu cum am eșit, ca să asist la spectacol.

Lucrătorii, desculți și pe jumătate desbrăcați, cu brațele și cu picioarele zoioase, cu capetele zburlite, asudați, cum se desprinsese de lângă cazanele și vălătucele lor fierbinți, în cari fierbeau sau se călcau piile, ieșiseră în curte să ovaționeze pe apărătorul intereselor lor. Fluturând pălăria în mână, Metodiu le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rostise probabil vreun cuvânt de mulțumire. Când am ieșit eu, încheia.

— „Așa că, dragii mei, fraților, anunțați pe toți tovarășii voștri că găsesc oricând de lucru aici, fiindcă principiul nostru este că toată lumea trebue să mănânce pâine.

— Uraaaa! Trăiască domn Metod!

Mi se pare că, atunci, am spus o vorbă aspră, atât eram de necăjit de încurcătura în care ne băgase zănatecul acela de Metodiu. L-am dat dracului în gând și m'am strecurat, pe lângă zid, până la automobilul în care Metodiu fusese depus de brațele lucrătorilor, mototolit, cu pardesiul pestruiat de degete murdare, cu smocuri de păr năclăit lipite ici colo.

O adevărată prostie. Ce dovadă mai bună că fabrica fusese bolșevizată, de cât această manifestație cu precis caracter politic?

Nu aveam ochi să-l văd pe Metodiu.

Mașina s'a desprins, în cele din urmă dintre nespălații aceia și am pornit, urmăriți până departe de strigătele lor desperate.

— Canaliile!...

Metodiu s'a uitat la mine, m'a măsurat cu milă și pe urmă n'a mai rostit nici o vorbă. Nici eu n'am mai vorbit tot drumul. Mă gândeam la explozia de mânie a lui Aristide, când va afla de gafa la care, orice s'ar zice, fusesem părtaș.

VIII.

Intr'adevăr, trebue să fii puțin țicnit, ca să ți se potrivească socoteala de-acasă cu cea din târg. Și când vă gândiți că Metodiu acesta,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

care s'a dovedit o adevărată capacitate economică şi financiară, trândăvia în nesimţire între săgeţile otrăvite cu mahalagisme, ale celor trei cucoane din cartierul Icoanei.

De când şi-a mutat ştabul în marginea abatorului, „bolşevicul" a devenit cea mai reputată energie comercială. Ce se admiră la el mai mult, e calculul şi preciziunea cu care dă adevărate lovituri la bursa braţelor de lucru, la bursa pieilor, dacă bine înţeles ar exista aceste instituţii în altă parte decât la tăbăcăria pe care o conduce el.

Ceeace considerăm cu ca o stupiditate sovietică, cu o lună mai în urmă, e astăzi un adevăr economic cu prisosinţă verificat. Tăbăcăria „Intreprinderilor Polcovnicu" nu mai pridideşte comenzile şi ofertele. Zău, dacă n'a fost o adevărată nebunie ca, în plină criză, să scumpeşti costul de producţie şi să ieftineşti produsele. Şi cu toate acestea...

Oferte de braţe se primesc din ce în ce mai puţine, deşi alte trei întreprinderi şi-au închis porţile, iar majoritatea celorlalte fabrici lucrează redus. Lipsa de concurenţă ne dă putinţa să cumpărăm materialele cerute la preţuri ridicule, iar desfacerea imediată a mărfii ne asigură un randament surprinzător.

Are Metodiu un spirit de organizare, care mă înmărmureşte. Cooperativa pe care o credeam o glumă, e astăzi o realitate. Cinci sute de lucrători primesc zilnic, la prânz, masa pentru câţiva lei şi se aprovizionează cu toate ale casei, la preţ de fabrică. Metodiu a făcut un fel de bonuri asupra salariilor, cu cari nu-i chip de încurcături financiare. De altfel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1891-1932

și meșterul Arghir se dă peste cap, ca un lunatic, la cel mai mic cuvânt al lui Metodiu.

Directorașul acela mic și cu ochelari se învârtește toată ziua, de colo-colo, fără astâmpăr, neobișnuit cu atâta freamăt. Pe Arghir, de când cu schimbarea politicii, nu-l mai slăbește din „dragă domnule Arghir". Săracul, mi-era milă de el, dar ce puteam să-i fac. Trăise, și el ca și mine, în aceeași ignoranță până atunci, cu toate că planurile mele erau un fel de zgârie nori. Capacitatea administrativă a fraților Polcovnicu mă uluise și pe mine, tot așa ca și pe el. Ce eram noi, la urma urmii, de vină că nu înțelesesem până atunci secretul cooperației: în cooperație nu trebue douăzeci și cinci de oameni cari să poată înscri o firmă, ci unul singur, care să se consacre, trup și suflet, ideii. Și pe urmă, legile însăși ale țării obligau pe comerciant să lucreze într'un anumit fel. Legea contra speculei dădea fiecărui negustor, dreptul la un câștig de treizeci la sută asupra facturilor. Negustorul Metodiu a început prin a călca legea, refuzând câștigul sigur ce i se oferia și umblând după altul problematic.

Dar sunt atâtea anomalii în viață, în cât ar trebui să aibă cineva capul directorașului cu ochelari și miopia mea economică, pentru a-și pierde vremea cu ele.

Pentru a fi cât mai aproape de întreprindere, Metodiu s'a mutat în fabrică și cu locuința. Și-a amenajat acolo, niște încăperi destul de largi și neutilizate până atunci și a luat la el pe Domnica și pe copil. E drept, se cam plângeau ei de miros, dar se poate compara duhoarea tăbăcelii cu chinul din palatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Polcovnicilor? De altfel, dacă n'ar fi fost copilul, pe Domnica n'ar fi supărat-o de loc noua ei locuință. Se deschisese ca o nalbă și-i sta bine. De când scăpase de teroarea celor două cucoane, liniștea îi dăduse un aer de distincțiune, în care se vedea cu prisosință influența domnișoarei Cornea. Felicia rămăsese nedespărțită de Domnica. Dela școală venea direct la fabrică și dela fabrică se ducea direct la școală. Își adusese acolo aproape tot bagajul și se instalase într'una din odăile rânduite pentru ea, cu o grijă specială, de Metodiu. Din Domnica făcuse un fel de umbră a ei, deși aparența spunea că ea ar fi devenit umbra Domnichii. Îmbrăcămintea, pașii, gesturile, zâmbetul, mâhnirea soției lui Aristide păreau copiate, ca după un tipar de modă, după toată înfățișarea exterioară a Feliciei. Păreau mai mult ori două Felicii ori două Domnici, una bălae și alta oacheșe, două exemplare diferit colorate ale aceluiaș tip. Dacă nu le-ar fi deosebit forma exprimării ideilor, de sigur că ar fi putut fi ușor confundate, substituite. De altminteri, Domnica, — fără să-și dea seama cărui imbold sufletesc răspundea acest inexplicabil atașament al Feliciei, — din nevoia de a avea un reazăm, se lăsase cu totul subjugată de prietenia fetei acelea vaporoase.

Viața luase pentru toți o întorsătură fericită. Aristide mai uitase din preocupările lui și serile și le petrecea în mijlocul familiei, între Metodiu, Domnica, Felicia și copil. Erau ore de adevărat repaos. Metodiu povestea lucruri interesante și știa să captiveze. Felicia făcea muzică, copilul tot felul de năzdrăvănii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

fiindcă crescuse mare acum, iar Domnica, atentă la toate, putea să se bucure și ca în libertate de clipa în care-i venia să râdă, nestând nimeni să-i măsoare nici lărgimea gurii deschise, nici înălțimea sunetelor vocale.

Am petrecut și cu câteva seri în adevăr delicioase în mijlocul lor și vă spun drept, mă minunam de stăruința cu care Domnica se adapta mediului. In locul neîndemânării aceleia din palatul coanei Caterini, se desvolta în ea zi de zi o adevărată gingășie. Că nu se putea corecta așa prin farmec, ca la cinematograf, e altă socoteală. Oricum opinca — dacă vreți expresia Aglaei, — începuse să se subțieze.

Cucoana Caterini și Aglae, cari nu se puteau obișnui cu ideea părăsirii, coborau uneori din înălțimea vechii lor nobleți și-și purtau nările, astupate cu batiste greu parfumate, până în dubrorile tăbăcăriei de pe cheiul drept al Dâmboviței.

Intrând pe poartă, Aglae nu-și putea stăpâni o revoltă.

— *Mais ça c'est écrasant !* Nu-mi pot închipui cum poate Aristide să trăiască în porcăria asta. Numai idioata aia de țărancă l'a târât aici. De Metodiu nu mă mir. Dar de Felicia și de Aristide mă minunez.

— Sărmanii de ei, mititeii mamii ! făcea coana Caterini.

Și cele două cucoane trăgeau automobilul drept la scară, încercând dacă s'ar putea să zboare, fără a atinge pământul acela îmbibat pretutindeni cu mirosul de cadavru al resturilor de pici intrate în putrefacție.

— Vai, mami, cum ve omoriți voi aițea ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldetransilvania.ro/mdrr1901.1968

exclama coana Caterini, abia ajunsă în încăperile Polcovnicilor.

— Urâtă meserie v'ați ales! izbucnea Aglae, ținându-și batista la nas. Tăbăcărie vă trebuia vouă, tu filosof, tu inginer? Da dumitale, domnișoară profesoară, care m'ai uitat de tot? Îți prieste mai bine atmosfera asta pestilențială, decât Guerlainul nostru? Ia uită-te la ele!... Dar v'ați prostit de tot!.. Nu zic de Domnica.. Dar tu, Felicio, parcă ai fi o bucătăreasă. Cu părul lins, cu fața lucioasă... Și dela spălatul rufelor? Dă fată, cu nițică pudră, nu vezi ce față ofilită ai?

Și dacă Aristide n'ar fi oprit-o cu exclamația comună celor cari mână boii, de sigur că Aglae ar fi continuat să trăncănească multă vreme pe tema mustrărilor.

— Hoooo, moară! Mai spune, sormeo, și tu altceva și lasă-ne cu pudrele și cu parfumurile.

— Sigur, ce știți voi, bărbații! Femeea să vă fie roabă și atât! Pentru ea nici o plăcere, nici o bucurie. Voi, în schimb, vă oferiți toate luxurile. Nu vă întreabă nimeni când plecați și unde vă duceți. Și Dumnezeu știe cum vă petreceți vremea. Noi, fiindcă suntem femei, nu trebue să ne gândim decât la tigae...

— S'a și găsit să vorbească roaba tigăii!

— Dar nu vorbesc de mine. Pe mine m'a ferit Dumnezeu de povara unei căsnicii. Și vă asigur că n'o să-mi subjug niciodată libertatea, legilor absurde ale mariajului. Compătimesc soarta roabelor voastre.

— Care roabe, mă rog?

— Uite-le!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și Aglae arăta spre Felicia și spre Domnica.

Acestea izbucneau în râs.

— Râdeți voi, râdeți, dar așa e.

— Dragă Aglae, tu ai acrul că mai mult invidiezi colivia noastră, decât că ne plângi pe noi, zise Felicia continuând să râdă.

— Colivia voastră ?! Dar nu-i decât un coteț! Eu aș înebuni să trăiesc toată ziua în cocina asta!

— Măi, măi! Dacă nu te-am ști glumeață, am putea să ne supărăm.

— Nu mai pot eu de supărarea voastră.

— Fiindcă știi că nu ne supărăm.

— Și dacă vă supărați ?!...

— Ne trece... Dar ia, mai bine, desbracă-te și stai jos. Ia-ți batista dela nas, fiindcă aici, orice ai spune, nu miroase.

— Vi se pare vouă, fiindcă v'ați obișnuit.

— Capricioasă ești! Hai, scoate-ți haina, zise Felicia apropiindu-se de ea și încercând s'o desfacă de blana cu care rămăsese îmbrăcată.

— Asta nu, draga mea. N'am venit să rămânem. Ce vrei să ne îmbolnăvim ? Voiam să vedem numai dacă mai trăiți, dacă nu v'ați idiotizat complect, de când v'ați îngropat de vii în haznalele cu tăbăcală, de când v'ați pus pieile la tăbăcit. Voiam să vedem dacă mai țineți minte că trăim și noi; și pe urmă țineam mult să aduc la cunoștința scumpilor mei frați că am însărcinat un avocat cu separarea administrației bunurilor mele, dacă vor mai fi existând, de acelea ale domniilor lor. Mi se pare că ar trebui să se facă o mică distincțiune între ele, fiindcă, drept să vă spun, mie nu mi-ar conveni de loc să rămân pe dru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori 1901-1928

muri, grație salturilor mortale pe cari le fac ei în comerț și în industrie. Eu mă mulțumesc cu stabilitatea capitalului și cu siguranța rentei.

— In privința aceasta ai făcut bine că te-ai adresat omului de legi, ca să ți se spulbere teama că ai putea fi înșelată, dragă Aglae. Cât privește capitalul tău, e neatins și cred că ți-ai încasat cu regularitate veniturile.

— Vreau de aci înainte să-mi conduc singură socotelile.

— Nu te oprește nimeni.

— Așa că acum puteți rămâne liniștiți, fiindcă n'o să vă mai tulburăm raiul.

— Ne pare rău că iei astfel lucrurile, dar dacă tu vrei așa..., facă-se voia ta, răspunse Metodiu.

— *Merci.*

Și cele două doamne au pornit tot atât de înțepate pe cum au venit. Coana Caterini a mai deschis odată buzele ca să rostească o „bună seara", Aglae nici atât.

Declarația de războiu era clară.

IX.

Iarna era aspră. Ninsese și viscolise până atunci și peste troenii înălțați se revărsau vârtejuri noui de zăpadă. Zgribuliți sub mantia uriașă de nea, Bucureștii amorțiseră izolați de restul lumii. Trenurile înghețate și înzăpezite, nu se mai puteau desprinde din gări. Stâlpii de telefon și de telegraf, smulși de viscol zăceau îngropați sub nămeți. In oraș oamenii înaintau cu greu prin străzile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

troenite, pe cari zadarnic încercau să le despotmolească echipe nesfârșite de lucrători. Pretutindeni, prin cartierele mărginașe, drumurilor erau barate de autocamioane și automobile înțepenite și părăsite în prada viscolului. Tramvaie nu mai circulau de două zile. Gazetele, cu tiraj redus, urlau împotriva incuriei comunale, tunau împotriva administrației căilor ferate, care nu deszăpezea liniile, fulgerau însfârșit împotriva morarilor, cari nu avusese grije să se aprovizioneze cu suficiente cereale pentru a preîntâmpina lipsa creiată de suprimarea drumurilor de comunicație. Teroarea cea mare era lipsa pâinii. Bucureștenii erau amenințați să moară de foame, dacă în douăzeci și patru de ore nu se restabilea circulația. Chiar începuse să se simtă împuținarea depozitelor. La câteva brutării, pâinea fusese luată cu asalt. Pâine neagră nu se mai fabrica și se afirma că morarii dosiseră făina integrală. Autoritățile erau în fierbere. Un consiliu comunal, strâns în pripă, n'a putut să constate decât tristul adevăr: făina, după știința consilierului însărcinat cu aprovizionarea orașului, nu fusese dosită, ci, foarte simplu, nu fusese adusă. Morarii mai dispuneau de făină și grâu pentru o zi, iar la brutării se mai găsceau rezerve pentru hrana de-o zi a jumătate din populație.

Când primarul a coborît scările primăriei, pentru a merge la prezidența consiliului, era atât de abătut, încât un afurisit de ziarist, privindu-i fața cernită și umerii încovoiați, a exclamat în batjocură:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Spectrul foametei coboară asupra Capitalei.

Evident, s'a râs de această istorie, dar nu era momentul. Spectrul foametei putea fi o glumă sau o formă stilistică pentru un ziarist farsor, dar pentru populația nevoiașe era un dureros adevăr. Un singur om, băcanul nostru, cred că a rânjit satisfăcut la eșirea din consiliu. Omul știa ce știa.

Ne-am trezit cu el, transpirat și unsuros ca un butoiu gol de măsline stropit cu apă. Își scutura șoșonii în ușa biroului.

— Noroc d-ăl mare, domnule Aristică. Indrăcită vreme! Hai, ce zici ? Bate laba!

Mai întâi Aristide, pe urmă eu am strâns mâna, înfășurată într'o mănușe groasă de lână, a consilierului și după ce i-am făcut onorurile cuvenite (dacă i se mai cuveniau omului acela și onoruri) și privind cu teamă cum se topesc adevărați torenți de apă din șoșonii lui pe covorul nostru, l-am așteptat să vorbească.

— Asta vreme, zic și io. Dă să scumpești untul cu zece lei la chilo și mălaiul să-l loveșți cu taxă de lux... Ha-ha-ha!...

— O adevărată calamitate, pe capul nostru și al bietei populații.

— Calamitate ?... Da!... Dar vezi că meseria noastră asta e. Calamitate necalamitate, cetățeanul cere și tu trebuie să-i dai. Ai, n'ai, te faci untură, te faci brânză. Consumatorul nu vrea să știe. Plătește și trebue să aibă.

— Intr'un fel așa e. Dar sunt momente când și comerciantul devine neputincios în fața cererii.

— Asta nu se află. Negustorul prevăzător se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

face luntre și punte, își pune carnea în saramură, se dă peste cap și tot face. Ce-ai zice, dumneata, de-o pildă, d'un parexamplu, dacă eu, știind cât grâu și câtă făină se află oricând în Capitală, nu m'aș îngriji să am la'ndemână câteva vagoane pentru cazul când s'ar isprăvi ?

— Dacă ar fi așa, cum ai aerul să afirmi, aș spune că ești un om mare.

— Dar ce ai mai zice mătăluță, dacă ți-ași spune că situația mea mă împiedică să arunc pe piață acum, mâine, marfa de care-ți vorbesc, cu toate că ar fi păcat să nu se câștige la ea, acolo, câteva milioane ?

— Aș spune că ești un om cu un admirabil bun simț și că... s'auzim propunerile.

— Apoi uite de ce-i vorba. Am parola dumitale de onoare că rămâne între noi...

— Se'nțelege.

— Nu așa, dă deștu'ncoa!...

Și lingându-și degetul cel mare dela mâna dreaptă, consilierul îl întinse spre Aristide care, prinzând mișcarea, și-a întins și el degetul. Strânse unul în altul cele două degete au putut simboliza un jurământ și un legământ solemn.

— Acum e'n regulă. Mai avem în Capitală pâine până poimâne la prânz. Poimâne seara se va mai găsi franzelă, iar răspoimâine dimineața va fi bătaie. După felul cum s'a pus iarna, nu sunt nădejdi să se termine curând. Trenurile nu se mai mișcă. Capitala e asediată ca la „paşopt". Nu bat tunurile, dar croncănesc corbii.

— Ei și ?...

— Și, stai că-ți spun. La Periș se află unul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Agop nebunul. Nu și-a vândut grâul până acum, ba fiindcă a avut bani astă toamnă, a cumpărat și recolta țăranilor. Acum cinci zile a venit la mine. Îi crăpa buza după un franc. Dumneata ai parale. Perișu-i colea și omul are cincizeci de vagoane de grâu. De-o plăcere să te repezi până la el cu automobilul și să faci târgul. Hai ? De rest mă ocup eu. Conving consiliul să ne dea oameni, să ne dea autocamioane și să admită și scumpirea pâinii, așa, excepțional, cum se spune, cu doi lei la chilo. Hai?!

Limpezimea cu care consilierul expunea chestiunea, l-a ținuit locului pe Aristide. In adevăr, afacerea era surâzătoare.

— Dacă facem treaba până mâine seară, poimâine băgăm fiecare milionu'n pungă.

— Cât e ceasul ?

— Douăsp'ce și-un sfert.

— La unu plec la Periș. Intre timp fii gata cu o echipă cât mai mare de măturători, cu casmale, pentru desfundatul drumului, și scoate toate camioanele primăriei.

— De asta n'ai grije. Dacă vii astăseară cu răspunsul, mâine nici nu s'a luminat bine de ziuă și camioanele sunt la Periș. Dar, vezi, nu te lăsa la preț. Nu-i spune, mai cu seamă, armeanului, ce faci cu grâul și când îl ridici. Nu uita că-i strâns de gât. După ce ai încheiat, îl pui tot pe el să strângă oamenii din sat, ca să-i avem mâine la încărcat... Și acum, să dea Dumnezeu noroc.

Consilierul ne-a mai strâns odată mâinile, și-a îmbrăcat paltonul și a dispărut în vifor.

Aristide nu era omul pe care să-l țină'n loc vremea rea. Cinci minute mai târziu, ne-am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aruncat în prima sanie și porniam în goană spre cheiul Dâmboviței, la fabrică. Și-a luat o șubă groasă, a ferecat bine roțile mașinii cu lanțuri groase și, după ce și-a așezat lângă el o carabină și-o cingătoare de cartușe, a pornit întovărășit de șofer.

Pe mine n'a vrut să mă ia. Drept să spun de altfel, nu mă atrăgea de loc o aventură atât de riscantă. Am rămas zgribulit în ușe, privind cum spulberă vântul zăpada, cum se izbește în nămeți, cum îi mișcă de colo colo, cum se întețește viscolul. De deasupra mea cerul, ca un ciur uriaș, revărsa fără încetare, în bătaia crivățului, pleava de ghiață, care se prăvălia zburătuită, înăbușind pământul.

Abia se depărtase Aristide, că urmele roților mașinii lui și dispăruse. În fond era o adevărată nebunie, să pornești la drum, pe viscolul acela, chiar dacă la capătul peregrinării tale te așteptau saci de aur.

Când m'am trezit din această scurtă aiurare, m'am simțit înfrigurat. Am pornit spre biroul fabricii, să mă încălzesc. Simțeam nevoia să înștiințez și pe Metodiu de noua ispravă a lui Aristide.

Intrând fără să bat, l-am surprins pe Metodiu cu capul în pumni și atât s'a rușinat de acest lucru, în cât bruftuiala ce mi-a tras m'a făcut să cred că se lăsase frământat de gânduri cari îl rușinau.

— De sigur, nu ție am să-ți cer să bați în ușe când intri; oricum, e o indiscreție necioplită să surprinzi oamenii toropiți sub povara gândurilor.

— Înțeleg să se rușineze de surprinderea gândurilor un tâlhar, un hoț, dar tu ? Și, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmă, nu înţeleg ce te face să te superi? Puteai să-mi spui pur şi simplu că eşti obosit, că te doare capul sau că te gândeşti la o nouă lovitură de bursă. Dar să te demasci aşa neinvitat ? Ţi-a scormonit cineva gândurile, ţi-a ridicat vălul de pe ele şi te-a surprins cu cine ştie ce taine ? Până să se inventeze maşina de citit gândurile, poţi fi liniştit, nu-ţi violează nimeni secretele.

— Tu glumeşti şi eu vorbesc serios.

— Eu glumesc ? Dar ce ţi-am făcut, omule? Dacă erai femee şi intram peste tine în bae, admit. Era o nepoliteţe. Dar aşa ? Dumnezeu ştie cu ce gânduri îţi frământai tu creerul ! Ori poate tu ai obiceiul de-ţi desbraci gândurile şi le pui pe masă înaintea ta, ca să le admiri nuditatea ?!....

— Nulitatea!... Eşti caraghios. Nenorocirea e că, în loc să fi tăcut, mă demasc ca un prost. Ce interes aveam să-ţi spun că mă gândeam la ceva, care mă ruşinase pe mine însumi ?

— Nu înţeleg ce te opreşte, la urma urmii, să-mi spui aceste gânduri ?

— Vezi ? Vezi?! Ţi-am spus eu ? E destul să simţi că omul e împovărat de gânduri şi gata eşti să-l iscodeşti. Şi te mai miră supărarea mea ? Mai scap acum de tine până nu mă descoşi, până nu-mi deşiri din caerul minţii gânduri pe cari nici eu nu le deşirasem ? Nu am văzut făptură mai inevitabilă ca tine. Scormoneşti, desbini, destrami, smulgi tainele fiecărui suflet. Cine ţi-a căzut în ghimpi, parcă a pătruns într'o pânză de păianjen : de ce încearcă să se desfacă de tine, de aceea se-'ncurcă mai rău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu voi fi fiind pânză de păianjen, dar tu ești pânza Penelopei.

Metodiu rămase puțin cam încurcat și cu o sforțare răspunse:

— Dacă e adevărat ce spui, să știi atunci că se apropie sosirea lui Ulysse.

— I-ai văzut catargurile în larg? făcui eu glumind.

— Nu, cunosc după spuma mării.

— Iar ești sibilinic.

— Tu ai început! Dacă e adevărat că sunt pânza Penelopii, — ți-o repet, — se apropie sosirea lui Ulisse. Cunosc aceasta după spuma mării, după frământarea pe care o simt în mine, după neliniștea care mă cuprinde, mă inundă, mă copleșește. Acum, cred că ți-am spus destul.

— Mi-ai spus, — răspunsei eu mirat, — exact cât trebuia ca să mă faci și mai curios.

— Da, dar nu vei mai afla dela mine nici o iotă. Înțelegi?

— Dar numai tu m'ai ațâțat. Te întreb, în nădejdea că aș putea să-ți fiu util. Dar cum văd că tainele tale par a fi de domeniul sentimental, prin misticismul cu care le înconjuri, nu mai mă bag. Păstrează-ți secretele în zemnicele sufletului.

Metodiu nu era însă de loc dispus să se calmeze.

— Cine ți-a spus că sunt de domeniu sentimental. Vezi? Vezi?! Vezi!?! Ce hienă, Doamne! Cum scormonești cele mai adânci morminte!

— Dar nu e, dragă, de loc mormânt adânc acela pe care-l descoperă ploaia.

— De tine nu poate ascunde omul nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba da! Ceeace nu mă interesează. Și îți mărturisesc că nu sunt dispus de loc astăzi să-ți aud spovedaniile.

— Sigur, ce te interesează pe tine durerile altora?

— Nu văd de ce m'ar interesa, de pildă, hai să zic, amorurile tale?

— Ți-a spus cineva că sunt mai multe? Ți-a spus cineva, măcar, că e unul singur?

— Așa ai cel puțin aerul.

Exasperat, Metodiu își acoperi fața cu mâinile și, după ce-și frecă fruntea și ochii, mă privi cu nedumerire.

— Tu cunoști formula simplificată a sufletelor!

— Alta.

— O cunoști! Mărturisește că o cunoști! Cum ai putea altfel să mă diseci cu atâta nepăsare? Cum ai putea altminteri să-mi rezumi gândul?

Dacă nu l-aș fi văzut atât de serios, pe acest mare fabricant de piei, pe acest filosof tăbăcar, care se ridicase ca o mare capacitate administrativă în ochii mei, aș fi pufnit în râs.

— Ascultă, Metodiu. Am cunoscut cândva un pictor plin de inspirație, care mi-a vorbit odată, cu aerul cel mai grav din lume, că el a inventat o mașină, un aparat pentru descoperirea comorilor.

— Aparat pentru descoperirea comorilor ?

— Da! Un fel de sondă, prevăzută cu magneți și cu clopoței, a căror sensibilitate ar fi semnalat prezența metalurilor prețioase în măruntaiele pământului.

— Și mai trăește omul acesta?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeul-digital-al-romanului-romanesc

— Mi se pare c'a murit.
— Păcat! Dar a lăsat cuiva planurile?
— Nu, dar cred că bine a făcut.
— De ce?
— Fiindcă și mașina lui pentru semnalizat comorile și formula ta pentru rezumat gândurile sunt făcute din același material.
— Dragul meu, tu ai să reușești foarte adesea să-ți bați joc de oameni, dar să știi că, în viață n'ai să triumfezi nici-odată. Ești un măscărici! Uită-te'n oglindă! Uită-te! In clipa aceasta nu-ți lipsește decât bagheta cu clopoței și cocoașa! Bufon! Caraghios! Vasilache!
Și supărat peste măsură, Metodiu, care de obiceiu era de un calm exasperant, eși trântind ușa.
M'am uitat la ceas. Era ora 1 și jumătate. Fabrica, îngropată în tăcere, dormita la stânga mea, privindu-mă nedumerită prin două ochiuri mari de sticlă, cari dădeau chiar în birou. Lucrătorii, la ora aceia, luau masa sau se odihneau în sala special rânduită pentru acest lucru. Prin curte nu se vedea țipenie de om; gerul îi făcuse pe toți să se grămădească pe lângă sobe.
Metodiu eșise trântind poarta și înnota acum, probabil, prin zăpadă, ca să se mai răcorească.
Rămăsesem cam încurcat. Pregetam să iau zăpada în picioare până în centrul orașului, unde aș mai fi putut găsi un birt deschis la ora aceea. Plictisit și neștiind ce să fac m'am apropiat de fereastra dinspre curte.
Corpul de clădire ocupat de familia lui Aristide se întindea chiar înaintea mea, ceva mai în curte, având în față o porțiune de te-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcn1901-1932

ren destul de mare, ce servea de grădină. Un gard de zăbrele separa curtea de acest teren şi o poartă dărăpănată sta deschisă, acoperind pe jumătate intrarea. In grădină se zăreau ici-colo arbuşti înfăşuraţi în rogojini, cu căciuli de zăpadă ca nişte momâi; câţiva copăcei sfrijiţi şi un copac mai gros. In dosul acestuia părea însă că e un om.

Am şters geamul de abureală şi m'am uitat cu atenţie. Ce putea face un om în grădină, lipit de copac ca o omidă, pe gerul acela? Şi sta în viscol numai în haină. Dar putea să răcească, să contracteze o dublă pneumonie, care să-l curete în douăzeci şi patru de ore. Auzi neghiobie! Ce dracu au găsit să-i dea de lucru afară, pe gerul ăsta?!

M'am repezit la uşe şi din câţiva paşi am fost la portiţă. Omul şedea acolo înfipt în dosul copacului şi căsca ochii, spre fereastra de sus a casei.

— Măi omule! Măi creştine!

Cu toate că viscolul îmi acoperea glasul, omul a tresărit deodată, a încercat să se ascundă pe după trunchiul copacului, dar dându-şi seama că era prea târziu, a pornit-o spre mine cu capul plecat. Venea de parcă l-ar fi dus la tăiere.

După câţiva paşi l-am recunoscut. Era chiar meşterul Arghir. Poftim, om serios şi de ce se ţine!

— Da ce-ţi pierzi timpul prin ger, pe vremea asta, meştere?

— Hm... Căci... Mai... Mă... Luam, asta, cum să spun, nişte aer. Da. Aer...

Tremura de parcă l-aş fi prins furând. Am crezut că tremura de ger.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro

— Hei, bată-te norocul! Nu știam cine e. Dar de ce nu iei o haină pe dumneata?

— Da, așa e, ar fi trebuit să-mi pun paltonul.

— Vezi bine, că așa ar fi trebuit. Mi se pare mie că pustia de...

— Vai, cum asta, domnule?

— Hoțule! făcui eu către el, amenințându-l glumeț cu degetul.

— Sărăcuț de mine!

— Haide, du-te repede în sala de mese, că degeri pe-aici.

Învinețit de frig, poate și de necaz că-i tur burasem ascunzătoarea, Arghir s'a strecurat pe lângă mine prin zăpadă și s'a îndreptat spre fundul curții. M'am uitat lung după el și l-am compătimit. După aceia m'a pufnit râsul: îmi amintisem de celălalt posedat de nebădăile dragostei.

Ei, drăcia dracului, — mă gândeam, — să știi că viscolul acesta se va fi încurcat pe undeva prin aripile lui Cupidon și tot gonindu-l din urmă, îi risipise tolba de săgeți de-asupra fabricii. Ori poate că taninul are calități afrodisiace.

Glumeam eu, dar dacă aș fi pătruns deatunci în taina zănatecului acela de Arghir, multe le-aș fi înlăturat. Imi dădeam seama că e periculos, fiindcă aflasem dela el chiar, că Gavrilescu îi pusese pe Marx în mână, dar nu știm că e dintr'un sat cu Domnica. Nu știam că se jucase cu ea în praf și că mânaseră amândoi vitele, în sus, pe Argeș, spre Cumpăna, spre Capra, spre Negoiu. Am aflat târziu toate astea, când nu mai era nimic de făcut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdr/1901-1932

In naivitatea mea, am socotit că dă asalturi servitoarei lui Aristide, o femeiușcă durdulie, pe care o botezasem de haz „subreta".

Pe când stăteam așa, aproape îngropat în zăpadă, se deschise poarta și apăru, roșu de biciuiala vântului, capul domnișoarei Cornea. Cum era preocupată cu scuturatul zăpezii, care-i acoperise umerii și buclele pe sub pălărie, dându-i aerul unei marchize cu perucă pudrată, ar fi trecut pe lângă mine fără să mă vadă, dacă apariția ei nu m'ar fi făcut să exclam plin de entuziasm:

— *Mes hommages, princesse!* Zău, domnișoară, cât îmi pare de rău că n'am un aparat fotografic.

— *Bonjour!!* Ei, bravo! Dar ce faci dumneata aici, îngropat până'n brâu? Și mie îmi pare rău că n'am aparat fotografic, fiindcă aș fotografia cel mai reușit om de zăpadă.

— Ei, atunci suntem chit.

— Mergi sus? Hai, fuga, că am degerat.

Probabil că ocazia aceasta o căutam, fiindcă n'am așteptat să fiu invitat de două ori. Am intrat amândoi de-odată în odaia în care se găsiau soția și copilul lui Aristide. Intrarea noastră a umplut de bucurie pe Domnica, copilul însă a avut o adevărată explozie de fericire. S'a desprins dintre jucării și, aproape în zbor, s'a repezit în poalele Felicici. Eu m'am oprit lângă ea și am așteptat, în admirație, până când a terminat de mângâiat și de sărutat capul băețelului. Am pornit apoi, în lungul camerei, eu în stânga, Felicia la mijloc și copilul în dreapta, pășind zglobiu, atârnat de mâna ei.

Știu eu ce i-o fi trecut prin cap Domnichii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro

Am văzut-o că se ridică de-odată, aproape cu tot atâta entuziasm ca și copilul mai adineauri și, bătând din palme, o trânti de-odată:

— Vai, ce bine vă stă! Vai, ce potriviți sunteți!

La atâta brutalitate, la atâta neîndemânare din partea unei femei nu m'așteptam.

— Tronc! O izbiși ca nuca'n perete! Ce-ți veni? Și spunând acestea, Felicia se întoarse spre mine, și mă măsură de sus până jos, în timp ce eu, probabil făceam fețe-fețe de rușine.

— Vai de mine, doamnă, cum v'ați gândit la una ca asta?

Știu bine c'am făcut o gafă pronunțând aceste cuvinte, dar fiindcă trebuia să răspund ceva, am spus ce mi-a venit la gură. Dar mai bine tăceam. In fond, izbucnirea noastră a fost atât de subită, încât Domnichii i-a înghețat zâmbetul pe buze. Se dusese buna dispoziție. Eram încurcat, nătâng și așteptam din moment în moment să fac altă boroboață.

Noroc cu copilul. Felicia a început să se joace cu el, m'am amestecat și eu în joc și așa a trecut, cu chiu cu vai, impresia rea de la început.

Se pregătise masa, dar era așteptat Metodiu.

— Ah! Metodiu nu cred să vină atât de curând. Și-a adus aminte că are de plătit gerului o poliță sentimentală și s'a dus să-și expună obrajii la viscol.

— Cum, cum? Ce-ai spus, întrebă Felicia?

— Spuneam că nu cred să vină la masă Metodiu.

— Dar Aristide unde-i?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mer1901.1932

— A, Aristide bate zăpada cu lanțuri, pe drumul Perișului, ca Xerxe marea...

— Cu dumneata nu poate vorbi nimeni serios.

— Zău, că vorbesc serios.

— Ei, unde-i Aristide?

— A plecat la Periș, acum trei sferturi de oră, cu automobilul ferecat în lanțuri.

— E nebunie!

— Parcă eu nu i-am spus la fel?

— Și l-ai lăsat să plece?

— Ce puteam să-i fac?

— Tu ai știut, Domnico?

— Da, mi-a spus, dar așa mai pleacă omul iarna. Dacă sunt treburi.

— Dumnezeule, uite cu cât calm vorbește!

— Aș pleca și eu, dacă ar trebui.

— Tu? Zău? Ai plecat tu la Periș, pe vremea asta?

— De ce nu? Când eram mică, nu odată plecam pe jos, dela Oești, la Căpățâneni, pe viscol. Și la noi sunt ierni grele. Pe aici, viscolul numai desmiardă pământul. Să-l vezi acolo, la munte, smulgând fagul și bradul din rădăcină și prăvălind stânca de pe muchi. Peacolo, pe sus, pe piscuri, pe Negoiul, de te prinde furtuna, nici vara nu-i bine. Îți vin povârnișurile în piept și, dacă n'ai de ce să te ții trebue să te lipești de piatră, să te faci una cu ea, să-ți înfigi unghiile în crăpăturile ei.

— Și-ai răsbătut tu Negoiul?

— Ohoho! Vara ședeam întotdeauna la stână, pe munte. Când se revărsa de ziua, mă duceam la jgheab să mă spăl în apă ne'ncepută, înaintea ciutelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-192

— Cum sunt ciutele ?

— Zău, nu știi cum sunt ciutele ?

— Dacă te'ntreb...

— Nișle capre mici, sperioase și iuți de aci le vezi, aci nu le mai vezi... Numai ciutele sunt în largul lor printre stânci. Sar din piatră'n piatră, parc'ar fi niște mingii.

— Și nu cad?

— Cum să cadă, dacă asta li-i viața...

— Trebue să fie frumos la munte.

— N'ai fost nici odată?

— Am trecut cu trenul pe lângă Bucegi, dar nu m'am oprit să-i cercetez de aproape.

— Păi, când te'ntreabă copiii la școală, ce le spui, că e muntele ?

— Astea le știu eu, dar nu cunosc viața pe munte.

— Dacă nu cunoști viața pe munte, ce știi atunci despre el ? Pomi și pietre sunt și pe aici, dar puse la un loc nu fac munte. Ca să cunoști muntele, trebue să te urci acolo, pe piscurile lui, să-i cutreeri văgăunele, să-i mănânci fragii și afinele și să-i culegi toamna brândușile. Ai văzut vreodată o poiană verde acoperită cu brânduși liliachii ?

— Trebue să fie ca un covor superb !

— Dară! Că iarba la munte e lungă, mătăsoasă și stropită cu gălbenele și cu mărgărite.

— Abia acum îmi dau eu seama, când te-aud pe tine, cu câtă patimă vorbești despre munte, de ce se găsesc adevărate comori de inspirație în poezia populară.

— Drept e: muntele, codrul, foaia verde revin neîncetat și'n toate produsele poetice ale imaginației populare, răspunsei eu Felicici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr

mai mult ca să nu o pun pe Domnica în încurcătură.

In acel moment „subreta", care mormăise alături un cântec de jale și pe care parcă într'adins ar fi pus-o cineva să exemplifice doctele mele constatări folcloristice, isbucni ca scoasă din minți:

Foaie verde, mărăcine,
Străin sunt și eu pe lume,
Străin sunt și n'am pe nime...

— Bravo, Tudoro, izbucni Felicia râzând cu poftă.

Tudora amuți ca prin farmec.

— Sărăcuța! I-ai stricat aleanul. Are și ea un iubit și cântă de dorul lui.

— Nu mai spune !...

— Zău! Pe meșterul Arghir.

— Șoimul ? făcu Domnica cu glasul înăbușit, înroșindu-se toată.

— Ce șoim ? Arghir! Meșterul nostru din fabrică. L-am găsit adineauri degerat tot, în grădină, cu ochii înțepeniți spre fereastra Tudorei.

Dacă aruncam cu apă fiartă peste Domnica, cred că n'o opăream ca sub împroșcarea acestei vești.

Felicia, ocupată cu un maimuțoi al copilului, n'a observat scena, pe mine însă m'a surprins. M'a surprins neplăcut pentru mine, fiindcă mi-am dat seama că iar am făcut o boroboață. Ce interes aveam eu să aduc, în mijlocul femeilor acelora, o discuție atât de puțin interesantă ca aceea asupra amorurilor Tudorei și ale lui Arghir ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când Felicia și-a dat seama că noi am tăcut, că s'a produs o surpătură pe care fără îndoială o provocase vreo vorbă ne la locul ei de-a mea, a ridicat capul, ne-a privit pe rând nedumerită și a pufnit în râs:

— Ei, bravo ! V'a indispus jelania Tudorei? Hai mai bine la masă, că i-o fi foame copilului.

Domnica rămăsese încremenită, parcă nu auzia, parcă nu ei îi era adresat cuvântul.

— S'aude, madam Polcovnicu? Dă-ne să mâncăm, repetă Felicia.

Domnica sări drept în picioare, așeză pe colțul mesei pânza la care îndruga și, ca trezită din somn, bâigui ceva neînțeles. Pe urmă revenindu-și în fire, nu fără a-mi fi aruncat mie o privire plină de dușmănie, se grăbi să spună cu glas tare :

— Da, da. Hai la masă!

Și atât. Era prea clar că devenisem de prisos.

— Pe mine, începui eu, să mă iertați; dar fiindcă la ora trei trebuie să fiu în oraș, am să mă retrag.

Dacă Felicia a mai încercat un protest, Domnica nici unul. Din contră, avea aerul că mă întreabă: „Ce mai aștepți ? Pleacă!"

Mi-am luat frumușel rămas bun și-am eșit afară, în viscol, cu sufletul împovărat de neîndemânarea mea.

— Poftim plocon! mă gândeam amărât, înnotând prin nămeți. Ai reușit astăzi să-ți încurci toate iețele. Pe Metodiu l'ai ofensat, pe Arghir l'ai umilit, pe Felicia ai făcut-o să roșească, iar pe Domnica ai indispus-o cu indiscrețiile tale copilărești.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi cram atât de amărât, încât am uitat şi de birou şi de treburi şi de masă, şi m'am trezit la Şosea, dincolo de rondul al doilea, tăind pârtii prin zăpada afânată, de pe aleea călăreţilor.

Drumul era pustiu şi vântul îmi spulbera încetinel mahmureala necazurilor. Am mai făcut şi altă dată drumul acesta şi întotdeauna m'am întors reconfortat.

Incepusem să mă limpezesc bine, când am zărit, venind, dinspre hipodrom, un faeton de lăptărească. Inainta agale, prin mijlocul şoselei, şi mă miram că o femeie din popor îşi permite fantezia de a mâna la pas, caraghiosul ei echipaj, tocmai pe acolo, pe unde trec boerii în goana cailor. „Trebue să fie vreo lăptăreasă ajunsă", cugetam eu.

Dar faetonul, un fel de coş larg, de spălătoreasă, îngropat între două roate şi tras de o gloabă costelivă, ajunse în faţa mea şi nu mică îmi fu mirarea, când mă văzui salutat de o mână înmănuşată.

— Ah ! Domnişoara Aglae !

Am rămas trăznit.

— Omagiile mele, domnişoară! Dar ce-i sportul acesta pe dumneavoastră ? La ora aceasta, singură, pe aici, în panerul acesta atât de puţin stabil, prin zăpadă ?

— Vezi ? Miră-te şi dumneata, că s'au mai mirat şi alţii ! Vorba e ce vijelie te-a adus pe dumneata pe aici? Şi eşti ud tot. Scutură-te repede şi urcă-te lângă mine. N'avea nici o grije. Rozinanta e sigură şi cu am experienţă. Dealtfel nu merg niciodată la galop.

Aş fi fost ridicul să refuz invitaţia, mai ales că zăpada începuse să-mi intre prin galoşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi prin ghete şi o simţeam cum se topeşte în ciorapi.

— Acum, ca să nu mă mai întrebi, află că mă plimb în fiecare zi, la ora când nu e ţipenie de om pe aici, în faetonul acesta de lăptăreasă. Şi mă întorc atât de odihnită, încât pot să-mi petrec restul zilei mai uşor, lângă mama, care e tare amărâtă.

— E bolnavă ?

— Nu, dar mai rău! Ce crezi, puţin sunt pentru dânsa atâtea lovituri? Atâtea mizerii ?! Şi din cauza cui ? Din cauza ţărăncii aceleia, besmetica aia cu tălpile crăpate, care nu ştie nici să se încheie la un nasture.

— Ştiu eu ce-aş putea să spun?

— Sigur! Sunteţi cu toţii la fel. Crezi că-ţi spun toate astea ca să ne compătimeşti ? Ţi le spun ca să le ştii.

— Cred că...

— Ştiu eu ce crezi. N'o să ne dai nouă dreptate; o să-i dai tot lui, fiindcă ţi-i prieten.

— Vedeţi, dumneavoastră...

— Ce să mai vedem ? Acesta-i adevărul! Din cauza ţărăncii, ne-a părăsit şi Felicia, a plecat şi alteţa sa ţicnitul de Metodiu, care, oricum mai umplea un gol în casă. Ce, vă daţi vre-unul seama ? Am rămas doar cu Anica şi cu cretinul acela al ei, pe care l'a dat afară dela poliţie, de când cu furtul automobilului.

— Serios ?

— Ei vezi ? Te interesează mai mult Sică, decât situaţia noastră. Vai, ce oameni fără suflet !

— Zău, domnişoară!...

— Nici un zău ! Aristide n'are un pic de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

milă. Nu zic pentru mine, dar pentru bătrâneţele mamei, care l-a crescut ca pe-o păpuşe, care visa să-l vadă şi pe el însurat cu o femee de seama lui, să rămână lângă ea, să-i sprijine bătrâneţele. Crezi că bătrâna nu rage de furie că nu poate să-şi mângâie nepotul? Dar, dumneata nici nu ştii cum ne-a crescut mama pe noi! Aristide par'că era o fată... Nu zâmbi, fiindcă eu sunt mai băiat decât el... De aceea a putut pune mâna pe el ţăranca. Zice că să nu crezi în fermece. Zău! dacă nu cred uneori că-i fermecat. Şi biată Felicia! Unde a uitat el toate, îşi închipue că toată lumea a uitat. Ce a făcut el se iartă, dar nu se uită, nu se uită niciodată!

— Dar...

— Nu încerca să-i iei apărarea. Eu îl cunosc pe d. Aristide mai bine decât dumneavoastră toţi. Eu îl ştiu cum era până la războiu şi îl văd acum, cum e de când s'a întors din Moldova. E de nerecunoscut, e aproape nebun.

— Că....

— Nici un că... E dement sau sub influenţa unei forţe streine de el. E orbit, fermecat.

— Se poate?

— Uite că se poate. Şi-a sfărâmat tot trecutul, şi-a sfărâmat legăturile cu ai lui, sfărâmă tot în cale, se lasă sfărâmat el însuşi!... Pe dumneata nu te înspăimântă febra cu care se aruncă în afaceri?

— Afacerile, fără...

— Nu! .... Mai sunt şi alţi oameni cari fac afaceri, dar la el e cu totul altceva.

Discuţia ajunsese la un punct, în care începeam să fiu de acord cu domnişoara Aglae,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar fiindcă nu mă interesează niciodată lucrurile pe cari le cunosc, am încercat să luminez o chestiune, asupra căreia eram nedumerit.

Rozinanta domnișoarei Aglae, insuficient stimulată, păștea agale prin zăpadă, hurducăind de colo-colo coșul ușor al faetonului.

S'o întreb pe Aglae, să n'o întreb? Mă rodea o curiozitate: Cine e domnișoara cu ochi albaștri de inima căreia era legat sufletul lui Aristide, înainte de războiu ? Nu cumva e această domnișoară Felicia, nedespărțită astăzi de Domnica ?

In fond, ce rost putea să aibă întrebarea, mai ales când mă gândeam că prea făcusem multe greșeli în ziua aceea ca să mai risc încă una? Mi-am mușcat buzele ca să nu vorbesc, plimbându-mi privirea în neștire pe coada talanului, pe hamuri, prin aleea de tei acoperiți cu zăpadă ca niște uriași Moși Crăciuni.

Dealtfel tăcea și domnișoara Aglae, și cum ne apropiasem de Capul Podului, iar faetonul trebuia să-și continue drumul prin bulevard, la stânga, am profitat de o oprire, și am sărit jos, nu fără a-mi fi luat rămas bun dela conducătoare.

X.

Metodiu avea dreptate, acțiunile lui Aristide, departe de a fi conștiente, erau hotărît treburi de om zănatic, pe care-l stăpânește demonul pierzării. Incăpățânarea cu care a dus la bun sfârșit îndrăzneața operație cu grâul dela Periș, îi face cinste ca negustor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai ales că din această tâlhărească lovitură, am avut de împărţit, cu botgrosul acela de băcan, un câştig frumuşel. Nu-i mai puţin adevărat însă că această nebunie putea să-l coste viaţa.

Adusul grâului cu carele şi cu camioanele, pe îndrăcita ceea de vreme, a luat proporţiile unei adevărate expediţii la Polul Nord. Crivăţul, nămeţii şi ghiaţa le şedeau împotrivă la fiecare pas. Cu toată străduinţa cânească a echipelor de lucrători municipali, convoiul a înaintat foarte greu şi numai o parte din transport a putut sosi la timp în prima zi şi asta mulţumită faptului că Aristide, văzând că se îngroaşe gluma şi nebunia s'ar putea întoarce împotriva lui, a părăsit maşina şi a luat-o pe jos, prin troeni, alături de lucrători. Cu vorbă bună, cu sudalme şi pe-alocuri chiar cu îmbrânceli şi lovituri, pohodul a putut să îşi tae drum. Oameni şi vite, aprinşi de oboseala muncii şi sfârcuiţi de bicele de sloi ale crivăţului, au înfruntat protivnicia vremii, dar Dumnezeu ştie dacă va fi eşit vreunul din această trudă de rob măcar numai cu atâta necaz cu cât s'a ales Aristide.

De altfel, cine a mai avut timp să se ocupe de ei ? A fost răsplătit, fiecare, domneşte, aşa ca să poată mânca o săptămână din chinul ceasurilor acelora de osândire, dar de sănătatea lor ne-a păsat mai puţin, fiindcă trebuia să ne îngrijim de aceea a lui Aristide, care a căzut la pat la două zile după expediţie.

Boala a fost grea şi dacă n'ar fi fost devotamentul Domnichii şi al Feliciei, greu ar fi eşit prietenul meu din impas, mai ales că tifosul exantematic nu prea iartă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Cu toate protestele Domnichii, care nu înţelegea la început pericolul, copilul a fost dus la coana Caterini, iar locuinţa din fabrică a fost schimbată într'un adevărat spital, în care Aristide putea să geamă şi să aiureze în largul lui, svârcolindu-se sub frigurile boalei.

Nemişcate de lângă căpătâiul bolnavului, cele două femei i-au răcorit trupul înfierbântat şi i-au adăpat pârjolul setei, uitând de oboseală, uitând de foame, nezguduindu-se de cât la suferinţele chinuitului. Mai ales noaptea, când minutele de limpezire a minţei se amestecau cu ceasurile de aiurare, Felicia şi Domnica treceau prin adevăraţi fiori. Vedeniile cari frământau creerul înfierbântat al lui Aristide, luau în închipuirea lor înfăţişări înfricoşătoare. Uneori, una dintre ele, obosită, aţipea în capul oaselor pe scaun. In acele momente spaima celei rămase singură era şi mai istovitoare.

Aşa a trecut Aristide multe zile de suferinţă, urându-se pe sine, dispreţuind pe cei din jurul lui şi mai cu seamă respingând cuvintele de încurajare ale celor două îngrijitoare ale lui.

Când mai târziu, după ce greul durerilor trecuse, a început să-şi dea seama de răspântia la care se aflase, se ruşina adesea de supărările lui şi strângând mâinile pe rând, ori Feliciei, ori Domnichii, le cerea iertare cu aerul omului gata să renunţe la orice în viaţă.

Nu-i mai puţin adevărat că această suferinţă l-a apropiat foarte mult, sufleteşte, de Felicia, răscolind în el amintiri durerease din copilărie.

Intr'o zi, când m'am dus să-l văd, l-am gă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sit tocmai sub toana unei astfel de nostalgii. Domnica plecase nu știu după ce cumpărături, prin târg. Când am intrat în odaia bolnavului, el ședea cu mâna Feliciei într'ale lui, ofilit și îngândurat.

— Ei bravo, cum te mai simți ? începui eu.

Aristide oftă adânc și mă înfășură într'o privire nelămurită.

— Știu eu ce să spun ? Mă vindec de unele, mă molipsesc de altele... Stam cu bătrâna mea prietenă...

— Ah ! S'avem ertare...

— Te supără că-ți spun... bătrâna mea prietenă ?...

— Prietenă, de, mă măgulește, dar bătrână?...

— Ei, n'o lua așa. Vream să spun că ne leagă o veche, o bătrână prietenie.

— Asta-i altă socoteală.

— Cum vrei. Fapt e că tu ai fost pentru mine o soră tot atât de bună ca și Aglae. Și Aglae e bună, dar nu știu ce are ea de nu se împacă acum cu mine. Tu însă nu m'ai renegat niciodată. Mai ți-aduci tu aminte când te-am cunoscut eu ?

— Mi-aduc, cum să nu mi-aduc!

— Eu cred că apariția ta a fost ceasul cel mai plin din copilăria mea. Mama, coana Caterini, făcuse din noi un fel de păpuși, pe cari le duceau toată ziua de mână guvernantele. Prieteni nu aveam. Guvernantele ne duceau la școală, tot ele ne aduceau. Noi n'am cunoscut în copilăria noastră zburdălnicia în mijlocul celor de-o seamă cu noi. Ne jucam, vara, toată ziua prin nisipul aleelor din grădină și atâta tot. Eu făceam palate de nisip și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aglae le umplea cu tot felul de surcele și de jucării... Le mobila. Știi că apariția ta a fost cea mai mare întâmplare din viața mea de copil ? Par'că te văd și acum, la grilaj, cu părul ăsta ciufulit și bălai, strigând: „Polcovnicu ! Ce faci ?"

— Ce spaimă am tras eu atunci, c'or să vă bată guvernantele ! Cum țipau, Doamne ! Își închipuiau, sărmanele de ele, că v'am mâncat, când au văzut că nu mai sunteți lângă castelele voastre de nisip.

— Abia atunci am aflat eu că tu stăteai alături de noi, la casa cu lemdri și cu viță sălbatică.

— A doua zi mi-ați dat o păpușe, fiindcă v'am spus că tușa nu-mi cumpără și mie jucării. Ții minte ?

— Dacă ți-am dat-o chiar eu ! Ședeam și mă uitam la voi cum flecăreați acolo, la zăbrele. He ! Ce vrea să zică femeia ! Și larvă găsește subiect de discuție ! Mă uitam năuc la voi, cum vă spuneați una alteia: „Cornea", „Polcovnicu".

— Bravo ! Acum râzi de noi. Eram și noi niște biete fete.

— Niște cucoane în embrion, adăugai eu, pentru a continua o idee a lui Aristide.

— Și domnii, când sunt mici, ce sunt, mă rog ? Mormoloci ?

— Nu, aluat de azimă. Unii cu timpul se fac franzelă, alții pâine neagră, alții posmagi, galete, lipie.

— Alții pâine caldă. De aceea sunteți dumneavoastră buni ca... pâinea. Mai ales dumneata, care umbli întotdeauna cu fierea pe buze. Să nu sufli'n lapte, că se face caș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1937

Aristide ne privi nedumerit:

— Ce oameni, doamne ! Dar ce v'am făcut să-mi spargeți așa de brutal visul ?

— Ce, visai ?

— Nu, dar mă simțeam bine. Mi-ați spulberat gândurile acum.

Și zicând acestea, Aristide lasă capul obosit pe pernă, întorcând fața spre perete.

— Icearcă să dormi, odihnește-te zisei eu ca să spun ceva.

Aristide ridică mâna'n sus și cu mișcări obosite îmi făcu un semn, care-ar fi putut însemna și să tac și să-l las în pace.

Le-am luat drept bune pe amândouă și, strecurându-mă în vârful picioarelor, am plecat, după ce mi-am luat rămas bun, mai mult în taină, dela domnișoara Cornea.

Când am ajuns în stradă, m'am întâlnit și cu Domnica, încărcată de pachete.

— Ai fost pe la noi ?

— Viu de sus.

— Ce bine-mi pare ! I-ai mai ținut de urît lui Aristide. Felicia îl cam obosește. Fug și eu sus, să văd ce face.

Intr'adevăr, s'a desprins iute de lângă mine și a intrat, ca o furtună, în curte.

— Sărmănica !

„Sărmănica" era expresia de milă cu care o mângâia uneori, față de mine, Aglae pe Domnica, de când descoperise în sufletul ei un grăunte de gelozie față de Felicia. Odată cu îmbolnăvirea lui Aristide și mai de mult, dela ruptura dintre cele două prietene, Aglae nu prea avea, cum se zice, ochi de cumătră pentru Felicia. Sprijinul moral acordat de ea Domnichii o contrariase într'atât, încât înce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

puse s'o urască. Gelozia cumnatei sale putea fi însă o bună armă de răzbunare împotriva amândurora. Am fost martor, într'o zi, când Domnica, venită să-și vadă copilul, a fost aţâţată pe faţă împotriva prietenei sale.

— Nerecunoscătoare ! Dar ce n'a făcut mama pentru ea ! A ținut-o și pe ea și pe mătușa ei, le-a îndopat cu toate bunătățile. Dacă nu eram noi, ajungea vânzătoare prin vreo prăvălie! Acum, că s'a ajuns nici nu vrea să ne mai cunoască ! Și n'are măcar bunul simț acum, să-și dea seama că Aristide nu mai e liber...

Am schimbat atunci repede vorba dar săgeata pornise și fusese bine ochită. Ce era mai ușor decât să zgândărești sentimentele joase și instinctele acelei femei, abia spoită cu îngăduințele vieții de târg.

Domnica abia a avut timp să-și privească odrasla, fiindcă de sărutat se temea, și a și pornit spre casă. Și am văzut bine că era posomorîtă.

Intorcându-se spre mine, cu un straniu rânjet pe buze, Aglae mă privi întrebătoare, dar întâlnind în privirea mea o rază de mustrare, se grăbi să vorbească:

— Dumneata nu cunoști amănunte cari te-ar face să mă judeci altfel. Felicia a trăit în casa noastră, până acum câtva timp, ca o soră. Eu nu aveam altă lume decât pe ea și ea pe mine. Nu cunoști înfrigurarea noastră din timpul războiului. Ce eram noi acum trei, patru ani ? Niște biete fete naive, pe care măcelul dela Siret le despărțise de un camarad de joc. Fiindcă așa a fost, toată viața lui, Aristide, pentru noi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://cimec.ro/Literatura/mdrr1901/index.htm

„Ne gândeam toată ziua la el și singurătatea noastră nu avea altă preocupare decât Aristide. Legate prea mult de București, nu putusem urma drumul celor cari se refugiase în Moldova. Numai noi știm cât am suferit, până am primit prima veste dela el. Ședeam zi și noapte, toate trei, una lângă alta și-i brodam cămăși, batiste, îi așezam cărțile, îi tot deretecam odaia. Noi sufeream mai în tăcere, dar biata mama avea adevărate crize de nervi, când veneau vești triste din Moldova. Și de peste Siret nu veneau decât vești triste. Sufletul meu, cu timpul, drept să-ți spun, se împietrise și începusem să-mi iau în serios rolul de cap al familiei. Mama însă nu se mai domolea și doar lângă Felicia, care se ținea toată ziua de fustele ei, se mai liniștea. Pe mine războiul m'a maturit, m'a virilizat. Pe Felicia o scrântise de tot. Era, într'o vreme, gata să plece în Moldova. Vrea să străbată frontul, ca să ne aducă vești. Nici eu nu știu ce-i războiul, dar ea habar n'avea. Zicea, că ce pot face unei femei, domnii aceia, cari se bat...

Aglae tăcu un moment și apoi reîncepu:

— Numai grație autorității mele nu s'a întâmplat o nenorocire. Cine știe ce i se putea întâmpla? A trebuit, pe urmă, să îngrijesc și de mama. Și numai acum îmi dau seama câte piedici îmi puneа în cale educația aceea de cucernică fecioară, pe care mi-o dăduse mama. Mi-a trebuit o îndârjire de fier, ca să înfrâng lațurile tuturor trepădușilor, prin bănci, oricând gata să ne înghită cu toată averea noastră. La început râdeau de mine, de naivitatea mea; mai târziu îi stăpâneam pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/

fiecare, îi striveam. Așa numai, am reușit să păstrez averea domnișorilor, cari nu mă mai cunosc astăzi; așa am păstrat neîntinată pe această d-șoară Cornea, care m'a uitat acum. Ah! Apoi, să mă ierte! Am fost bună, dar știu să fiu și rea. Și-or să înțeleagă curând acest lucru.

— Stau și vă ascult de-atâta vreme și mă minunez, d-șoară Aglae, cum de poate cineva trece cu atâta ușurință prin toată gama de sentimente, prin care treceți d-voastră.

— Păi sigur! Eu mă frământ și d-ta faci psichologie. Să-ți fie rușine!

Și apropiinduse de mine, îmi dete un bobârnac.

Cu tot aspectul ei de băețoi, Aglae avea uneori gesturi de atâta feminitate, încât trebuia să-i admir gingășia.

— Zău, d-șoară Aglae, mă gândesc cu teamă, ce periculoasă femee ați fi fost d-voastră, dacă războiul nu v'ar fi înzăunat cu atâtea sentimente masculine.

— Și dumneata, ce om de ispravă ai fi fost, dacă sub masca seriozității n'ai ascunde cea mai comică naivitate, cea mai periculoasă copilărie.

— Periculoasă? Zău?

— Mai mult chiar. Cu d-ta nu știe omul când glumești și când vorbești serios.

— Și aceasta constitue un pericol?

— Da, fiindcă drumurile d-tale sunt acoperite de curse și de gropi. Nu știe omul pe unde să umble. Nu vezi? Nu te mai ia nimeni în serios. Ai supărat-o și pe Domnica. Dacă și pe ea, sărmănica, ai ajuns s'o scoți dintr'ale ei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaria.ro/mdrr1901-1932

Acest „sărmănica" îmi venise în minte în momentul când am văzut-o pe Domnica fugind îmbujorată spre căminul ei. De sigur că nu numai dorința de a fi lângă soțul acela bolnav îi iuțea pașii. Presimțiri de altă natură se adăogau, de bună seamă, la graba ei, presimțiri cultivate atât de veninos de răutatea Aglaei.

XI.

Nu m'am împăcat niciodată cu simplitatea cugetărilor lui Epictet. Manualul acestui domn filozof e plin de hodoronctroncuri ca acestea: „Pe mine, Anytus și Melitus pot să mă piardă, dar rău nu pot să-mi facă"; „Apoi dragă Cryton dacă așa este voia zeilor, așa să fie".

Ori că e prea simplu și de-aceia nu-l înțeleg, ori că nu-l înțeleg fiindcă nu-i de loc simplu. Dacă aș putea să-l întâlnesc, i-aș țipa în nas: „Apoi dragă nene Epictet, pe mine să mă slăbești cu neroziile dumitale, fiindcă eu nu sunt domnul Cryton, să-ți înghit cugetările, și dacă respectabilii Anytus și Melitus nu-ți pot face nici un rău, cu mine îți găsești beleaua".

— Saalut!

— Ce-i mă, Sică? Cum merge cu vătășia?

Tocmai când cugetam mai profund asupra ilustrului clasic grec, își vârî capul pe ușe, ca un viezuroi, Sică, de câtva timp vătaf de salahori la noile construcții, pe care le ridică Metodiu în curtea tăbăcăriei.

— Cum să meargă? Merge bine. Dar parcă nu-i ziceați vătășie. Parcă eram marele comis.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Apoi, dragă Sigă, dacă așa este voia zeilor, așa să fie!

— Cum adică, voia zeilor?

— Ei, asta-i altceva, nu pricepi tu.

— Nu pricep eu? Zău nu știu dacă e ceva pe care să nu-l pricep. Pe oameni, mai ales, îi pricep foc. Numai dumneata nu vrei să-i pricepi.

— Mă Sică, tu nu te poți desbăra de năravul tău de politist?

— Năravul e asta, când ai de-aface cu bolșevicii?

— Bolșevici nebolșevici, dragul meu, oamenii sunt liberi să aibă ce idei vor.

— Eu știu una, că ce fac ei acolo, nu mai sunt idei.

— Dar ce e?

— E grevă, e revoluție, e răsmeriță.

— Fii serios, Sică.

— Păi nu sunt? Dar dumneavoastră nu luați lucrurile în serios. Eu știu una și bună; domnul Metod și cu meșterul Arghir urzesc răscoală.

— Ei și?

— Cum, ei și? Păi credeți că dacă izbucnește răscoala, nu începe întâi dela tăbăcărie?

— Și? Dacă trebue să înceapă de undeva, ce-are aface dacă pornește dela noi ca să ajungă la alții, sau dacă pornește de la alții ca să ajungă la noi?

— Nu-i tot aia.

— Filozoful Epictet, dragă Sică, spune: Metodiu și Arghir pot să mă piardă, dar...

— Și-i puțin lucru? Adică mai poate exista dincolo de pierzare ceva?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei vezi, tu nu știi, poate, că nimic nu-i mai distrugător decât ridiculul!

— Asta-i! Dar poate fi ceva mai de batjocură decât un om distrus?

— Sică! Tu ești mai profund decât chiar domnul Epictet.

— Nu-l cunosc pe domnul ăsta, dar dacă e atât de filozof, sau aproape filozof, am și eu filosofiile mele. Eu n'am avut noroc de o femee care să mă'nțeleagă. Cu Anica, ce să fac? Eu ajungeam departe. Imi făceam o carieră în poliție, fiindcă pe mine, vezi, dumneata râzi, dar pe mine mă roade, când văd așa ceva, cumva, cum e cazul cu bolșevicii.

— Măi, Sică, să zicem că tu ai dreptate. Dacă ei n'au dreptate, nu vor izbândi și dreptatea ta se va face. Dacă tu n'ai dreptate, izbânda lor se va întâmpla chiar dacă vrei sau chiar dacă nu vrei tu.

— Asta așa e, dar vezi că eu am dreptate și o să-i dau în gât.

— Apoi, dragă Cryton, dacă așa este voia zeilor...

— Așa e, să știi dumneata. Acum, să-ți spun eu una. Nu știu ce i-a apucat pe amândoi că nu se mai despart. Toată ziua șopocătesc. Mai trag uneori cu urechea și-i aud.

— Lasă-i, măi Sică'n pace.

— Ce să-i las! Pe domnul Metod, să zic că lui îi dă mâna să facă revoluție, fiindcă are cu ce. E om avut. Dar pârlitul ăla de meșter?! Revoluție îi trebue lui, când n'are după ce bea apă? Toată averea lui praful de pe tobă. Par'că sunt zănatici amândoi. Eu acuma fac pe prostul, dar nu mă împac. M'a trimis, eri, la amiază, cu o scrisoare către un meșter de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la metalurgie. Dar mă pricep la desfăcutul scrisorilor. Crezi c'am dus scrisoarea până nu mi-am băgat nasu'n ea?

— Zău? Și ce scria?

— Norocul lor, că nu scria lucru mare, dar acum îl am și pe ăsta aici.

Zicând acestea, Sică se bătu cu mâna pe inimă, în locul unde-și avea buzunarul cu hârtii.

— Am o arhivă întreagă!

In acelaș timp, bâgă mâna'n buzunar și scoase un vraf de plicuri și de hârtii, cocoloșite, cu colțuri îndoite, roase de frecătura buzunarului.

Aveam de mult o bănuială și astăzi, fără voie, mi se oferea ocazia s'o verific. Fără ca Sică să aibă timp măcar să-mi prindă intențiile, i-am smuls hârtiile din mână și am început să răscolesc prin ele. Ca să-l asigur și mai mult și să-i înlătur orice teamă, răscolindu-i dosarul, scoteam esclamații de admirație. In sfârșit aveam dovada: documentele lui Sică erau alcătuite în majoritate din scrisori adresate de Metodiu lui Aristide, în vremea când, se găsea în Elveția. Era prea, prea.

— Dar la ce-ți folosesc ție toate astea, mă ticălosule? Exclamai eu, neputându-mi stăpâni revolta.

Sică s'a albit ca varul, atât se aștepta de puțin la eșirea mea.

— Mizerabile, continuai eu, trăgând repede scrisorile de pe birou și închizându-le în sertar. Ai merita să te dau pe mâna parchetului, pentru viol de corespondență.

Complect aiurit, Sică deschisese ochii mari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

la mine, tremura și nu îndrăznia să spună o vorbă.

— Nemernicule! Să ești afară și să nu te mai prind că-ți calcă picioarele pe aici, că-ți rup spinarea.

— Să...

— Ești! Ești! Reptilă! Viperă! Lipitoare!...

Frânt în două de întorsătura atât de neașteptată a lucrurilor, Sică s'a strecurat frumușel pe ușe, cugetând probabil, în momentul acela, la dictonul atât de apos al lui Epictet: „dacă așa este voia zeilor"...

Dacă n'ar fi fost primăvară, cald și flori, desigur că întâmplarea cu acest neobosit detectiv amator m'ar fi plictisit. Și întâmplările cresc și scad în valoare după timpul și spațiul în care se produc. Nerodul acesta de Sică își închipuia, ca mulți alții, că Metodiu e un rival al meu la mâna Feliciei. Și asta nu mi-a spus-o unul. Ca să-și descarce ura lui împotriva bolșevicului, venia la mine cu tot felul de intrigi și de invenții de-ale lui. Dar bine am făcut că l-am repezit așa! Să se isprăvească odată cu filarea de copoi în urma prietenilor mei. Și-am să-l dau și afară. E o prevedere să nu ții astfel de spioni în jurul casei. De unde știu eu că nu mă urmărește și pe mine?... Dacă Metodiu și Arghir vor să facă grevă generală, treaba lor, îi privește. Și la urma urmii, greva nu se face așa cu una cu două. Dacă n'au făcut-o ei astă iarnă, când mizeria putea fi ușor transformată în drapel și înfiptă pe metereze și pe baricade, cu atât mai puțin vor face-o acum, când în aer plutește numai boare de salcâm înflorit și de floare de zarzăr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țineam cu tot dinadinsul să-l văd pe Metodiu și să-l întreb hotărît ce-i adevărat din toată istoria secăturii aceleia. Am legat scrisorile pachet, fără a fi avut măcar curiozitatea de a le ceti, și am pornit spre fabrică. Nu mai călcasem pe la el de multă vreme, mai ales că Aristide era plecat la Oești, unde supraveghea de aproape munca în carieră și lucrările la casa ce-și construia acolo. Fapt e că nu prea mai mă duceam pe la amicii mei și din cauza bănuielilor că aș putea fi un pretendent serios pentru mâna d-șoarei Cornea. Nu mă gândisem nici odată la acest lucru, așa că voiam să fiu cât mai departe de presupuneri. Pe urmă, se mai adăoga și faptul că noua diviziune a muncii, în „Intreprinderile Inginer Polcovnicu & Comp.", autonomizând fiecare întreprindere, lăsase lui Metodiu tăbăcăria, dăduse pe mâna unui inginer tânăr și energic metalurgia, rezervase lui Aristide carierele de piatră, iar mie îmi încredințase conducerea centrală și eventualele afaceri ale birourilor, ceeace era echivalent cu o punere a mea la dispoziția Tantii Frida, mai păguboasă la bridge, ca nici odată.

L-am găsit pe Metodiu în biroul fabricii, confundat în studiul unui maldăr de hârtii, Alături de el lucra la birou meșterul Arghir, transformat, spălat, curățat. Până și hainele lui făceau impresia că nu mai sunt de gata, ci făcute cu gust, pe comandă, la vre-un croitor mai iscusit.

Metodiu m'a primit încruntat și nu mi-a întins mâna decât după ce și-a strâns cu grije hârtiile și le-a încuiat în cassa de fer.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

— Acum, dă-mi voe să-ți strâng mâna, ciumă.

— Ciumă? Dar de ce?

— Iac-așa îmi vine mie să-ți spun.

— Atunci de ce-mi mai strângi mâna?

— Ca s'o poți și tu strânge secretarului meu, domnul Arghir.

— Asta o făceam și fără să-mi spui tu, mai ales că, după cât spui se cuvine să-l și felicit pentru avansare.

— Nu-i o înaintare propriu zisă, ci o recunoaștere a meritelor.

— Evident, nici nu m'am gândit altfel.

— Eu, rosti domn Arghir, vă mulțumesc.

Și îmi strânse mâna de să mi-o rupă. A urmat apoi un moment de tăcere. Cei doi, voind să afle scopul sosirii mele, așteptau în picioare; eu, neștiind cum să încep, mă uitam pe rând, când la unul când la celalt, așteptând inspirația.

In sfârșit rupsei tăcerea:

— Ți-am adus, dragă Metodiu, fără însă a mă obliga cu ceva față de tine, un teanc de scrisori, pe cari le-am confiscat astăzi de la un netrebnic. Poftim!

Zicând acestea, i-am pus pachetul pe masă.

— Scrisori? întrebă Metodiu mirat!

— Da! Nici nu știu ce scrie în ele, dar sunt ale tale.

— Asta-i bună.

Metodiu desfăcu pachetul cu neliniște și când văzu conținutul, rămase trăznit.

— Aaaa! De unde le ai?

— Dela Sică.

— Care Sică?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Marele comis, vătaful de salahori, dobitocul acela pe care te-am rugat să-l utilizezi, gardistul de noapte al Anichii.

— Și le-a avut omul acela în mână?

— De vreme ce le-am smuls dela el...

— Și n'a făcut uz de ele până acum?

— Ba cred că a făcut de mai multe ori.

— Când?... Unde?...

— Odată când ți-a expirat viza la Halmei.

Ingălbenit, înăbușit, Metodiu tremura din tot trupul, privind scrisorile răvășite. Broboane mari de sudoare îi apăreau pe frunte se'mbinau și se rostogoleau pe obraz în jos. Sângele îi năvălise în ochi și cuprins pe semne de amețeală, s'a lăsat să lunece în scaun.

Cât am stat așa, muți nu știu. M'am așezat și eu pe un fotoliu și doar ochii lui Arghir se mai mișcau. Impins de curiozitate, s'a apropiat în cele din urmă de masa lui Metodiu și înălțat peste umerii lui își înfipse privirea lacomă în foile de hârtie împrăștiate. De odată se întoarse brusc lângă birou și luând una dintre scrisori, o răsuci, o întoarse, o străbătu cu ochii neastâmpărați.

— Nea Niță! Meșterul! Asta-i scrisul meșterului! Da, da! El e, „Tovgav"! Numele sub care semna tovarășul Gavrilescu la „Muncitorul"!

Ochii lui Arghir se holbau sub impulsul unei neobișnuite frământări lăuntrice, în timp ce mâna lui tremurând, învârtea scrisoarea când pe-o parte când pe alta. Metodiu, zguduit de emoția lui Arghir, s'a sculat deodată în picioare, i-a smuls scrisoarea din mână și adunând cu înfrigurare filele răvășite a refăcut cu grije pachetul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr.1901-1932

— Tovgav, ajunge. Destul. Da sunt scrisori dela Gavrilescu, scrisori cari nici nu mi-au căzut în mână, ci au ajuns în buzunarul mizerabilului aceluia de protejat al d-tale. Cu atât mai rău pentru el, dacă ştiind cuprinsul scrisorilor, n'a făcut uz de ele până acum. Instinctul de apărare nu l-a servit. Asta nu însemnează că nu va trebui să mă servească pe mine. Zici că n'ai avut curiozitatea să afli ce scrie în scrisori?

— Ţi-o spun pe onoarea mea.

— Cu atât mai bine. Iţi mulţumesc. Acum mai vrei ceva dela mine?

— Aş fi vrut să...

Faţa încruntată şi hotărîtă a lui Metodiu, atât de nepotrivită cu timiditatea lui obişnuită, privirea lui de sticlă mi-au înghejat vorba în gât.

— Ah! Nimic! Prostii!... Ce mă priveşte pe mine?

— Cu atât mai bine, dacă nu te priveşte. La revedere!...

Intinzându-mi mâna, Metodiu mă concedie simplu, fără nici o formă, brutal.

I-am strâns mâna întinsă, l-am privit lung în faţă, dar neputând să-i rabd străfulgerările ochilor, am pus capul în jos, mi-am luat pălăria şi am eşit în stradă, uitând de Arghir.

Primăvara şi boarea aromitoare a pământului umed, înfăşurat în soare, mi-au umplut plămânii, mi-au umflat nările ca mirezma aţâţătoare a unui iatac. In aşternutul ei cald, îmbietoare, glia primea desmierdările zeului de-apururi, soarele, se târa umilă la picioarele lui şi-i sorbia lacomă sărutările, se lăsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zămislită de îmbrățișarea revărsărilor lui de lumină, chircindu-se istovită de plăcere, aburindu-și goliciunea sub văpaia ispășirii blestemului ceresc.

Am respirat adânc, lung, prelung ca evadat dintr'o pușcărie și pornind încetinel pe cheiul acoperit cu vegetație proaspătă, m'am îndreptat spre oraș, hotărît să mă desprind cât mai curând din cercul zănaticilor acestora atât de obositori.

— Să vă ia dracul cu „tovgavii" și cu bolșevicii voștri!

XII.

Mi-am nimicit și ziua aceea. N'am mai fost în stare să-mi concentrez atenția la nimic. Mă plictiseau toate, mă contrazicea orice, mă împiedicam în covoare, auziam anapoda. In cele din urmă a trebuit să-mi iau iar toiagul pribegiei, pe podul Mogoșoaiei, spre șoseaua Kiseleff.

Pe vremea când eram student sărac, mergeam primăvara la șosea, în tovărășia unui coleg, de urma căruia nu mai știu nimic și serbam ca doi păgâni „cultul păpădiei". N'aveți de unde să-l cunoașteți fiindcă nu se vorbește despre el în nici o mitologie. Era o festivitate în doi, în genul celor cari înconjurau cultul zeiței Ceres. Păpădia simboliza pentru noi primăvara, și, pentru a ieși din vulgar, în loc să cinstim violetele sau ghioceii, cari se vindeau scump la țigănci pe calea Victoriei, închinam imnuri neluatei în seamă burueni, care se târăște umilă pe sub zăpadă, pe sub frunzele putrezite. E poate cea dintâi cocar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

dă verde atârnată de surtucul netrebnic al pământului scos din iarnă, dar nimeni nu o recunoaște. Floarea ei galbenă e ironizată, frunzele ei sunt făcute salată, fructul ei spulberat de vânturi, plutește departe, diafan și se irosește ca o bășică de săpun la cea dintâi suflare. O smulg oamenii, o pasc vitele, o strivesc vacile sub copite sau o înmormântează sub grămezi stercorare, cari fac bucuria ciorilor, dar păpădia, modestă, își înfige pivotul menirii ei în pământ și mereu neobosită se reface, înmugurește, înfrunzește, pururea simbol al eternității.

E soră poate cu floarea soarelui, dar o soră atât de săracă și de umilă, încât își înfige cortul pe unde poate, în bătaia tuturor vânturilor.

— Biată păpădie, va mai fi fiind cineva care să-i continue cultul? Va mai fi fiind careva care s'o înalțe la rangul de „ordinul păpădiei" și s'o atârne cu evlavie la butonieră, după ce și-a năclăit ghetele în noroaie, căutând-o pe sub zăpezi și pe sub vreascuri?

„Păpădia" începuse să crească în mine odată cu dorul de rătăcire, de aerisire. Buruiana firavă, împinsă de imaginația mea obosită, se ridica uriașe dinspre câmpuri, își lungea tulpina ca o floarea soarelui apocaliptică și aplecându-și discul fățarnic peste oraș se cobora spre mine, iar petalele ei galbene mă ameninţau ca lungi tentacule de caracatiță.

Dar năluca apunea și mă pufnia râsul de împreunarea aceasta atât de neghioabă: păpădie cu tentacule de caracatiță.

— Drace, dar asta-i imaginea domnișoarei Aglae. Ea mi-a înfipt-o în creer. Pentru ea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeul-digital

țăranii sunt păpădie cu tentacule de caracatiță. Exodul lor spre târguri, adaptabilitatea, inconștiența cu care dau totul la o parte din cale, pentru a-și tăia drum, patima lor pentru pământ, năvala lor în situații, în politică, în cooperativă, în bancă, în casele oamenilor, încuscrirea aceasta flămândă a satului cu târgul erau pentru domnișoara Polcovnicu tentaculele cu cari păpădia, țăranii, cotropeau civilizația orașelor.

— Privește, domnule, influența păpădiei țipă în jurul dumitale. Pictorul e sub povara păpădiei, literatul nu se poate smulge de sub ea, muzicantul îi face refrenuri, omul politic, sugrumat de votul universal, i-a devenit apologet și nu trăiesc bine în țara aceasta decât preoții acestui monopăpădiism a cărui avalanșe ne va acoperi într'o zi pe toți, ne va face o apă cu mujicii lui Trotzki și-ai lui Lenin, din pravoslanica Rusie. Ah! Dacă ar fi știut generația trecută unde vom ajunge, ar fi sugrumat de mult pe acel ciocoi al poeziei, parfumat cu *foin coupé*, pe Alexandri al dumneavoastră!

Are Aglae o fire atât de virilă, atât de hotărîtă, e, uneori, atât de îndrăzneață în caracterizări în cât, dacă n'ar fi frământată de patimi profund femeești, cum ar fi, de pildă, invidia, aș simți de multe ori nevoia să mă apropii de ea. Are trăsături simpatice. E, cum se spune, chiar bine, ca femee, dar prea e fățarnică.

— Capul sus! Ce umbli așa de amorțit, pe vremea asta de înfiorare a firii!

— Ah! Sărut mâinile, domnișoară.

Aglae era în fața mea. Sveltă, ușoară, mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroma.ro/mcr1901-1932

mult femee ca niciodată și învăluită, par'că într'un svon de primăvară.

— Mă gândeam la dumneavoastră.

— Și eu veniam întins, să te 'ntâlnesc.

— S'ar zice că întâmplarea e datorită telepatiei.

— Ce drum ai ?

— Din clipa aceasta nu mai am nici un drum.

— Dar mergeai undeva ?

— Aa! Da! Rătăceam spre șosea.

— Într'acolo să mergem.

— Dar poate că aveați treabă în sensul contrariu?

— Nu. Din momentul în care ți-am spus că te căutam ?!

— Și, mă rog, cărui eveniment fericit, datorez această cinste? zisei eu zâmbind.

— Hai s'o aruncăm în seama primăverii și să vorbim despre altceva.

— E un subiect atât de neplăcut, primăvara ?

— In anumite împrejurări da.

— Eu, fără nici o exagerare, mă simt altul, când încep să 'nflorească cireșii.

— Și eu la fel, dar aici e neplăcerea. Prefer sezonul castraveților.

— Hahahaha! Aveți haz astăzi.

— Mai mult pe socoteala mea.

— Și aceasta-i tot unul dintre efectele primăverii?

— Blestemata de primăvară mă dezarmează, mă reduce, mă pune într'o stare de neliniște, încât nu știu ce-aș face.

— In rău sau în bine ?

— Nu-mi pot da seama.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/

— Atunci s'o atribuim binelui.
— Relativ...
— De ce, relativ?
— Fiindcă se prea poate un bine, care să-ți facă atâta rău, în cât să nu te mai desprinzi din el.
— Mergeți cu imaginația prea departe.
— Din contra, dacă mergeam mai departe decât trebuia, aș fi văzut așa cum vezi dumneata.
— Eu știam că și răul e bun la ceva, dar că binele poate fi un rău nu-mi închipuiam.
— Bietul de el! n'ai fost femee niciodată ?
— Mi se pare că nu.
— Ei, vezi, trebue să fii femee ca să 'nțelegi lucrurile astea.
Spunând acestea, Aglae se întoarse spre mine și mă privi în albul ochilor. Privirea ei, spre deosebire de aspectul obișnuit, avea ceva straniu, o comunicativitate curioasă, neexplicabilă.
— Cred că oricât m'aș strădui să fiu femee, n'așĭ reușĭ.
— Cu toate acestea eu port povara bărbăției mele, de treizeci de ani.
— Ați împlinit această vârstă, domnișoară?
— Da, săptămâna trecută.
— Mulți ani înainte.
— Ești nepoliticos.
— Vai, dar am încercat să fiu contrariu.
— Ai făcut totuși urarea cu aer de impertinentă masculinitate.
— Zău nu. A fost foarte sinceră.
— Atunci ești inconștient, fiindcă nu-ți dai seama de proporțiile și caracterul unei astfel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaromania.ro/mcr1901-1932

de urări, făcută unei fete ajunsă la vârsta, în care Balzac fixează apogeul feminităţii.

— Aproape nu vă înţeleg, domnişoară.

— Ori eşti prefăcut şi atunci eşti periculos, ori eşti naiv şi-atunci....

— Şi atunci ?...

— N'aş vrea să am remuşcări că te-am...

— Că ?....

— Că te-am introdus într'un subiect strein de cunoştinţele dumitale fiziologice.

— Dacă e vorba de fiziologie, atunci chestiunea se simplifică.

— Te menţii pe poziţie.

— Ba de loc. Voiam numai să spun că încep să înţeleg mai limpede.

— Nu ai aerul.

— Şi cu toate acestea, primăvara, Balzac, aniversarea, plus fiziologia, egal rău supra bine.

— Ai început şi dumneata cu formule, ca Metodiu ?

— Atât numai că formulele mele nu sunt eterice.

— Dar cum ? Soporifice, narcotice ?

— Nu, afrodiziace...

Domnişoara Aglae mă privi din nou cu ochii aceia tulburi.

— Ţi-am spus că eşti prefăcut, făcu ea, ameninţându-mă cochetă, cu degetul.

— Asta-i acum. Sunt un om... avizat.

— Aşa se şi explică de altfel brutalitatea cu care ai întors superioritatea discuţiei de partea dumitale.

— Mă rog, mă rog, asta nu se poate spune.

— Dar se lasă să se vadă...

— Şi cu toate acestea, vorbind cu ceva mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

multă seriozitate, nu credeţi dumneavoastră. domnişoară, că însăşi economia discuţiei noastre e determinată tot de această inevitabilă ambianţă, pe care o cristalizam în formula de adineauri?

— Dacă discuţi serios, nu pot să te contrazic.

— Atunci, — abstracţie făcând de părerea ce avem fiecare dintre noi, despre gândurile celuilalt, — ca doi oameni lipsiţi de convenienţe ce suntem, am putea aborda subiectul fără preambuluri inutile.

— Asta convine sexului masculin şi face să se urce roşeaţa în obrazul sexului femenin.

— Dacă până număr trei afirmaţia dumneavoastră se verifică, îmi retrag trupele... Unu... doi...

Aglae m'a privit în clipa aceea cu atâta seninătate, dar şi cu atâta pătrundere, în cât, aproape inconştient, când am spus trei, am luat-o de braţ şi am apropiat-o de mine. Ce proces se va fi petrecut în sufletul ei atunci, nu ştiu. S'a lăsat moale pe braţul meu şi am înaintat, aşa, tăcuţi, strânşi unul lângă altul, împletindu-ne înfiorarea.

Intram sub braţele înmugurite ale teilor şoselei.

Sfârcuri, sfârcuri, mugurii plesniţi se'nşiruiau pe ramuri, împodobindu-le ici colo, răsleţ, cu ciucuri verzi. Pământul afânat se scufunda sub picioarele noastre. Prin tufişuri, vrăbii multe şi ciufulite, îşi ciripeau zgomotoase dragostea.

Stupid sentiment, bun pentru liceeni şi fete de pension. Dar pentru oameni în toată firea e un adevărat caraghioslâc. Auzi să mergi aşa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

ceasuri întregi alături de-o femee, ea să tacă, tu să nu vorbeşti, s'o priveşti din când în când galeş şi să-ţi răspundă la fel, să te strângă de braţ, tu s'o ei pe după mijloc şi iar să vă priviţi, iar să taci, iar să nu vorbeşti, iar să...

— Aglae, spune drept la ce te gândeşti?

— Mă întrebam dacă eşti destul de serios.

— De asta mă'ndoesc....

— Eram sigură. Cu toate acestea ai ceva în figură care inspiră încrederea.

— Dar la ce-ţi poate folosi, în momentele acestea seriozitatea mea ?

— N'aş vrea să încredinţez oricui o povară pe care am purtat-o, cu multă amărăciune, aproape cincisprezece ani.

— E o taină, o spovedanie?

— Nu, un abandon.

M'am uitat atât de mirat la tovarăşa mea de drum încât aceasta, apropiindu-se tot mai mult de mine, mi-a pus mâinile pe umeri şi m-a privit lung în faţă. Buza de jos îi tremura, nările i se umflau fără astâmpăr şi ochii i se umezise.

— Aglae, ce ai ?

— Nu ştiu. Nu ştiu. Lasă-mă!

S'a desprins de mine, a făcut doi paşi înainte singură, s'a oprit, s'a apropiat iar, m'a luat de braţ, s'a atârnat de el, iar m'a oprit şi iar m'a sfredelit cu aceeaşi privire nelămurită.

— Pentru Dumnezeu, ce ai?

— Hahahahaha! Vrei să ştii ce am ? Nu mă mai recunosc! Asta am. Hahahahaha!....

Şi a cuprins-o un râs atât de puternic încât nu se putea stăpâni. Am început să râd şi eu deşi nu-mi ardea de loc. Noroc că şoseaua era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pustie, căci altminteri năbădăile noastre ar fi putut scandaliza pe trecători.

Dar lucrurile nu erau atât de simple pe cât mi le închipuiam eu. Criza Aglaei ameninţa serios. Râsul ei nu mai era de loc sănătos. Izbucnea cu atât de nestăpânită violenţă, încât nu erau speranţe că-i va trece atât de uşor. Cum trebuia să iau o hotărîre, am făcut semn unui birjar care întâmplător trecea pe acolo, am suit-o în trăsură şi am pornit în trap spre Grădina Icoanei.

Pe drum s'a mai liniştit, dar tremura din tot corpul şi mă strângea cu desperare de mână.

Am fost primiţi cu tot alaiul şi de Anica şi de Cucoana Caterini, foarte îngrijată de această apariţie în doi. Paloarea Aglaei, mai ales, a umplut-o de nelinişte.

— Dar ţe s'antimplat, mami ? Ţe s'antimplat ?

— Nimic ! Nu crede în icoana făcătoare de minuni a Sfintei Paraschiva şi l'am adus să i-o arăt.

— Cum nu crede ? Sfânta Paraschiva, ocrotitoarea feţioarelor !...

— ...Mm... da... adică.... să vedeţi... nu că nu cred... dar.. voiam să văd icoana.

— Frumoasa iconiţa şi sfânta. Poftiţi ma rog, poftiţi. Bunica me, o ave dela calugărul Gherasimos, de la Sfântul Munte. E veche, tare veche... şi de preţ...

Am intrat în camera Aglaei, deşi nu ştiam bine ce se va întâmpla. Povestea cu icoana Sfintei Paraschiva mă cam zăpăcise, atât ţâşnise de pe neaşteptate minciuna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr.1901-1932

— Uite icoana o vezi, asta este.

Vocea Aglaei nu era de loc sigură, când a pronunțat aceste cuvinte. Mi-am îndreptat privirea spre colțul odăei și cercetam curios, când deodată Aglae se întoarse către coana Caterini, care tocmai păși pragul:

— Mamă, fii mata bună și dă-ne câte un pahar de apă.

Dar abia s'a întors bătrâna, că Aglae s'a și repezit în colțul odăii și a scos de sub covor țăndările unei icoane vechi de lemn.

— Uite-o pe sfânta Paraschiva. Asta e. Dar e încă vie. Trebuia s'o bag în foc și în foc am s'o bag. De treizeci de ani privegheză la capul meu și de cinsprezece mă torturează cu ocrotirea ei. Da, mă ocrotește, mă păzește, mă apără de rele. A făcut această minune cu mine. Sfânta !... Sfânta Paraschiva, făcătoare de minuni !... Hahahahaha !...

Și izbucnind din nou în râs, acelaș râs care mă îngrozise mai înainte, Aglae a repezit țăndările icoanei spre colțul de unde le ridicase. Lemnele uscate au răsunat sec în zid și au căzut fără zgomot pe covor, în timp ce criza Aglaei creștea amenințătoare.

Ce aș fi putut eu să fac, mai ales că imediat după aceea a apărut coana Caterini cu dulcețuri. Am izbucnit și eu în râs. Repezindu-mă la tavă, am smuls un pahar de apă și simulând cât mai bine gluma, l'am dus cu forța la buzele Aglaei.

— Beți, domnișoară. Beți ! Atâta râs vă poate face rău.

— Ma de ce rizi atâta ?

Printre dinții încleștați, Aglae a sorbit cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sete tot paharul şi fiindcă între timp mai adusesem unul, l'a băut şi pe acela. Apa i-a făcut bine. S'a înseninat deodată. S'a frecat la ochi, şi-a pipăit tâmplele, a căscat, s'a uitat pe urmă speriată de jur împrejur şi în cele din urmă a fixat privirea asupra mea.

— Eu cred că soarele puternic de azi mi-a dat insolaţie.

— Nu-i exclus, adăogai eu.

— Dacă faţi, mami, imprudenţe !

— Aşi vrea să mă odihnesc puţin... Simt că mă cam doare capul....

— Eu, băiguii încurcat, o să vă rog să mă iertaţi, dar am să vă părăsesc.

— Din momentul ce apa rece mi-a făcut bine, prezenţa dumitale e inutilă.

— A !?!

— Mergi sănătos.

— Vă sărut mâinile.

— Adio...

XIII.

Intâmplarea cu icoana Sfintei Paraschiva m'a umplut de remuşcări. De unde pornisem să mă repauzez, m'am întors mai abătut ca nici când. Hotărît lucru, domnişoara Aglae nu-şi va ierta niciodată slăbiciunea al cărei martor am fost, dar mai ales nu va putea uita neîndemânarea cu care încurcasem eu lucrurile.

Primăvară blestemată! Zodie în doi peri, a gemenilor !

Altul în locul meu nu ştiu ce-ar fi făcut, cum n'am ştiut şi cum nu ştiu nici acum ce-ar fi trebuit să fac. Şi, cu toate acestea îmi tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

buia o ieşire. Mă bătea gândul să las totul baltă şi să fug undeva în provincie, în străinătate, ori unde, numai să scap de pierzare, de toţi aceşti neispăviţi, cari îmi tulburau atâta ceasurile. Mi-a fost însă cu neputinţă să iau o hotărîre.

Trei zile am umblat năuc. Ziua nu puteam lucra, noaptea nu puteam dormi. Veneam la birou, priveam neghiob în hârtii şi nu eram în stare să aştern două rânduri de răspuns pe o scrisoare. Şi dacă ar fi fost numai asta, n'ar fi fost nimic. Dar parcă era un făcut: tot felul de întâmplări stupide, căzute aşa ca din cer, adăogau la starea mea de enervare, alte contraziceri.

Primul cu care a trebuit să mă cert a fost consilierul cu grâul dela Periş. Venise la mine să mă îndemne să luăm întreprinderea construirii pavilioanelor şi a tribunelor de Zece Mai. Ca să-l conving să mă lase în pace a trebuit o oră de pisălogeală. Susţinea morţiş că asta e o afacere tot atât de „grasă" ca şi intendenţa cimitirului Bellu. Ar fi vrut să mă vadă în situaţia lui Ghiţă Pristanda înumărând steagurile. L'am trimes categoric la plimbare, dar cu câtă bătae de cap.

Nici nu-mi liniştisem bine nervii, când m'am trezit cu Sică, inevitabilul Sică, într'un hal de beţie de duhnea a prăştină cale de-o poştă.

L'am luat în primire de cum a intrat pe uşe :

— Bine mă, dobitocule, în halul ăsta vii la mine ?

— 'M-pare rău, domnule, dacă n'am otomo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeu

bil !... Da'... o să am... că duduia Aglae-i bună... ca o bomboană... ca pâinea caldă.

M'am uitat le el și nu știu ce m'a stăpânit să nu-l scot în brânci, afară.

— Nu-i nimic... Neam de neamnul meu n'a fost vătaf... Parcă fără vătășia lor mor de foame ?!... 'M-pare rău !... Aud ?... Domnu' Arghir s'a ajuns acuma, de când trage cu oblonu... Il știe mandea și pe 'mnealui... Nu-i nimic !... Vorba e, că o să fie bine... Ehehe!... O să mai vorbim noi... cu neamurile,.. cu bolșevicii...

— Sică, te rog să mă lași imediat în pace!

— Aud?!... Și de ce nu, mă rog?... 'Mi-pare rău!... Ți-am spus eu că mie-mi trebue o femee să mă'nțeleagă... Că trebue s'o găsesc... Aud?!... Ehehe!... 'M-pare rău!... Da' o să mai vorbim!... Ehehe!... Unu-i Sică!... Și duduia Aglae-i dulce... iac-așa...

Și ducându-și degetele la gură, Sică scoase un zgomotos plescăit de limbă, în semn de adâncă satisfacție a gustului.

— Dacă nu mă lași în pace cu neobrăzările tale, te scot în brânci!

— Aud?!... Adică cum?... 'M-pare rău!... Vezi?... Bine!... Nu ne mai cunoaștem!... Ce ți-i cu neamurile!... Bine!... Plec!... Da' mă duc să-l văd pe domnu Arghir... Să vedem... pen'ce m'a dat afară...

— Du-te!... Pleacă!... Dacă nu ești imediat de-aici chem poliția!...

Și ridicându-mă înfuriat, l-am luat de umeri și l-am îmbrâncit pe ușă afară, nedând nici o atenție protestelor și amenințărilor lui.

Credeam c'am isprăvit cu el și tocmai mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhiva.vania.ro/mdrr1901_1932

aşezasem la birou cu gândul să lucrez, când de-odată uşa se izbi de perete şi Sică reapăru.

Se căuta prin buzunare şi bombăneа.

— Ahaha!... Pardon!... Uitam misiunea... Ce-i puţin lucru?... De eri până azi, uită omu'... Acum nu le mai găsesc!... Să le ia dracu... Doamne iartă-mă... Ba uite-le!... Ahaha!... Poftim... Ba nu-i... Ba da!... Da, da.... Poftim... Dela duduia Aglae... pentru dumneata... Cică să le repari... că-ţi trebue... 'Mneaci nu-i mai trebue... Ei, dar poftim odată!... Nu le vrei?

M'am uitat lung la el. Scoase din buzunar un pachet murdar de hîrtie de ziar şi mi-l întinse. Curiozitatea m'a făcut să întind mâna. Am desfăcut repede zdrenţele de hârtie şi care nu-mi fu mirarea când îmi apăru înainte ţăndările icoanei Sfintei Paraschiva....

— Ah!...

— 'M-pare rău... da acum pot să plec... Saalut!...

O bombă dacă-mi trimetea în pachet, aş fi avut de sigur vreme să mă apăr de trăznetul ei, icoana însă, m'a împietrit acolo, în picioare, lângă biurou. Nici nu ştiu dacă a mai venit cineva între timp. Am stat aşa, vreme îndelungată, strângând în mână ţăndările icoanei Prea Cuvioasei.

Ce se va fi petrecut în mine nu ştiu. Când m'am trezit îmi curgeau lăcrămile şiroaie peste cocoloşul de hârtie, pe care îl strângeam besmetic în mână.

Imi mai trebuia verificare? Era clar. Ce nu înţelesesem eu într'o după amiazi de primăvară, pricepuse Sică într'o clipă de beţie.

Dar gândul acesta îmi umplea sufletul de oroare. Simţiam nevoia să ţip, să urlu, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

strig în gura mare. Dacă beţivul acela s'ar mai fi găsit în faţa mea, l-aş fi strâns de gât, l-aş fi ucis, într'un fel sau altul, l-aş fi torturat, până mi-ar fi mărturisit tot adevărul.

Ne ştiind ce fac, mi-am luat în fugă pălăria şi am pornit pe stradă, zăpăcit, să-l urmăresc, să-l prind şi să-l oblig să-mi spună totul. Îi ştiam urma. Plecase spre fabrică. Trebuia să-l găsesc ori pe drum, ori în vre-o cârciumă, ori acolo unde îl mâna pofta să-şi vadă „neamurile".

L-am căutat zadarnic tot drumul. Nu-mi mai rămâsese decât tăbăcăria. Am pornit într'acolo, întins, ca mânat de-o forţă tainică.

Deschizând poarta, am fost izbit de-o hărmălaie puţin obişnuită la ora aceea. Curtea era toată în fierbere, oamenii alergau de colo, colo, strigăte disperate se auziau din şoproanele cu muieţori, oameni cu scânduri şi cu dulapi în mână alergau spre fundul curţii.

M'am apropiat de şopronul în jurul căruia era zarva mai mare şi aproape fără să răspund salutului oamenilor, m'am grăbit să întreb ce s'a petrecut.

— Apoi s'a înnecat unu...

— Cine, făcui eu plin de grije?

— Apoi, unu dela salaori.

— Era beat şi-a lunecat în haznа...

— Dar cine e, cum s'a întâmplat?

— Apoi, meşterul Arghir ştie, că el l-a văzut când a căzut.

— Unde-i meşterul Arghir?

— E-acolo, vrea să-i pescuiască hoitu'...

— Dumnezeule, n'o fi Sică?...

Şi fugii în spre haznaua în jurul căreia lucrătorii şedeau ciorchine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Ba parcă Sică-i zice! auzii pe un lucrător în urma mea.

Din câțiva pași am fost lângă groapa unde se afla cel înnecat. Erau acolo și Arghir și Metodiu. Oamenii întinseseră o punte peste gura haznalei și încercau cu ajutorul unor prăjini să scoată trupul celui înnecat. Îl scoseseră pe jumătate, dar greutatea îl trăgea la fund. Un unchiaș mai îndrăzneț, cu mânicile suflecate, s'a lăsat pe marginea de scânduri a haznalei și, înfigându-și mâna în părul înnecatului, i-a smuls de-odată trupul din zoile împuțite și l-a tras cu putere afară.

Un murmur de groază s'a zvonit deodată din gurile celor din jur, urmat de o tăcere lungă și grea. Încremeniți, cu gurile căscate, lucrătorii priveau cadavrul și doar câțiva au schițat semnul crucii.

Poate că aș fi rămas multă vreme așa, dacă de-acolo, din colțul de unde mă împietrise groaza, nu m'aș fi trezit de-odată:

— Hai, ce stați acum? Scoateți-l afară! Chemați „Salvarea". Aduceți un doctor! Poate că trăește!...

— Ah! Erai aici, făcu Metodiu? E inutil. Acum nu-i mai trebue decât un comisar, care să-i constate moartea și un lemnar, care să-i facă cosciugul.

— Metodiu, pentru Dumnezeu, dar e un om!

— Da, da! Ai dreptate. Să cheme.

In timp ce patru oameni au pornit cadavrul spre ușe, m'am repezit spre telefon. Până am reușit să vorbesc cu poliția, mi-au trecut tot felul de gânduri prin cap. Nu mă puteam dumeri, ce a căutat Sică în șopronul cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

muietorile, tocmai într'un moment când nu era acolo decât Arghir şi iar nu pricepeam cum a lunecat în băltoaca aceea? Nu mi se părea lucru curat.

In vremea aceasta apăru lângă mine şi Metodiu. Vorbisem cu poliţia şi abia pusesem receptorul jos.

— Ei, dar cum a putut să se întâmple una ca asta, dragă Metodiu?

— Ştiu cu? Mă întrebi cu un aer, de parcă ai fi procuror. Foarte simplu; omul era beat şi a lunecat.

— Extraordinar! făcui cu insinuant. Omului acesta nu i-a servit nici odată instinctul de conservare.

— Ce vrei să spui cu asta? făcu Metodiu îngălbenindu-se.

— Ce-aş putea să spun mai mult, decât ceeace se poate înţelege?

— Dragul meu?!..

Spunând aceste cuvinte, faţa lui Metodiu a devenit atât de aspră, atât de înfricoşător ameninţătoare, în cât viziunea haznalei şi a înnecatului atârnat pe marginea ei, mi-au înghe̦ţat sângele în vine. M'am ridicat de pe scaun şi, urmărit de privirea de sticlă a lui Metodiu, am eşit pe uşe, fără să spun o vorbă, zdrobit, robit de voinţa acestui om straniu.

XIV.

Adormisem sub greutatea poverii.

O crimă! Metodiu şi Arghir au comis un asasinat, au ucis un om, un om beat. Dar asta era cea mai odioasă dintre crime. Doi oameni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împotriva unuia. Doi oameni teferi... Dar sunt oamenii aceştia măcar teferi ? De Arghir nu mă mir, în el trăesc încă prea crude instinctele, dar Metodiu ? Cum a putut Metodiu aproba o astfel de hotărîre ? Cum şi-a putut el stropi conştiinţa cu sânge omenesc ? Dumnezeule, ce fel de fiară e acest Metodiu, a cărui ascendenţă mă împiedică să alerg la prima răspântie şi să strig în gura mare: „Asasinul! Puneţi mâna pe el! Acesta-i ucigaşul!"

Ce plămădeală îndrăcită îi fierbe în vine, de se coboară cu mintea şi cu trupul până la crimă ? Ce taină otrăvitoare puteau cuprinde acele scrisori, ca să ucidă fără nici o judecată pe omul vinovat de a fi pătruns în ele ? Ce-l putea îndemna pe omul acesta, visător, studios, educat, blând, gata să ajute miile de lucrători cu prisosul pungii lui, gata să facă ori când o nebunie pentru mulţimea anonimă, să înăbuşească în lăturile haznalei, bătăile inimii nevolnicului aceluia?

Instinctul de conservare ? Să fi fost oare atât de compromiţătoare scrisorile purtate de Sică în buzunarele hainei ?

Oricum, prea e odioasă crima ! Poate că beţivul a rostit vreo necuviinţă la adresa Aglaei? Dar, afară de mine, care ştiam taina Cuvioasei Paraschiva, cine ar fi putut să ia în serios băiguelile nerodului acelua ?

Hotărît lucru, Metodiu se născuse sub o stea rea şi trecea acum printr'o zodie îndrăcită. Bănuelile răposatului, începeau să prindă tot mai mult rădăcini în mine : prietenul meu era dintre bolşevicii cei mai periculoşi. Era un „clandestinist" înfricoşetor, capabil de ori ce. Dovada e că ucisese. Piaza lui rea era a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

cel nemilostiv „Tovgav", care-l urmărea, îl tortura cu scrisorile lui, îl împingea de-acolo de unde sta ascuns, la tot felul de ticăloşii.

Atunci nu mai era minciună că Metodiiu şi Arghir pregătesc revoluţia; o revoluţie care va izbucni sigur, acum, când taina a fost înmormântată odată cu singurul care ar fi putut să-i denunţe, o revoluţie sângeroasă, crudă, cu hecatombe de oameni, cu spânzurători în piaţa Teatrului, cu ghilotine, cu împuşcări sumare la zid, cu şivoaie de sânge prin şanţurile străzilor. Mahalalele zdrenţuite şi flămânde, ridicate cu securi şi cu ciomege, vor năvăli ca fiarele spre centru. Vor pârjoli totul, vor prăda bisericile şi palatele, vor ucide fără milă femei şi copii, vor târî icoanele Mântuitorului în mijlocul maidanelor şi le vor da foc. Strigătele, urletele lor vor umple văzduhul şi din sâneţe ruginite, scoase cine ştie de prin ce unghere, răzvrătiţii vor pârâi zi şi noapte, trimeţând loc ucigător pretutindeni, pe ferestre, prin case, în mijlocul alor lor. Vâlvătaia va cuprinde uliţele, va învălui casele, se va furişa neîmblânzită, mistuind totul, doborând totul, prefăcând totul în cenuşe.

Şi în mijlocul acestei furii, călare pe calul alb cu şea de mătase verde, cusută cu baibafir, Metodiu Polcovnicu, umbră a eteristului Mavroiani, va porunci, va condamna, va împărţi prada, va risipi rangurile şi onorurile în dreapta şi în stânga mulţimii prosternate la picioarele lui....

Lângă el, cihodar semeţ, numai ochi şi urechi, Arghir va prinde poruncile din vânt şi năvălind în goană, când în sus, când în jos, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

va întoarce, va fugi, va alerga, iar va veni şi iar va pleca, fără odihnă...

Nu ştiu dacă şi toate acestea mi-au apărut în vis sau mi-au trecut numai prin minte, în timpul stării de amorţire care mă cuprinsese. Somnul mi-a fost însă greu şi chinuitor. Mintea mi-a rătăcit în noaptea aceea prin cazematele Jilavei. Arătat ca periculos revoluţiei, fusesem ridicat din primul moment şi pornit, în cămaşe, spre fort. Mi-era frig şi tremuram de spaimă. Trei revoluţionari, — în cari nu ştiu de ce voiam să văd cu tot dinadinsul trei dintre negustorii ambulanţi de „ace, nasturi, mosorele", încinşi peste pardisie cu centuroane grele, — mă ţineau la distanţă cu vârfurile baionetelor lor. Şi înaintam abătut prin praful şoselei. Am străbătut cei câţiva kilometri, cari despart oraşul de fort, zguduit de groaza cea mai cenuşie. Deşi îmi era frică de vârful baionetelor, mă îngrozeam tot atât de lungimea traiectoriei. Un pas de făceam mai mult, puteam să fiu împuşcat. Morala puştii e aceiaşi şi burgheză şi proletară. Un glonţ şi cei trei gâzi scăpau de mine. Mă aruncau în şanţ cadavru, sub pretext că am încercat să fug. N'aş fi fost nici primul, nici ultimul.

Am ajuns la fort în spasmuri. Noaptea căzuse neagră şi vântul sufla rece prin cămaşa mea subţire. Am fost predat altor bravi revoluţionari, cari m'au transportat cu lovituri de armă, prin porţi multe şi m'au aruncat ca pe-o zdreanţă, într'un ungher umed, după ce traversasem un coridor nesfârşit şi întunecos. Aici mi s'a mai risipit grija că voi putea fi ucis câineşte, şobolanii însă nu-mi dădeau pace. Foiau de colo, colo prin bezna încăperii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

neluminată decât de sclipirile oarbe ale ochilor lor. Erau mulţi şi chiţcăitul lor mă înfiora. M'am lipit de zidul rece şi am stat aşa, nemişcat.

Fel de fel de gânduri îmi treceau prin minte. Ah! ce noapte de groază. Auziam din când în când focuri de armă şi aşteptam din moment în moment să fiu scos şi pus la zid.

Liniştea de afară pătrundea însă şi în mine, pentru a face iar loc desperării, oridecâte ori creştea freamătul bătăliei, pe care o simţeam undeva, pe-aproape.

Incepusem să mă resemnez, în aşteptarea apropiatei executări sumare. Justificam chiar măcelul. La urma urmei, revoluţia n'a făcut altceva decât să inverseze rolurile. Desordonaţii de eri devin simbolurile unei ordine de azi. Puşcăriaşii şi preveniţii devin sentinele, iar sentinelele trec în hrube. Cu ce mă împotrivisem eu, cetăţean respectat eri, când proletariatul era încarcerat pentru ideile lui? Ridicasem măcar glasul? Dacă am tolerat tortura, dacă am ştiut de ea şi nu am lovit-o cel puţin cu desolidarizarea mea verbală, merit astăzi altă soartă decât cei pe cari i-am năpăstuit cu nepăsarea mea până acum?

Şi sunt creştin doar, pe care-l jigneşte hula adusă unei icoane. Unde mi-a fost credinţa? Unde a stat Dumnezeu, până în clipa în care a început să crească în mine, prin propria mea suferinţă? Unde a fost acest alt eu al meu, blând cu călăii lui, iertător faţă de crimele ce se săvârşeau atunci, în numele unei noi ordine, nepăsător faţă de martiriul lui însuşi?

Ce-au fost măsurile noastre de pază îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

potriva răzvrătirilor și ce sunt astăzi execuțiile acestea cari curăță pământul de sătui de eri ? Prânzul uriaș al huzuriților, oricât de întins, nu-i poate cuprinde pe toți. Flămânzii dau din când în când asalt, gonesc pe îmbuibați, îngrașe pământul cu hoiturile lor și se așează ei la ospăț.

Atunci aici e vina ? Unii mănâncă prea mul și alții de loc. Mie îmi prisosea când alții jinduiau ? De bună seamă. Dar ideile, principiile? Au altceva la bază? Se bat națiunile pentru holde, pentru petrol, pentru cărbuni, pentru ape; indivizii își pândesc unii altora codrul de pâine, mămăliga de la gură. Cât am împărțit eu până acum din produsul tălhăriilor săvârșite ca în codru, la adăpostul legilor, celor dintr'o apă cu mine? Am ușurat vreodată traiul văduvei? Am întins blidul cu zeamă stropșitului? Aruncat-am pitacul pruncului orfan ?

Dar bunurile sunt ale tuturor, trebnici și netrebnici. Oamenii sunt netrebnici, fiindcă lăcomia noastră îi lipsește de unelte de muncă, le paralizează voia, le încrucișează brațele. Intrăm pe poarta vieții egali și ne desprindem de pământeasca noastră făptură aidoma. Numai viața ne desparte. Numai viața ne face răi, lacomi, mici, invidioși. Nu știm de unde venim, nu știm unde mergem. Răsărim și apunem la orizontul nesfârșit al vieții, împingându-ne unii pe alții prin veacurile veacurilor. Inceputurile și sfârșiturile liniei acesteea se pierd în umbră. Singura clipă de lumină a ochilor și a minții noastre ne-o otrăvim aruncându-ne unii împotriva altora, sfâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori 1901-1932

șiindu-ne, nimicindu-ne, grăbindu-ne drumul spre nimicul din care am purces.

Zdrobit de remușcări am căzut în genunchi, împietrit, sub povara gândurilor.

Un răstimp, înfricoșați de zgomotul căderii mele, șobolanii au năvălit spre tainițele lor; văzând însă că nimic nu-i amenință, s'au apropiat mai siguri și au început să smulgă cu dinții, să-mi roadă din îmbrăcăminte. Dar nimic nu mă mai impresiona.

Am auzit și pași pe lespezile coridorului. Vin la mine, fără îndoială; vin să mă ridice, să mă ducă, să mă împuște. Pașii răsunau grei, apăsați.

In clipa aceea am simțit cum, ușurat deodată, sufletul începe să se desprindă de trup și instinctiv, cuprins pe o fulgerătoare cucernicie, am pus capul în mâini și am început să recit rar, singura rugăciune pe care n'o uitasem :

— „Tatăl nostru, carele ești în ceruri..."

Pașii s'au apropiat de ușe și am auzit bătăi nervoase.

— ..Și nu ne duce pre noi întru ispită...

Bătăile cad mai furios.

— „Și ne izbăvește de cel viclean... Ce-or fi având de nu mai intră odată ? Doar au încuiat ușa pe din afară ?

Bătăile se repetau cu încăpățânare.

— Amin! grăii eu, dar în clipa următoare sării din pat. M'am frecat la ochi, orbit de lumină și ametit m'am rezemat de masă. Până să-mi revin, bătăile au continuat înverșunate. In sfârșit am alergat la ușe și am deschis-o.

In fața mea apăru, grav, spilcuit, meșterul Arghir.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

— O scrisoare dela domnul Metodiu.

— Și alt ?

— Zice că să-i dați geamantanașul, care a rămas la dumneavoastră.

— Geamantanaș ?... Care ?... Ah!.. Il și uitasem... Poftim, poftim, dacă e numai atât.

Mi-am aruncat în pripă o haină pe mine și așa, îmbrăcat de mântuială, am alergat spre odaia în care încuiasem, cu câteva luni în urmă, valiza lui Metodiu. Am scos-o de acolo și am încredințat-o meșterului, fără a mă gândi măcar s'o șterg de praf.

Când am revenit în cameră, am căzut pe un scaun, într'atât mă istovise visul. Simțeam nevoe de reculegere, de odihnă. Uitasem de valiză, uitasem de tot. Clipele de groază din vis își trăiau încă ecourile în mine, îmbâcsindu-mă, înăbușindu-mă.

De afară primăvara năvălea pe fereastră.

M'am ridicat de acolo, târziu, obosit ca după o noapte de beție. Gura îmi era amară și capul greu. O întrebare stăruitoare mi se înfipse în creer, sfâșiindu-l:

— Ce fac? Ce drum apuc, la răspântia în care mă găsesc? Dar nu găseam răspuns. Cu cât mă frământam mai mult, cu atât mi se împăinjeneau gândurile. Și-mi trebuia o hotărîre. Așezat pe baricadă, între focurile încrucișate ale celor două tabere, trebuia să-mi dosesc trupul undeva, dacă bine înțeles nu năzuiam să fac din el zid între luptători.

Dar e oare cu putință ? Crist e încă viu între oameni, dar pentru el și în numele lui au fost desprinse de trupuri atâtea capete. Și, doar blândul apostol s'a aruncat mai netemă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tor ca nimeni între sutașii Iudii și spada lui Petre.

Dar ce fac ? Impotriva cărui puhoi mă ridic zăgaz ? Sau le aștept nepăsător pe amândouă, să mă năpădească, să mă acopere, să mă înghită ?

Am întins mâna spre masă și am luat scrisoarea lui Metodiu. Am desfăcut-o în neștire și mi-am aruncat ochii fugari pe primele șiruri.

Scrisoarea începea cu: „Dragă Gavule". De sigur, — m'am gândit eu, — amețit cum e, mi-a uitat sau mi-a confundat numele. Dar lucrurile nu ședeau tocmai așa. Scrisoarea era adresată hotărît altcuiva, fiindcă cuprindea lucruri ce nu mă priveau de loc. Ba aș putea spune dimpotrivă.

O transcriu în întregime :

„Imprejurări independente de voința mea și faptul că abia acum am putut da peste multe din scrisorile tale, m'au făcut să te uit o bună bucată de vreme și, mai ales, să-mi nesocotesc o parte din datoriile morale, pe cari le aveam față de prietenii mei.

„In ultimul timp însă n'am stat degeaba. Frământări stupide îmi acaparase gândurile (mai de grabă simțurile), dar de acestea îți voi vorbi altădată. Astăzi țin să-ți vorbesc despre realizări. Lucrurile merg bine de altfel și împrejurările sunt favorabile.

„Arghir, pe care ți-l amintești de bună seamă, e neobosit. Visul crește.

„Cu ocazia zilei de Zece Mai, vom împărți bonboane.

„Al tău,
„METO"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și în post scriptum: „Detalii urmează".

Asta ce mai putea fi ? Ce sunt frământările stupide", ce „visul" care „creşte", ce sunt „bonboanele" ce vor fi împărțite de Zece Mai ? Metodiu a înnebunit sau... ?...

Trebuia neapărat să-l văd, să mă explic cu el, să-i deschid ochii, chiar dacă această îndrăzneală mi-ar hărăzi soarta lui Sică...

L'am găsit pe Metodiu în prada unei neliniști. M'a primit răstit, ca și cum și-ar fi dat seama de amenințările cu cari îmi era încărcat sufletul.

— Destul cu aerele ! Domnule Arghir, te rog să ne lași singuri.

Tonul hotărît al glasului meu l-a desarmat cu desăvârșire și în timp ce Arghir ieșia pe uşe cu mutra întrebătoare, Metodiu s'a așezat pe scaun. Un zâmbet de copil prins la borcanul cu dulceață îi încremenise pe buze. Puțin numai și acest zâmbet m'ar fi copleșit de milă, dar m'am stăpânit.

— Poftim!

Și i-am aruncat pe masă scrisoarea.

In fața peteculuí de hârtie, pe care l-a recunoscut pe dată, Metodiu a avut un moment de furie, care i-a înălțat trupul pe de-asupra biroului, dar când și-a dat seama de zădărnicia revoltei, s'a năruit de odată în el însuși, ca brațele unui pod aruncate în aer cu dinamită și abătute apoi cu plescăit huruitor peste întinsurile apei.

Simțeam cum se deschide o prăpastie sub picioarele lui, o gură imensă de pământ care-l înghite. Groaza îl chircise între brațele și spătarul scaunului, lipindu-l, mic, neînsemnat, într'un colț.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

M'am repezit la el, l-am luat de umăr şi, smucindu-l, am început să strig înăbuşit:

— Trezeşte-te!... Vino-ţi în fire!... Metodiu!.. Nu vezi unde ne duci?... Nu vezi unde ne târăşti ?... Ce vrei să facem ?... Noi, aceştia din jurul tău, ce drum vrei să apucăm ? Unelti-rile tale se îndreaptă împotriva noastră, a lui Aristide, a Domnichii, a Aglaei, a mamei tale, a mea, a Feliciei !.. Noi suntem burghezia pe care o detestaţi. Tu însuţi eşti burghez ! Tu !.. Unelteşti contra ta însuţi şi contra alor tăi. Vrei altă lume? Bine. Incepi cu tine însuţi. Ia căile Domnului, leapădă-te de tot ce e satană în tine, împarte-ţi averile, încingeţi mijlocul cu tei şi ia toiagul pribegiei... Te voi urma!... Dar până atunci ?!....

Inghemuit în colţul scaunului, Metodiu părea că nu m'aude.

— Vorbeşte !.. Te rog! Linişteşte-mă! Rosteşte un cuvânt măcar, să văd că m'ai înţeles. De zile întregi nu găsesc odihnă. Ziua mă ciocnesc de voi, noaptea mă torturează visu-rile. Ce fac ? Ce cale apuc ? Indrumător de masse, spune-mi care-i drumul meu ? Arată-mi calea spre lumină.

Poate că nici eu nu eram în toată firea în clipa aceea, dar Metodiu părea un lunatic. Privirea lui se fixase în colţul sculptat al bi-roului şi rămânea acolo neclintită.

— Metodiu, vorbeşte!... Ca mine sunt mulţi. Ce faci cu noi? Ce facem? Ce facem? Ce fa-cem noi ?

Cu cât exasperarea mea creştea, cu atât muţenia lui părea mai adâncă. Eşit din fire, l-am cuprins din nou cu tărie de umeri şi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

ridicându-l în faţa mea, am început să urlu asurzitor :

— Vorbeşte!... Vorbeşte!.. Vorbeşte!...

Ce s'a petrecut atunci, nu-mi mai aduc aminte bine. Ştiu că Metodiu s'a ridicat de-odată amenințător. Ochii îi fierbeau în orbite. A întins dreapta spre sertarul biroului şi, repezindu-mă cu stânga spre uşe, a scos un revolver. Un foc a pornit în clipa următoare şi altele l-au urmat, scurt unul după altul.

— Eşi! Pleacă!... Eşi prin geam!... Eşi prin zid!... Eşi prin acoperiş!... Laşule!...

In timp ce el urla ca un desperat, am simţit cum mă năpădeşte o zăpuşală. O arsură îmi cuprindea umărul stâng şi, răsturnat de năvala spre eşire a lui Metodiu, m'am prăbuşit în pragul uşii. Am mai auzit puţin, ca prin vis, urletele şi pocniturile armei, îmi dădeam seama de freamătul din jurul meu, îmi era sete, cald, mai cald, mă cuprindea o stare de nesfârşită bună stare şi, pe urmă, nu-mi mai aduc aminte.

M'am trezit la spital, sub împunsăturile unei dureri îndrăcite. O lume nesfârşită de tartori se atârnase, se cocoţase pe umărul meu stâng. Doi dintre ei îmi înfipsese un piron în umăr iar alţii băteau cu ciocane grele. Băteau şi urlau, băteau şi râdeau de strâmbăturile mele. Am încercat să mă apăr cu mâna dreaptă, dar îmi era legată.

Am deschis ochii cu teamă, dar lumina mi-a închis la loc. Vream să-i deschid, dar nu puteam. Insfârşit am făcut o sforţare şi înfruntând revărsările de lumină în pupilele mele orbite, am căscat ochii mari. M'am uitat cu atenţie în jurul meu, nu cunoşteam pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

nimeni, deși vedeam o armată întreagă de domni, foarte serioși, cu bărbi și cu ochelari, îmbrăcați cu halate albe.

Cineva observă:

— A deschis ochii...

— Ah! Da, răspunse un domn cu barba albă. Ei, bravo! adaose el, uitându-se la mine. Felicită-te, domnule!

— Da? Mă felicit, răspunsei eu, dar vocea îmi era cu desăvârșire stinsă.

— Nu vorbi! Ascultă numai și felicită-te în gând. Ai scăpat printr'un miracol; operația a reușit de minune. Cazul dumitale e un caz superb! Cu un milimetru, nu ți-a atins inima. Uite glontele! Un calibru să omori un urs.

Mă uitam la el și nu pricepeam nimic, fiindcă nu-mi mai aduceam aminte de nimic. M'au luat pe urmă pe brațe, m'au coborît într'o targă și m'au dus într'o odaie, unde am rămas singur. La plecare, domnul cu barba albă îmi recomandă liniște și tăcere.

Încet, încet mi-am adunat amintirile, și am început să-mi dau seama de mine însumi. Mi-am dat socoteala că sunt în spital, că fusesem operat probabil, dar cu greu mi-am amintit ultimele întâmplări. Mi se părea că trecuse veacuri, de când nu mai știam ce se petrece pe lume. Cu grele sforțări am izbutit totuși să-mi dau seama de vreme, de timp, de loc. Rând pe rând noțiunile pătrundeau în înțelegerea mea, vii, vioaie, ca într'un creer de copil.

Mi-am amintit de-odată scena cu Metodiu, dar nu știam când s'a întâmplat. Azi, eri, acum o lună, acum un an? De altfel nu pricepeam utilitatea acestei precizări. Murisem?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

Probabil, din moment ce nu-mi mai amintesc nimic. Chiar dacă nu murisem, în orice caz n'am fost viu... Ce stupiditate! Cu toate acestea, care e alta definiţia morţii decât dispariţia simţurilor din hoit ? Hoitul meu se zbătuse poate, sub cuţitele chirurgicale, dar dacă eu nu eram în el să-i dictez durere, suferinţă, atenţie, să-l văd sângerând şi să mă impresionez de chinurile lui, a măcinat resturile de viaţă ca o moară de vânt hodorogită şi părăsită de morar. Unde fusesem eu în tot acest timp, dacă e adevărat că exist în afară de trup ? Dar trupul meu, un motor oarecare, funcţionase fără destulă energie ca să mă creieze. Sunt deci o creatură a propriului meu trup, o emanaţie spirituală, fluidică a motorului acestuia alcătuit din pântec, din piept, din inimă, din vine, din plămâni. Sunt o maşinărie pe care o poate pune la punct un chirurg, ca un ceasornic, ca un mecanic.

Pătrundeam cu urechea în mine şi-mi auziam uzina fremătând. Respiram adânc, simţiam cum năvăleşte aerul în plămâni şi trece apoi mai departe în sânge, sângele se plimbă prin vine, prin artere, prin anatomia inimei şi iar îşi reia drumul prin împânzătura invizibilă de vase spre muşchi, spre vârfurile picioarelor, spre degete, spre creer...

Şi din măcinişul acesta eşiam eu... Viaţa...

Cineva deschise uşor uşa şi se apropie în vârful picioarelor de patul meu. Era o femeie îmbrăcată tot în alb.

— Nu dormi ?

— Ştiu eu ?...

— Cum te simţi ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mă simt... şi e lucru mare... Până acum nu mă simţeam...

— O dudue întreabă de dumneavoastră. Să intre ?

Femeea în alb a plecat.

Vorbisem prea mult şi obosisem. Domnul cu barbă avea dreptate, nu trebuia să vorbesc.

Duduia a intrat pe uşe şi s'a apropiat de pat ca şi femeea în alb.

— Mă recunoşti ?

Inclinai uşor din cap. Era Felicia, dar alta, sub alt aspect, şi mă miram cum de s'a schimbat aşa. Cu glas pe care aproape nici eu nu mi-l auziam, am rostit, dând rotunzime sunetelor mai mult din buze:

— Domnişoara Cornea!...

— Ei vezi? Azi eşti mai bine. Eri...

— Eri.. ce ? Şi mă forţai să vorbesc.

— Stai liniştit !... Nu face eforturi!

De-odată au început să-mi năvălească în minte, fierbinţi, tot felul de amintiri. Fugeau pe sub atenţia mea, repezindu-se ameţitor una într'alta, tot felul de figuri, mai clare sau mai şterse, apărând şi dispărând nechemate, nedorite. O imagine mi s'a oprit de-odată în faţă, fixându-se întrebătoare.

— Ce... ce... face... Met...?...

Dar n'am putut să termin, căci mi s'au închis ochii.

— Stai liniştit .. E bine... Da... Adică... Lasă că-ţi spun eu... Linişteşte-te acum... La revedere.. Mai viu eu şi mâine... Am să-l aduc şi pe Aristide... Şi Aglae vrea să te vadă... Şi.... toţi... La revedere... Pe mâine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

Când am deschis ochii nu mai era lângă mine.

Boala mi-a fost lungă şi grea. Abia scăpam de o complicaţie şi se ivea alta. Simţurile mi-au revenit însă, în întregime, cu timpul, aşa că puteam sta de vorbă cu cei cari mă cercetau. A venit şi Aristide şi domnişoara Cornea. De câteva ori m'a cercetat şi Domnica. Aglae a venit o singură dată. N'a spus nici o vorbă şi a plecat curând. Nu ştiu dacă mi s'a părut, dar par'că şi-ar fi şters o lacrimă. Despre Metodiu însă, cu toate stăruinţele mele, n'am aflat decât târziu că-i e mai bine. La început nu mi s'a spus ce suferinţe avusese. Altădată mi s'a spus tot adevărul. Fusese internat. După ce a descărcat focurile de revolver în birou, a năvălit în stradă urlând şi continuând să tragă. Când n'a mai avut cartuşe, s'a repezit în Dâmboviţă de pe primul pod ce i-a eşit în cale. De acolo, muiat tot şi răgind de durere, a fost ridicat şi dus la ospiciu.

Mi-era milă: Izbucnise în el o boală veche şi neîngrijită. Medicii însă pretindeau că se face bine.

M'a bucurat mult când am auzit că, în sfârşit, după două luni de îngrijire, eşise din spital şi fusese dus la ţară, la Oeşti. Au făcut bine că nu l'au adus să mă vadă. I-ar fi făcut rău poate.

Pe la sfârşitul lui Iulie au început să mi se închidă şi mie rănile, dar durerile nu încetaseră. Spitalul l-am părăsit abia pe la începutul lui August.

Când m'am văzut iar în odaia mea, mi s'a părut că pic din altă lume. M'am plimbat mult prin casă şi am privit cu atenţie fiecare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

obiect, dar căldura şi singurătatea mă oboseau. Aş fi vrut să fac ceva, ca să-mi omor vremea dar nu ştiam de ce să mă apuc.

Am închis iar casa şi am pornit spre calea Victoriei. Mi se păreau toate noi, deşi îmi dădeam seama că nu se schimbase nimic. Când am ajuns sub clubul „Elitei" am avut o surpriză neplăcută. Firmele uriaşe ale „Intreprinderilor Inginer Polcovnicu & Comp." dispăruse. Obloanele erau trase iar pe unul din ele un mic bileţel de hârtie: „Pentru orice informaţii adresaţi-vă la carierele de piatră Oeşti, judeţul Argeş".

Instinctiv am pornit spre cheiul Dâmboviţei, să aflu veşti despre tăbăcărie. Deşi locul îmi amintea neplăceri, voiam să ştiu totuşi ce soartă avusese această întreprindere. Tăbăcăria lucra încă, dar pe apucate. Directoraşul acela mic, cu ochelari, se instalase iarăşi în jilţul lui directorial şi conducea fabrica, aşa cum ştia el. M'a primit cu vădită bucurie, dar cu destulă amărăciune. S'a plâns de criză, de rapacitatea oamenilor, de mişelia lucrătorilor cari îl furau şi-l terorizau cu greve...

— Dar Arghir ?

— A, Arghir ?... Nu ştiţi ?... A dispărut... Nu se mai ştie nimic de el.

— Da ?

— Da... De când s'a mutat domnul Polcovnicu la ţară, a dispărut şi el.

— Şi Polcovnicu s'a mutat de mult ?

— De prin Iunie.

Auziam lucruri noi. Se risipise toată lumea, numai eu mai rămăsesem pe caldarâmul Bucureştilor.

In ziua aceea am rătăcit în neştire prin ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

fenele, prin bodegi, pe străzi, când pe jos, când cu trăsura. Nu-mi găseam astâmpăr. De altfel, nu mi-am găsit astâmpăr toată săptămâna ce a urmat. Izolarea îmi făcea rău.

Deși scrisesem lui Aristide, la Oești, răspunsul lui întârzia. Începusem să cred că devenisem o povară chiar și pentru el. Gândul acesta mă chinuia grozav.

Către sfârșitul săptămânii a sosit în sfârșit și răspunsul. Aristide își cerea iertare că a întârziat, fiindcă lipsind din sat, abia în ajun dăduse de scrisoarea mea. Îmi vorbea de liniștea de-acolo, de răcoare, de Domnica, de Felicia, de copil. Metodiu era liniștit și dorea să mă vadă. Prilejul nimerit se ivea curând, deoarece zilele acelea copilul împlinea cinci ani și mai inaugurau și casa cea nouă construită pe malul Argeșului. Pe urmă, adăoga Aristide, și eu voi fi fost destul de doritor de odihnă și liniște ca să nu primesc a petrece câteva zile în mijlocul unei naturi din cele mai atrăgătoare.

Cu toate piedicile ce mi s'ar fi pus în cale, nu puteam respinge această invitație, mai ales că și interesele mele materiale, în cazul unei separări, trebuiau rânduite printr'o lămurire între patru ochi, cu Aristide.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA II

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PE ARGEŞ IN SUS

I.

Eram de trei zile la Oeşti şi mă bucuram de larga ospitalitate a amicilor mei.

Aristide rămăsese acelaş, liniştit, surâzător şi despreţuitor al superstiţiilor, cum numea el orânduirea comună a vieţii. Găurea în fiecare zi stâncile, fărâmiţa muntele şi-l trimetea la târguri pentru a face caldarâmuri târgoveţilor.

Domnica se ciondănea cam des cu Felicia pentru copil, care umbla toată ziua prin prundişul Argeşului.

Mai palid, dar drept şi senin, Metodiu m'a primit ca şi cum nimic neobişnuit nu s'ar fi întâmplat între noi. Mi-a spus că a fost cam bolnav, dar că acum e mai bine. Nu făcea de loc impresia că-şi aduce aminte de cele întâmplate, dar nici eu nu m'am grăbit să-i răscolesc amintiri, oarecum dureroase.

Doream să-mi păstrez cât mai limpezi ceasurile în casa aceea, pe uşa căreea Aristide scrisese: *Parva domus magna quies.*

De altfel, pentru a ocoli descripţii prea largi, mă voi mulţumi să adaog că sătenii numeau casa lui Aristide „castel" şi voi reţine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon/1901-1932

această poreclă, care face cinste castelanilor mei.

„Castelul" era un fel de culă, măestrit deschisă după nevoile mai pretenţioase ale castelanilor. Prins pe-un colţ de stâncă, în stânga Argeşului, îşi deschidea orizonturi şi spre piscurile fumurii ale Negoiului şi spre turnurile nestematei lui Neagoe, din Curtea de Argeş. In faţă, dincolo de râu şi şosea, se întindea spre Valea Vâlsanului, ca o perie, pădurea de brad şi fag. In spate, codrul fusese transformat în parc. O alee acoperită de prundiş, încingea muntele ca un brâu de aur, până spre coamă. Modest, soarele se învârtea în jurul castelului, din revărsatul zorilor, de când eşia prin desişul fagilor, dinspre Valea Vâlsanului, până se lăsa răpus, molatec, spre Topolog.

Incăperile erau împodobite cu gust rafinat şi dacă pe alocuri se vedea mâna domnişoarei Cornea, în orice caz multe dintre podoabe păreau a fi din geamantanele lui Metodiu. Covoare vechi, văsărie japoneză şi chineză, filigrane, bronzuri, porţelanuri, cristaluri, olărie, vechituri noi, pe cari nu le mai văzusem până atunci, nici în palatul din cartierul Icoanei, nici în casa de pe cheiul Dâmboviţei. Un adevărat muzeu.

Dacă Metodiu se hotărîse să-şi scoată bogăţiile din cufere, putea fi semn bun. In toată înfăţişarea lui se petrecuse o schimbare. Vorbea mai fără patimă, privirea nu-i mai strălucea nici când începea să se înflăcăreze şi adoptase un fel nou de a vedea lucrurile.

Il găseam mult mai blazat. Un zâmbet ironic îi încolţea pe buze ori de câte ori îl con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

traria ceva și, ca și cum și-ar fi vorbit lui însuși, începea să justifice lucruri și fapte, cari ar fi părut altora aberații.

Sosiserm la castel într'o Marți. După ce mă săturasem de rotit privirea vultureşte, din creastă, coborîserm de vale, în sat.

Radu, copilul lui Aristide care era un drăcos și jumătate, mă dusese prin toate colțurile. Am întâlnit atunci pe bătrâna Smaranda, mama Domnichii, „bunicuța", cum îi spunea tovarășul meu de drum. Era o femee simplă încălțată cu papuci și ducea o cofă cu apă în mână. S'a oprit în loc, și-a șters buzele cu mâneca ei și și-a sărutat nepotul. I-am dat bună ziua, mi-a răspuns, dar nu m'a întrebat cine sunt și nici eu nu i-am spus.

Mai sus, pe linia ferată a unei exploatări de păduri, am întâlnit un guşat. Nu văzusem de mult o astfel de făptură. Copilul s'a desprins de mine și a alergat spre monstrul acela, strigând :

— Bulichi!... Bulichi!...

Când a ajuns aproape de mogâldeața de om, s'a oprit, a luat o piatră și a aruncat în el.

L-am văzut pe guşat și de-aproape. Urâta făptură. Avea sub bărbie, parcă i-ar fi crescut în pielea gâtului, vreo șeapte cepe și mai mari și mai mici, și când vorbea făcea ca o gâscă:

— Gâzzzzz!. ..

Dar mai mult dădea din mâini și din cap decât vorbea. Și râdea, râdea mereu, faţa parcă i-ar fi fost scălâmbată într'adins să-l arate mereu vesel.

— Și ce eşti tu, ce faci ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Gâzzzz!... Văcar... hâhâhâ!...
— Bravo ! Dar unde-ţi sunt vacile ?
— Vacile ?... Gâzzzz... La muchie .. hâhâhâ!.
— Fericit om eşti!...
— Ihâ !..

Şi-am plecat mai departe, după ce, bine înţeles, Radu s'a întors să mai arunce o piatră în Bulichi.

Ne-am aşezat în marginea zăvoiului şi, stând amândoi pe-o buturugă, taifasuiam cu copilul, câte şi de toate. Am vorbit despre cai, despre vaci, despre pomi, despre apă, despre peşti.

Copilul avea curiozităţile lui:
— Dar pe-aici de ce nu sunt peşti?
— Sunt mai la munte.
— Mai la munte ?
— Da.
— Şi peştii au ochi ?
— Au. Dar de ce ?
— Bunicuţul n'are ochi...
— Cine-i bunicuţul ?
— Bunicuţul meu. Matale ai bunicuţ ?
— Nu, n'am dar am avut.
— Da ?
— Da...
— Şi... acum unde-i ?
— La Dumnezeu.
— Da ?
— Da...
— Şi matale cum îi ziceai ?
— Tot aşa, bunicuţ.
— Şi mama tot aşa zice. *Mademoiselle* zice *grand papa* şi *grande mama*. Matale ce zici, să-i spun bunicuţii *grande mama?* Mama mă ceartă. Să-i spun?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1968/xxx

— De, știu eu?...

— Așa? Nu știi? Bine... dacă nu știi...

Copilul nu m'a mai iscodit cu întrebări, după această dovadă de nepricepere. Ne-am întors amândoi acasă, tăcuți.

Sâmbătă dimineața ne-am trezit că se oprește jos, la capătul scării săpată în lespezi, o trăsură din care au coborît, cu ifose și cu tărăboi, cucoana Caterini și Aglae.

Am învinețit, cu toate că ai casei au năvălit înaintea lor să le primească. Numai Metodiu, nepăsător, s'a oprit în fața castelului, prea pe față contrariat de această sosire nedorită.

Am coborît și cu treptele, deși știam bine că numai plăcere nu va face Aglaei mutra mea. Chiar așa a și fost. Când au dat cu ochii de mine, și ea și cucoana Caterini, parcă au văzut o sperietoare; totuși, pentru ochii celor din jurul meu, mi-au întins mâinile să le sărut.

Și nici n'am ajuns în fața ușii, că ciorovăiala și începuse. Nu știu ce va fi spus Metodiu, căci coana Caterini și dăduse drumul revoltei.

— Sigur, draga Metodi...

— Metodiu, mamă, făcu acesta apăsat.

— ...o mama constienta, nu poate trai fara se vada pi copii ai ei. Graviteaza în zuru-le...

Și întorcându-se către cei din prejur, adăogă sentențios:

— E o lege a naturii...

Nu mă așteptam la brutalitate din partea lui Metodiu, totuși în momentul acela a comis una fără seamăn:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Omul civilizat, a trântit el scurt, înfrânge aceste legi.

De geaba s'a grăbit Aristide să dreagă busuiocul, era prea târziu! Aglae şi pornise replica:

— Cum, Metodiu, s'ar zice că, din toţi ai casei, singurul căruia nu-i convine sosirea noastră eşti tu...

— N'am zis asta şi nici nu vreau s'o spun, încercă Metodiu să potolească spiritele, dându-şi seama de încurcătură. Şi vă rog să nu interpretaţi aşa exclamaţia mea. De altfel, aţi făcut chiar bine că aţi venit, fiindcă, în timpul armistiţiilor, trupele inamice schimbă în totdeauna gentileţe.

— *Merci!...*

Trântind răspunsul, Aglae îi întoarse spatele şi intră în casă urmată de ceilalţi.

Asta nu-mi plăcea de loc. L'am lăsat pe Metodiu afară şi-am intrat înăuntru, hotărît să încerc o reîntoarcere a voiei bune. Prima pe care am luat-o cu asalt a fost coana Caterini, căreia i-am ajutat să se desfacă de haină, de pălărie, i-am adus bagajul. Şi întinzându-i cele trebuincioase, strecuram şi câte-o vorbă de împăcare.

— Nu trebue să i-o luaţi în nume de rău. Ştiţi, bietul băiat! A suferit mult.

Dar de unde? Coana Caterini izbucni mai cu parapon, mai ales când a văzut lângă ea şi pe Felicia:

— Ma ţine nu ziţi c'a suferito? Ma pe mini nu me rabda inima să le şti pe Aristicu sîngur, pe aiţi, printre salbatiţi, printre gusaţi. Oh, Dumnezeule, de l'ar vide tatso inc'odata asa, ar muri a doua oara!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Deși într'un fel ai dreptate, — răspunse Felicia, — să știi însă că oamenii de pe aici nu sunt tocmai așa de răi, cum și-i închipue lumea. Mai întâi, — și cred că-ți va face plăcere acest lucru, — să știi că fiecare dintre gușații cari te înspăimântă pe d-ta, e un descendent din viță nobilă.

— Mofturi, făcu Aglae, intrând pe ușe.

— Nu! nu! Ridică-te mai sus pe Argeș. Cu cât va avea gușatul mai multe cimpoae sub gât, cu atat ai să găsești în casa lui mai multe pergamente domnești și hrisoave pe piele de vițel, pe cari le moștenește din tată în fiu. E drept, nu știe ceti în ele, dar le are.

— O fi!...

— Zău! Uite, de pildă, Pavel Orbu, bunicul Domnichii, are un zapis domnesc cu șapte pecetii, dela Vlad Țepeș. Aristide spune că e dovada unei vechi boerii, care asigură strămoșilor lui Pavel stăpânire peste văi și munți, în spre Vâlsan.

— Mofturi dragă, mofturi se răsti înfundat Aglae. Astea sunt inventii de-ale lui Aristide ca să-și justifice actul lui necugetat. Par'că nu ar fi putut lua de nevastă o fată săracă și fără zapisuri domnești ascunse în crăpăturile călcâielor...

Toată bunăvoința mea se izbea de reaua dispoziție creiată de ciuirea nelalocul ei a lui Metodiu. Poate că dacă aș fi continuat să mai rămân acolo, între cucoane, încurcam iețele și mai rău. M'am furișat afară, convins că Felicia va împăca urile mai ușor.

Tocmai când mă strecuram pe ușe, m'am lovit de Domnica. Surprinsă, soția lui Aristide s'a făcut roșie. Ascultase la ușe și de bună

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seamă auzise eşirea Aglaiei împotriva zapisurilor domneşti.

Urît obicei şi ascultatul la uşe!

Noroc cu Marin. Marin era fecior în casă. Un ţăran zdravăn, îmbrăcat cu iţari şi cu cămaşe de pânză atârnată în afară. Feciorul îşi făcea datoria poftind pe domni şi pe cucoane la cafeaua cu lapte. M'am grăbit să intru în sala de mâncare, unde am găsit pe Metodiu. Palid, uscăţiv, negricios, încruntat, cu mâinile înfipte în buzunarele hainei lui de pluş, Metodiu îşi revărsase capul peste spătar şi se legăna plictisit pe picioarele de dinapoi ale scaunului. Lavaliera îi atârna în neregulă sub bărbie.

— Nu mai vine lumea la cafea ? Mi-i foame de nu te văd. Nu ştiu ce-i cu mine! Aş mânca toată ziua.

Tocmai mă grăbeam să-l liniştesc, când apăru şi Felicia, urmată de Aglae şi de coana Caterini. Metodiu a oprit legănarea scaunului, a ridicat braţul pe masă şi a început să bată o cadenţă.

Insfârşit şi-a făcut apariţia şi Aristide, împingând înaintea lui pe Radu. Ajuns în mijlocul încăperii, a ridicat copilul în sus şi a salutat cu râs deschis.

— Bună dimineaţa, mamă mare!.. Pe noi ne mai cunoşti ?...

Cucoana Caterini şi Aglae s'au repezit amândouă în acelaş timp să-şi îmbrăţişeze nepotul.

Cuprins de o inexplicabilă teamă, copilul s'a smucit din braţele lui Aristide şi cum s'a văzut jos s'a ascuns după picioarele tatălui său, zâmbind mai mult în silă. Cuprinzând cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

desperare piciorul, nu voia nici în ruptul capului să se desprindă de-acolo, pentru a se lăsa îmbrățișat.

Rănită în dragostea ei de bunică, coana Caterini se întoarse brusc spre masă și se așeză cu parapon pe scaun. In acest timp Felicia se apropie de copil, îl luă în brațe și-l așeză pe scaun lângă ea.

— Vine la tine, mârîi cu invidie coana Caterini, parc'ar fi al tău.

Felicia se îmbujoră.

— Nu-i el odorul meu sufletesc ?

In timpul acesta, Aglae se și luase să împartă laptele.

— Vrei cafea mai multă, Aristide, întrebă ea, vădit hotărîtă să schimbe vorba ?

Aristide s'a mulțumit să încuviințeze din cap. Metodiu însă, ca și cum ar fi fost întrebat el, răspunse domol :

— Pe mine mă lași să-mi torn singur.

— Nici nu se mai discută, adaose Felicia.

Metodiu își lungi buza de jos.

— Toate sunt discutabile.

— Numai maniile tale nu, zise Aglae.

— Maniile mele ?

— Dar ale cui ? Ai fost tu vreodată de acord cu ceilalți? Ai făcut vreodată la fel cu ei ?

— După care lege ?

— Asta-i acum ! Nici o lege. Obligația pe care o ai de a te acomoda mediului în care trăești.

Aristide, zâmbind calm, interveni în discuție:

— Eu văd că, deocamdată, mediul i se acomodează lui. Voi vă supărați, vă mâniați,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri1901-1932

dar el, tot ce știe face, iar voi, tot ce vrea el. Nu-i așa, Metodiu ?

Metodiu parcă n'ar fi fost de față. Și-a turnat, rând pe rând, lapte și cafea, amestecând mereu după fiecare adaos. In cele din urmă s'a oprit, a gustat din ceașcă, dar dând-o la o parte, s'a întors către Marin, care rămăsese înlemnit la spatele Aglaei.

— Laptele e afumat, făcu el strâmbând din buze. Dă-mi te rog un lapte bătut, dar, nu uita, în bardacă de pământ.

— Tot nu te-ai vindecat de boala oalelor de pământ ? izbucni Aglae.

Metodiu o privi ironic.

— De ce, mă rog ? Ți-e rușine cu pământul? Am spus poate să-mi dea într'o scăfârlie ?

Coana Caterini se cutremură.

— Ma de te ne striți pofta de mâncare ?

— *Naturalia non sunt turpia,* mamă. Și pe urmă, dragă sor-mio, tu crezi că o să ajungi altceva decât oală?

Cu toată liniștea aparentă, Metodiu nu era în apele lui. Bătea tamburina cu degetele în masă și-și mesteca fălcile pe uscat. Avea el ce avea cu Aglae.

— Nepoții babei Ruxanda — ai s'o cunoști — vor bea lapte bătut în oale arse din lutul îngrășat de tine, de mine, de...

Aristide care se uitase până atunci îngrijat în jurul mesei, îl întrerupse:

—Dar Domnica unde e?... Domnico!... Unde e Domnica? întrebă el încă odată, adresându-se Feliciei.

— Este... Știu eu ?

Tocmai în momentul acela, strecurându-se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prin ușa lăsată deschisă de Marin, apăru și Domnica.

— M'ai chemat ?

— De ce nu vii la masă ?

Murmurând o justificare, Domnica se așează cu teamă pe scaun. Abia își turnase însă lapte, când Aglae, trântind șervetul pe masă, se răsti la Metodiu, ca și cum i-ar fi răspuns la răutățile de adineauri.

— Mai bine arsă de vie, decât să știu că nespălații aceia mă vor face oale!...

— De ce, mă rog ? Ți-i cu supărare ? făcu Metodiu. Dar măcar cenușa ta și tot va îngrășa o mână de lut pentru o lulea țigănească. Dacă vrei, astea sunt manii: să nu crezi lucruri a căror evidență te zdrobește...

Și fiindcă tocmai intrase Marin cu bardaca de lapte bătut. Metodiu adăogă satisfăcut:

— Așa, vezi ?

Dar Aglae nu era dispusă să se lase convinsă cu una cu două.

— Cel puțin acum ești fericit. Ai tot parfumul local dorit de tine : mirosul de vacă, lutul și... poate... și... opinca.

Aruncând ultimul cuvânt, Aglae a apăsat pe el, vădit pornită. Ceilalți au căscat ochii mari.

Aglae însă continuă, ca și cum ar fi răspuns mirării lor :

— Sigur ! De ce nu trimeți în pețit, în sat, pe baba Ruxandra a dumitale ? Poate că-ți găsește vreun odor de mireasă, cu toate calitățile bardacei de lapte bătut.

Războinicia Aglaei devenise plictisitoare. Metodiu își păstra însă calmul :

— Eu, zise el, disprețuesc căsătoria, dar nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

din aceleași motive ca tine. Dacă ar fi să mă hotărăsc, să nu crezi că aș avea prea mult de căutat, fiindcă nu răstălmăcesc sensul vieții. Viața pământească e materială și nu știu de va mai fi fiind alta. Viața e concepție, genează, ereditate. Formula biblică: creșteți și vă înmulțiți și moșteniți pământul, rezumă eternitatea.

M'am uitat mirat la Metodiu. Boala îi reformase gândurile. Dar m'a uimit și mai mult când l-am auzit:

— Numai ambițioșii, pentru a stăpâni pe semenii lor, au răstălmăcit adevărul, îmbrăcând eternitatea în forme goale. Familia, societatea, Statul, tradiția cu care te împăunezi tu întotdeauna, sunt ficțiuni în eternitatea reală, sunt zăgazuri ale perpetuității, singurul drum spre eternitate.

— Dar ce aveți cu sociabilitatea ? ripostă domol Felicia. Ce exemplu mai frumos de triumf al sociabilității vreți decât acela al furnicilor ?

— Dar omul e altceva? — reluă Metodiu. Sub masca liberalismului și a umanitarismului, societatea subjugă pe indivizi unii altora, nelăsând fiecăruia putința desvoltării naturale. Din egoism, cei slabi au inventat, pentru a se apăra, egalitatea, înarmând brațul semenilor lor împotriva naturii, revoltându-i împotriva firii. Din invidie, femeile cer egalitate cu bărbații, ca și cum sensul vieții unora și altora poate fi altfel decât paralel; ca și cum sexul ar fi un accident, nu o determinantă, o cauză. Egalitatea e un jug mai greu decât oricare altul și pentru sexe și pentru indivizi. Omul furnică se sbate, se frământă, se smu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceşte în loc, iar natura, în vremea aceasta, are aerul că nici nu se sinchiseşte de noi. Işi toarce nepăsătoare firul lung din caerul haosului nepătruns şi... te lasă pe tine, Aglăiţo dragă, să visezi un Făt Frumos, înzăuat în brocarturi, venind călare pe un cal minune şi cerându-ţi mâna ceremonios Coanei Caterini... Nu-i aşa, mamă ?...

Coana Caterini se uită mânioasă la el:

— Ai început să baţi câmpii de nu mai ştii niţi tu ţe spui. Sa marita şi e, când i-o veni vremea.

Metodiu era însă pornit. Ţinea una:

— Nu vremea..., peţitorii lui Făt Frumos!...

Aglae care-şi mestecase până atunci furia, nu se putu stăpâni:

— Eu credeam că aerul de munte o să-ţi priască, dar te găsesc schimbat mult... Să zicem că ai dreptate în ce mă priveşte: îl aştept pe Făt Frumos. Dar tu ?... Tu pe cine aştepţi? Avere ai, cult eşti, schilod nu te-a lăsat Dumnezeu; de ce, atunci, înfrângi voinţa naturii şi nu-ţi creezi un cămin ? De ce nesocoteşti blestemul... perpetuităţii, ca să-ţi fiu pe plac ?

Intrebarea a căzut cam grea. Metodiu se aştepta foarte puţin să fie chemat la socoteală.

— De ce? şopti el.

— Mi se pare că-ţi cam amuţeşte glasul ori de câte ori te chem la realitate. De ce nu răspunzi la întrebare ? Iţi place numai să sfârtici tainele sufleteşti ale altora, cu aerul că de ale tale nici nu-ţi pasă...

Observând posomoreala subită a lui Metodiu, Felicia interveni:

— Bravo !... aţi devenit patetici. Şi ce taine sufleteşti ascundeţi, mă rog ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In ce mă privește, făcu Aglae cu indiferență, m'a ferit sfântul de asemenea racile... Eu, adăogă ea ironic, aștept pe Făt Frumos... Dar domnul Metodiu, în sufletul căruia patima e endemică, ar putea spune despre el mai multe... Aud ?

Ca împins dela spate, Metodiu s'a ridicat de-odată în picioare, a trântit șervetul pe masă și, aruncând o privire piezișe pe de-asupra ochelarilor, se adresă cu răsteală Aglaei:

— N'auzi nimic !... In totdeauna ți s'a părut că vezi și că auzi mai mult decât te pot ajuta urechile tale anormale și privirea ta mioapă...

Fața i se schimonosise, buzele îi tremurau și se vedea bine că suferă. S'a desprins numai decât dela masă și a pornit spre ușă.

— N'auzi nimic ! Nu vezi nimic ! exclamă el, părăsind încăperea.

II.

In spatele castelului, pe sub fagi, urca un drum, mai mult o cărare. Capătul ei se oprea aproape de coama muntelui, într'un loc prăpăstios de unde piciorul nu mai putea găsi reazăm pentru urcuș. Stânca se spărsese acolo în linie dreaptă, unind valea Argeșului cu piscul ei. Prevăzător, Aristide pusese să împrejmuiască marginea prăpastiei cu pălimari, iar pentru odihna celor care ar fi înfruntat greutatea drumului, așezase o bancă ascunsă sub pleoapa pădurii.

Aflasem dela slugi că Metodiu urcase într'acolo și i-am luat urma.

L'am găsit sus, pe bancă, răsturnat larg, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pălăria lângă el şi sfredelind zarea pe de-asupra stâncii, cu privirea rătăcită. O carte deschisă îi căzuse la picioare în pietriş, cu faţa'n jos.

După scălâmbăetura făcută, sosirea mea nu-i era tocmai pe plac, totuşi m'am aşezat tăcut lângă el, respectându-i muţenia. Dar limbuţia nu mă răbda:

— Metodiu, tu pari abătut, zisei eu într'un timp.

— Crezi ?...

Şi a urmat iar un răstimp de tăcere.

— E frumos astăzi, mai spusei eu.

— Se poate...

Era cu neputinţă să-l urmesc.

— Şi cald...

— Da, e cald...

Priveam amândoi, el preocupat de ceva, eu într'o doară, vârful stâncii.

— Nu ţi se pare că stânca abureşte ?...

Metodiu mă privi stăruitor, dar tăcu şi îşi întoarse iarăşi faţa spre colţul de piatră. Am ridicat cartea de jos şi, fără să mă uit la ea, am pus-o lângă mine. Metodiu s'a întins puţin, a luat-o şi a aşezat-o lângă el.

Vedeam bine că şederea mea acolo îl sâcâie.

— Ştii ce ? văd că nu eşti în apele tale. Am să te las în pace. Vream să te 'ntreb ce ai, dar nu te mai întreb.

— Ţi-am spus eu să nu mă întrebi?

— Atunci, ce ai ?

— Nimic ! Aveam nevoe de linişte, dar n'o găsesc nicăiri. Mie îmi trebue o linişte de celulă. Vreau să fug de oameni, să mă urască oamenii şi să fugă de mine; dar ei mă urăsc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

fără să mă ocolească. Iți dai seama ce'nseamnă povara asta? Să fii întotdeauna încărcat cu scai ca o coadă de oaie?

— Adică scaiul aș fi eu...

— Tu mai puțin, fiindcă m'am obișnuit cu stăruințele tale. Dar Aglae... Aglae e înspăimântătoare !...

— Discută și ea...

— Să-l întrebi pe om unde îi sunt cheile dela tainele lui sufletești, e o discuție ? Ce are ea cu tainele mele sufletești ?

— Și tu, poate, ai jignit-o cu Făt Frumos...

— Eu am glumit.

— Pe ea a costat-o însă...

— Dar pe mine nu mă costă încercarea ei... cum să-i zic... de efracție ? De unde știe ea că eu ascund în sufletul meu vreo taină ? De unde știe ? I-ai spus tu ceva ?

— Eu ? Ferit-a sfântul ! Mai întâi că eu nu știu nimic.

— Ba știi.

— Ce știu ?

— Cum nu știi ? Nu mi-ai smuls tu, într'o zi, taina ?

— Haidade ! Dar eu am crezut că glumești atunci.

— Nu !... Nu glumeam atunci, cum nu glumesc astăzi, când Aglae a scormonit în mine patimi pe cari le credeam înmormântate... Nu glumesc !... O iubesc pe Felicia...

S'ar fi așteptat poate ca eu să tresar. Ca răspuns, l-am privit cu atenție încordată.

— Vezi că știai ? Nu te surprinde de loc mărturisirea mea...

— Nu mă surprinde, fiindcă nu înțeleg ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

te poate împiedica să i-o spui ei, tot așa de fără înconjur cum mi-ai spus-o mie ?

— Ce mă poate împiedica?... N'am curajul, unde o văd atât de... vaporoasă.

— Bine, dar asta nu poate fi decât un motiv în plus.

— Așa ar fi, dacă n'aș fi convins că, de fapt, și Felicia mă iubește pe mine; dar dintr'o superioară pornire de amor propriu, nu voește nici măcar să se întrezărească acest sentiment.

— Chestiunea nu-i tocmai așa de încurcată. Și ce vrei să faci ?

— Ce vreau eu să fac, nu se poate ! Aștept. Aștept ca Felicia să se convingă că într'adevăr nu poate trăi fără mine, pentru ca să-i pot spune eu c'o iubesc. Înțelegi ?

— E cam complicat.

— Tu, în locul meu, ce-ai face?

— Eu ?...

Nici nu știam ce să-i răspund.

— In locul tău, aș veni să-mi dai un sfat tu, adică eu.

— Cum ? Cum ?

— Da, eu, în locul tău, aș... Ei, în sfârșit, aș merge la altul să-mi dea un sfat...

Metodiu mă privi aiurit, convins că, în clipa aceea, sunt cel puțin nebun.

— Cu alte cuvinte ?

— Ei, ce pot eu să-ți spun ? Iubirea e un sentiment atât de curios..., atât de... cum să-ți spun ?... încât... vezi... la iubire nu mă pricep..

Fără să mai spună nici o vorbă, Metodiu își luă cartea și pălăria și părăsindu-mă, coborî încet, la vale, pe cărare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

III.

In după amiaza zilei aceleia, eram cu Aristide în odaia lui de lucru. Prânzul trecuse în liniște. Metodiu nu se mai arătase, așa că Aglae nu avusese cu cine să se mai războiască. Se purtase chiar prevenitoare față de Domnica. După masă, Felicia plecase cu Radu, să gonească prin prundiș.

Odaia de lucru a lui Aristide e o încăpere mult prea luxoasă, dar destul de desordonată. Intr'un decor de țară, cu scoarțe grele atârnate pe pereți, se răsfață un birou masiv de stejar, înconjurat de jilțuri grele, de piele. Pe pereți și pe etajere, într'o neregulă atrăgătoare, atârnă tot felul de obiecte: unelte de vânătoare, scule de inginerie, bibelouri, un amestec bizar de echeruri, de arme, de pietre, de mașini de calculat, planuri întinse sau făcute sul, dosare, hârtii...

Aristide ședea la birou și lucra la un plan. Intr'un colț, Domnica croșeta. Aglae citea o carte, înfundată într'un jilț. De cealaltă parte a odăii coana Caterini răsfoia un ziar vechi.

Toți tăceau, numai Argeșul murmura jos, printre colțurile stâncilor, cu susur potolit.

Prin balconul din spatele Aglaei, pătrundea o rază piezișe de soare. Așezat între uși, priveam întinsurile, coamele de șiță ale caselor din Oești, clopotnița bisericii, peria de fagi...

Trântind planul făcut sul pe masă, Aristide întrerupse liniștea deodată:

— Așaaaa !!...

Coana Caterini, care cine știe la ce se gândise, fu gata cu răspunsul:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/m

— Ma cum credeai?

Și se uită la cei din jurul ei pe de-asupra ochelarilor.

Intreruptă din citit, Aglae puse cartea pe genunchi și întrebă:

— Ce, mamă ?

Coana Caterini o privi nedumerită.

— Cum ţe ? Ma despre ţe vorbiţi ?

Aristide pufni în râs:

— Noi ?

— Păi ?

— Hahahahaha !... La ce te gândeai, mamă?

Prinși în laţul neatenţiei, mama și copiii au izbucnit în râs, când și-au dat seama de năzbâtie.

Ca venită de departe, Domnica înălţă capul sfioasă, privi pe cei din jurul ei și, surprinsă de râsul lor, încruntă din sprâncene. Aglae cum a zărit-o, i-a înghețat râsul pe buze:

— Alta acum ! Ce te uiţi așa sperioasă ? Să vedeţi că Domnica o să spună că iar râdem de ea.

Aristide sări ca ars:

— Cum să spună ? Ce să spună ?

Dar Domnica nu înclina de loc să creadă altfel.

— Dar de ce râdeţi? întrebă ea ruşinată de privirea lui Aristide.

— Nu ! Asta nu se poate ! Explică-i Aglae, spune-i mamă, cum stau lucrurile. Râdeam de noi înșine... Mama....

— Vorbe ! Par'că n'o știu eu pe Aglae...

— Bravo ! Barem bine că nu mi-ai mai spus iar „domnișoară Aglae !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ramuro/mdrr1901-1932

— Aglae, iar începeți! făcu Aristide cu disperare. De-abea se făcuse liniște.

In acelaș moment, cu glas mieros, dar tăioasă, coana Caterini aruncă înțepată:

— Aglae, las-o în plata Domnului!

Neștiind ce să creadă, dar simțind că o podidesc lăcrămile, Domnica încercă să se stăpânească; duse lucrul la ochi, întoarse capul, dar aproape fără voe se ridică în picioare și dispăru, în fund spre stânga, într'o odae ascunsă după o scoarță groasă pusă în loc de ușe.

Văzând-o plecând, Aristide privi lung după ea și exclamă:

— Ei bine, dar acum ești curat proastă! Domnico!

Tonul cu care rostise Aristide numele soției sale, o făcu pe Aglae să izbucnească:

— Sigur... „Domnico"! făcu ea imitând glasul lui Aristide. Mori dacă o uda nițel coada șoricelului, Domnica dumitale! Că la maicăsa acasă o ținea'n puf! Nu vezi cât e de proastă?

Și coborând glasul, zise aproape ca pentru ea, cu dispreț reținut:

— Țăranca!...

Aristide se schimbă deodată.

— Aglae, sfârșește! Mi-ați împuiat capul cu ță-ran-ca! Asta e! Dacă nu vă place?...

— Adică? Taie vorba coana Caterini...

Plimbându-se înfuriat de colo-colo, Aristide se răsti încă odată:

— Adică, neadică!! Cui nu-i place...

Coana Caterini se întunecă la față.

— Ma țe spui, mami? Aristica mama, te-ai gândit tu la una ca asta? Să ne gonești, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr19

noi, pe mama te, pe sora te, pentru o venetică? Ah!...

Sugrumată de supărare, palidă, tremurând, Coana Caterini dădu să se miște, dar șovăind, căzu iar în fotoliu, sprijinită de Aglae, care se și repezise s'o prindă în brațe, când a văzut-o îngălbenindu-se.

— Mamă !... Mamă !...

Când Aristide și-a dat seama de lovitura lui, era prea târziu ! Coana Caterini își revenise din amețeala de-o clipă.

— Ah ! Nu-i nimica, mami, a fost trecător !

Intorcându-se apoi spre fiul ei, bătrâna îl privi în față cu asprime.

Apoi către Aglae:

— Se mergem ! Nu-i nimica ! Se mergem, Aglaița !

Sprijinită de Aglae, bătrâna porni spre ieșire.

— Hai, mamă, hai dincolo! Nu vezi? l-a obrocit țăranca ! Aia-i femeie de seama ta ? Barem de ți-ar fi credincioasă !

— Ce ?!... Cum spui ? Asta ce mai e ?

Prinzând-o de umeri pe Aglae, Aristide se înfipse în fața ei:

— Spune ce știi ?

Aglae părea încurcată.

— Da, sigur !! Nu știi cum sunt țărăncile ?

Și smucindu-se din strânsoarea mâinilor fratelui său, Aglae luă de rat pe coana Caterini. In ușe, bătrâna se întoarse spre Aristide și măsurându-l de sus până jos, țipă înăbușit:

— Câine !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.cimec.ro/literatura/romanul1901-1925

Eşirea mamei şi a surorei sale, fusese atât de crudă, încât l-a înmărmurit.

— Hm !... Bănueli femeieşti ! Hm !... Alta acum !... Hm !...

Am încercat să-l potolesc, dar mi-a fost greu. In cele din urmă s'a apropiat de birou şi s'a lăsat să cadă greu în jilţ, aşezându-şi capul pe mâini.

L-am lăsat aşa şi m'am retras în balcon, nu fără a-l ţine sub privire.

In acel moment reapăru şi Domnica cu ochii înroşiţi de plâns. Păşi pe furiş şi se aşeză fără zgomot în jilţul ei, dar în clipa când voi să-şi înceapă croşetatul, o podidiră lacrimile. Ghemul de aţă îi căzu din poale şi lunecă pe covor, deşirându-se. Incremenită în scaun şi neîndrăznind să se plece după ghem, Domnica a rămas ţeapănă, cu ochii umezi, privind rătăcită în lungul firului.

Aristide oftă.

— Uff !... Dacă şi asta mai e viaţă ! Alta acum ! Mă'nşeală...

Domnica sări în sus:

— Eu ?

— Erai aici ? întrebă Aristide ridicând privirea din mâini. Ce faci acolo ?

— Nimic ! şopti Domnica încurcată... Adică lucram... Adică... îmi căzuse ghemul şi când te-am văzut aşa, mi-a fost frică să-l iau, ca să nu fac zgomot...

— Ţi-a fost frică ?! Frică ? repetă el scrâşnind. Fii mai cu vlagă, femee ! Fii mai ageră! Deschide ochii şi urechile, fii cu ochii în patru când stai între oameni !

— Dar ce-am făcut? Au râs de mine!

— N'au râs !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— M'au făcut ţărancă!

Pe Domnica o podidi plânsul. Induioşat, Aristide se îndreptă către ea.

— Să nu-ţi fie ruşine! Nu plânge! Fii cu capul sus ! Fii mândră ! Fii aşa cum îţi spun ele că eşti ! Fii... ţărancă !...

— Şi tu nu-mi spui la fel acum ? De ce m'ai luat... dacă... sunt ?...

— Aa !... Scurt !... Nu începe aşa !... Isprăveşte !...

Domolit însă deodată, Aristide îşi luă nevasta de braţ:

— Haide, ia cartea şi să trecem la lucru.

— La ce bun ?... Nu tot o să se sfârşească odată ?... Mai bine aşa cum o da Dumnezeu...

Aristide o privi cu atenţie:

— Femee, nu te încăpăţâna, că nu e bine. Vreau să fiu ascultat, spuse el autoritar. Dacă mă ascultai dela început, erai astăzi departe. Nu-ţi mai putea spune lumea, cu dispreţ: „ţă-ran-ca !" Ia cartea...

Desfigurată şi sguduită de sughiţuri, Domnica isbucni:

— Nu merge, Aristide ! E greu !... Şi pe urmă..., îţi aduci aminte de mine numai când mă calcă alţii în picioare. Mi-i inima grea acum. Nu se prinde nimic de mine...

— Domnico, încă odată, vreau să fiu ascultat ! Ia cartea, am spus !

Cu paşi de plumb, îngândurată, aproape maşinal, Domnica se supuse. Trecu spre etajeră, scoase o carte şi un caet şi reveni la birou, oprindu-se lângă jilţul din care se ridicase Aristide.

— Stai jos !

Cu mişcări rare, Domnica se aşeză pe sca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

un, puse cartea în faţă, caetul lângă ea, oftă şi pe urmă privi lung şi departe.

— Ei, ce faci ?

Surprinsă, Domnica răspunse:

— Ah ! Da !...

— Unde-ai rămas ? Citeşte !...

— La...

— La ?

— La...

Bătăi scurte şi domolite răsunară în uşe.

— Intră ! zise Aristide.

Impingând pe Radu înainte şi apărând apoi şi ea, Felicia îşi făcu intrarea în odae. De departe, copilul se repezi sgomotos la tatăl lui. Aristide îl ridică în sus, îl strânse la piept şi întorcându-se apoi către Domnica, care venise lângă el, i-l trecu în braţe.

— Dragul, mamei ! făcu Domnica.

— *Mama*, ciripi zglobiu copilul arătându-i un fluture. Am găsit un *papillon*.

— Un ce, făcu Domnica ? Flutur, mamă, fluture. Să nu mai spui aşa, că-i ruşine !...

— Fluture pe româneşte şi *papillon* pe franţuzeşte, interveni încurcat Aristide.

— Aşa mi-a spus *mademoiselle*, adaose nevinovat copilul.

— Madmazel, nemadmazel, tu zi aşa cum îţi spun eu, se resti ea, trântind enervată copilul jos. Eu sunt mama ta, pe mine trebue să mă asculţi.

Felicia prinse repede copilul în poale:

— Mititelul !...

Vădit supărat de această izbucnire, Aristide, neştiind ce să facă, se grăbi să adaoge:

— Hai, duceţi-vă la bunica !

Zăpăciţi, încurcaţi, Felicia şi Radu au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pornit spre ușe, în timp ce Domnica a întors capul cu scârbă.

— Cu el ce ai acum ? o întrebă Aristide, privind cu dragoste spre copil.

Domnica isbucni pe neașteptate, cu revoltă:

— Fiindcă nimic nu mai e al meu în casa asta ! Nici copilul ! L-au făcut de nu mă mai pot înțelege cu el ! Par'că n'ar fi al meu!

Și repezindu-se spre ușe, începu să urle:

— Să-mi lăsați copilul!

Aristide o cuprinse de braț și oprind-o în loc, o privi în față:

— Oprește-te ! Nu ți-l ia nimeni !

— Vreau copilul ! strigă Domnica sbătându-se, — vreau copilul ! Lasă-mă ! Nu-i trebue guvernantă ! Vreau să-l cresc eu ! Eu să-l învăț!! Să-mi vorbească să-l înțeleg și eu! Să mi-l îngrijesc! Să-l fac om!!!

— Pentru Dumnezeu, Domnico, dar noi ce facem ?

— Îl ținem desculț, ca pe copiii de neam prost. Îl punem să se bălăcească în nisip. Îl goniți toată ziua desculț pe drumuri, par'că n'ar fi băiat de inginer.

— Domnico, vino-ți în fire ! Lasă băiatul să crească în aer, să se rumenească la soare. Asta-i pârga, viața, sănătatea !...

— Sănătate e, când îl învățați să vorbească păsărește?

In fața rezistenței neașteptate a soției sale, Aristide își pierdu calmul:

— Dar mă înebunești cu încăpățânarea ta. Tu nu pricepi, femee, că... Dar ce stau eu să-ți toc? Mereu aceiași poveste! Du-te! Ia-ți copilul ! Iați-l ! Crește-l tu, învață-l tu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

oblojește-l tu ! Haide ! Du-te ! Să se isprăvească odată și cu asta !

Domnica se îndreptă cu hotărîre spre ușe, dar punând mâna pe clanță, se opri. Dădu din umeri și strâmbă din buze:

— Așa a vrut Dumnezeu ! N'a fost să fie al meu !... Ce să mai fac cu el ?... Mi-i strein... Nici nu-l mai pot suferi. Par'că n'ar fi supt sânul meu! Toată ziua la *tanti*, la *madmazel*, la *grandmama*, mai are timp să fie și al meu? Mai mă leagă ceva de el ? De când l-am lăsat dela sân, mai mi l-au dat vreodată ?

Aristide privea aiurit.

— Dar nu s'a gândit nimeni să ți-l ia! Din contră, e o ușurare pentru tine!

— Sigur !... smulgi înecatului scândura pe care se sprijină să ajungă la mal și spui că-i ușurezi calea !

Și frângându-și mâinile, Domnica se întoarse rugătoare:

— Copilul a fost toată nădejdea că te voi păstra pe tine, din ceasul în care te-ai întors. Mi-ați luat copilul, l-ați înstreinat de mine, ce ne mai leagă ? Prăpastia în fundul căreia ne așteaptă Aglae și mama? Am vrut să mă înalț și eu odată cu el, să cresc alături de el, să învăț odată cu el. Dar el ajunge abia la vârsta de școală și e cu ani de învățătură înaintea mea...

Plânsul o podidi puternic, sfâșietor:

— Eu voi rămâne tot o biată țărancă, proastă, care a născuit mai sus decât vatra părinților ei.

Aristide era în prada turburării. Strângându-și puternic tâmplele între pumni, umbla

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de colo-colo, privind mut la Domnica, negăsind o replică.

— Numai mama e de vină că a vrut să mă vadă sus, continuă Domnica trecând spre etajeră și aruncând cu piciorul cartea căzută din mâinile Aglaei. Rămâneam cu rușinea și ce-ar fi fost? N'aș fi fost nici cea dintâi nici cea din urmă.

Trezit de aceste vorbe, Aristide se opri în fața ei:

— Ai sfârșit?

Dar Domnica, eșită din fire, izbucni rugătoare:

— De ce nu sfârșești tu cu mine?

Aristide rămase trăznit:

— Cum?... Ce?...

— Da... de ce nu mă gonești?... Ai fi putut s'o faci de-atâtea vreme! Era mai bine pentru tine. Eu m'aș fi dus în lumea mea, tu ai fi rămas cu-ai tăi, uitam unul de altul...

De bună seamă, era prima oară când Domnica vorbea și mai ales vorbia atât de răspicat. Aristide, o privea înmărmurit:

— Dela tine spui toate astea, sau te-a învățat cineva? Spune, ce rost au toate vorbele astea? Privește-mă în față, vorbește!

Desarmată, neștiind ce să mai spună Domnica bâigui într'o doară:

— Uite-așa...

— Nu așa! Spune, vorbește, deschide-ți inima, desleagă-ți limba! Ai tăcut atâția ani, ai tăinuit în tine atâtea gânduri, atâta bănuială și abia azi vorbești? Asta ți-a fost preocuparea: gândul că într'o zi te voi izgoni ca pe un câine?

— Și de ce nu? Sunt ceva mai mult? O bia-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

tă... țărancă săracă..., pe când voi, tu... sora ta..., mama ta....

— Dar bine, făptură, dragostea cu care te-am înconjurat, strădaniile să te luminez, să te înalț, nu ți-au deschis ochii asupra sincerității gândurilor mele?

— M'ai ridicat atât, încât să-mi apară și mai adâncă prăpastia ce ne desparte...

Scos din fire, Aristide începu din nou să umble forfota, în fierbere, prin casă.

— Doamne! Doamne! cu ce ți-am păcătuit? Visam să înfăptuesc o pildă. Tu erai începutul realizării visului meu, dar abia acum văd că n'ai fost o realitate, ci numai o închipuire. Ne-am plămădit amândoi sufletele împotriva firii: eram sigur că pășesc pe drumul vieții adevărate, dar am fost mai departe de adevăr ca niciodată, în timp ce tu, trăiai o viață amărîtă de cele mai negre bănueli.

— Dar cum puteam privi altfel căsnicia noastră? Cu o mână îmi aruncați lumina și cu zece mi-o întunecați. Tu mă învățai să prețuesc lumea mea și cartea, iar sora ta, dresurile, pomada și ura împotriva satului în care-mi aveam rădăcinile. Te îndreptai atât de hotărît spre lumea din care pornisem eu, dar nu ai făcut nimic ca să te desprinzi de lumea ale cărei obiceiuri te subjugă. Îți pot eu cere asta? Lumea aceea e sora ta, e mama ta, e... Felicia!

— Hai spune, spune! Vorbele tale mă minunează!

— Vezi bine. Ne-am întâlnit ca două puhoiuri, ce se sparg unul într'altul: de o parte ai tăi, de alta ai mei, cu mama căreia îi e și azi rușine să vină aici să mă vadă, ea, Smaranda

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Pavel Orbu, ţăranca cu mâinile aspre şi cu călcâile crăpate.

— Tu mă scoţi din minţi! Dar n'ai avut pentru mine nici măcar înclinarea animalică a femeei pentru omul ei?

Fixându-se deodată ameninţător în faţa soţiei lui, Aristide izbucni cu ochii eşiţi din orbite:

— Bine!... Bine!... Acum ce vrei?!

Cu vocea plângătoare şi sugrumată, Domnica mormăi:

— Să isprăvim!...

— Ce să isprăvim?!... Aha!... Da!, da!

Şi, ca trezit dintr'un vis, Aristide îşi dădu drumul mânici:

— Tu ceri asta ? Bine !... Bine !... Bine !... Pleacă! Du-te!... Lasă-mă! Ia tot ce vrei, ia tot! Dar du-te, să se isprăvească odată.

Zicând acestea, se repezi la cuer, îşi luă şapca şi aproape fugind părăsi odaia, trântind uşa.

Domnica neînţelegând prea mult din această izbucnire sau poate dându-şi seama de realitate, se repezi spre uşe, strigând rugătoare: „Aristide! Aristide!" In faţa uşii închise se opri, se întoarse iarăşi lângă jilţ şi căzând în el cu capul în pumni, izbucni într'un plâns zguduitor.

Izbind uşa de perete, la câţiva paşi în urma plecării fratelui ei, Aglae pătrunse în odae rotind ochii de colo-colo, ca o fiară.

Când o zări pe Domnica plângând în pumni, se opri o clipă în loc şi şopti ca pentru ea:

— Plânge.

Fruntea însă i se încreţi, buzele i se zgârciră sub contracţiunea unui zâmbet batjoco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

ritor și pironindu-se în fața Domnichii, se răsti la ea:

— Ce, cucoană! Ai început să faci scene? Te-au găsit nevricalele? Ce mai vrei acum? Ai fi vrut poate să ne gonească pe noi? Nu-ți era destul unde te cocoțaseși?... Opincă!...

Cuvântul căzu ca o măciucă. Țeapănă și strângând batista în pumn, Domnica sări în sus, privi drept în față pe Aglae și, cu o neobișnuită stăpânire de sine, o întrebă încruntată:

— Mai știi ceva? Mai știți, toate la un loc, altceva decât atât? Dacă mai știați, mă învățați și pe mine!

Desprinzându-se apoi cu mândrie din fața Aglaei, Domnica făcu câțiva pași spre odaia din fund.

— Hahahahaha! Uite mutră! Ridicula! Nici acum nu-ți dai seama c'ar trebui să-ți mai strunești nerozia? Țăranii nu mai au trecere nici în romane, nici în teatru. Ați săturat lumea cu pretențiile voastre!...

Și îndoind disprețul cu care vorbise până atunci, Aglae adăogă:

— Talpa țării!...

Adânc jignită, Domnica se întoarse brusc în loc și se opri în fața Aglaei, amenințătoare, cu pumnii ridicați:

— Să nu mă batjocorești, că-mi aduc aminte că sunt țărancă!

Neprevăzătoare, Aglae îi rânji în nas:

— Ță-ran-că!

In clipa următoare Domnica, furioasă, coborî pumnul și voi să lovească, dar își opri mișcarea în drum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muri1901-1937

Scoțând un țipăt, Aglae se dădu înspăimântată un pas înapoi:

— Ah! neruşinata! Sărițil...

Domnica o privi cu dispreț şi-şi ridică fruntea cu mândrie:

— Pentru el, pentrucă eşti sângele lui, pentrucă el nu e ca voi... altminteri...

Continuându-şi gândul cu gestul, Domnica spintecă aerul cu securea pumnului, dând a înțelege că ar fi putut strivi pe Aglae, şi dispăru după scoarța din dreptul uşii.

Aglae rămase înmărmurită. Desmorțindu-şi glasul şi desmeticindu-se cu greu, bâigui:

— Mizerabila! Ah! Dar asta nu ți-o iert, întâmplă-se orice. Ori tu, ori noi! Auzi, țăranca, să ridice pumnul!

Şi nemaiputând sta locului, începu să se învârtească năucă, de colo-colo, prin odae.

Atrasă de țipete, Felicia intră grăbită.

— Dar ce ai, Aglae?

— Inchipueşte-ți neobrăzare la țăranca! A ridicat pumnul să mă lovească! Să mă lovească pe mine o țărancă, o vită încălțată, o analfabetă!

Felicia întrebă nedumerită:

— Cine, frate?

— Cum cine? Nespălata de cumnată-mea!

— Domnica? De Domnica vorbeşti? Se poate? adăogă ea neîncrezătoare.

— Dacă-ți spun.

— Fii şi tu mai îngăduitoare.

— Ingăduitoare? Dar au toate o margine!

— Nu spune asta. Stai puțin şi cugetă. Tu strici.

— Cum, îi dai tot ei dreptate?

— Nu fii pornită, Aglae. Tu ar trebui să ra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniei.ro/mdrr1901-1932

ţionezi mai mult. Să zicem că ea e aşa cum pretindeţi voi, o simplă fată dela ţară, incultă, trăită până mai eri într'o altă lume. Dar tu? Aristide a luat-o din căsuţa ei, aşa firească, o biată floare de câmp şi a adus-o în seră. Vrei să faci din ea floare de grădină într'o singură primăvară? E contra firii.

— Felicio, fii serioasă! Domnica şi floare, e prea, prea!

— Nu o lua aşa! Cuprinsă în lumea vieţuitoarelor, e un specimen ca oricare altul.

— Hm!

— Nu râde, fiindcă trebuia să vezi toate astea la început. In loc s'o înconjuri cu dragoste, tu nu i-ai arătat decât dispreţ. Ura voastră, sunt sigură, a făcut-o să nu ştie nici azi pe ce lume se află. Datoria voastră era s'o luminaţi, s'o cultivaţi, să v'o apropiaţi. Puţinul pe care l-am putut eu face e neînsemnat. Aristide n'a fost altfel decât voi.

— Eşti atât de comică când îţi iei aere de misionară, încât îmi copleşeşti orice revoltă.

— Datoria faţă de aproape, nu v'aţi îndeplinit-o.

— Ascultă-mă, Felicio, de ce ţi-ai părăsit catedra? Ai atâta talent să formulezi cu pretenţie banalităţile, încât păcat că nu mai eşti profesoară.

— Tu spui asta?

— Sigur, decât să atârni la uşa ţărăncii.

— Vai de mine! Dar nu m'am gândit niciodată să stau gunoiu în ochii oamenilor.

— Guvernantă... la Domnica...

— Aglae!...

— Ei vezi, nu-ţi convine nici ţie!

— N'o lua aşa. Domnica are o fire sănă-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1961-1962

toasă, suflet larg. Oricare, în locul ei, cu mizeriile pe care i le faceţi voi, şi-ar fi luat lumea în cap de mult.

— Unde dă Dumnezeu! Aristide i-a spus să plece; de ce nu pleacă?

Felicia rămase trăsnită:

— Da?... Să nu crezi asta. Aristide ar fi nenorocit dacă i-ar lipsi Domnica. Ţine la ea.

— Eşti naivă. E simţul datoriei. E mama copilului său, pe care îl adoră.

Sub stăpânirea aceluiaş gând, Felicia întrebă cu nesiguranţă:

— Crezi?

Surprinsă de această grabnică răsvrătire a gândurilor Felicici, Aglae se uita mirată la ea:

— Cum, dacă cred?

Revenindu-şi din scurta ei rătăcire, Felicia stărui:

— Nu cred una ca asta. Il cunosc prea bine pe Aristide şi nu-l cred în stare să mintă. Sunt convinsă că o iubeşte. Ea e întruparea unui vis copilăresc. Adu-ţi aminte când spunea cu naivitate că vrea să trăiască la ţară, în mijlocul ţăranilor, să lucreze, aşa cum face astăzi, pentru ei, să se consacre lor...

In faţa avântului cu care Felicia rostise aceste fraze, Aglae pufni de râs.

— Ce naivă eşti! Nu te-ai mai schimbat. Tu şi cu Aristide aţi fi făcut o bună pereche... Păcat că n'ai fost ţărancă..

Trădând o stare sufletească neobişnuită şi lăsându-se să cadă în cursa pe care Aglae i-o întindea cu vicleşug, Felicia se mulţumi să răspundă doar:

— Ce idee! Copilării, Aglae! Aristide nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistasolvania.ro/md/1901-1937

putea gândi niciodată la mine, așa cum crezi tu... Și pe urmă, ce drept aș fi putut avea eu asupra lui?

— Tu?

Și mai convinsă că a pus degetul pe o rană, Aglae continuă iscoditoare:

— Dar n'ați crescut împreună? E drept, tu erai mai mică decât el cu câțiva ani, dar nu vă jucați amândoi? Nu te înhăma el, pe tine, când erați mici și goniați prin grădină?...

Din ce în ce mai învinsă de amintiri, Felicia răspunse aproape cu cucernicie:

— Ei, se uită toate astea.

— Dar tu, zise cu insistență Aglae, — tu nu le-ai uitat.

— Ce te face să crezi?

— Nu mai departe, decât sacrificiul tău...

— Care sacrificiu?

— Dacă n'a fost sacrificiu, de ce ți-ai părăsit catedra, ca să te faci guvernantă la odrasla unei țărance?

— Dar acesta nu-i un sacrificiu. Am venit pentru... liniște.

— Nu te supăra! Te întreb numai. Știu că tu ținei la Aristide.

— Copilărisem cu el, cum am copilărit și cu tine.

— Și poate ceva mai mult... Ai?

— Cum, ceva mai mult? făcu Felicia înroșindu-se.

— Oricum, era altul în tinerețe. Era blând, bun...

Și zicând acestea, Aglae se așează pe un scaun, cu aerul omului pornit pe taifas.

— Ah! Da!... Adică nu!... Și azi e la fel.

— Ori cum, era mai altfel atunci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Drept e, parcă-l văd și-acum...
— Ei vezi?
Cuprinsă de năvala amintirilor, șovăelnică, Felicia era pe punctul de a se lăsa prinsă în mrejele iscodirii prietenei sale:
— Greșcala e a mea că...
— Spune, spune!
— Ei!... eram copii amândoi... Neștiutori...
Stăpânindu-se deodată, Felicia își reteză scurt vorba:
— Da!
— Incepuseși să spui...
— Ah! Nimic. Copilării! Despre ce vorbeam mai înainte?
— Despre Aristide.
— Lasă asta. Vorbeam despre altceva, făcu Felicia încruntată.
Dar Aglae nu se lăsă învinsă:
— Felicio!
— Da, eu...
— Tu tăinuești ceva...
— Eu? Ce-ți trece prin cap?
— Tu te ferești de mine; eu care ți-am fost ca o soră și am visat să te văd mai mult decât atât.
Felicia izbucni în râs.
— Alta! Ce idee!
— Felicio, — rosti apăsat Aglae, ridicându-se în picioare și punând mâinele pe umerii prietenii sale, — pe fericirea ta, că...
Am auzit atunci, un foșnet lângă mine spre ușa din stânga, dar neștiind ce e și negrăbindu-mă de loc să-mi demasc ascunzătoarea, am continuat să stau dosit acolo.
Din cele ce s'au întâmplat atunci, știu că foșnetul era datorit Domnichii, atrasă de dis-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cuția celor două fete asupra soțului ei. A stat nemișcată acolo tot timpul convorbirii desfășurată între Aglae și Felicia.

Fără să dea cea mai mică atenție zgomotului, Aglae întrebă încă odată:

— Pe fericirea ta, că...

— Ei, dar te'ntreci cu gluma! Spune, ce vrei?

— Nu mă 'nțelegi? Dar dacă eu ași face așa, încât el...

— In cât ce?

— Tot nu mă'nțelegi?

Și frământându-se sub povara unui gând greu, Aglae își aduse pumnul la gură și mușcă din batistă.

— Da, zise ea. Niciodată nu-i prea târziu. Bine! Să trecem peste asta... Radu ce face?

— Doarme, mititelul, doarme atât de dulce, răspunse Felicia îmbunată deodată. Doarme și râde'n somn. Când râd copiii în somn, se spune că Maica Domnului stă de vorbă cu ei...

— Ți-i drag mult?

— Parc'ar fi al meu.

— Și totuși nu-i al tău. El al alteia... Vezi? E al țărăncii.

Cred că în clipa aceea Domnica a scrâșnit din dinți.

— De ce spui asta? E-al lui Aristide și Domnica e femeea lui.

— Da, dar ar fi putut fi al tău.

— Nu, Aglae, făcu Felicia cu demnitate. Hotărîrea mea e hotărîre: nu mă mărit niciodată. Dar, fiindcă aș fi vrut să fiu mamă... nu!... adică, fiindcă aș fi vrut să am această mângâiere..., țin la Radu... ca la copilul meu...

— Frumoasă mângâiere! copil străin!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Străin? E-al lui Aristide.
— Ei și?
— E ca și al meu.
— Nu știu ce ai azi. Nu pricepi nici cele mai simple lucruri!...
— Ce fel?
Aglae răspunse plină de revoltă:
— Copilul e al lui Aristide, dar Aristide nu mai e al nimănui. Nu mai știe de mamă, nu mai știe de soră, a uitat totul! Războiul a făcut din el o brută. Azi e al țăranilor, al popii, al dascălului, al desculților lui.
— Aglae, dar și tu erai altfel.
— N'am fost niciodată altfel! Tu te-ai schimbat. Altădată îmi spuneai adevărul ca unei surori. Acum mă ocolești, mă... minți!...
— Mint eu?
— Dacă nu minți, tăinuești ceva și-i tot una pentru mine.
— Aglae!
— Minți!
— Aglae!
— Ți-ai deschis inima și citesc în ea ca într'o carte... tot... tot... Spune drept.. ce te-a îndemnat să-ți sacrifici viața?
— Ce să sacrific?
— Să te 'ngropi la țară,..
— Dar nu-i nici un sacrificiu, ți-am mai spus-o! Mă legasem într'atât de Domnica și de copil încât...
— In cât?...
— In cât...
— Numai de ei erai legată?
— Evident.
— Felicio, tu ascunzi ceva.
— N'am ce ascunde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba ascunzi ceva pe care n'ai curajul să ți-l spui nici ție însăți.

— Doamne, dar unde vezi tu asta?

— O citesc în ochii tăi, în tremurarea corpului tău, în turburarea glasului.

Siguranța cu care Aglae o biciuia cu întrebările ei, a făcut pe Felicia să șovăie.

— Dar ce citești?

— Citesc că tu..., că tu... tu iubești!

— Felicia rămase înmărmurită.

— Eu ?...

— Da tu!... Il iubești!

— Nu-i adevărat! N'am spus eu asta! Nu iubesc pe nimeni!... Pe cine să iubesc?!...

— Il iubești pe Aristide.

Când am auzit glasul răgușit al Aglaei rostind fără îndurare sentința, am crezut că eu însumi mă prăvălesc. Ce va fi făcut Domnica în clipa aceea nu știu, dar recunosc că a dat dovada de o tărie de caracter puțin obișnuită.

Plină de emoție și îngălbenită, Felicia abia a mai putut îngâna:

— Aglae, să nu mai spui asta. Taci! Tu ai scornit-o. Eu nu ți-am spus nimic. Nu-i adevărat! Nu-l iubesc! Nu pot, nu am dreptul să iubesc!

Era totuși destul pentru Aglae. Stăpână pe poziție, dădu asaltul cu mai multă furie:

— Stai, cap amorezat! Nu te speria! Acum știu tot: îl iubești... Nu protesta! Bine că știu. Eu vorbesc. Nimic mai simplu: o să-l ai. Il despărțim de țărancă și-l iei tu... Tot s'a săturat el de dobitoaca aia!...

Am auzit deodată un țipăt:

— Hai ?

A urmat apoi un foșnet, pași repezi și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeul-digital

Domnica a sărit spre cumnata sa. Aglae a întins mâinile să se apere, dar ajungând în fața rivalei, Domnica abia a mai putut îngâna: „Dobit...“ și s'a prăbușit cu fața în jos. Am tresărit, m'am smuls din ascunzătoare și am năvălit și eu în casă.

Inspăimântată, Felicia s'a repezit la Domnica și a început să o strige pe nume:

— Domnico!... Domnico!...

Incercă să o ridice, dar corpul Domnichii se lăsa moale. Umanizată în fața pericolului, Aglae se aplecă și ea spre Domnica, îi clătină capul, o strigă, ceru apă, dar în clipa următoare, împietrită și batjocoritoare, strâmbă din buze privind spre corpul nemișcat al cumnatei sale:

— N'are nimic!... Farse!... Prefăcătorie!... Țăranca c'n stare de orice..

IV.

Casa părintească a Domnichii nu e nici cea mai mică din sat, dar nici dintre cele mai mari. Cu toată starea deosebită ce-și creiase fiica sa, Smaranda se încăpățânase în a păstra întreagă vechea înfățișare a încăperilor ei. Incăperile sunt toate, două. Din tinda largă, care servește și de locuință bătrânului Pavel, bunicul orb al Domnichii, se pătrunde într'o odaie mai mare. O vatră largă, un „urs“, cum i se zice, cuprinde aproape jumătate din încăpere. Un pat lat, sărăcăcios, de scânduri, o poliță de brad cu văsărie (oale, strâchini și ceoane); lângă vatră deasupra patului, un blidar cu strâchini și oale smăl-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țuite noi, sunt toată podoaba încăperii. De jur împrejur, prinse de blidar, atârnă buchețele de siminoc, jerbe de spice de grâu și știuleți de porumb coltat, prinși în foile lor împletite. In colțul dinspre răsărit o iconiță de lemn, afumată, atârnată în cui deasupra candelei aprinse, stă ascunsă sub o năframă de borangic și sub coronițe de salcie uscată.

Ziua, lumina pătrunde în odaie, printr'un ochi de fereastră, cu giurgiuveaua zidită deadreptul în perete. Marginile colțuroase ale sticlei lasă să pătrundă prin golurile lor boarea de afară. In nopțile cu vijelie, vântul zburătuește neîncetat sticla, izbind-o cu necaz în giurgiuvea.

In odaia aceea scundă fusese adusă Domnica, de la „castel" și pusă, mai mult moartă, în patul de scânduri.

Neștiind ce să-i facă, Smaranda o lăsase în grija lui Bulichi, gușatul și plecase după Ruxanda, doftoroaia satului, deținătoarea tuturor tainelor fermecelor și ale descântecelor.

Rămas singur, Bulichi a căutat să-și facă de lucru. Cum era om de casă, a cotrobăit prin tindă, a găsit o mână de porumb și încinzând un foc, s'a luat să-și facă floricele. Cu porumbul aruncat într'un ciur de tinichea, sta pe vine în fața vetrei și tot mesteca cu o scurtătură de lingură, râzând prostește ori de câte ori grăunțele încinse de dogoare săreau înflorite din ciur, pocnind. Bulichi le urmărește cu gura căscată prin aer și dă să le prindă, dar nu răușește în totdeauna și gâjiind necăjit din cimpoaiele dela gât se restește cu foc:

— Nea!... Gâăâz!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mestecă și descântă:

— Săi floare, călătoare... gâââz!... Cât un pai... Cât un mai... gâzzz... gâââz!... Cât căciu... gâââz!... — la lui Mihai... gâââz!.... Ce sare pe... gâzzz șcapte cai gâââz!...

Și repezindu-se iarăși cu gura după o grăunță sărită din ciur, și scăpând-o, se înfurie și-o suduie:

— Nea!... gâââz!...

Apoi râde, râde în neștire, neîndrăznind să închidă gura, ca să fie mereu gata când vre-o pârdalnică de floricică ar zbura din ciur. Mestecă cu lingura și blogodorește fără popas, întretăindu-și descântecul doar cu gâjiituri aspre din gușe...

Puțin îi pasă de gemetele ce ies uneori de sub cergă.

— Săi floare... gâââz!... călătoare... gâââz!... Gâââz!...

Nu se sinchisește nici când se aude din tindă glasul lui Pavel:

— Bulichi!...

Gușatul răspunde scurt pe nas: „Hâ?" și se repede cu gura căscată în aer.

— Nea!... gâââz!...

Glasul din tindă stărui:

— Măi, Bulichi!...

— ...Gâââz!... Săi floa!... Hâââ!?...

— Mai leagă-ți leorba, măi Bulichi, că o scoli pe nenorocita aia!

Mestecând nestingherit în ciur, Bulichi gâjii adânc și, morfolind repede vorbele 'n gură, întrebă:

— Păi, nu vrei s'o scol?

— Las-o, măi, să doarmă!

Gușatul însă știa ce știa și ca să-și arate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdr/1901 19

superioritatea, izbucni aproape văicărindu-se:

— Lelele!... Gâââz!... Zici că doarme?

— Păi cum?

— Lelele!...

Scăpând iarăși o floricică zburată, după care umblase cu gura pâlnie, se resti:

— Nea!... E cu dușii de pe lume.

— Și ca mai tacă-ți fleanca, măi zănaticule!

— Nea!... Gâââz!... Săi floare... călătoare!...

Și făcându-și lui însuși cu ochiul, Bulichi privi viclean spre tindă.

— Măi, nerodule, mă pricepi au ba?... Smarandă!...

— ... cât un pai... Gâââz!... Nu-i acilea..., cât cât un mai...

— Da unde-i, mă?

— ...cât căciula lui Mihai... la baba Ruxanda..., ce sare pe șeapte cai...

— Da, de ce, mă? Nu știi?

— Ncio!...

Repezindu-se după o floricică, o prinse în golul gurii și-o zdrobi între măsele, plescăind limba cu satisfacție. Mâna nu i se odihnește, învârtește într'una lingura 'n ciur.

— Tu mă, hăi, m'auzi? De ce s'a dus la baba Ruxanda?

— Gâââz!... S'o aducă 'ncoa.

— De ce?

— S'o doftorească pe coana... Gâââz... Domnica.

— Cum s'o doftorească, mă? Nu doarme?

— Ar fi bine... Gâââz... dar mi se pare...

Scos din răbdări, Pavel ridică glasul:

— Și ca spune-odată!

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Păi... cum știi....

— Ce să știu, mă, spusu-mi-a careva?

— Păi... Săi, floare călătoare... Gâââz... Dacă nu ți-a spus... Gâââz!....

— Și ca vorbește-odată!...

— Păi... cât un pai..., să-ți spun eu..., cât un mai...

— Nu ți-i milă de bătrânețele mele oarbe, mă nătângule! Ce-are fata?

Gușatul înălță din umeri și-și schimonosi fața.

— Are!... Are pe... Gâââz!... Ucigă-l toaca. Ptiu!...

Rostind ultimele cuvinte, Bulichi își făcu semnul crucii cu lingura'n mână și-și scuipă în sân.

— Ce tot spui tu, mă, acolo?

Scăpând o floricică sărită, Bulichi, drept orice alt răspuns, trânti necăjit un:

— Nea!... Gâââz!... Acu-s gata!...

Strângând grăunțele înflorite risipite pe jos, gușatul se ridică în picioare și trecu la mescioara joasă din mijlocul casei. Puse ciurul pe mescioară și începu să mănânce, plescăind limba și buzele de plăcere, ronțăind zgomotos din măsele și gâjiind neîncetat din guși.

— Oh, nu te-ar mai răbda cerul, nerodule! N'auzi tu ce-ți spun?

— Păi cum!...

— Ce-are, mă, Domnica?

— Cum îți spusei.

— Ce-mi spuseși?

Neavând timp să vorbească și morfolindu-și buzele, Bulichi răspunse într'o doară:

— Aia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

— Uff! De ce te-a mai lăsat Dumnezeu, neleapcă, să faci umbră pământului?

Ștergându-se cu mâneca la gură, Bulichi păru hotărît a vorbi:

—Ihâ!... Cocoană-i trebuia ei?... Gâââz!... Să umble cu vrăjitoarea aia, cu sticle 'n ochi?... Gâââz!... Cu cațaoanca!... Gâââz!...

Și umplându-și iar gura cu un pumn de floricele, zise cu teamă, plescăind:

— N-ai văzut ce-i la domn inginer? Gâââz!.. Tot felul de alea..., de drăcii..., parcă-i în iad... Gâââz!...

— Ei?...

— I-au pus frigare!...

— Ce spui tu mă?

— Frigare!... Gâââz!... I-au pus frigare, cocoanei Domnica; n'o vezi cum îi?

— Da cum e?

— Mai moartă!... Gâââz....

— Doamne păzește!

— Păi!...

— Frigare zici?

— Da ce, schiptru împărătesc?

— N'o fi mă frigare...

— Să nu fie... Gâââz!... Da cu am mai văzut...

Ducând dreapta cu floriccle la gură și cu stânga apăsând pe pântece, Bulichi continuă:

— Te ia cu lingoare la inimă... Gâââz!... pe urmă leșini... Gâââz!... dai ochii peste cap... Gâââz!

Plescăind din limbă și închizând ochii, Bulichi își rezemă capul pe spate:

— ... și dormi..., și dormi... Gâââz!... de nu se știe de te mai scoli... Gâââz!... Așa, ca cocoana asta a tușii Smaranda...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1902

Deschizând încet ușa, desculțe, cu papucii în mâini și cu fotele prinse în brâu, pătrund în odaie Smaranda și Ruxanda. Văzându-l pe Bulichi, sfios lângă ciurul cu grăunțe, Smaranda îl întrebă în șoaptă:

— Da ce faci, Bulichi, acolo?

— Ia, mai băgai în foale...

— Domnica s'a trezit?

— Păi, se mai trezește?

Ruxanda sări ca arsă:

— Ptiu!... Trăznite-ar, cobe!

Și făcându-și cruce, se opri în loc și se uită năucă la el. Smaranda o imită. Oprindu-i-se dumicatul în gât, Bulichi înghiți deodată 'n sec și dădu nesigur din cap:

— Dacă zici că se scoală... Gâââz!... Păi, să dea Dumnezeu!...

Scoasă din fire de nerozia gușatului, Smaranda se resti la el!

— Scoal' de-aici și treci colo!

Zăpăcit, Bulichi își luă repede ciurul și bâlbâi încurcat și rușinat:

— Trec..., trec..., trec!... Iacă trec!...

Cu spinarea încovoiată și cu capul plecat, gușatul se târî aproape, până 'n colțul de sub candelă și se așeză acolo, jos, rezemat de perete și cu ciurul în poală. Luând una câte una floricelele, ronțăi liniștit, privind în neștire la cele ce se petrec în jurul lui.

Zăpăcite și neștiind de ce să se apuce, cele două bătrâne au încremenit în mijlocul odăii. Stau așa și se uită una la alta. Negrăbită, Ruxanda se apropie apoi de ușe și-și puse papucii jos. Smaranda făcu și ea la fel. S'au apropiat apoi de pat și, cu câte-o mână în gură, cu cotul sprijinit în palma celeilalte, obidite,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

bătrânele încremenesc uitate, privind cerga. De face Ruxanda o mișcare, se mișcă și Smaranda; de stă locului Smaranda stă și Ruxanda.

După un timp se auzi glasul din tindă:

— Smarandă!

— Hei?

— Ce-arc, fă, Domnica?

Drept orice alt răspuns, Smaranda izbucni într'un bocet amestecat cu lăcrămi: „Pământe, făcea-te-ai foc"... Și continuă, ritmic, un fel de blestem, de văicăreală surdă.

— Smarandă, hăi!

— Ha?

— Tu m'auzi? Ce are Domnica?

Oprindu-se înseninată, ca și cum n'ar fi plâns și n'ar fi bocit, Smaranda întrebă:

— Domnica zici?

Ruxanda o asigură:

— Domnica, de!

— Ei, ea, stărui vocea lui Pavel.

Fără să ridice ochii din ciur și continuând să ciugulească grăunțele, Bulichi interveni din colțul lui:

— Păi nu ți-am spus cu?

— Ba da,... dar...

Uitându-se când la Bulichi, când spre tindă, Smaranda dădu din cap:

— Apăi, așa e cum ți-a spus el.

Dar întorcându-se pe loc spre Ruxanda, bătrâna o întrebă:

— Da, Ruxandă, la ce venisem noi?

— Așa-i, la ce venisem?

Izbucnind iar în bocet, Smaranda se întrerupse scurt:

— Mi-am pierdut și mințile, Doamne!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ridicând mâna 'n sus și amenințând spre locul unde ar fi putut veni „castelul", Smaranda izbucni din nou:

— Arz'o focul, casa voastră... Da nu te uiți la ea, mamă Ruxandă? Când i-am spus să îngroape 'n zid un cocoș, o găină, mi-a pufnit în nas. Că-s treburi bâbești. Ui-te treburi bâbești. Casa nouă cere un suflet. Și nu i-l dau, mamă, mamă!

Mai văicărindu-se o toană, Smaranda se 'ntrerupse din nou:

— Zici că te uiți?

— Așa e, să mă uit...

— Aplecate nu-s, zise ea luând mâinile bolnavei. Nici nu arde, adăogă ea pipăindu-i fruntea... Știu eu?... De galbenă-i galbenă și cercănată la ochi, mititica mamei.

In timp ce Smaranda se întindea peste umărul Ruxandei să vadă, Bulichi gâjii iar din colțul lui:

— E așa cum spusei eu.

— Cum ai spus? Intrebă Smaranda.

Geloasă și jicnită că netotul se amestecă în lucruri pe care nu le pricepe, Ruxanda i-o tăie scurt:

— Ai fi spus!

Dar Bulichi nu se lasă:

— Frigare.

Smaranda privi încremenită:

— Frigare, mamă Ruxandă?

Aproape convinsă, bătrâna dădu din cap:

— Frigare.

— Păi?!

Ruxanda răspunse cu hotărîre:

— O trimetem în altă parte.

— Știi, întrebă Bulichi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ca cu mâna, răspunse Ruxanda întorcându-se spre gușat și făcând un gest cu degetele.

— Smarandă, se auzi iar glasul lui Pavel.

— Hei!...

— Să nu fie deochiată.

— Deochiată? întrebă Ruxanda.

— Ee!...

— Să-i descânt de deochi... Apă ne 'ncepută ai, Smarandă?

— De unde? răspunse aceasta, dând din umeri.

— Să fi trecut de miezul nopții?

— Cântă cocoșii dinspre ziuă, zise Bulichi.

— Atunci, dă fuguța de ia o doniță de apă de la fântână.

Pe vrute, pe nevrute, Bulichi puse ciurul jos, se ridică încet și ieși în tindă. După ce bâjbâi pe întuneric, dădu de o doniță, o luă și eși trântind ușa.

Dând din cap în neștire, Ruxanda se întoarse către Smaranda și o întrebă:

— Da ce-a fost, Smarandă? Mititica mamei!...

— Cum să fie, au vrut s'o omoare și pace!...

— S'o omoare? Și ducând mirată mâna la gură, Ruxanda se legănă 'n loc: Nu i-ar mai răbda Dumnezeu! Da el, el nu era acolea?

— Da'l știe Dumnezeu unde mai e?

— Ei vezi? Păi n'a pățit la fel Ileana lui Berechet? S'o spintece cismarul cu știoagărul! Ce crezi, târgoveții! Neam spurcat! Ce să te-aștepți? Zi au vrut s'o omoare?

Spunând acestea, porni să-și facă semnul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

crucii, dar uitând ce începuse, se opri cu mâna rezemată de barbă.

— S'o omoare, Smarandă? întrebă Pavel din tindă.

— Dar cum credeai?

— Şi-i mai rabdă Dumnezeu?... Ai nişte bete, Smarandă? întrebă Ruxanda.

— Da la ce-ţi trebue?

— Să nu-i fi făcut lui careva de urât.

— De urît? Mai ştii? Să-ţi dau betele...

Dar Smaranda nu se mişca din loc.

— Şi tăciuni să ai, să-i descânt de deochi.

— Şi tăciuni...

— Şi nişte smicele de busuioc.

— Şi busuioc...

Cu gândul risipit aiurea, Smaranda sta locului, ca de piatră, numai buzele i se mişcă, repetând întrebările doftoroaiei.

Tocmai atunci năvăli în tindă şi Bulichi, cu ochii bulbocaţi şi cu doniţa bălăbănindu-i în mână. Sub lumina sărăcăcioasă a candelei, faţa lui bolnavă apăru înfiorătoare.

— Arză-l focu vânt! ţipă el.

— Suflă vântul, întrebă Pavel?

— Mişcă strujenii lângă vacă şi tot mi se părea că-mi aţine cineva calea... Mai n'am luat apă...

Smaranda îl întrebă grăbită:

— Da tot ai luat?

— Am luat, da parcă tot era cineva. Am auzit şi paşi pe prispă şi am văzut şi-o umbră strecurându-se spre coşar.

Smaranda şi Ruxanda exclamară în acelaş timp, făcându-şi cruce:

— Umbră?!...

Pavel, din tindă, încercă să le liniştească:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori/1901-1932

— N'avea cum să fie umbră, c'a trecut de miezul nopții. Au cântat cocoșii... I-auzi-i!...

Din vecini răsunară, ca trâmbițe depărtate, cântece de cocoș.

— Așa e! zise convinsă Ruxanda?

— Dacă n'a fost umbră, ce-a fost, întreabă răguşit Bulichi.

— Poate careva, trimis de ci, răspunse Ruxanda arătând cu capul spre „castel".

— Iscoade! făcu Smaranda.

Punând doniţa jos, Bulichi rămase lângă uşe cu mâinile atârnate dealungul trupului.

Ruxanda luă un cuțit de pe fereastră, o bardacă de pe poliță, își turnă apă din doniță și, așezându-se jos lângă mescioară, făcu semnul crucii de-asupra ulcelii, arătând cu stânga spre vatră, Smarandei. Pricepând de ce e vorba, bătrâna luă câțiva tăciuni pe-o haschie de lemn și-i așeză pe masă. Doftoroaia-i luă numai decât și-i aruncă în apă, privind apoi încremenită spre fundul ulcelei :

— Smarandă făi, fata-i deochiată.

— Deochiată?

— Păi cum? Uite cum se duc tăciunii la fund!

— Păi cum! făcu Smaranda privind bardaca.

Rezemându-se în cuțit și ridicându-se peste masă, baba Ruxanda pufăi în ulcică:

— Pufff!

Pe urmă începu să mormăie, când în șoaptă, când mai tare:

— Fugi deochi, dintre ochi, că eu te-oi sufla și tu vei crăpa! De-i fi de la bărbat, fie blestemat. De va fi pe jos, stea neputincios!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De va fi călare, calul i-ar crăpare! Pufff!... Fugi deochi!...

Și mestecând de trei ori cu cuțitul în apa cu tăciuni, bătrâna mormăi mai departe:

— De-oi fi dela femei, cu ochii mierei, crapă-le țâțele, cură-le laptele... Pufff!...

De trei ori și-a moscolit între gingiile fără dinți blestemul ei, mestecând de fiecare dată cu cuțitul și suflând cu putere în apă. Când și-a terminat bâiguiala, a căscat prelung și, ridicându-se în picioare, a întins bardaca Smarandei:

— Na, dă-i să bea.

— Cui, întrebă Smaranda?

— Ei, cui? Domnichii.

— A, da.

Vorbind astfel, cele două bătrâne se îndreptară spre pat, urmărite de ochii buimaci ai lui Bulichi. Ridicară cerga pline de grije și, așa într'o doară, Smaranda încercă să deschidă gura Domnichii ca să-i verse pe gât apa descântată. O mișcare greșită însă, și Ruxanda lovi bardaca cu cotul, răsturnând apa rece peste obrazul și peste pieptul bolnavei.

Domnica oftă adânc, se svârcoli și parcă ar fi vrut să se scoale.

Bătrânele au încremenit, Smaranda cu ulcica 'n mână și Ruxanda lângă ea.

Mai venindu-și puțin în fire, Smaranda zise:

— Sărmănica, o sfredelește!

Dar tocmai atunci răsună și glasul lui Pavel:

— Bulichi!... Măi Bulichi!

— Hâ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ia vezi tu, măi, cine umblă pe afară!

Bulichi zgâi ochii:

— Eu?... Nu mă duc... E umbra!...

— Nu-i umbră, măi, e pas de om.

— E umbră!... făcu Bulichi cu glasul strangulat.

Cineva bătu în uşe.

— Măi, care eşti acolo? întrebă Pavel.

— E umbră! ţipă Bulichi şi se grămădi în colţul lui de sub icoană.

Bătăile se repetară.

— Şi ca intră odată!

Uşa se deschise încet şi un drumeţ, după ce pătrunse temător, se opri în tindă, mormăind:

— Bună dimineaţa.

Inaintând cu paşi rari, drumeţul eşi din umbră şi trecu pragul în odaie.

Bătrânele şi Bulichi făcură ochii mari. Scoţând pălăria din cap, drumeţul rămase cu ea în mână, lângă uşe, neştiind ce să mai spună.

— Mulţumim dumitale, Arghire! Dar ce cauţi la ceasul ăsta? întrebă mirată Smaranda.

— Am auzit de Domnica, zise drumeţul cu ochii în pălăria neastâmpărată în mâinile lui.

Ruxandra parcă mai veni acasă:

— A, ai auzit?

— Şi voiam să ştiu cum îi mai e?

— Tot n'ai mai uitat-o, măi Arghire? vorbi răspicat, din tindă, Pavel.

Drumeţul oftă adânc, cu capul plecat:

— Dac'am uitat-o?

Bulichi se crezu dator să repete:

— He, dac'ai... Gâââz!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ea pe mine m'a uitat... Războiul a făcut-o cucoană... Eu... Dar am avut vreun ceas de odihnă, Moş Pavele?

— Eşti om în toată firea, măi Arghire!

— Dacă nu mai sunt!...

Dar Bulichi de colo:

— Vezi bine că nu mai eşti, dacă te faci noaptea umbră! Nu erai tu prin strujeni, la vacă?

— Dacă aş fi măcar ca tine, grăi drumeţul privind compătimitor la guşat!

— Ehehei!... Gâââz!... Ai vrea tu...

Scuturându-se ca de gânduri grele, Arghir întări:

— Aş vrea... Vorba e cum îi e Domnichii, mamă Smarandă?

— Cum să-i fie?

— Aşa-i c'au gonit-o?

— Am luat-o noi.

— V'au dat-o de bună voe?

— N'a stat nimeni împotrivă.

— Şi acum ce faceţi cu ea?

Smaranda răspunse îndoelnic:

— Ce-o vrea Dumnezeu...

— Dumnezeu?... Ascultă-mă, mamă Smarandă, — zise cu hotărîre Arghir, ridicând capul, — să mi-o daţi mie, fiindcă-i a mea. S'a legat cu jurământ să-mi fie nevastă. L-a călcat!! Bine, am uitat de asta, dar de lăsat n'o mai las! Mi-i destul de când umblu năuc... Ciocoiul n'o mai vrea, s'a săturat de ea. Căţelele alea bătrâne ar sfâşia-o! Le ştiu eu! N'o mai las! Unde-i?! Să mi-o daţi!

Bulichi n'avea însă astâmpăr:

— Oleleu!... Tu nu ştii ce-i... Gâââz!... frigarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Arghir însă nu avea timp să-l asculte. Se uită încruntat la el și, întorcându-se spre Smaranda, o întrebă:

— Unde-i?

Încurcată, privind rând pe rând, când la Arghir, când la pat, Smaranda nu știa ce să răspundă.

— Păi... de!... und'să fie? Uite-o colea... Da-i mai moartă!...

— Cum e?

— Vezi-o și tu! interveni baba Ruxandra, dându-se laoparte.

Tocmai atunci, după un scurt zbucium, Domnica sări brusc din somn, se ridică pe jumătate, se frecă la frunte, deschise ochii mari, țintì un punct în van și, ducând mâna la inimă, izbucni într'un țipăt:

— Mamă!... Mamă!... Mă omoară!

Speriate, bătrânele năvăliră spre patul bolnavei.

— Fata maichii, fată! se tângui Smaranda.

Sub spaima unui vis urât, Domnica își feri capul:

— Nu da!... Nu dați!... Nu mai da că plec! Plec!...

— E frigare! N'am spus eu? mormăi Bulichi.

Ruxandra se repezi la vatră, luă bardaca cu apă descântată și, înfigându-se lângă bolnavă, îi puse lutul rece pe buze.

— Bea, zise ea cu hotărîre, apucând-o zdravăn de cap și vărsându-i apa rece în gură.

Încă năucă, Domnica sorbi apa cu lăcomie.

Readusă în simțire, își roti privirea speriată de jur împrejur. Se uită la pat, la cergă, la ea. Se pipăi, dar mistuită de o suferință

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr190

nevăzută începu să geamă cu durere, apăsându-și mâna pe partea stângă a pieptului:

— Mă arde! Mă arde!...

— Ce te arde, fata mamii? Ce te arde?

— Mă arde!... Mă arde rochia asta!... Mă frige!... Dă-mi alta! țipă Domnica smulgând îmbrăcămintea de pe ea.

— Să-ți dea mama, să-ți dea, o asigură Smaranda, stând înlemnită și neputincioasă lângă ea.

— Nu mai pot!... Mă arde!... Dă-mi ceva!... Dă-mi orice!... Desbracă-mă!...

— Tetete!... Pă-i nu-i rușine? horcăi Bulichi.

Desprinzându-se cu greutate de lângă ușe, Arghir păși spre pat.

— Domnico, sunt eu, Arghir!

— Da-ți-mi ceva, mă arde! se ruga bolnava.

— Domnico, grăi mai hotărît Arghir, sunt eu.

Și dând pe cele două bătrâne la o parte, Arghir se lipi de pat, apropiindu-și fața de mâna Domnichii.

Cu privirea zănatică, Domnica întinse mâna și-l mângâie:

— Mamă, mamă!...

Atingerea cu părul aspru al drumețului o făcu însă să scoată un țipăt surd de spaimă. Deschise ochii mari și, trezită deodată, privi pe drumeț:

— Tu, Arghir?

— Da, Domnico, eu, Arghir al tău...

Domnica părea că nu știe încă pe ce lume se află:

— Arghir al meu?

Și își trase repede mâna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniasiviamaro/mdrr1901-1932

— Domnico, se rugă Arghir, luându-i mâna într'ale lui și așezându-se pe marginea patului. Am uitat rătăcirea. Tot eu mă întorc la tine, Domnico!...

Stăpână complect pe simțurile ei, Domnica își smuci mâna dintr'ale lui Arghir și, privindu-l mirată, îi spuse cu vocea domoală:

— Ce vrei? Ce cauți?

— A fost să fii a mea, am venit să te iau.

— Să mă iei?

— Da, nu te mai las...

— Nu mă mai lași?

Incurajat de glasul care nu spunea nimic al Domnichii, Arghir prinse graiu:

— Nu te mai las, chiar de-ar fi să mă războesc cu tot neamul inginerese!

Ultimele cuvinte ale lui Arghir fură acoperite de zgomotele unei mișcări grăbite, pornită din tindă. Aproape în acelaș timp apăru în pervazul ușii, gârbovit de ani, Pavel. Capul lui căta spre pământ iar trupul i se rezema greoi de uscior. Toți și-au îndreptat privirile spre ușe. Domnica a sărit din pat.

— Cum mă? tună glasul bătrânului.

— O iau cu mine, stărui Arghir.

— O ia cu el, se amestecă în vorbă Bulichi, dar sări în sus ca ars, sub căutătura oarbă a feței lui Pavel.

— N'ai s'o iei! Nu se ia așa o femee.

Arghir voi să mai spună ceva:

— Ba...

— Nu!

Și desmorțindu-și mădularele, bătrânul se înalță de-odată amenințător în ușe.

— Femeea nu mai e a ei, nu mai e a ta, nu mai e a mea, e a bărbatului ei; orice ar fi el...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și hoț de codru, nu inginer!... E a lui. I-a dat-o legea...

— Legea? murmură Arghir. Legea lor...

— Legea, mă, legea noastră, a mea, a ta! Legea care nu poate lăsa copilul lor fără mamă, fără tată!

Legea îl sufoca pe Arghir.

— Legea...

— Legea, măi!... Legea!... Hai du-te!... Las-o...

Și împingând larg ușa, cu bățul în care se rezema, fixă fața oarbă spre locul unde bănuia că se află Arghir.

Zăpăcit, Arghir dădu să plece. Se uita la Pavel, dar se întoarse spre Domnica:

— Tu nu spui nimic?

Domnica rămăsese îngândurată.

Glasul lui Pavel însă era neîndurat:

— Arghire!...

— Păi... plec atunci.

Desprinzându-se obidit din loc, Arghir porni spre ieșire, dar când ajunse în ușe, ridică pumnii amenințând și, înfigându-se în Pavel, îi țipă în față:

— Or să mi-o dea ei, Moș Pavele, or să mi-o dea de frică!...

Spunând acestea, Arghir dispăru pe ușe.

Intr'un moment de uitare, Domnica se repezi după el, strigând:

— Arghire!... Arghire!...

In ușe însă întâlni trupul bătrânului, care îi astupase ieșirea. Domnica rămase încremenită.

— Domnico, vorbi bătrânul către nepoata sa. Te du la bărbatul tău, te du la copil. Ți-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trecut acum, haide, pleacă! Acolo e cuibul tău. Du-te!

Domnica tăcu și lăsă să-i cadă greu pe umeri povara capului. Cu mâinile așezate 'n poală, ne mai așteptând altă vorbă, s'a smuls din loc și cu pași rari a pornit spre ușe, urmărită de fața neluminată de vedere a orbului.

Când auzi clanța căzând grea, Pavel își făcu cruce cucernic:

— Dumnezeu să te aibă în pază!

. . . . . .

Revărsate pe undeva, pe coama muntelui, zorile pătrundeau în tindă prin crăpăturile ușii și se resfirau în odaie pătând cu roșu ochiul de fereastră.

Găsindu-se de prisos, baba Ruxanda își puse papucii în picioare și, îndreptându-se spre ușe, rosti scurt:

— Mai rămâneți sănătoși.

Smaranda oftă și, uitându-se după ea, îi răspunse:

— Umblă sănătoasă. Așa a vrut Dumnezeu!

V.

Mai zdrobită sufletește era însă biata domnișoara Cornea. După ce a trecut vijelia, după ce în sfârșit Bulichi și baba Smaranda luase la ei pe Domnica, am încercat s'o îmbunez, să-i vorbesc, mai ales că mă simțeam vinovat pentru gestul meu necioplit. Ascultasem ca un spion toată discuția dintre cele două fete. Trebuia să mă lămuresc.

N'a fost chip. Felicia m'a luat de la ușe:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.php

— Lasă-mă! Lasă-mă!... Nu pot să mai aud nimic, nu vreau să mai știu nimic! Tot ce pot să-ți spun, e că mi-e rușine de toată lumea. Mi-e rușine de mine. Mi-e rușine de biata Domnica, în casa căreia găsisem un adăpost, o familie... Ce va zice Aristide, când va afla cele petrecute!?...

Zguduită de plânset, își frământa mâinile și nu-și găsia astâmpăr.

— Dar domnișoară..., încercai eu.

— Lasă-mă! Lasă-mă, te rog!... Nu mai pot. Nu știu ce sunt în stare să fac... Ce-am făcut eu e o crimă!... O perversitate fără seamăn... Cine va spune altfel?... Am smuls copilul de la sânul unei mame și am voit să-i smulg și bărbatul, omul!...

— Exagerați, domnișoară.

— Nu, nu, nu!... Lasă-mă, te rog!... Mă ucide gândul că s'ar putea crede despre mine că am putut să-mi dispui cu vre-o femee, oricare ar fi ea, posesia unui bărbat. Ce înfricoșetoare prăbușire morală!... Lasă-mă, te rog!...

Mă uitam cu atât mai înfricoșat, cu cât îmi dădeam seama de justificata revoltă a pudoarei acestei fecioare, trăită până atunci departe de orice tentație animalică. Brutalitatea Aglaei reducese strălucirea sacrificiului ei la bezna unei săli de așteptare, îi tăiase viața în două, punând între ea, cea de eri și ea, cea de azi, trivialitatea cea mai rânced㠍. Și vorbind ca pentru mine, exclamai:

— A, Aglae! Ce monstru!... Ce răutate!...

— Lasă-mă, lasă-mă, te rog!... Nu condamna pe nimeni! Numai eu sunt vinovată. Eu am ucis liniștea Domnichii, cum a ucis Aglae în mine tot ce credeam că e mai frumos: tai-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1950

na, uitarea de mine. Ce răsplată puteam s'aştept? Puteam oare spera măcar, că într'o zi... voi putea... Ce?... Să îmbrăţişez pe Aristide?... Să-i spun că-l iubesc?... Să-mi plimb mâna prin părul lui şi să-mi apropii buzele de buzele lui?... Să mă las cuprinsă în braţe şi să-i simt strânsoarea bărbătească?... Doamne!... Ce ruşine! Ce oroare!...

Sunt convinsă că simţirile ei amorţite se răzvrătiau sub imboldul imaginei, dar sufletul, plutindu-i pe de-asupra instinctelor, îi biciuia trupul ne 'ntinat până atunci de patimi.

— Lasă-mă!... Lasă-mă, te rog!... Lasă-mă singură!...

In cele din urmă a trebuit să-i respect durerea. Am părăsit odaia, dar am rămas pe-afară, ca un strigoi, gata să sar la cel mai mic zgomot. Mă temeam, că biata fată va sfârşi prin a se lăsa înfrântă de desperare.

Am petrecut pândind o mare parte din noapte. Noapte de August în poală de codru, la munte. Un amurg fără sfârşit, plin de veşnicia lui, izbucnind mereu vesel în triluri de privighetoare. Codrul, stelele şi iarba n'au dureri.

Mă afundam în umbrarul fagilor, dar reveniam repede înapoi, ca să privesc spre fereastra odăii Feliciei. Cum nu dormia, umbra i se mişca de colo-colo pe perdele şi, deşi ştiam bine că fierbe sub apăsarea suferinţii, mă linişteam ştiind-o încă în viaţă. Dar nu îndrăzniam s'o las singură.

Mă rezemam de câte un trunchiu de copac şi cugetam. Mă gândeam la tot felul de nebunii şi la o reformă a sufletelor. Ah, dacă aş

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fi fost eu Dumnezeu, în noaptea aceia, aș fi topit sufletele din nou și aș fi turnat altele, în tipăruri noui, dacă bine înțeles m'aș fi convins că omul are neapărată nevoe de suflet. Dar de ce suflet? Când creiază atâtea complicații, la ce poate fi bun sufletul? Pentru bucurii și pentru dureri? Dar fără suflet, n'ar mai exista nici dureri, nici bucurii. In locul sufletului aș pune voință, numai voință. Sufletele noastre sunt încărcate cu prea multe prejudecăți creditare, cari le fac mai grele decât voința. Dintr'un noian de instincte am creat sufletul, i-am dat formă, l-am învestit cu o ființă în afară de noi înșine și-i suferim jugul împotriva voinței, împotriva energiei acesteia, numită ființă, viață...

Un zgomot de pași grăbiți, prin pietriș, îmi atrase atenția. Mă uitai într'acolo: era Felicia. Pornise grăbită pe cărarea povârnită pe munte. Nu aveam de ales. Mă luai repede după ea, urmărind-o încet, pas cu pas. Umbra codrului o înghițise, dar îi auziam pașii înăbușiți în prundiș și mă țineam la distanță. Uneori pașii ei sunau grăbiți și atunci trebuia să alerg în vârful picioarelor, ca să-mi tăinuesc prezența. Uneori aproape o ajungeam din urmă, deși alerga ca o lunatică; rămâneam însă în umbră, ca să nu fiu de prisos într'un moment în care n'ar fi trebuit.

Gonind așa, Felicia a ajuns până sus, pe poiana strâmtă de sub colțul pleșuv al stâncii. S'a oprit o clipă, a respirat lung și, înainte de a avea eu timp s'o opresc, și-a făcut vânt și s'a repezit spre parmaclâcul prăpastiei.

M'am înfiorat și-am scos un țipăt, închizând ochii cu groază. In clipa următoare, când i-am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr1901-1932

deschis, nu-mi venea a crede. Un bărbat, care nu putea fi altul decât Metodiu, se repezise în calea Feliciei și-o prinsese în brațe, încleștându-se disperat de ea.

— Felicio!... Felicio!... Ce faci?

Glasul lui Metodiu se văicărea speriat.

— Ce vrei să faci?... Ce-i asta?... Ce-i cu tine?...

M'am apropiat de ei. Cu mâinile încleștate în balustradă, Felicia se ruga plângătoare, tremurând toată:

— Lasă-mă!... Lasă-mă!... Lasă-mă, te rog!...

Metodiu însă o strângea în brațe cu desnădejde:

— Ce vrei?... Ce vrei să faci?... Felicio, ce vrei să faci!?...

Nu mai știam ce hotărîre să iau. Mă gândiam cu groază că orice nouă intervenție din partea mea ar putea fi considerată ca o exagerată indiscreție. Ce drept aveam eu să mă mai adaog la turburarea celor doi inși, despărțiți de prăpastie doar de lemnul de mesteacăn al balustradei? A surprinde pe un om asupra actului de cea mai netăgăduită intimitate: sinuciderea, și a te așeza de-a curmezișul voinței lui, mi se pare neîngăduit. Înseamnă să mai adaog la poverile sufletului aceluia, una nouă: ridiculul, batjocura de a-l fi surprins inuman de logic cu el însuși. A-l opri înseamnă să-i oferi o neizbândă, o înfrângere chiar.

Metodiu, după ce săvârșise prihana, mai avea și nesăbuința să insiste, să ceară explicații:

— Felicio, pentru Dumnezeu, ce s'a întâm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plat? Ce vrei să faci? Vorbește, spune! Ce te îndeamnă la disperare?

Felicia se tânguia mereu, atârnată de balustradă:

— Lasă-mă!... Lasă-mă!... Lasă-mă să isprăvesc!

Metodiu nu era lipsit cu totul de voință. Văzând că nu răușește să-i smulgă altă explicație, o ridică deodată în brațe, îi descleștă mâinile de pe balustradă și pornind cu ea spre castel, aproape nebun, a trecut la câțiva pași de mine urlând:

— Ce ți-au făcut câinii aceia?! Ce ți-au făcut?!...

VI.

Coana Caterini, cu toată zvăpăiala din ajun, n'a prea avut dureri de cap până s'adoarmă. De altă parte, Aglae, după ce a văzut casa curățată de fața Domnichii, s'a culcat tot atât de liniștită ca și cum nimic deosebit nu s'ar fi întâmplat. Din spre zorii zilei s'a sculat însă cu grija de a „desăvârși opera de purificare a atmosferei" cum spunea ea. „Țăranca a plecat și trebue să nu se mai întoarcă".

Stăpânită de acest gând, ea, care de obiceiu nu cobora din pat decât către ora prânzului și după ce își împăienjenise ochii cu felurite lecturi, s'a sculat foarte vioaie și aproape odată cu soarele. După o sumară îngrijire a obrazului, a trecut în odaia de lucru a lui Aristide, unde Marin terminase de rânduit mobila în vederea consfătuirii comitetului de conducere al cooperativei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

L'a găsit pe Metodiu înfundat într'un fotoliu, cu capul între mâini.

— Tu, aici, la ora asta? Bună dimineaţa!

— Bună!..., răspunse Metodiu cu o sforţare lăuntrică, ridicând privirea obosită spre ea.

— Dar ce ai?

— Nimic... Sau... Ascultă, Aglae!... zise el după un nou zbucium, oprindu-se însă fără a-şi termina întrebarea.

— Spune, făcu mirată Aglae apropiindu-se de el.

— Nu, mai bine lasă... Ba stai...

— Vorbeşte, omule. Ce ai? Parc'ai veni de la o înmormântare. Ce ţi s'a întâmplat?

— Sunt înfrânt.

— Bine, foarte natural. Ai fost înfrânt întotdeauna, numai ţie ţi se părea că triumfezi. Dar ce te-a făcut să te convingi abia acum?

— Ascultă, Aglae. Ţie îţi place să iei lucrurile numai în glumă. Spune-mi mai bine ce-a fost aseară aici? Mi se pare casa pustie. Pe Aristide nu-l văd şi nici Marin nu ştie de urma lui. Iar a luat-o razna. Domnica a plecat. Felicia... Dar nici ea nu vrea să vorbească. Ce taină ascundeţi?

— Ce copilărie!... Nici o taină. Aristide s'a săturat de mofturile ţărancii şi a trimis-o la vatra babii Smaranda. Ce taină se poate face dintr'o faptă pe care, dacă frate-meu era om mai cu cap, o făcea de mult sau nici nu avea măcar nevoe s'o facă.

Aiurit, Metodiu privi cu ochii mari la Aglae cum vorbeşte cu seninătate, fără să-şi dea seama de gravitatea celor povestite.

— Şi zici că nu s'a întâmplat nimic?... Pentru tine sunt nimicuri toate acestea? Să des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

parţi două fiinţe cari se iubesc, să lipseşti un copil de iubirea de părinte, mamă sau tată, să arunci pustiul în două suflete pentru a-ţi satisface capriciul tău de a nu mai vedea pe „ţărancă" lângă Aristide? Dar nu se poate crimă mai mare! Ucizi un om, i-ai nimicit materia: sufletul lui însă, va rămâne acelaş printre cei vii. De-a fost torţă, va lumina; de-a fost orb, va continua să stea în întuneric. Dar să ucizi un suflet sau numai să-l răneşti, nu poate fi mai mare barbarie. Tu şi cu mama nu înţelegeţi acest lucru. N'aţi preţuit în Aristide ce-a fost mai de preţ în el: sufletul. Nu orice hoit umblător poartă un suflet. N'aţi văzut nici cât suflet are „ţăranca" aceasta, pe care o urîţi pătimaş. Cine, în locul ei, s'ar fi contopit, s'ar fi adaptat, s'ar fi robit atât de curând unei stări pentru care numai vocaţie n'a avut prin educaţie, prin naştere? Forţa aceasta misterioasă, mai presus de înţelegerea voastră, sufletul, pe care-l căutaţi în nopţile de veghe, în jurul mescioarelor de spiritism, a fost sălăşluită cu prisosinţă, de natură în trupul acesta de ţărancă. Şi voi n'aţi avut priceperea să vi-l apropiaţi, ci, din contră, aţi făcut totul pentru a-l goni, pentru a-l răni, pentru a-l ucide...

— Ajunge! Imi face impresia că pledezi pentru tine însuţi şi tocmai într'o zi când, de însufleţit ce eşti, îţi stă sufletul pe buze. Tot umblând cu capul prin nori, când eşti obligat să-ţi simţi picioarele pe pământ, îţi uiţi teoriile atârnate de toarta cerului. Ai uitat, se vede, teoria... bardacei cu lapte bătut.

— N'am uitat nimic. Voi, spirite strâmte, vă opriţi la formule şi mai neîncăpătoare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru a găsi temeiuri faptelor voastre. Treceți prin viață ca meteori stinși, vă înfigeți în pământ și pământul vă înghite, fără să fi dat clipei voastre de existență nici cea mai mică strălucire. Scânteia vă e superioară! Sunteți revoltătoare!

— Mai mult revoltate, dragă frate, întrerupse Aglae cu același calm. Revoltate de năvala aceasta de... suflete rurale, — ca să spun ca tine — spre sufletele din lumea urbană, dacă-mi admiți expresiile. Acapararea aceasta sufletească a urbanității de către țărănism, această parvenire morală, această îmbogățire matrimonială... de război, reprezentată tipic de scumpa dumitale cumnățică, în fotă și în papuci. Eu nu văd? Mama? Voi nu vedeți, tu, Aristide, Felicia, voi cari ați fi putut fi torțe sufletești de-acolo de departe, din mediul vostru, nu coborînd ca bolizii în sânul pământului, identificându-vă... sufletește cu opincarii, mai mult înjosindu-vă pe voi decât ridicându-i pe ei. Și pentru a face ce? Unificare sufletească? Teorii, domnule Metodiu, bune pentru țăranii cu smoking peste iței, cari v'au luat locul la conducere, în vreme ce voi scormoniți măruntaiele muntelui și sperla sufletească a gușaților. Noi suntem globulele albe ale societății culte, cari luptăm împotriva microbului năvalnic al ruralității. Și-ți spun aceasta fiindcă te-ai îndoit până acum că îndărătnicia noastră ar avea și o latură socială. Oameni ca Aristide și ca tine, în loc să faceți fericite fete, ca Felicia, cari își îngroapă tinerețea prin pensioane și prin școli ca dăscălițe sau ca simple candidate la partide frumoase de căsătorie, la... Feți Frumoși, vă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901.1a3x

târîți existența la picioarele unor principii răsădite în mintea voastră de morbiditatea cugetării vreunui descreerat, lipsit de contactul cu realitatea. Felicia n'ar ști să iubească? N'ar ști să fie mamă?

„Dar ce suflet mai de rasă ca al ei, care-și tăinuește cu atâta discreție înclinațiile inimii, care-și sacrifică totul, își biciuește trupul pentru a-l îngenunchia tăriei acesteia de caracter, pe care tu o subordonezi instinctelor. In timp ce Domnica dumitale a cucerit întâi instinctele lui Aristide, pentru a se lăsa apoi cucerită sufletește, Felicia, și ca ea toate, își oferă sufletul întâi și apoi trupul... Cunoscătorilor de suflete, ce-ați citit în paginile sufletului acestei sfinte?... Ce-a văzut Aristide?

Holbând ochii năucit, desorientat, Metodiu ascultase cu atenția încordată toată această tiradă a surorii lui. Vorbele ei cădeau ca pietrele peste mintea lui cu gânduri risipite. Junghiuri îi sfredeleau creerul. O durere lăuntrică îl sfâșia. Aglae îi desvăluise o taină, pe care nu o bănuise: taina sufletului Feliciei. Uluit și cu privirea fixă, abia acum își punea întrebarea: „Ce căuta Felicia în mijlocul lor?„ Trăise atât de aproape de ea, respirase aproape un an acelaș aer, îi mângâiase în minte părul de aur și sperase că într'o zi va avea însfârșit curajul să-i propună tovărășia de viață. O crezuse atât de străină de patimi omenești! Blândă și veșnic preocupată, se apropiase în acest timp unul de altul, dar nu-l lăsase niciodată să întrezărească din gesturile ei că altceva, decât nevoia și atașamentul, ar ține-o în casa aceea, atât de pustie astăzi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să fie oare adevărat ce spui tu? întrebă el de odată pe Aglae.

— Ce să fie adevărat?

— Că Felicia..., continuă Metodiu cu un nod în gât.

— Ce curioasă întrebare! Dar trebuia să fie cineva orb ca voi, ca să nu vadă clar, din toată atitudinea ei, din toată această pornire, că Felicia, subjugând trupul sufletului, s'a mulțumit cu mângâierea ce i-a dat-o sacrificiul. Platon al dumitale s'ar simți mândru de această pildă.

— Să fie oare adevărat ce spui tu?

— Ești straniu! Și dacă mi-aș lua în serios rolul de scormonitoare de suflete, știi că ar trebui să mi se pară cel puțin curioasă această stăruitoare întrebare? Fiindcă, orice s'ar zice, nu vreau să-ți aduc insulta că ești inconștient. De atâta timp de când o cunoști nu ai fost în stare, nu ți-a dat prin minte să te întrebi: ce determină pe fata aceasta cultă, educată, cu resurse de viață independentă, să-și îngroape frăgezimea tinereții și frumusețea în văgăunile munților?

— Să fie oare adevărat?

— Mă exasperezi! E adevărat, da! Felicia iubește pe Aristide, tăie scurt și apăsat Aglae. Da, e adevărat!

— Ce oroare, ce păcat, ce crimă săvârșeam!

— Tu?!... Aaa!... Dar asta ce mai e? Incep să-mi pierd eu însămi capul, în haosul acesta. Ce păcat? Ce crimă?

— Ce crimă morală am comis, șopti Metodiu zdrobit, căzând cu capul în mâini.

— Dumnezeule Doamne! S'ar zice că... Metodiu!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In acel moment, deschizând sgomotos ușa, dar oprindu-se rușinat, Marin pătrunse în odaie.

— Sărut mâna!... E că... au venitără... oamenii cu comperativa... și domnu învățător.

— Așa e, trebuiau să vină, zise Aglae, surprinsă.

Ridicându-se greoi din jilț, Metodiu își duse mâna la frunte, își scutură capul și pornind spre ușe:

— Hai, Aglae, zise el. Intorcându-se apoi spre Marin: Să intre oamenii...

VII.

Unul câte unul, sătenii, în haine de sărbătoare, au pătruns în odaie. Neîndemânatici și ferindu-se de mobile s'au risipit, rămânând în picioare, cu pălăriile în mâini. Cel din urmă a intrat Ștefan Nichita, învățătorul satului, un flăcăiaș mândru și sprinten în vesta lui neagră, încheiată până la gât și lăsând să i se vadă mânecile și poalele cămășii înforită cu cusături multicolore. Uniformitatea îmbrăcămintei specifică regiunii, dă un aspect decorativ încăperii. S'ar zice că pantalonii lor albi au fost făcuți din aceiași dimie, după cum din acelaș trunchiu au fost cu toții tăiați așa: înalți, voinici, cu strălucirea sănătății pe obrajii arși de soare.

Era acolo toată protipendada satului. Mitrea Ciobanu, mai isteț și mai vârstnic, se minunează privind obiectele de pe etajere, trăgând cu liniște din mustața lui stufoasă, co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lilie. Agapie Creţu se ţine la un pas în urmă.

— Da asta ce-o mai fi, tată?

— Ce să fie? Vezi-o şi tu... că, de câte mai sunt pe aici, cine le-a mai auzit?

De jur împrejur, grămădiţi unul lângă altul, cu modestie, se înghesuie rând pe rând şi Moise Târlea şi Vlad Baicu, cel cu căşerii multe pe Negoiul şi moş Toader Gruia şi Jarcău. Ungureanu şi Radu Boeru s'au oprit mai lângă uşe, căscând ochii largi spre etajere, spre bibliotecă, neîndrăznind să se apropie de ele.

— Adevărat cuib de vultur, zise Ştefan Nichita, complectând gândul admirativ al tovarăşilor săi.

— Păi cum, grăiră în cor sătenii.

— Dar vulturul unde-i? Unde-i domnul inginer, Marine?

— Este, trebue să fie, răspunse acesta cam încurcat.

— Vezi bine, trebue să fie, adăogară câţiva săteni.

— E zece jumătate, interveni din nou învăţătorul, nedumerit.

— Zece juma', zise şi Vlad Baicu, scoţând din buzunarul vestei un ceasornic greu de aur, atârnat de un lanţ bogat şi gros.

— Păi, de ce să nu fie?, adăogă Jarcău, privind cu admiraţie ceasornicul lui Baicu.

— Dar nici părintele Vârjoghie n'a venit, continuă Ştefan Nichita, cercetând cu ochii asistenţa.

— Părintele e la slujbă; îl lăsai la biserică, grăi cu vocea obosită moş Toader Gruia. Auzi-i glasul...

Prin balconul deschis peste întinsul plaiu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rilor se zărea jos, în sat, turla bisericii de unde porneau, în dangăt mai viu sau mai potolit, sunetele clopotelor. Smeriţi, ţăranii şi-au făcut semnul crucii, îndreptându-se cu feţele spre biserică. Ştefan Nichita închipui şi el gânditor o cruce grăbită, rezemându-se apoi de biurou.

— Apoi, de acum o să vie şi părintele, zise convins Agapie Creţu.

— Vine. vine grăi Mitrea Ciobanu, apropiindu-se de scaun, pe care se aşează, după ce se uită cu atenţie la el.

Ca şi cum ar fi făcut o mare descoperire, sătenii să apropiară fiecare de câte un scaun, traseră instinctiv cu degete pe deasupra, pentru a-l curăţa, şi după ce se uitară din nou la el, întorcând capul, se aşezară rând pe rând, privindu-se pe furiş unul pe altul. Marin singur sta în picioare, la uşe.

— Şi zici c'a plecat de mult? întrebă încă odată învăţătorul.

— De aseară, răspunse Marin.

— De aseară, întări convins Mitrea Ciobanu.

— Cum, de aseară? se miră Nichita.

— Păi, aşa!... zise nedumerit cel întrebat.

— De aseară, spui? făcu încă odată dascălul.

— Se vede treaba, îndrăzni Jarcău.

— Şi nu ştie nimeni unde a plecat?

— De un' să ştie? Parcă spune cuiva când pleacă, unde pleacă? A plecat! Imi spusese de dimineaţă să am grije să pregătesc pe astăzi, că veniţi... după cum vedeţi...

— Atunci, zise Ştefan Nichita, mai potolit, nu s'a întâmplat nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Marin răspunse într'o doară:

— Ba, dă...

— Aşa-i, ce ştie omul? Ce să se fi 'ntâmplat, făcu Mitrea Ciobanu.

— Ce să se fi întâmplat? îl iscodi şi învăţătorul intrigat.

— De!... mormăi feciorul, uitându-se la Ciobanu. Se mai întâmplă...

— Ce, Marine? Ce s'a întâmplat, oameni buni? întrebă neliniştit Ştefan Nichita.

— Ia, ce să se întâmple... Muerile! zise răspicat moş Toader Gruia.

— Ei?!...

— Cucoana lu' domn inginer, Domnica noastră, de! s'a certat cu cucoana mare şi cu domnişoarele, lămuri Ciobanu.

— Ştii bine? întrebă, din ce în ce mai neliniştit învăţătorul.

— Păi, dă, aşa spune lumea, făcu Ciobanu.

— Şi cucoana unde-i acum ?

— La mă-sa acasă, la baba Smaranda. A luat-o la ea.

— Când am trecut pe la biserică, era acolo, făcu Boeru, bucuros că ştie şi poate spune şi el ceva.

— La mă-sa ? făcu învăţătorul cu interes.

— Nu, la biserică.

— Şi de ce să se fi certat? întrebă din nou Nichita.

— Păi nu ştii ? rosti sentenţios Mitrea Ciobanu, că un regiment de călăraşi stă la un loc, dar două femei nici când...

— Păi cum! Aşa zău! grăiră în acelaş timp sătenii, zâmbind cu înţelesuri, pe sub mustăţi.

Cineva bătu în uşe. Marin, feciorul, se în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

toarse în loc și deschise, dându-se la o parte, pentru a face loc trupului greu și înfoiat al părintelui Vârjoghie, care intră legănându-se și sprijinindu-se sgomotos în toiagul lung.

— Iată-mă-s fiilor, pace vouă! rosti popa suflând greu.

— Cu închinăciune, sărutăm dreapta taică părinte, răspunseră țăranii rând pe rând, ridicându-se în picioare respectuoși și făcând câte-o plecăciune în fața popii.

— Bună dimineața, părinte, zise simplu învățătorul.

— Cale grea și venii repede. Urcai scările și-s obosit, răuși părintele să gâjie pe nări, scoțând o basma mare colorată și ștergându-se de nădușeală. Da inginerul unde-i? Știe de cele întâmplate?

Spunând acestea, preotul privi cu neliniște spre sat, de unde se înălța tot mai răsunător dangătul clopotelor?

— Păi nu era și el de față? întrebă învățătorul.

Părintele Vârjoghie răspunse întrebător:

— Unde, la biserică?

Țăranii s'au apropiat curioși de preot și înconjurându-l, îl întrebară neliniștiți.

— Unde, la biserică?

— Și la biserică? adaose pe acelaș ton învățătorul.

— Păi, acolo s'a întâmplat.

Mitrea Ciobanu iscodi:

— Cu iertăciune, părinte Vârjoghie, da' ce-a fost?

— Păi, a venit Arghir, zise popa.

Sătenii se minunară pe rând:

— Arghir?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeultransilvaniei.ro/mdrr1901-1932

— Și ce vrea?

— El zice că de vrut, nu vrea nimic, dar vor țăranii. De-o săptămână umblă printre ei. A adunat acum pe toți lucrătorii din carieră și le-a spus că a venit poruncă de la stăpânire să fie ai lor muntele... Că altora le-a dat pământ, fiindc'au luptat. Și că de n'o vrea inginerul să le dea muntele, ei să-l ia cu forța.

— A spus Arghir asta? întrebă Mitrea Ciobanu.

— Dacă spune părintele, tăie scurt moș Toader Gruia.

— Și acum? zise învățătorul.

— Vin încoa, cu târnăcoapele și cu hârlețele, că, zice, să le dea în scris, că le dă lor muntele.

— Și sfinția-ta nu i-ai dumirit ?

— Dar cine putea să stea de vorbă cu ei? Am vrut să-i luminez. Că era și Domnica acolo, dar a fugit încoa, să dea de veste. Că legea nu spune nimic de munți, de piatră. Și m'au luat la huiduieli, că-s tovarăș cu ciocoiul să-i jupoi pe ei, la cooperativă, la bancă, la bibliotecă...

— Și acum unde sunt?

— I-am lăsat acolo; nici slujba n'am sfârșit-o și am dat fuga aici. Arghir e mai dârz ca toți. Trag clopotele să s'adune satul, zise părintele arătând spre balconul pe care pătrundea dangătul nepotolit al clopotelor bisericii.

— Asta-i otravă de-aia nouă, dela târg, murmură Mitrea Ciobanu. Măi, oameni buni, cu zic să cerem o mână de ajutor dela Sfinția sa și dela domnu' învățător și să mergem să potolim focul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/

— Și dela jandarm, adaose Ștefan Nichita.

— Jandarmul știe, a și telefonat la Curtea de Argeș să-i trimeată ajutoare. De venit vin ei, jandarmii, dar ce facem până atunci? Dacă dau foc nebunii? Că de un ceas au spus că vin și nu mai vin.

— In mijlocul lor, părinte, cu crucea 'n mână!

— Așa-i, îndemnă Ciobanu. Noi știm ce-a făcut, în ăst răstimp, domn inginer pentru noi, pentru ei toți.

— Păi a făcut, mormăi Jarcău, de ce să nu facă?

— Atunci, hai odată, că nu-i timp! spuse hotărît Ciobanu, pornind spre ușe. Hai, veniți?!

— Ba să mergem, îngână popa codindu-se. Dar ce te faci cu mânia poporului?

— Mânia poporului, părinte? se răsti învățătorul. Zi mâna care a slobozit pojarul! Hai, taică Vârjoghie, hai nu mai sta la gânduri! Cu crucea 'n mână, să potolim spiritele.

— Hai, domnule învățător, îndemnă iarăși Ciobanu.

— Păi să mergem, dacă-i așa, făcură țăranii, pășind, fără convingere, unul câte unul, după Mitrea, care eșise pe ușe urmat de dascăl.

— Așa e, să mergem, adăogă popa dregându-și sutana și eșind greoi cel din urmă, în timp ce Marin, care asistase mut la toată această scenă, își făcea cruce împietrit în locul lui:

— Luminează-i, Doamne!

Urnindu-se din loc și întorcându-se să iasă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafalnia.ro/mdrr1901-1932

Marin dădu cu ochii de Domnica, care înainta temătoare.

— Marine!

— Coniță!

— Unde-i domnul?

— Coniţa nu ştie?

— Unde e? întrebă din nou cu neliniște Domnica.

— Știu eu?...

— Doamne Dumnezeule, şi-or să pornească acum! se tângui Domnica frângându-şi mâinile.

— Să mă duc să-l caut.

— Dă fuga, Marine, caută-l pretutindeni ; jos la magazie, pe sus pe la bordei, fuga, caută-l şi-i spune!

— Mă duc, mă duc! zise Marin, repezindu-se spre eşire. Bietul domn inginer, adăogă el dispărând pe uşe, în timp ce Domnica, în fierbere, ieşi în balcon şi privi cu atenţie spre sat, aplecându-se peste parmaclâc.

Zăpăcită şi cu ochii bulbocaţi, pătrunse în acelaş timp pe cealaltă uşe Aglae.

— Marine! Marine! Ce se 'ntâmplă?

Domnica, surprinsă de această intrare, dădu să se ascundă în balcon, dar făcând sgomot e auzită de Aglae.

— Cine-i acolo? se resti aceasta.

— Eu! zise cu hotărîre demnă Domnica, apărându-i înainte.

— Ce e? ce s'a întâmplat? Ce sunt murmurele acelea? De ce trag clopotele aşa?

— S'au răsculat oamenii!

— S'au răsculat oamenii? Ţăranii?

— Da..., ţăranii! zise Domnica cu un zâmbet dispreţuitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1972

— Țăranii? Tu i-ai aţâţat, duşmanco!

— Eu?!... Să răscol pe oameni? Contra cui? Contra ta?

— Contra noastră! Contra lui Aristide, fiindcă-ţi dai seama că-l pierzi din mână, fiindcă te lasă! Te lasă, m'auzi? Tu i-ai răsculat! Țăranii tăi, brutele acelea fără judecată...

— Ţi-au făcut vreun rău?

— Mai ai curajul să întrebi? Mi-au otrăvit liniştea, câinii!

— Nu blestema, că nu-i cunoşti.

— Eu nu-i cunosc?! Te văd pe tine şi mi-i de-ajuns. Sunteţi toţi la fel. Vă strecuraţi în toate părţile, vă împingeţi de la spate unii pe alţii, ca oile, vă ridicaţi unii peste alţii, năvăliţi ca talazurile puhoiului ca şi cum nimic nu v'ar sta în cale... Stoluri de opinci!....

— Domnişoară Aglae, întrerupe răspicat Domnica.

— ..Dar valurile voastre se sparg, se schimbă 'n spumă uşuratică lovite de zidurile oraşelor. Sunteţi, cum s'a zis întotdeauna, mulţi şi proşti...

— Domnişoară Aglae!... Uiţi că blestemi pe mama şi pe tata, cari sunt din mulţimea aceastâ proastă, dar dreaptă.

— Smaranda! Trebue să fie în mijlocul ţăranilor, ca o fiară. Auzi-le răgetele!...

— Minţi!

— Orbul, trebue că geme acasă, în tindă, furios că nu poate vedea sânge.

— Minţi!... Minţi!... Ţipă Domnica vânătă de furie, repezindu-se la ea cu pumnii încleştaţi. Fugi din ochii mei, piei din casa mea!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.ziarulfamiliei.ro/mcrr19...

Ingrozită de amenințare, Aglae se repezi pe ușe strigând înspăimântată:

— Aristide! Mamă!...

Domnica a rămas sdrobită în mijlocul odăei. Murmurele din sat se ridicau tot mai amenințătoare, în timp ce clopotele spărgeau văzduhul cu dangătul lor.

— Doamne, Doamne, unde ești? Și tu m'ai părăsit în ceasul acesta greu? Nu se mai poate, nu!...

In zăpăceala frământărilor dădu să iasă, dar ușa se deschise și prin deschizătura ei apăru capul hidos al lui Bulichi.

— Cucoană!... Cucoană!...

— Ce-i? tresări ea, în timp ce Bulichi pășea încet pragul.

— Arghir zice că... dă... foc casei... Că nu-i mai trebue... lui în sat..... cuibul de ciocoi... care-și bate joc... de fetele oamenilor!... rosti el întretăindu-și glasul cu gâjiituri stridente scoase din guși.

— Ce spui? întrebă Domnica înspăimântată.

— Arghir, continuă gușatul, zice... că dă muntele oamenilor... și oamenii proști... îl cred...

— Ce tot spui, măi omule, ce tot spui?

— Că 'n noaptea... asta..., n'aș vrea... să vă stau în piele... O să fie... hehehe!... cucoană... Domnico!..

Nepricepând prea multe din bâiguiala gușatului, Domnica își făcu cruce îngândurată.

— Du-te, Bulichi, du-te, lasă-mă!

— Mă... duc... Da'... o să viu iar. O să... venim cu toții... să ne dea muntele...

— Bine, bine, haide du-te!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

Enervată, Domnica trecu pe după draperie, în odaia ei.

Bulichi voi să iasă, dar în uşe se întâlni piept în piept cu Aristide, care intra plin de praf şi de noroi, cu puşca de vânătoare atârnată de umăr.

— Ce-i cu tine? se răsti el.

— Nu mai e nimic... Plecam...

— De ce-ai venit?

— Acum... plec...

— Tu n'auzi? Ce cauți singur, aici? Cine te-a trimes? Ce vrei?

— Păi... să vedeți...

— Ce să văd? Spune odată, se resti el din nou, aruncând şapca pe birou şi rezemând arma de perete.

— Puşca ține-o, c'o să-ți trebuiască..., bolborosi Bulichi, învârtind căciula în mâini.

— Cum să-mi trebue?

— Vin oamenii să le dai muntele... E şi Arghir...

— Care Arghir? făcu Aristide nedumerit.

— Arghir... al Domnichii.

— Care Domnică?...

— Coniţa, de... Cocoana lui domn inginer... Domnica Smarandei, lui moş Pavel orbu.

— Ce spui?

— Arghir...

Scos din fire, Aristide se repezi la el, îl luă de piept şi-l zgudui.

— Spune odată, dobitocule, spune! Ce-i cu Arghir?

— Dacă mă laşi,.. spui!... bâlbâi Bulichi sub strânsoarea pumnilor vânjoşi. Nu mă strânge...

— Spune, n'auzi?!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dă-mi drumu că spui... Da știe tot satu... Lasă-mă!... Ce, n'ai știut?...

— Știe tot satul? șopti Aristide slăbindu-l instinctiv. Știe tot satul?... Ah!...

Și întorcându-se cu spatele spre ușe, își rezimă fruntea în mâini.

În acest timp Bulichi, bucuros c'a scăpat, o șterse repede pe ușe.

— Știe... tot... satul?!... Ah! Viperă!... exclamă Aristide întorcându-se brusc spre ușe și, nedându-și seama că în locul lui Bulichi, dispărut, păși pragul Mitrea Ciobanu, îl apucă pe acesta de piept, țipând orbit:

— Spune, viperă, spune repede ce știi, ce știe tot satul? Spune tot!... Ah!... făcu el trezit și dându-și seama de greșală.

— E rău! Eu dau cu gândul că e bine să fugiți. Sunt mulți și îndârjiți.

— Cine? De ce să fug?

— Nu v'a spus nimeni?

— Dar ce să-mi spună?

— S'au răsculat lucrătorii... că nu le trebue cooperativă..., că n'au nevoe de bancă..., că nu le arde de bibliotecă..., că astea-s înșelăciuni de ale inginerului, ca să le stoarcă banii...

— S'au răsculat, fiindcă le storc eu banii?...

— Dar nu-i timp de povești, domnule inginer. Vin nebunii! Auzi-i. Sunt mulți... Cer pământ... Vor muntele!...

— Le storc banii? făcu gânditor Aristide. Vor pământ. Dar popa nu-i cu ei? Învățătorul nu le-a explicat? Nu le-a spus nimeni despre tot ce s'a făcut pentru ei? Ei nu știu?

— Le-am spus și noi, dar nu vor să știe. Zic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că ei au luptat pe front și vor pământ ca 'n alte sate, că așa le-a supus lor...

— Cine?

— Arghir.

— Arghir!... Și Arghir e 'n fruntea lor?

— E'n frunte, dar nu mai e timp! Nu-i chip de înfruntat urgia. Jandarmul a fugit călare, să dea de veste, dar până s'aducă ajutoare...

— Moș Mitreo, zici că vor pământ?

— Pământ zic ei...

— Bine..., nu plec! Le dau muntele... Le dau tot... Să-l ia!.... zise Aristide cu un zâmbet amar.

— Oricum..., încercă din nou Mitrea Ciobanu.

— Nu! reteză Aristide cu demnitate. Imi trebue și această ultimă încercare... Eu am vrut așa...

— Dar ei nu înțeleg. Ei nu știu ce vor... Cer muntele!

— De-ar cere numai muntele... Nu ei cer muntele, Moș Mitreo, se răsti Aristide, Arghir îl vrea... Muntele pe care răsărise soarele nădejdilor mele, pe care suiam plin de încumetare, plin de gânduri curate, muntele năzuințelor mele... Nu ei îl cer, ci pe Arghir îl arde dorul de a nărui sub mine muntele peale cărui coaste râpoase am urcat, sub povara visurilor, an de an, ceas de ceas... Acesta e muntele..., să-l ia!...

Murmurele mulțimii începură să se apropie. Voci puternice se desprindeau din gloată, neînțelese încă, dar apropiate.

— Doamne, domnule inginer, parcă v'aș înțelege dar nu mai e timp. Vine puhoiul și nici muntele nu-i va sta de price.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901_1932

— Să vie puhoiul, strigă Aristide exaltat. Să vie Arghir să-și ia muntele...

In clipa aceea năvăliră în odae, înspăimântate, cucoana Caterini urmată de Aglae și de Felicia cu Radu în brațe. Văzând pe Aristide cu fața aprinsă și cu brațele ridicate, asupra ultimelor cuvinte, noile sosite s'au oprit, temătoare, la ușe.

— Aristide, ție se petrece mami? întrebă neliniștită cucoana Caterini.

— Nimic, fiți liniștite. Stați aci.

— Aristica, ție vor țăranii! insistă cucoana Caterini; vin spre noi?

— Nimic, nimic, răspunse răstit Aristide. Treceți în fund și așteptați în liniște.

Prea puțin convinse de tonul hotărît al lui Polcovnicu, cele trei femei trecură șovăitoare spre stânga, ca niște acuzați împinși de la spate de santinele.

Murmurul mulțimii se auzea tot mai aproape, glasurile răgușite începeau să se distingă.

— Atunci, ce-o vrea Dumnezeu! zise hotărît Mitrea Ciobanu, făcându-și cruce.

— Unde-i Marin? Marine!... strigă Aristide, trecând la fereastră și deschizând-o. Marine! strigă el din nou, după o așteptare. Nu răspunde!... A plecat, s'a dus și ăsta!

Pe ușa rămasă deschisă pătrunse învățătorul. După el, intră popa Vârjoghie, ținându-și poalele anteriului cu mâna în care-i sta încă basmaua muiată de sudoare. Cu cealaltă mână duce toiagul și crucea. Ștefan Nichita e cu capul gol.

— Ai venit? făcu părintele abia ținându-și respirația.

— Ești aci? exclamă și învățătorul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

— Ce se mai întâmplă afară? întrebă Aristide, cu glas reţinut.

— Mânia lui Dumnezeu! reuşi să întoneze preotul.

— E o răzbunare la mijloc, adaose învăţătorul.

— Dumnezeu se răzbună pe noi, rosti Mitrea, în timp ce freamătul mulţimii se apropia tot mai mult.

— Ce facem? întrebă Aristide hotărît.

Preotul răspunse la întâmplare:

— Ce faceţi?

— Poate că tot mai sunt nădejdi, întrerupse fără nici o convingere Nichita. De înţeles cu ei nici chip! Nu ei sunt de vină! Poate că vine jandarmul cu ajutoare şi-l legăm pe instigator.

— Să-l legăm? Nu! Nu el e instigatorul. E cineva aici, care poartă o vină mai mare de cât el.

— Eu spuneam de...

— Spuneai de Arghir. Ştiu! Dar nu el e vinovatul! Aţâţătorul sunt eu! Eu, care m'am vârît în mijlocul ţăranilor, mai ştiu eu cu ce gânduri? Eu, fiindcă nu aveam ce căuta aici, unde nu era locul meu! Semănător de vânt, furtuna de azi e rodul păcatului meu. Eu, înţeleptul, care nu mi-am cunoscut oamenii...

— Dar, domnule inginer, ei n'au nici o vină, îndrăzni să vorbească învăţătorul. Arghir îi duce...

— Nu Arghir, eu! Eu!... Eu sunt vinovatul, fiindcă i-am luat femeea fiindcă i-o ţin încă..., fiindcă s'a săturat s'o mai împartă cu mine şi vrea s'o aibă toată... urlă Aristide în uimirea generală. Da..., Domnica!... Ea e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri1901-1932

muntele, amanta lui, pe care-și închipue că o ține roabă la... curtea mea... Nu vă uitați așa... Știați toți, știe tot satul, de ce mi-ați ascuns aceasta până acum?

Jos, norodul, înaintând cu hotărîre, trecuse podul peste Argeș și, cu Arghir în frunte, urca treptele de piatră spre „castel".

Mulți de surprindere sătenii se uitară încremeniți la el.

Vocea lui Arghir răsună deodată sub balcon:

— Să piară ciocoiul care ne batjocorește fetele!

In acelaș timp zeci de glasuri răsunară disperate: „Să ne dea pământ!" „Vrem muntele!" „Să le dăm foc!" „Să ardă de vii!"

Palide și înfricoșate, cele trei femei căzură una lângă alta în genunchi, tremurătoare, șoptind cu lacrămi în ochi: „Doamne, Doamne!"

Afară strigătele creșteau mereu.

Trecând la geam, Aristide făcu mâinile pâlnie și strigă cu putere:

— Măi, oameni buni, ce voiți? Ce vă doare? Alegeți cinci, șase dintre voi și-i trimeteți sus, să stăm de vorbă.

— Vrem să ne dea pământ! Vrem muntele! răsunară deodată toate piepturile.

— Măi, nu toți de-odată! Care-i mai priceput dintre voi, să vină să stăm de vorbă. Hai, îndrăzniți!

— Nu ne trebue vorbe, se răsti Arghir de afară. In alte sate s'a dat pământ, livezi. Vrem și noi. Să ne dea muntele.

— Cine ești tu?

— Dar tu cine ești?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Într'adevăr, Aristide cunoștea numai din nume pe bravul secretar al lui Metodiu, din timpul când acesta era tăbăcar.

— Nu te cunosc! De unde ești?

— Eu sunt de-aici, tu ești venetic. Tu, ciocoiule, cațaonule, care ți-ai bătut joc de fetele noastre! Să piară ciocoiul!

Urletele răsculaților îi acoperiră ultimele cuvinte.

— Nu ne înțelegem! făcu Aristide întorcându-se spre popă și spre învățător.

— Asta-i Arghir, grăi Mitrea.

— Asta-i Arghir? El mă face pe mine ciocoi?... A!... exclamă repezindu-se la pușcă. Stăi, Arghire, să-ți trimet muntele jos!

— Domnule inginer! exclamară în acelaș timp și popa și învățătorul, repezindu-se la el și luându-i pușca din mână.

— Aristide! strigară în cor femeile.

— Lăsați-mă! are două focuri!...

— Da, dar nu ajung pentru trei sute de oameni!... Să încerce Mitrea. Oricum e mai al locului, zise popa privind la Ciobanu, pe care părea că nu-l prea mistue întâmplarea.

— Să încerc, de ce să nu încerc?

Trecând la fereastră, după ce tuși de câteva ori în sec, Mitrea rosti răspicat:

— Măi, oameni buni, de ce nu sunteți voi de înțeles? Ce, sunteți muieri? Zavragii? Ce vreți? Muntele? Veniți cinci, șase să-l luați. Mai vreți ceva? Veniți și-om vedea ce-i de făcut.

— Așa e, mă, răsună un glas în liniștea ce se făcuse după vorbele lui Mitrea. Dacă ne dă... Hai și l-om lua.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu vă dă, vă minte, ciocoiul!... Vă minte cum a mințit și fetele din sat!...

— Măi, Arghire, se răsti de-odată Mitrea, scos din sărite. Tu vrei munte sau fete?

— Vrem imașuri, vrem muntele, răsunară câteva glasuri răslețe.

— Veniți sus și-om pune la cale.

— Așa e, să mergem! Hai, măi, nea Toadere, hai Arghire! grăiră câțiva săteni domoliți. Să mergem, dacă ni-l dă pe bună învoială.

Șovăirea deveni generală. Din toate părțile porniră murmure și, vrând-nevrând, Arghir, în fruntea câtorva săteni urcă scările sus și pătrunse în biroul lui Aristide. Haina neagră de târgoveț a lui Arghir și colțul de păr de pe fruntea lui contrastau cu obrazurile arse de soare, dar senine, și cu straiele de dimie albă ale sătenilor. Aceștia, oprindu-se în ușe, și-au scos căciulile smeriți. În jurul lui Aristide lumea respiră mai ușurată.

— Sărutăm dreapta, părinte! ziseră țăranii dând cu ochii de popa Vârjoghie.

— Domnul să vă binecuvinteze și să vă lumineze, răspunse părintele burzuluit.

— Ei, vorbi cu îndrăzneală Aristide, înaintați și spuneți ce voiți.

— Păi...

Neavând curajul să privească pe Aristide în față, delegații își răsuceau ritmic căciulile în mâini, se uitau unii la alții și tăceau.

— Spune tu, măi Toadere, îndemnă în cele din urmă Mitrea Ciobanul.

— Păi, să spun, răspunse uncheașul. Vezi că... ne gândeam...

Un sătean porni după el:

— Așa e, ne gândeam că...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vezi că... Arghir ştie mai bine, încheie moş Toader.

— Da, da... Ştie mai bine, asigurară ceilalţi în cor.

Arghir se răsti oţărit la ei:

— Voi nu ştiţi ce vă trebue? Vrem să ne daţi pământ.

— Pământ? întrebă Aristide. De unde să vă dăm?

— De unde s'a dat în toată ţara.

— Bun. Pe urmă?

— Par'că spuneai de munte, mă Arghire, interveni moş Toader.

— Da, să ne daţi muntele, grăi răspicat şi cu îndrăzneală Arghir.

— Luaţi-l!

— Păi... să-l luăm, dacă e aşa, făcură oamenii.

Aristide îi măsură pe rând:

— E al vostru, răspunse el batjocoritor.

In vremea aceasta, se auzi murmur jos în curte.

De pe drumul dinspre Albeşti se auzeau tropote de cai, cari puteau fi foarte aproape. De bună seamă că se petreceau lucruri nu tocmai pe placul asediatorilor, fiindcă freamătul lor suna mai mult a surprindere.

Neştiind sigur ce se întâmplă, dar având convingerea că lucrurile se întorc în bine, Aristide începu să prindă curaj. Părintele, respirând lung şi mirosind a ajutoare, şi-a scos basmaua şi a suflat în ea din trâmbiţa nasului.

Invăţătorul, cu acelaş glas împăciuitor, vorbi:

— Haide, vorbiţi, oameni buni, ce vă mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebue? Domnul înginer a fost întotdeauna bun cu voi și v'a făcut, singur, atâtea. V'a scăpat de cămătă, cu banca populară ; v'a scăpat de lăcomia negustorilor cu cooperativa; v'a îngrijit de școală, v'a făcut bibliotecă.

— A dres biserica pe care v'o dărâmase dușmanul, adăogă părintele Vârjoghie.

Mitrea Ciobanu se repezi la ei înfuriat:

— Avut-ați voi de toate acestea, până a nu veni el în preajma satului?

— Drept îi..., făcu Toader.

— Da, dar vezi că Arghir spune..., strecură unul dintre delegați.

— Măi Toadere, tu de câte ori ai luat bani dela bănci? Cât ai plătit, măi, dobândă și cât se ia la târg?

— Păi, vezi că nu de asta fu vorba.

— Dar pe femee ai întrebat-o, măi, cum târguește dela cooperativă și cât costă marfa aia în târg?

— Drept grăești, d-ta, bade Mitreo; cam așa e.

— Dacă-i așa, ce vânt rău vă'nvrăjbi atunci, în sfânta zi de Duminică?

Neștiind ce să creadă despre freamătul din curte, părintele Vârjoghie își mai șterse odată fața cu basmaua și adăogă:

— Zi de rugă și de'nchinăciune!

Deodată larma în curte izbucni cu fiori de groază.

Strigăte înăbușite răsunară. Delegații încremeniră privind înspăimântați spre balcon, abia putându-se ține locului.

— Grăiți! măi stărui dascălul.

Incurcați și ne mai știind ce să spună, țăranii începură să'ndruge:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vezi că... noi... n'am venit din capul nostru...

— Atunci, cine v'a îndemnat?

Țăranii se întoarseră ca unul spre Arghir:

— Ce taci, Arghire? Spune!...

Arghir nu mai era pe pământ! Încruntat ca o fiară încolțită, privea de jur împrejur; s'ar fi repezit să lovească, dar neștiind ce să facă, își mesteca ura.

In curte se făcu deodată liniște. Un glas răsleț răsună desperat: „Jandarii". Altele strigară la fel:

— Jandarii!... Jandarii!...

Arghir țâșni pe loc:

— Ah! Ciocoi spurcat! Ne-ai dus cu vorba! Ți-au venit jandarmii!...

Cu pumnii încleștați, Arghir se năpusti spre Aristide. Prinzând de veste însă, țăranii l-au încătușat în brațele lor, țintuindu-l dojenitori:

— Arghire!

Sbătându-se în mâinile lor, orbit de mânie. Arghir urlă nestăpânit:

— Fraților! V'a înșelat mișelul! V'a mințit cațaonul! Nu vă dă nici munte, nici pământ! O să vă dea lanțuri!

Dar strigătele lui erau acoperite de larma desperată din curte. Fugind năvalnică, mulțimea se îmbrâncea urlând, peste brazde, prin pădure, înșirându-se desperată pe vale, prin bolovanii Argeșului.

Cei de sus încremeniseră sub povara întâmplărilor, când deodată aruncând în lături cu furie scoarța din dreptul ușii, Marin se năpusti strigând:

— Săriți! Părinte! Grozăvie!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Incă buimăciţi şi neştiind ce s'a întâmplat, femeile şi bărbaţii năvăliră spre Marin:

— Ce e?

Neputându-se stăpâni, Marin strigă cu glasul întretăiat:

— Coniţa, domnule!...

— Ce e? Spune!... Unde-i coniţa?

— Ce e? întrebară toţi, neliniştiţi.

— Spune, omule!

Indobitocit, cu ochii bulbocaţi, Marin începu să vorbească, dar spaima îi reteză glasul:

— Coniţa!... Doamne Dumnezeule!... S'a...

Neputând vorbi, Marin duse mâinile la gât, scoase limba şi, strângându-se, dădu ochii peste cap.

Făcând aceasta, se întoarse brusc şi, smulgând scoarţa din perete, îşi tăie drum făcând semn să fie urmat.

In neştire, ne-am repezit cu toţii după el. Am străbătut odăile şi am coborât, învălmăşindu-ne, pe scara îngustă, care ducea spre pivniţă.

In gârliciu, ne-am oprit însă înfioraţi, grămădiţi unii lângă alţii. Ca o limbă uriaşă de clopot, trupul Domnichii atârna în gura neagră a pivniţei.

Prinsă pe sub bărbie cu o funie, care-i retezase firul zilelor, Domnica pusese între ea şi lumea aceea încremenită acolo, la câţiva paşi departe de trupul ei neînsufleţit, groaza morţii, iertarea, uitarea.

— Tăiaţi-i funia, poate că-i vie încă, ţipă un ţăran.

Inconştient, Arghir coborî dintr'o săritură treptele şi, smulgând un cuţit dela brâu, re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teză scurt frânghia. Trupul moale al Domnichii îi căzu în braţe. In timp ce din ai casei nu se mişca nici unul, ţăranii înconjurară trupul spânzuratei, încercând în fel şi chip să-i redea viaţa. Nebun de durere, văzând că Domnica nu mai mişcă, Arghir o ridică în braţe şi se repezi cu ea pe scări în sus,, ţipând cu disperare:

— Domnico! Domnico!...

Ajuns în curte, se izbi piept în piept cu Metodiu. Acesta înainta triumfător, înconjurat de jandarmi, dar groaza i se întipări deodată pe faţă. Neştiind ce să creadă, văzând pe Arghir cu trupul moale al Domnichii în braţe şi cu cuţitul lucindu-i încă în mână, văzând şi feţele învineţite de spaimă ale celor dimprejur, Metodiu rămase pironit.

De vale se auzeau strigăte disperate:

— Puneţi mâna pe ei!...

Scurţi la judecată, jandarmii s'au desprins în grabă de lângă Metodiu şi înconjurând pe Arghir, l-au cuprins voinicește de braţe. Trupul Domnichii s'a lăsat greu şi a lunecat spre pământ.

Inainte însă ca jandarmii să-i fi putut smulge cuţitul din mână, Arghir s'a smucit de-odată şi, aruncându-se ca o fiară în grupul alcătuit de inginer, femei, preot şi dascăl, a repezit fulgerător cuţitul în Aristide.

Popa Vârjoghie a avut abia timpul să întindă crucea în faţa inginerului, dar cuţitul, sfărâmând lemnul sfânt, a pătruns adânc în pieptul lui Aristide.

Totul s'a petrecut într'o clipă. Când privirile se îndreptară spre crucea ciuntită din mâna preotului, fiecare nădăjduind poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că lemnul ei va fi făcut să lunece lovitura, Arghir trăgea cuțitul plin de sânge și cu aceiași mișcare și-l înfigea lui în gât.

Dar părintele Vârjoghie parcă nu văzuse toate acestea.

— Crucea, blestematule! crucea!... Ai sfărâmat crucea!

Palid, șovăind, prins în grabă de brațele celor din jurul lui, cu un zâmbet amar pe buze, Aristide privi crucea, privi trupul prăbușit al lui Arghir și făcând o sforțare, îngână:

— Crucea!... Credința!... Ai sfărâmat credința unui om! Ai năruit muntele... mun...

Trezite din amorțire și abia atunci înțelegând grozăvia întâmplării, femeile au izbucnit în țipete, grămădindu-se în jurul lui Aristide. Acesta a încercat să ridice fața, a respirat adânc și cu o sforțare nouă reușì să mai șoptească:

— Muntele!!

Capul i-a lunecat însă pe piept, iar trupul i-a căzut greu în brațele lui Mitrea Ciobanu.

. . . . . .

Nu mai spun nimic, fiindcă ar trebui să lungesc de prisos această cronică. Pentru linișstirea acelora cari și-ar închipui că aș fi putut săvârși indelicatețea de a vorbi despre persoane vii încă, țin să le spun că pot fi pe pace.

Coana Caterini, de durere, s'a stins în chinuri de iad, la vreo șase luni după drama de la Oești. Aglae e astăzi Maica Neonila, la mânăstire. Metodiu și-a lăsat cioc și se crede, sărmanul, Lenin. Poate fi văzut Joia, fără greutăți, la spitalul central.

Singura care mai plânge încă, e Felicia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

domnişoara Felicia Cornea. E învăţătoare într'un sat departe, prin Maramureş, dar nu o veţi putea găsi, fiindcă v'am minţit: o chiamă altfel. Are un copil, copilul ei, Radu. Toată lumea ştie astfel, deşi n'a coborît lângă patul ei, în nopţile de veghe, niciodată Sfântul Arhanghel ca să-i aducă buna vestire. Şi cine ştie dacă nu se va săvârşi cândva din viaţă, rămânând întruparea vie a fecioarei, mamă fără de prihană.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932